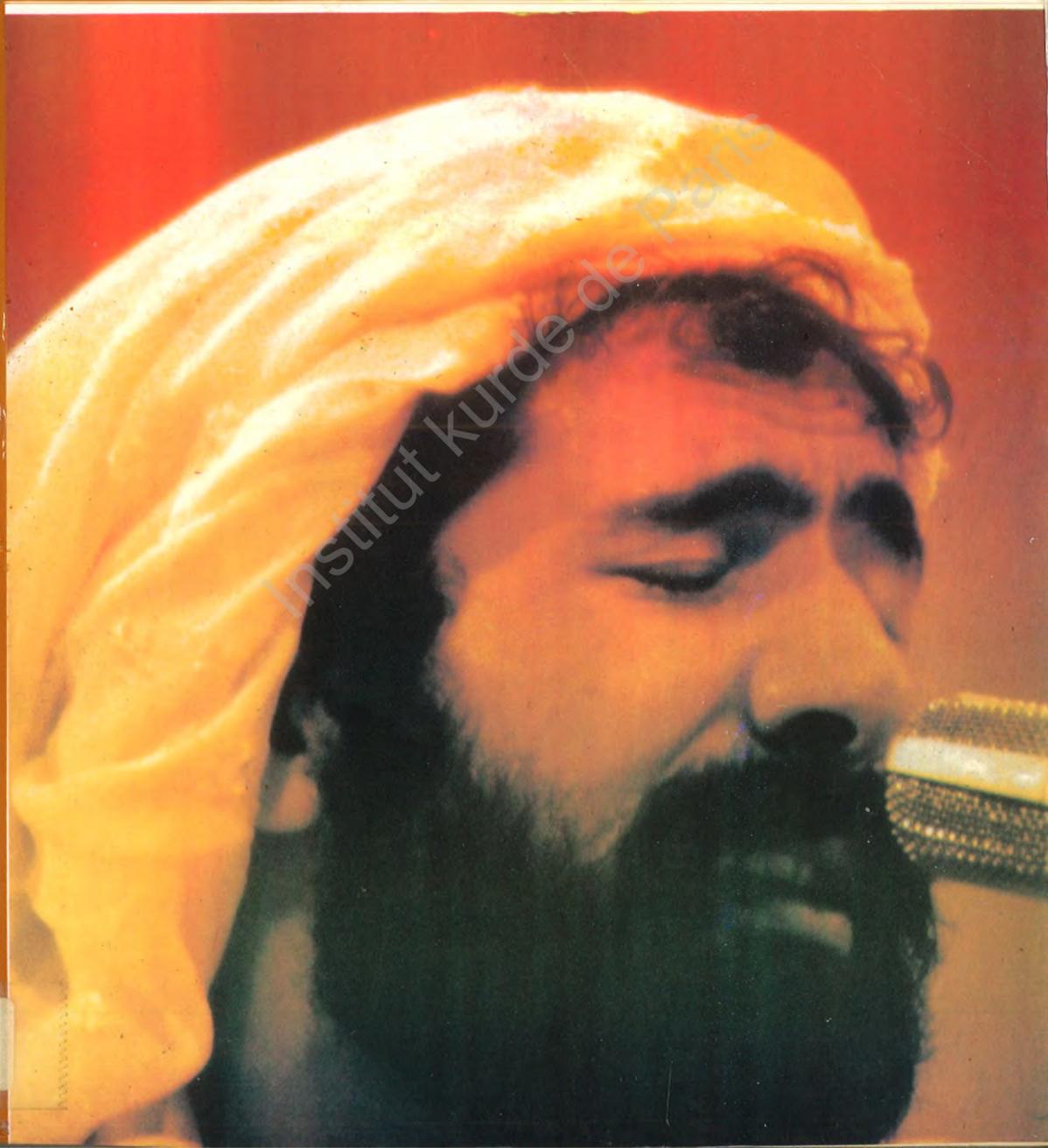
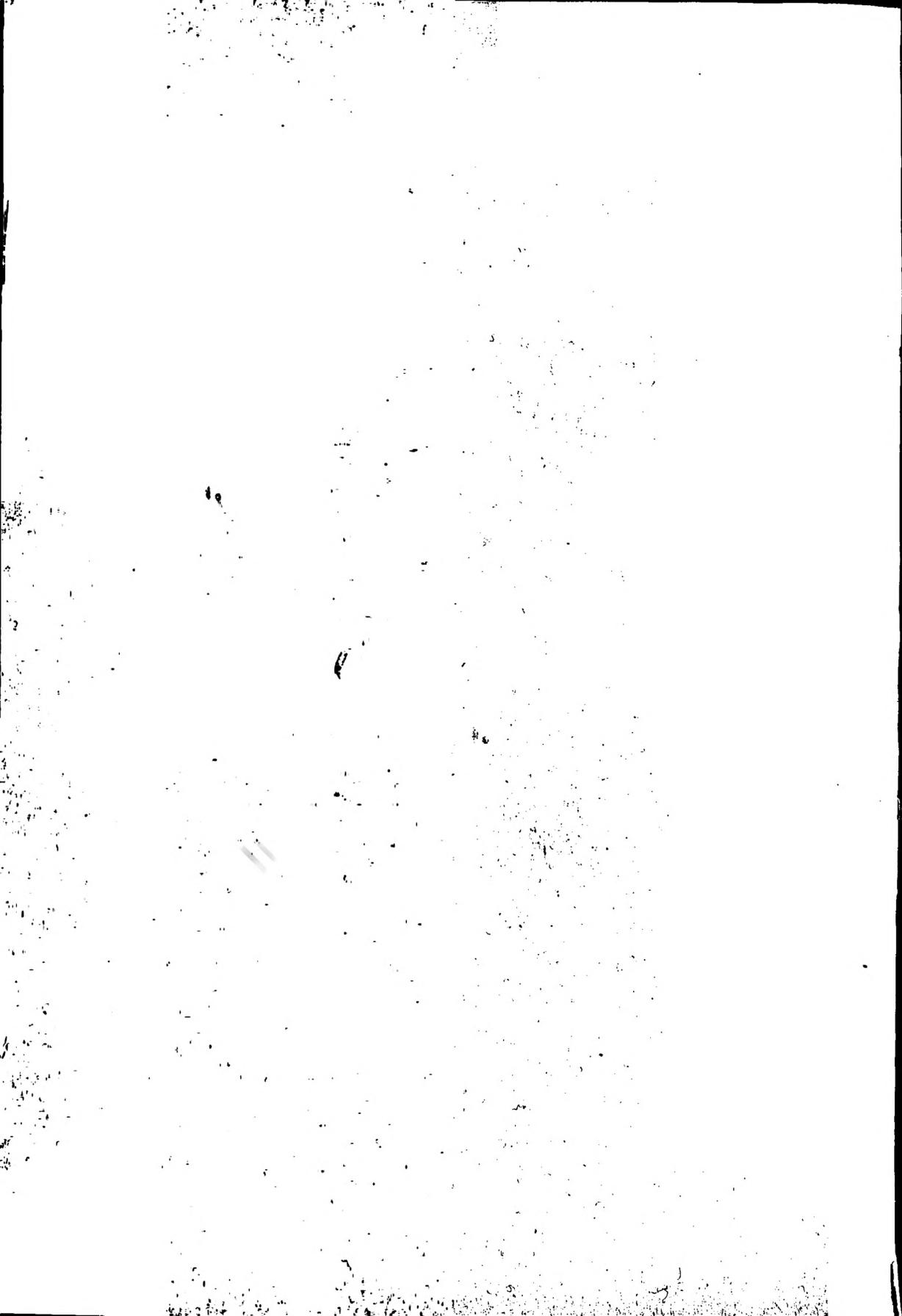

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ

(KILAM Û STRANÊN KURD)

Hazırlayan
MEHMET BAYRAK

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ
(KILAM Û STRANÊN KURD)

İnceleme-Antoloji

Hazırlayan: Mehmet BAYRAK

Öz-Ge Yayınları-3

Yönetim Yeri : Meşrutiyet Cad. 17/19 Tel: 118 22 96 Kızılay-ANKARA

Dizgi : Yurt Kitap-Yayın

Baskı : ABC Matbaacılık

Necatibey Cad. 96/C Tel: 230 36 19-ANKARA

Kapak Resmi : Kürt müziği sanatçısı Şivan Perwer

Birinci Basım: 1991

LIV. TUR. KL. 3359

29/05/2017

710 BAY KUR

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ (KILAM Û STRANÊN KURD)

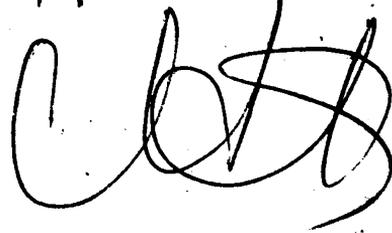
İnceleme-Antoloji

Hazırlayan: Mehmet BAYRAK 'tan

Şevki Arkadaş,

Yasaklı Türkülerimizden
Küsük bir emanet.

7. 10. 1991

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	15
-------------	----

İNCELEME

TARİHSEL GELİŞİMİ İÇİNDE KÜRT KÜLTÜRÜ VE ASİMİLASYON (TEMSİL) POLİTİKASI (Mehmet Bayrak).....	19
ÇİFTE STANDARDIN ADI <i>KÜRDİBESK</i> ÖZÜ KÜRT, SÖZÜ TÜRK (Mehmet Korkmaz)	34
SOVYET ERMENİSTANI'NDAKİ KÜRTLER'İN HALK TÜRKÜLERİ DALI VE SİSTEMİ (Nura Cewarî).....	43
KÜRT HALK MÜZİĞİ VE SORUNLARI (Nura Cewarî).....	52
ARAMÉ TIKRAN'LA KONUŞMA KOMKAR Redaksiyonu	57
ŞIVAN PERWER'LE KONUŞMALAR (Şirin Şahiner, Halim Can, H.Mervan)	61
NİZAMETTİN ARIÇ (F. TEYRA) İLE KONUŞMA (Mehmet Salih Çeviker)	81

ANTOLOJİ

-A-

Axçûkê	87
Ax Lê Gulê	87
Ax Ax Kürdistan.....	88
Ax Lê Cemo	88
Ax Lê Kînê	89
Ax Lê Meyro	90
Ax Lê Wesê	90
Ax û Eman Çaçane	91
Ax û Aman Gulê	91
Ava Çemê	92
Ay Memed	92

-B-

Baran Bego! Dîbarî	93
Bavê Behcet	93
Bavê Behcet	94
Bavê Fexriya	95
Bavê Koroxil	96
Bejnê	96
Bejnê	97
Bejna Kîrivê	98
Bejna Zirav	99
Baranek Barî	100
Bavê Seyro	101

Bazo Qurba	101
Berbûkî	102
Berdêll (Hesenko)	102
Berdestarî	103
Bese Dînale Welat	103
Besna Xelîl	104
Bîdîn Me Bukîka Me	105
Bîrayen Delal	105
Bîzîk Bî Têl	106
Bîzîna Bella Hêşîn	106
Bîngolê Tu Ava Bî	107
Bîngole Xweş Bîngole	108
Bîrina Rej Faşîzm	108
Bîrnakîm Ha Bîrnakîm	109
Bûkê	109

-Ç-

Canê Canê	110
Carek Mîn Got	110
Cîranê	111
Çaçanê	112
Çûme Endîvarê Mêvanî	112

-D-

Dayê Tu Hêne Bîne	113
Dayê Welat Şîrine	114
Dayk Delîlê	115
Dawîd Lawo Mere Dew!	115
De Berde	116
De Bî Lûr Lûr Teşîyê	117
De Le Vane	117
Delalê Berîyê	118
De Kîna Mîn, Kîna Mîn Lê	120
De Lê Lê Lê Fîncano	121
De Lê Lê Seyranê	122
Delîl Xanê	123
De Rabin Kurdîno Rabin	123
Derê Sorê	124
Dêrîno	124
Destan Gerîya(Berdestarî)	125
De Hûrîk Hûrîk	125
De Bîhêr, Bîhêr	125
Destmala Mîn	125
De Wer Lê Lê	126

Dikolim	126
Dilo İşev Lı Ku Me	127
Dilo Menal	127
Dilberê	128
Domam	129

-E-

Eba Gewro	130
Êma Min Êmişa Min	130
Eman Eman Koçerê	131
Em Kurdin Şêrê Çiyane	132
Êmoşê	133
Em Ji Rê Dernakevin	133
Enternasyonal	134
Erebo	134
Esmêr û Gewra	135
Evin Tinim	135
Ey Karker, Bîbin Yek	136
Ey Newroz	136
Ey Raqib	137
Eyşana Mirza Begê	138
Eyşokê	138
Ez Ava Gula Naynim	139
Ez Berfim	140
Ez Di Herim	140
Ez Kevotkim	141
Ez Kevotkim Lê Lê	142
Ez Ne Dînim	143
Ez Teyrim	143
Ez Xelefim	144
Ez Xorte Kurdim	144
Feqî û Eyşanê	145
Ferho	147

-G-

Gelo Ew Ki Ye?	147
Gelyê Şengalê	147
Genim	148
Gewre	149
Giran Giran	150
Girê Sîre Bî Sîre	150
Girtikê Hebsa	151
Govend Gerya (Banê K'ursî)	151
Govend Ranabe	152

Gul	153
Gulê Gul Beyazê	153
Gulê Hey Narê	154
Gulê Hoynar	154
Gulê Hoy Nar	155
Gulê Hey Narê	155
Gulgulî Ha Bî Gulgulî	156
Gulşêna Min	156
Gundo Bêrî	157
Gur	157

-H-

Ha Berde	158
Ha Berde	158
Hacê Hac	159
Ha Gula Zer	160
Ha Min Dî	161
Ha Şilore	161
Hay Celebe	163
Hay De Nayê	164
Hay Dîl	164
Hay Dîl Dîlo Lo	164
Hey Mîro	164
Hay Lê Lê	165
Hay Nêrgîz	166
Hey Berî	167
Hêlî Day	167
Her Dad	168
Her Bêlim	168
Herê Leylê Leylê	169
Herê Lo Baso	169
Herê Rîndê	170
Herne Pêş	170
Herne Pêş Karkerno	171
Her Ro Her Şev	171
Her Wendelî	172
Hesenê İrbam	172
Hesenê Mûsa	173
H'esenîko	174
Heval	175
Hey Dolabê	176
Heyla Bêzê	176
Heyla Delalê	176
Hey Lawîn	177

Hey Lê Kal	178
Hey Lo Lo Delal	178
Hey Lo Şênî	179
Hey Wax Lî Min	180
Hinë Bînin	180
Ho Ho Hoy Nazê	181
Hoy Can	181
Hoy Zeynê	182
Hurmîne	182
-I, I-	
Inê Can	183
Îro Roja Rehetiye	184
Îskanê Qasim	184
Îsmailê Xefîl	185
-J-	
Jî Gergetê	185
Jî Pelê Darê	186
-K-	
Kani Kani Avsar Kani	186
Kani Kani Rindê Kani	186
Keça Kurdan	187
Keçê Were Were	187
Keç Keçike Keçike	188
Kejê	188
Kemalo	189
Kêna Qic	189
Kerim Lawo Çeqilmast	189
Kewed Gozel	190
Kezîzerê	190
Kilama Korê	191
Kîna Min	192
Kinê	192
Kin Îm	192
Kirasê Te	193
K'oçerê	194
K'oçerê Hey K'oçerê	195
Kûla Dilê Min Welat	196
Kurdîstana Bî Dengî Me	196
Kurdîstan îm Ka	197
Kurdîstan Welatê Me	197

-L-	
Lavijê Botan	198
Lê Bî Canê	198
Lê Bî Holê	199
Lê Canê	199
Lê Canê	200
Lê Dinê	200
Lê Dotmam	201
Lê Gewrê	201
Lê Gidyê	202
Lê Lê Bejnê	202
Lê Lê Kinê	202
Lê Lê Ruhê	202
Lê Lê Wasê	203
Lê Meyro Meyremê	203
Lê Nazê Nazê Nazê	204
Lê Nazê! Nazê	204
Lê Nazo Nazêliê	205
Leyla	205
Leyla	206
Lê Nûrê	206
Leynanê	207
Leylo Leylo	207
Lî Baxemin Bu Ziwistan	208
Lî Min Lî Min	209
Lo Lî Min	210
Lori Lori	211
Lorkê	211
Lo Şivano	212
Lûrka Lûrka	212
Lûrke Lûrke	212
Lûrke Lûrke Xatûnê Lûrke	213
-M-	
Malan Bar Kır	214
Malan Barkır	214
Mal Me Danin Warê Berfê	215
Mamîro	215
Mamo	216
Mamûro	216
Memo	217
Marza Xortên Dimuqrat	217
Masîko	218
Meli	219

Memê û E'ÿşê	219
Memyani Memo	222
Me Rê Berze Kır	222
Merivê Sovyetê Biranê	223
Merşa Karkerên Viyana	223
Meyrê Meyremê	224
Meyro û Seyro	224
Milazgir	225
Min Dîbê Her Tim Bilindbi	225
Misto	226
Mîşkê Kûr	227
Mîrzeme Mîrzeme	227
-N-	
Naibend û Siwar	228
Narê	228
Nar Henar	229
Narinê	229
Narûnê Narûna Min	230
Narinê Hey Narê	230
Nav Menlyan	231
Nazevicim	231
Nazîfîyê	232
Ne Li Male	232
Nêrgîzê	233
Ne Li Male	233
Nemayê Nemayê	234
Nermê	235
Newroz	235
Newroz	236
Nina Nina Nînayê	236
Nînik Nînaê Teme	237
Nînim Nînim Nînayê	237
Nînim Nînim Nînayê	238
Nînim Nînar	238
Nofa Nofalê	239
-O-P-	
Ordek	239
Par Qîz Bû	240
Perizade	240
Pîr Bûm	241

-Q-

Qersa Şewitî	241
Qızıl Ehmed	242

-R-

Rabê Cotyar	242
Rinde Mın	243
Rindê	243

-S,Ş-

Sarê Rabe	244
Sarê Rabe Êvare	244
Seîdê Ehmed	245
Serpêhatiya Bişarê Çeto	245
Serê Çiya Bı Dûmane	246
Serê Malan Darek Lê	247
Sêvê	247
Sêvê	247
Sibeye Te'vê Daye	248
Sînem	249
Sinemê	249
Sinemxan	250
Sîp'ano	251
Sofîo	251
Sosın Gula Tetika	252
'Su' Ave Ave	252
Suleymanê Emer	253
Sultanê	253
Şemlê Şemlanê	254
Şerefo	254
Şêrinê Tevdê Gul	254
Şill Bari	255

-T-

Tahîrxanê Cezê	255
Taqîbelekê	256
Te Bı Eysîka	256
Tê Ji Mezrê De	257
Te Malam Xerabkîr	257
Tenzere	258
Terim Şerê Şer Germe	258
Tine H'ına Bûkê	259
Tu Dîni	259
Tu Li Vê Têle	260
Tûzik Lı Ser Avaye	260

-U-W-

Urmiya	261
Welat Çıqas Xweş û Rinde	262
Wele Te Nagrim Lo	262
Welat û Kurdistan	263
Wê Li Ser Banî	263
Wele Naçme Ber Garane	264
Were Delalê	264
Wey Gul	264
Wey Xanimê	265
Wî Wî Li Min	265

-X-

Xabûrê	266
Xahê	266
Xanê	267
Xanikê	267
Xanikê Tu Xanî	268
Xanima Min	268
Xanimê Lê Xanimê	269
Xanimokê	269
Xecokê	270
Xerabo	270
Xeyda	272
Xezala Çiyayê Şengalê	273
Xazala Min	274
Xezala Min	274
Xezalê Hêli Hêli	275
Xezal û Evdal	275
Ximşê	276
Xirpanî	277
Xwe Kar Bikin Jî Bo Şer	277
Xwestime	278
Xwezîla Biskîk Bama	279
Xwezî Jî Têlan Têlek Bama	279

-Y-

Yara Min	280
Yar Gevêze	280
Yar Govendê	280
Yar Lê Çîma	281
Yar Rezê	281
Yar Sosin	282
Yar Welleh Keçîke	282

Yar Yarê	283
Yar Yarê	283
Yar Yar Li Min Qudretê	284
Yar Yar Yara Min	284
Yek Mûmîk	284
Yek Mûmîk	285

-Z-

Zeko, Zekîya	286
Zeyno Zeynaba Min	286
Zembil Firoş	287
Zêrberbenî	288
Zêr Zemo	289
Zêrzeynebê	290
Zêr Zeynebê	291
Zeynemê	291
Zeyno	292
Zirav Zirav	292
Ziravê	293
Zozan	293
Zozan	294
Zozan	294

ÖNSÖZ

Bu kitapta toplanan **Kürt Halk Türküleri** üstüne ayrıntılı bir değerlendirme yapmanın yeri burası değil. Kitabın girişindeki inceleme ve konuşmalarda bu konuda kimi aydınlatıcı bilgiler bulunacaktır. Ancak açıktır ki kitabın asıl önemli yönü inceleme bölümünden çok, antoloji bölümüdür. Çünkü Türkiye'li ve Kürdistan'lı okuyucunun hemen tamamı bu türküleri ilk kez yazılı olarak görme ve okuma olanağı bulacaktır.

Biz sözü daha fazla uzatmadan, yazar **Ömer Polat**'ın, bu kitaba da kaynaklık eden Baran'ın "**Govend**" adlı küçük türküler kitabına yazdığı 'giriş'te dile getirdiği görüşlerine kısaca yer vermek istiyoruz. Şöyle diyor Ö. Polat:

"Halklar kardeşler. Aralarında kültür alışverişinde bulunurlar. Bunu önyargısız yaparlar. Birbirlerinden beğendikleri değerleri alır, kendi yapısında özümlemler, yaşatırlar. Böylece kültürleri zenginleşir, yaşam daha bir güzelleşir, geleceğe daha bir hazırlıklı olurlar.

Ama halklar arasındaki bu doğal alış-veriş ancak iki halkın da özgür ve bağımsız olmalarıyla olasıdır. Bu halklardan biri özgür ve bağımsız değilse, kültür alış-verişi de tek yanlı olur. Biri hep kaybederken, öbürü hep kazanır, kültürel değerler açısından zenginleşir. Bağımlı ulusun kültürü de bağımlı bir kültür durumuna dönüşür. Halklar arasındaki kardeşlik giderek bozulur, yerini güvensizlik alır.

Günümüzde Kürt halkı açısından yaşanan budur. Özellikle Türkiye'de Kürt kültürü bir erime yaşamaktadır günümüzde. Hep vermektedir; kendi kültürünü başka ulusların veya halkların kültürüyle zenginleştirme olasılığı yoktur. Çünkü bu alış-verişte kullanacağı bütün araçları elinden almış, verilmemiştir. Her alanda olduğu gibi, kültürel alanda da sömürülmektedir.

Masalları, türküleri alınıp değiştirilerek başka bir ulusun malıymış gibi kullanılmaktadır. Bırakalım başka ulusların kültürel değerlerinden yararlanmayı, kendi var olan kültürel değerlerine bile sahip çıkamamaktadır. Devletsizdir, kimsesizdir Kürt halkı. Kültürel değerleri yok olup gitmektedir. Sahip çıkarı da yoktur. (...) '**Malını yemeyenin malını yerler**' diye bir atazözü var bizde. Doğrudur ve bu halklar açısından da böyledir. (...) Günümüzde Kürt halk türküleri her alanda yok olup gidiyor. Başka uluslar alıp onları rahatlıkla kendi malları gibi kullanıyorlar. Biz bunun ayrımındayız. Ya bizden yüzyıllar sonra? Kim bilecek, nerden bilecek başka ulusların dillerinde söylenen bu türkülerin Kürt halkının türküleri olduğunu? Hiç kimse..."

Ömer Polat'ın sözkonusu kitapçıktaki türküler için yaptığı şu saptama-

malar bu inceleme-antolojideki türküler için de kuşkusuz geçerlidir. Öyleyse, uyarlayarak bu sözlerini de alalım:

"Bu kitapta toplanan türküler sözülle, melodisiyle, yorumlarıyla artık kalıcıdır. Bu güzel türküler artık ölmeyecek, yok olup gitmeyecek, başka uluslar alıp 'bu benimdir' diye tepe tepe kullanamayacaktır. Bu türküler Kürt halkının türküleridir çünkü. Bu türküler çok şey anlatmaktadır üstelik. Kürtlerdeki sevgi anlayışından tutun da doğa sevgisine, hayvan sevgisine dair çok şey. Bu türkülerde gizli sevdalar saklıdır, onulmaz acılar vardır. Doğayla insanın içiçe girdiği, özgürlük arzusunun kuşlarla dile geldiği bir Kürt dünyası vardır. Büyük kapsamlı bir çalışma değildir belki, ama anlamlı bir çalışmadır. Keçiboynuzu değildir öyle. Her sözcüğünden, her melodisinden başka bir tad alacağınız bir halk meyvesidir bu çalışma. Tadına doyulmayan. Sizi bazan sevindiren, uzaklara götüren, bazan acılara gark eden, elinize balta-bıçak verip tarla farelerinin üstüne yollayan, yasak sevdalarda sizi eli kolu bağlı koyan bir halk meyvesi; Kürt halkı gibi sıcak, içten, görkemsiz ama güzel bir halk meyvesi..."

Ömer Polat'ın sözlerine bilmem ki daha fazla şey eklemeye gerek var mı?.. Öyleyse daha iyileri yayımlanıncaya kadar bu '**halk meyveleri**'yle yetinmeye çalışalım!...

Dilerseniz, sözlerimizi Kürt yaşamını ve türkülerini konu alan son bir şiirle, **Talip Apaydın**'ın "**Kürt Türküleri**" şiiriyle noktalayalım:

Aylardan nisan loo
Dağ taş insan loo
Kar yağar yağmur yağar
Çıplak etimize

Günlerdir yol teperiz
Çoluk çocuk, aç susuz
Sığındık türkülerimize
Bunlar insan loo

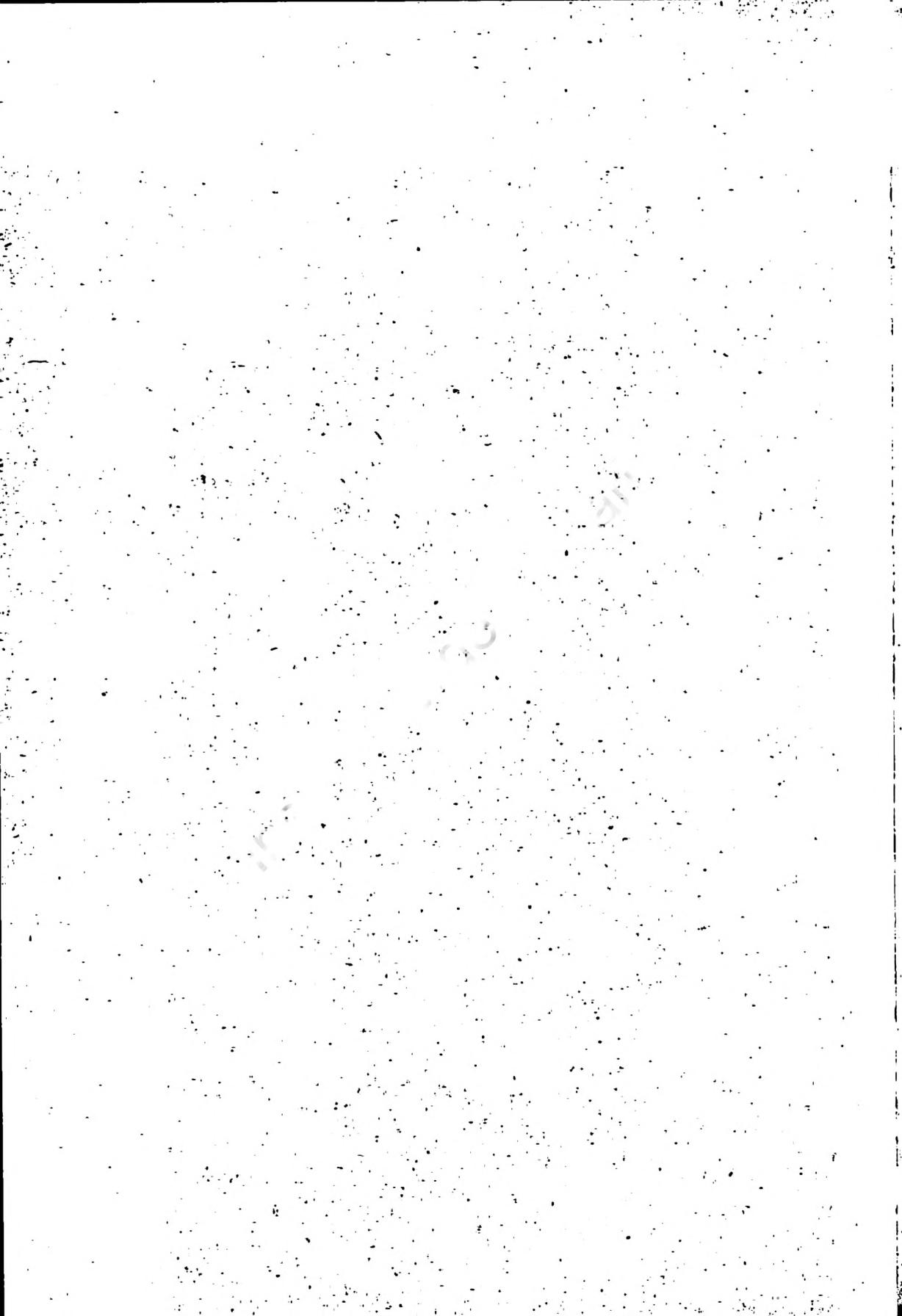
Bizi sevmesiniz de
Türkülerimizi sevin
Yürekten söyleriz loo

Bin yıldır birikir acımız
Zor taşır bunu artık dünyamız
Çevirin yüzünüzü bir bakın
Biz insanız loo

Türkülerimizi dinleyin loo
Bizi anlayın loo...

Mehmet Bayrak

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ
İnceleme

TARİHSEL GELİŞİMİ İÇİNDE KÜRT KÜLTÜRÜ VE ASİMİLASYON (TEMSİL) POLİTİKASI *

Mehmet BAYRAK

Bu inceleme-araştırma yazısında, tarihsel gelişimi içerisinde başta halk kültürü olmak üzere çeşitli yönleriyle Kürt kültürü üzerindeki baskı, ipotek ve asimilasyon (temsil) politikaları özetlenmeye çalışılıyor.

Yazının, Tempo dergisinin "Kürdübesk" özel sayısı ile kamuoyu gündemine gelen ve daha önce üzerinde pek durulmayan bir olguya aydınlık getirdiğine inanıyoruz. Bazı çağrışımları da beraberinde getiren sözkonusu özel sayıdan sonra, bir genelleme niteliğindeki bu inceleme, konuya ilişkin düşünceleri temellendirmeye çalışıyor.

Yeri gelmişken belirtmekte yarar var. "Asimilasyon, özümleme" anlamına gelen Arapça "temsîl" kavramı, eski kaynaklarda ve resmi belgelerde sıkça geçmektedir. Ancak birçok anlamı bulunan "temsîl" kelimesinin bu anlamı doğru algılanmadığından, günümüzdeki çalışmalarda yeterince değerlendirilememektedir. İnceleme, bu kavramın altını özellikle çizerek, bir kargaşadan kurtarmaya çalışmaktadır.

Öz-Ge

TÜRKÜLERİ YAPANLAR, YASALARI YAPANLAR

"Bir ulusun Türkülerini Yapanlar Yasalarını Yapanlardan Daha Güçlüdür."

"Bir ulusun türkülerini yapanlar yasalarını yapanlardan daha güçlüdür" sözü W. Shakespaire'den başlayarak günümüze gelen ve toplumcu halk şiri geleneğinin yoğunluk kazandığı 1960'lı yıllarda sıkça kullanılan bir özdeyiştir. Sözü ve özülle derinlikli bir özdeyiş, bir öz-söz, bir soy-söz.

Önce, bu özdeyişin çağrışımıyla yazılan bir habere, Yeni Çözüm Dergisi'nin Aralık 1988 sayısında yer alan bir yorumsal-habere yer vermek istiyorum:

"Türkiye Gazetesi'nde 13 Eylül günün "SHP gecesinde bölücülük" başlığıyla bir haber yayınlandı. Haberde; düzenlenen gecede Grup Yorum'un

* Özgür Gelecek Dergisi'nde yayımlanan bu yazı hakkında açılan dava, beraatle sonuçlanmıştır.

"şimdi kardeş Kürt halkı için söyleyeceğiz" anonsu sonrasında "tamamen Kürtçe sözlerle, Kürtlerin özgürlüğü üzerine yapılmış şarkılar" söylediklerini ifade ediyordu. Söz konusu gazetenin gerici yapısını bilenler açısından böyle bir haberin yeralması şaşırtıcı değildi. Asıl ilginç olan ise İstanbul DGM savcısının herhangi bir araştırma gereği duymadan gazete "haberini" ihbar kabul ederek Grup Yorum hakkında iddianame hazırlamasıydı. Hazırlanan iddianamede savcı, Grup Yorum'un "İrkçılık (Kürtçülük)" propagandası suçunu işlediğini belirtiyordu.

Gecenin yapıldığı günlerde Irak Kürdistanı'nda faşist Irak yönetiminin katliamlarını protesto etmek amacıyla toplumun değişik kesimlerinden tepkiler geldi. Protesto gösterileri yapıldı. Grup Yorum düzenlenen gecede, Irak köylerini yerle bir eden katliamı kınayan bir mesaj okuyup, bir Kürt halayı çalıp söylüyordu. DGM savcısının, açtığı soruşturma doğrultusunda Grup Yorum elemanlarının tek tek ifadesini alırken "Aranızda Kürt var mı?" şeklindeki yaklaşımı ve sonrasında grubun tek Kürt elemanı Metin Kahraman'ın tutuklanması... 35 günlük tutukluluk sonrasında Kahraman ve tutuksuz yargılanan diğer grup elemanlarının ilk duruşmaları 3 Kasım'da İstanbul DGM'de yapıldı.

Duruşmayı çok sayıda dinleyici ve sanatçı çevresinden Edip Akbayram, Bilgesu Erenus ve Ferhat Tunç da izledi. İlk savunmayı tutuklu olarak yargılanan Metin Kahraman yaptı. Hazırladığı savunmayı okumadan önce Sağmalcılar Cezaevi'nde siyasi tutsaklara karşı uygulanan baskıları dile getiren M. Kahraman daha sonra bir buçuk sayfalık savunmasını okudu. Savunmasında "niçin tutuklandığını anlayamadığını ve savcının ihbar kabul ettiği haberi, çarpıtarak buna kendi subjektivizmini ekleyerek suç ve suçlu yaratıldığını" dile getirdi.

"Şimdi kardeş Kürt halkı için şarkı söyleyeceğiz" ibaresini savcı suç delili olarak kendine dayanak yapmaktadır. Bir halkı kardeş ilan etmenin nerest suç?

Savcı ne dememi beklerdi? Kürtleri düşman mı ilan etseydim. Evet "kardeş Kürt halkı" dedim ve bununla halkların kardeşliğini anlatmaya çalıştım. Sadece Kürt halkını değil emperyalist metropollerin başkentlerinde gerici, irkçi kafaların uydurduğu masallarla dünya halklarına yamyam diye tanıtılan Afrika halklarını, Asya, Latin Amerika halklarını, hemen yakınımızdaki Rumı ve Ermeni halklarını da, kısaca tüm dünya halklarını kardeş görüyorum.

... Savcı Grup Yorum olarak söz konusu gecede Kürtlere özgürlük düşüncesini anlatan Kürtçe türkü söylediğimizi iddia ediyor... Söz konusu gecede çalıp söylediğimiz Kürt halayında bir takım Kürtçe nidalar bulunmaktadır. Bu halayda geçen "Daye (Anne), "haye" (hey), waye (bacı), anlamına gelir. Lore lore ise Kürt türkü oyunlarında söylenen bir nidadır. İddia edildiği gibi söylenen Kürtçe türkü olmadığı gibi, Kürtçe türkü söylemek neden suç olsun? Ülkemizde Kürt ve Kürtçe olgusu bir gerçektir... Kürtçe türkü söylemenin yasaklanamayacağı kanısındayım. Çünkü türküleri halk yapar. W. She-

kespaire'in de dediği gibi "Bir ulusun türkülerini yapanlar, yasalarını yapanlardan daha güçlüdür."

.... Yüzyllardır Anadolu'da birlikte yaşayan Türkler'in ve Kürtler'in kültürlerinde karışma, alış-veriş olması ve dolayısıyla türkülerde birbirlerine ait motiflerin, sözcüklerin bulunması doğaldır. Kısaca suçluluğum ve suçların bundan ibarettir" diyerek bitirdi savunmasını.

Sıraıla söz alan diğer grup elemanları da hazırlanan iddianamenin keyfilğine değinerek "Kürtçe nidaların içinde geçtiği bir Kürt halayı" söylediklerini belirterek mağduriyetlerinin faturasını kimin ödeyeceğini sordular. Savunmalar sonrasında mahkeme Metin Kahraman'ın tahliyesine, diğer elemanların ise beraatine karar veriyordu.

Toplumun pasifikasyon altına alınması, duyarlı kararlı unsurların susturulma çabası bir defa daha sonuçsuz kalıyordu. Bedeli ne olursa olsun insanlar doğru bildikleri ve inandıkları değerlerin savunusunu her yerde yapmalıydı. Mücadele ödenecek bu bedellerin üzerinde yükselecektir. Grup Yorum gerçek aydın olma bilinciyle hareket ederek yok sayılmak istenen Kürt halkını ve onun tükülerini gecelerde söylediği gibi mahkeme salonlarında da savunmasını bilmıştır."

Evet, haberi okudunuz. Demokratik toplumlarda anlaşılması, algılanması bile güç son derece gülünç bir olaydır bu... Hele bu, dünyada bile misli menendi az bulunur ırkçı-şoven uygulama, karşıdaki kişi "ırkçılık propagandası" yapmakla suçlanarak yapılıyorsa... Bu çarpık ve sakat yaklaşımın neresini düzeltereksiniz.... Herşeyden önce Türkiye'de ilkel sağ basınının çapıtlı devlet kurumlarına kılavuzluk etmesi hemen her zaman yanlış olmuştur ve yığınla hasarı da beraberinde getirmiştir. 12 Eylül sonrasında hatırlıyorum. Neyin tercümanı olduğu çok iyi bilinen Tercüman gazetesi, askeri cuntaya rehberlik eder, bu gazetede çıkan hemen her haber sıkıyönetim makamlarınca esasa alınır ve bu doğrultuda uygulamaya geçilirdi. Çoğu zaman Tercüman'da yer alan bir haber aynı gün sıkıyönetim bildirilerine kaynaklık eder ve TRT'ye yansır. Hiç unutmam, günün birinde aralarında Melike Demirağ, Cem Karaca ve Selda Bağcan'ın da bulunduğu 5 kişi, Avrupa'da "Türkiye aleyhtarı" propaganda yaptıkları gerekçesiyle Tercüman'ca ihbar edilmiş, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca aynı gün adı geçen beş kişi hakkında teslim olmaları için çağrı yapılmış, ancak Selda'nın Avrupa'da değil İstanbul'da bulunduğu anlaşılmıştı. Yani Tercüman, askeri cuntanın vazgeçilmez rehberi ve sesi olarak yığınla hasara yol açmıştı. Aynı mantığa dayalı sağcı Türkiye gazetesi de aynı geleneği sürdürerek, çağdışı kimi gelişmelere çanak tutuyor. Yalnızca nakaratındaki (kavuştak) bir-iki Kürtçe kelimeyle icra edilen bir parçanın "**tamamen Kürtçe sözlerle, Kürtlerin özgürlüğü üzerine yapılmış şarkılar**" olarak iletilmesi işin bir yanı; gerçekten şarkının ya da türkünün tüm sözleri Kürtçe olsa ne çıkar?.... Gerçekten Kürtçe türkü söylenmesinden neden bu kadar korkuluyor ve bir halkın kültür ürünlerinin yasaklanması hangi çağdaş değerlerle bağdaştırılabilir. Türkiye insanının toplumsal gerçekliğine ve çağ-

daş ölçülere uyuyor mu böyle bir suçlama?... (Not: tam bu noktada, bir Türk şarkıcının TV'de (Tele Tatil programında) Meksika dilinde okuduğu şarkıları izliyorum. 8.1 1989 saat 16.10). Öylesine yanlış ve çağdışı bir tutumdur ki bu, bu yüzden bütün dünya ülkelerinden aydınlar "Kürt kültürünü koruma" kampanyaları açmak zorunda kalıyorlar. Ve işin ilginç yanı, bu kampanyanın esas muhatabı, düzenini beğenmediğimiz İran, Irak ya da Suriye değil; öncelikle Türkiye...

Bakınız, dünyanın bellibaşlı devlet, bilim, sanat ve kültür adamlarının "**Türkiyede Kürt Kültürünün Korunması İçin Uluslararası Çağrı**"sında ne deniyor:

"Bütün insan toplulukları gibi, Kürt halkı da kendi kültürel mirasını muhafaza ve kendi kimliğini özgürce ifade etmek hakkına sahiptir. Binlerce yıllık bir geçmişi olan Kürt kültürü, evrensel kültürün bir parçasıdır. Tarihi, asırların ürünü, kadın ve erkek kuşakların eseri olan bu kültür, bütün kültürler gibi saygıya ve korunmaya layıktır. Bu nedendir ki, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi ve insan haklarına ilişkin uluslararası antlaşmaların tanımladığı ilkelerin rehberliğinde, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığın her biçimine karşı, adalet ve demokrasiye bağlı olarak, aşağıdaki imzacı şahsiyetler, Türk yetkililerinin, Kürt dilini ve daha genel olarak Türkiye vatandaşı milyonlarca Kürdün her türlü kültürel ifadelerini yasaklayan, anayasal ve yasal bütün yasaklamaları yürürlükten kaldırmalarını isterler."

BİNLERCE YILLIK GEÇMİŞİ OLAN BİR KÜLTÜR

Kürt kültürünün binlerce yıllık geçmişi bulunuyor. Sözlü ve yazılı örnekleriyle bu kültür birikiminin ayrıntılı bir değerlendirmesini yapmak ayrı bir inceleme konusu. Ancak yazılı edebiyat ürünlerinden yola çıkarak Türkiyeli okuyucu için yararlı olacağına inandığımız kısa bir özetleme yapmak istiyoruz.

Yazılı Kürt edebiyatının kökleri 7. yüzyıla kadar uzanıyor. Hezarmerd'de yapılan kazılarda deri üstüne yazılmış Kürtçe bir şiir bulunmuştur. Şiirde, Arap istilası sırasında Kürdistan'da işlenen kanlı olaylar anlatılmaktadır. Şiirin Türkçe çevirisi şöyledir:

Tapınakları yıktılar, ocakları söndürdüler,
Büyüklerin büyüğü inkâr edildi.
Zorba Araplar Şarezur'a kadar
Tüm köyleri viran ettiler.
Kızları kadınları tutsak ettiler,
Yiğit kişiler kendi kanlarında boğuldu.
Zerdüşht inancı desteksiz kaldı.
Hürmüz artık kimseye yardım etmiyor.

Günümüzde bilinen ilk Kürt şairi **Baba Tahir**'dir. İbn-i Sina'nın çağdaşı olan bu şair 935-1010 yılları arasında yaşamıştır. "Baba Tahir, yaşadığı döneme göre son derece ileri bir kavrayışla düzeni eleştirir ve ezilenlerden yana çıkar. Böylece o, bilinen en eski Kürt şairi olmakla kalmaz, ilerici-halkçı Kürt şiiri geleneğinin de bir başlangıcı olur."

Bir şiirinde, Türkçe söyleşyle şöyle diyor:

Elim feleğin çarkına ulaşa
Bu yaptığın çok ayıp, derdim
Kimine yüz türlü nimet sunarsın,
Yiyecek arpa ekmeği yok, kimisinin...

Baba Tahir, Lur lehçesinin yanı sıra Kürtçenin Sorani, Bohti (Kurmançî) gibi diğer lehçelerini, Arapça ve Farsçayı da biliyordu. Şiirlerinden bazı- larını da Farsça yazmıştır.

Nasıl Osmanlı döneminde Nefî, Nabî gibi kimi Kürt kökenli şairler eser- lerini Osmanlıca vermişlerse (Nefî'nin Farsça divanından başka Kürtçe şiir- leri de olduğu söylenir), Kürt şairleri de egemen kültür anlayışına ve moda- ya uygun olarak eserlerini çoğunlukla Arapça, Farsça veya Osmanlıca vermişlerdir. Sözelimi Ali Emiri'nin "**Tezkire-i Şuara-yı Amid**" (Diyarba- kır Şairleri Tezkiresi) adlı antolojisinde bu türden yüzlerce esere yer verili- yor.

Söz konusu Antolojide yer alıp 1264 (M. 1848) yılında Kürdistan Eyale- ti Valiliği yapan Esad Paşa:

"Sen anlamazsın ey büt Kürdî lisanımı

Ben istilâh-ı Âmid u Van söylerim sana" derse de, eserlerini yine de Os- manlıca verir.

Zamanın modasına uyarak Bitlis'ten İstanbul'a geçen, **Kürtçe**'den baş- ka **Türkçe, Farsça, Arapça, Ermenice ve Hintçe** gibi 6 dilde şiir yazar 16. yüzyıl şairlerinden **Kürdistan'lı Şükrî** de tutumunu şöyle anlatır:

Türk ilen Türk ü Kürd ilen Kürd'em

Evde koyun u yabanda bir kurdam

Diyarbakır'ın, Osmanlı döneminde İstanbul ve Bursa'dan sonra en önemli kültür şehri olduğu unutulmamalı.

Söylediğimiz gibi hakim kültürle eser verenler bir yana, geçmiş yüzyıl- larda hemen tamamı Kürtçe divan ve başkaca mensur eser sahibi şairlerin kısa bir dökümü şöyle yapılabilir:

Eli Heriri, Eli Termuki
Ehmed Mele Batê
Meleyê Cızırî
Feqiyê Teyran
Selim Suleman

X-XI Yüzyıl
1417-1491
1407-1481
XV. Yüzyıl
XVII. Yüzyıl

Ahmedé Xani	XVII.Yüzyıl
Xaris Bıdlisî	XVIII. Yüzyıl
Pertev Beg Hekari	XVII. Yüzyıl
Şex Halid	XIX .Yüylıl
Siyahpüş	XIX. Yüzyıl
Cigerxwin	1903-1984
Osman Sebrî	1095- ?
Kadrican	1917-
Nalî	1791-1855
Kurdî	1809-1849
Hacı Qadır Koyî	1815-1898
Şex Rıza Telebanî	1842-1910
Edeb Ebdula Misbah	1852-1912
Mela Mihemed Koyî	1876-1945
Wefayî	1838-1902
Xerîq	1851-1957
Béhûd	1878-1955
Zîver	1875-1948
Sebrî	1875-1944
Selam	1892-1959
Selîm	1805-1869
Qane Muzher	1894-1960
Ahmed Muxtar Beg	1896-1935
Pîremêr	1868-1950
Ebdula Goran	1904-1962
Dıldar	1918-1948
Bêkes	1905-1949
Remzî Mela Marîf	1902-
Hejar	1902- 1991

Bunlara Sovyet Kürt şairlerinden şu isimleri de ekleyelim.
Emîne Evdal, Eskerî Boyik ⁽¹⁾

OSMANLI TOPLUMUNDA KÜLTÜREL YAPILANMA

Osmanlı toplumunun çok sınıflı, çok uluslu ve çok dînlî bir toplum olduğunu bilmeyen yoktur. Osmanlı toplumunun toplumsal dokusu üzerinde ayrıntılı olarak durmanın yeri burası değil. Ben soruna yalnızca ulusal ve kültürel yapılanma açısından yaklaşmak istiyorum.

Bilindiği gibi, Fransız Burjuva Devrimi başka toplumları olduğu gibi Osmanlı toplumunu da etkilemiş ve 19. yüzyıldan başlayarak bu imparatorluk içinde yer alan halklar arasında milliyetçilik akımlarının ve buna bağlı hareketlerin boy vermesine yol açmıştı. Coğrafik konum ve din olarak Avrupa'ya yakın halklar bu akımlardan daha erken nasibini almış ve ba-

ğımsızlık mücadelesi vererek Osmanlı'dan ayrılmışlardı. Söz konusu akım Türkler gibi Kürtleri, Ermenileri, Arapları ve başka hakları da sarmış, bu doğrultuda düşünce ve eylem planında çeşitli çabalara girilmişti. Başlangıçta müslüman kökenli halklar arasında "**İslamcılık**", müslüman ya da hıristiyan kökenli Doğulu halklar arasında "**Osmanlıcılık**" bir 'bileşke' görevi yapıyordu. Ancak zamanla ulus olma ve bağımsız yaşama bilincinin pekişmesiyle, bu bileşkeler etkinliğini yitiriyor ve ulusalcılık düşüncesi öne geçiyordu. Doğu halkları arasında Ermeniler, hem dinsel kökenleri hem de ticari ilişkileri dolayısıyla Avrupa halklarıyla daha yoğun bir iletişim kurmuşlardı. Rumlar ve Yahudilerle birlikte 19. yüzyıl Osmanlı toplumunda pekçok yeniliğe önyak olmaları bundandı. Yalnız elsanatları, ticaret ve sanayinin değil, kültür hayatının da hemen tümüyle öncülüğünü yapan bu unsurlardı. Batı'da milliyetçi akımlarla tanışıp bunu Türk milliyetçiliği olarak Osmanlı toplumuna taşıyan **Şinasi, Namık Kemal** türü aydınlar gibi, öteki halklardan aydınlar da kendi topluluklarına ulusal bilinç aktarıyorlardı. (2). Jön-Türk hareketiyle "**İslamcılık**" bileşkesinin yerini "**Türkçülük**" hareketinin almasıyla, Kürt, Arap vb. halklar da bu bileşkeden giderek uzaklaşıyor ve ulusal kimliklerini öne çıkarıyorlardı.. 20. yüzyılın kapısı bu duygu ve düşüncelerle çalınıyordu. 1908'deki ikinci Meşrutiyet hareketi bu konuda yeni bir itme ve dönemeç oldu. Ulusal örgütlenmeler ve yayınlar bu dönemde alabildiğine yoğunlaştı ve yaygınlaştı. Yalnızca bu dönemde on dolayında Kürt örgütünün (parti, dernek, kulüp gibi) kurulduğunu ve yirmiye yakın periyodik yayın çıkarıldığını (Kürtçe, Kürtçe-Türkçe ya da Batı dillerinde) söylesek sanıyorum bir fikir vermiş oluruz (*). Bu, yalnızca Kürtler için değil bir çok halk için fazlasıyla böyle. Yine despotizm olarak nitelendirdiğimiz ve beğenmediğimiz Osmanlı döneminde birçok Kürtçe kitap yayını yapıldığını da belirtelim... Bunlar arasında 60-70 yıl sonra dava konusu edilen kitaplar bile var (T.Z. Tunaya, bu örgüt ve yayınlardan yalnızca birkaçının adını veriyor). (3)

Türkçü-İslamcı hareketlerin Alman militarizmiyle ittifakı sonucu girilen ve yenilgiyle çıkılan I. Dünya Savaşı, milliyetçilik ayrışmasında yeni bir dönemeç oluşturdu. Türkçülük temelinde dayalı İttihad ve Terakki Hareketi kâr amacıyla girdiği savaştan zararlı çıkmıştı. Ancak bunun faturasını en başta "tehcir: göçürtme" yoluyla kıyıya uğrayan Ermeniler'le, yığınla acıya sürüklenen Türk ve Kürt halkı ödüyordu... Emperyalist devletler Kürt halkını ülkesiyle birlikte kendi güdümlemlerindeki başka uluslara peşkeş çekmişlerdi. Bu kan ve ateş yılları, çelişkinsini de birlikte getirmiş yayılmacı, dar milliyetçi Türkçü harekete duyulan tepki, ayrışma dürtü ve eğilimlerini daha da yaygınlaştırmıştı. Ancak binlerce yıl yanyana yaşadıkları halde hem Abdülhamid'ce 'izlenen iki halkı yalıtma hem de savaş boyunca ve sonra-

* Bu yayınların dökümü ve tanıtımı için bkz.; Malmısaniy-Mahmûd Lewendî: *Li Kurdistanê Bakur û li Tirkîyê Rojnamegerîya Kurdî (1908-1981)* Kuzey Kürdistan'da ve Türkiye'de Kürt Gazeteciliği, Uppsala-1989.

sında yönetimlerce sürdürülen anti-propagandalar Kürtleri ve Ermenileri birbirinden uzaklaştırmış ve özellikle anti-emperyalist bir yöneliş alan Milli Mücadele sırasında islami birlik ve karşılıklı yarar temelinde Türk-Kürt dayanışmasını gündeme getirmişti.

İnönü'nün şu sözleri söz konusu dayanışmanın düşünce temellerini yansıtıyor: *"Sevr Muahedesi ile Kürtler, Türkler gibi kendi vatanlarını tehlikeye maruz gördüler. Çünkü Sevr Muahedesi hükümlerine göre, Doğu Anadolu'da Ermenistan hududu bitişğinde bir Kürdistan devleti kurulacaktı. Kürtler, Türk vatanının kendileriyle beraber, bilhassa Doğu'da Ermeni tehlikesine maruz kalacağını biliyorlardı. Milli Mücadelenin devamınca canla başla beraberlik gösterdiler. Sonra, Lozan Muahedesi yapılırken de Kürtler vatansever olarak Türklerle beraber bulurmuşlardır. Kürtler, Ermeniler gibi Lozan'a gelip bize müracaat etmediler. Hatta biz Lozan'daki konuşmalarımızda milli davalarımızı 'biz Türkler ve Kürtler' diye bir millet olarak müdafaa ettik ve kabul ettirdik" (4)*

Bu anti-emperyalist çete savaşlarının başlamasından sonra M. Kemal ve arkadaşları Samsun üzerinden Anadolu'ya çıkıyor ve başlayan bu mücadeleyi organize ederek yönlendiriyorlar. İşte, daha Anadolu'ya çıkarken M. Kemal'in Havza yöresinde bir sözü vardır ki, arkadaşlarının sorusu ve M. Kemal'in cevabı sonraki politikanın özünü, zahirini (içyüzünü) oluşturuyor. Arkadaşları M. Kemal'e "İslâm ve Türk milleti" demekle kimleri amaçladığını soruyorlar -çünkü gerçekten Türk kökenli unsurların kimler olduğunu onlar da biliyor ve buradan yola çıkarak soruyorlar- M. Kemal, arkadaşlarını cevaplarırken şöyle diyor: **"Amaçladığımız milleti biz yaratacağız..."** "Evet sonraki politikanın özünü işte bu söz oluşturuyor. Gerçi **Nutuk** ve K. Karabekir'in **"İstiklâl Harbimiz"** kitabı başta olmak üzere M. Kemal'in yakın 'silah arkadaşları'nın tümünün eserlerinde Milli Mücadelenin hemen bütünüyle "İslami" temel üzerine kurulduğunu biliyoruz. Ancak bunun için **"zahiri"** yönü olduğu **"batını"** yönününse yukardaki yaklaşım olduğu sonraki gelişmelerle sabittir...

Beklentilerin hem ortak hem farklı olduğu Milli Mücadele yıllarını, Lozan görüşmelerini geride bırakıyoruz. Umutlu bir bekleyiş, her anlamda eşitliğe dayalı sloganlar, ama bu umutların giderek gündemden uzaklaşması... Ve bu tutuma bir tepki olarak örgütlenen 1925 Hareketi (Bu hareket de değişik boyutlarıyla ayrı bir inceleme konusu). Hareketin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardında belli bir program dahilinde uygulamaya konulan **"Şark İslahat Planı"...** **Planın temeli, başta Kürt halkı olmak üzere başka halkların ve etnik grupların asimilasyonuna ve kültürlerine ipotek koymaya dayanıyordu.**

Nitekim bu Plan'dan sonra M. Kemal *"Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsıyla meşbu (dolu) olursa, o camiaya istinad eden Cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur"* diyordu. Kürt kökenli İsmet Paşa'nın sözleriylese Lozan'daki vaadleriyle tam bir çelişki oluşturuyor-

du: "Vazifemiz bu vatan içinde bulunanları behemahal Türk yapmaktır." (Bkz. Tekin Alp: **Türkleştirme**, İst. 1928)

O günlerde yürürlükte olan Lenin'in "Ulusların kaderlerini tayin hakkı"na ve Amerikan Devlet Başkanı Wilson'un "Prensipleri"ne ters düşen bu uygulamanın çok yanlış bir alanda seyrettiğini gözlemliyoruz. Nedir bu yeni politika? "**Takrîr-i Sükûn Kanunu**" ile zoraki temelleri atılan asimilasyon - o zamanki adıyla temsil- politikası...

Bu, bir zamanlar kımının iddia ettiği gibi "doğal asimilasyon" değil, çoğu kez şiddete dayalı bir asimilasyon politikasıdır. Mecburi iskân (sürgün ya da batıya zorunlu göçürtme), bölgenin doğal kaynaklarına dayalı üretim merkezleri, sanayi kuruluşları açarak işsiz insanları Batıya göç etmeye zorlama, çeşitli yöntemlerle Batıya göçetmeyi ve orda kalmayı özendirme vb... (Şark Islahat Planı ayrı bir incelemenin konusudur).

CUMHURİYET YÖNETİMİN KÜLTÜR POLİTİKASI

M. Kemal'in Kürtler konusunda gerçekten ilginç bir politika izlediğini kabul etmeliyiz. Daha Osmanlı döneminde Diyarbakır'daki görevi sırasında Kürtlere özgü giyim-kuşamlı (peşmerge giyimli) bir özel askeri birlik oluşturması, görevli olduğu sırada ve Milli Mücadele döneminde Kürt halkını ağalardan, beylerden kurtaracağına inandırarak yanına çekmesi ve her anlamda eşit yaşama inancıyla aşılması. Daha kongreler aşamasında Kürt ileri gelenleriyle yakın bir dayanışma içine girme, Mutki Aşireti Reisi Hacı Musa gibi Ankara'ya gelmeden Mebusluk yapanlarla, Kürtlere çeşitli ulusal-demokratik hakların verilmesi doğrultusunda Teşkilat-ı Esasiye'nin (Anayasa) değiştirilmesini öngören Amasya Genelgesi'ne, Lozan'da İsmet Paşa tarafından Türlerle Kürtlerin her anlamda eşitliğine dayalı bir yönetim savunulurken, "ulusların kaderlerini tayin hakkı"na saygılı olunacağına ve İzmit'te Kürtlere özerklik vaadinde bulunmaya, ulusal giysileriyle Meclis'e çağırıldığı Kürt Milletvekillerine Lozan'a telgraf çekirtmeye varan bir politika...

Ashında, 1925'teki, "Takrîr-i Sükûn Kanunu", yalnız Kürt ulusal haklarını değil, sosyalist örgütlenmeyi ve işçi sınıfı haklarını da yasaklıyordu.

Zihni T. Anadol bir yazıda şöyle diyor. "1925 yılında Takrîr-i Sükûn Kanunu (Sus Yasası) ile işçi sorunları, bunların ardından sendika, grev, toplu sözleşme gibi işçilerin ana hakları yasaklanmış devlet kapitalizminde bunlara yer olmayacağı kestirilmekle vurgulanmıştır. Hatta 1932 yıllarında yönetimin ideolojisinin sesi olan Kadro dergisinde "millet özgürlüğü yanında ferdin özgürlüğü söz konusu olamaz" denilmişti. "Sen ben yok biz varız, imtiyazsız sınıfsız bir kütleyiz" gibi sloganlar yaygınlaştırılıyordu". (5)

İşte Takrîr-i Sükûn Kanunu (Sus Yasası) ile Türkiye Komünist Partisi'ni, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı yasaklayan yeni Türk burjuvazisi, bu yasaya ve "Şark Islahat Planı"na bağlı olarak da Kürtlerin demokratik haklarını inkâr ve red ediyordu..

Yeni T.C. sınırları içinde Türkçe yayın ve kültür hakkı bu tarihten sonra kesintiye uğruyor. Kürtler ve Kürt kültürü üstüne bir "tabu" kuruluyor. Tedrici bir inkâr ve red politikası başlıyor... Etten kıkırdağa, kıkırdaktan kemiğe dönüşen iflah olmaz bir politikadır bu.

Başlangıçta yeni Türk burjuva yönetimini kitleye kabul ettirmek için Osmanlı kültürüne alternatif bir kültür yaratmak -millet yaratmada olduğu gibi- gerekmektedir. 1920'li yıllarda kurulan Türkiyat Enstitüsü, Konservatuarlar; Türk Ocakları yerine 1932'de kurulan Halkevleri, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu gibi kuruluşların tümü -kimli zaman ırkçılığa varan uygulamalarla- hep Osmanlı kültürüne alternatif bir kültür yaratma çabasına girmişlerdir. Ancak bunu yaparken kimli zaman doğrudan Kürt kültürüne ve başkaca halkların kültürlerine ipotek koyarak uygulamışlardır bu kültür politikasını. Nasıl mı?

1. Her alandaki derleme ve taramalarda öteki halkların kültür birikimleri bir yana itilerek yalnızca Türk halkına ya da öteki halklarla emişmeli kültür ürünlerine yer verilmiştir.

2. Türkçe sözlü kültür ürünlerindeki Kürt temalı konular önce derlenmek zorunda kalmış, sonra tasfiye edilmiştir. Sözgelimi bugün radyolarda okunan "**Türkmen Kızı**" parçası ilk delemelerde "**Kürdün Kızı**" biçiminde geçer. (Tıpkı 'vurun Kürd uşağı'nın' vurun Türk uşağı'na dönüşmesi gibi). 1926'da başlayan İstanbul Konservatuarı'nın ilk türkü derlemelerinde bu konuda ilginç örnekler vardır. Başka alanlardaki ilk toplum- bilim çalışmalarında da bu gerçeklik önce yansıtılmış, sonra inkâr edilmiştir. (Prof. M. Ragıp Gazi Mihal'in henüz basılmamış "**Yurt Oyunları Kataloğu**"nda da bunun ilginç örnekleri vardır.) Bu derlemelerde Koçgiri isyanının ideologlarından Kürtçe ve Türkçe şiir yazar **Alişer**'in de parçaları vardır.

3. Kürt kültürü ve müziği ipotek altına alınca, bu alanda sanat icra eden insanların Türkçe sanata yönelmeleri özendirilmiştir. Atatürk döneminden beri Halk Müziğinin en ünlü isimleri, bir anlamda "**Türkçe sözlü Kürt halk müziği**" icra eden Kürt sanatçılar olmuş. Bir dönemin ünlüleri Diyarbakır'lı **Celal Güzelses**, Urfalı **Mukim Tahir**, Urfalı **Kel Hamza**, Urfalı **Cemil Cankat** vb... Emişmeli kültür ürünlerini icra edenler arasında ise Malatya'lı **Fahri**, Zara'lı **Halil** ile Erzincan'lı **Salih** ve **Şerif** vb. sayılabilir.

Bu geleneğin bugün de yaygın biçimde sürdüğü biliniyor: **Nuri Sesigüzel**, **İbrahim Tatlıses**, **Atakan Çelik**, **İzzet Altınmeşe**, **Bedri Aysel**, **Selahattin Alpay**, **Hüsamettin Subaşı**, **Mahmut Tuncer**, **Burhan Çaçan**, **Hülya Süer**... gibi halk müziği sanatçıları hep aynı geleneği sürdürüyorlar.

"Tempo" dergisince "**Özü Kürt, sözü Türk**" yada "**Kürdübesk**" olarak nitelendirilen bu oluşumun bazı örneklerine 9-15 nisan 1989 tarihli 15. sayısında yer veriliyordu. Kuşkusuz Türk sanatında dönemeç yaratan Kürtler yalnızca bu alandakiler değil. Bugün Türkçe romanın yüzakı ve dünyadaki en büyük adı kabul edilen **Yaşar Kemal**, **Orhan Kemal** vb., ge-

rek film hikayesi gerek senaryo, gerek yönetmen ve gerekse oyuncu olarak Türk Sineması'nda bir dönemeç yaratan ve sinemayı dünyaya açan **Yılmaz Güney**; çağdaş Türk müziğinin kuramcılarında ve icracılarında **Ruhi Su**; günümüzde toplumcu tiyatronun en büyük adı kabul edilen **Orhan Asena**; çağdaş toplumcu şiirin en yaygın ve en etkin isimlerinden biri olan **Ahmed Arif**; çağdaş toplumcu halk şiirinin öncüsü kabul edilen **Aşık İhsani**; ünlü orkestra şefleri **Hikmet Şimşek** ve **Gürer Aykal** bu sürecin uzantısı sanatçılardır.

Ancak aslolan, kuşkusuz bunların ve burada anmayı gerekli görmediğimiz nice sanatçının, yazarın kökenleri değil; onların sanatlarıyla ne hizmet verip vermedikleridir. Ayrıca kafaya takılan bir başka nokta... İnsanların en çok anadilleriyle eğitim yapmalarıyla başarılı olabilecekleri pedagojik bir gerçektir. Öyleyse, sonradan öğrenilen Türkçe ile bu kadar başarılı ürünler veren sanatçılar, anadillerinde eğitim yapıp ürün verselerdi kimbilir ne kadar başarılı olurlardı... Ya da iki dili birden biliyorlarsa iki dilden birlikte ürün verselerdi...

4. Yazılı ürünlerin üretimi ve yayımı yasaklanınca sözlü edebiyat ürünleriyle adaptasyona ve sahiplenmeye gitmek daha da kolaylaşmıştır. Halk oyunları ve türkülerine konulan ipotek, izlenen kültür politikasının en çarpıcı yönlerinden birini oluşturur. Kürt halk danslarına, otantik özelliklerinden uzaklaştırarak (ad, giyim özellikleri ve türkü sözleriyle) sahiplenme. Oysa halk yaratusı olan halk dansları, gerçek otantik özellikleriyle icra edilirlerse gerçek yerlerini bulur ve amaca ulaşırlar. (Buna rağmen Doğu Anadolu oyunları olarak adlandırılan Kürt halk danslarının, 12 Eylül cuntası döneminde "bölücülük" yarattığı gerekçesiyle yasaklandığı hatırlardadır.)

Kuşkusuz halk danslarından bir bölümü emişen/etkileşen kardeş kültürlerin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu tür oyunlar dışında bugün de esas kimliklerini ve yapılarını koruyan yığınla oyun var. İsterseniz bunlardan bir bölümünü Metin And'ın "**Oyun ve Büğü**"sünden yola çıkarak sıralayalım:

"Ağır Govent (Muş), **Ahçik** (Erzurum), **Arkuşt** (Erzurum), **Arzumani** (Kars), **Avreş** (Elazığ), **Aysoki** (Muş), **Bapuri** (Van), **Berzini** (Kars), **Berde** (Tunceli), **Berete** (Bitlis), **Berite** (Muş), **Bezini** (Ağrı), **Bizang** (Bitlis), **Ceylani** (Kars), **Çaçan** (Bingöl), **Çapakay** (Muş), **Çapıkay** (Bingöl), **Çarışka** (Kars), **Çarışu** (Malatya), **Çepik** (Kars, Bingöl), **Çıkçiko** (Elazığ), **Çökeri Kuççari** (Van) **Dah Lenk** (Erzurum), **Meymoki** (Hakkari), **Dasniçor** (Erzurum), **Deliko** (Hınıs), **Delilo** (Hınıs, Tunceli, Elazığ), **Dello** (Kars, Erzurum), **Delloy** (Kars), **Deşşororo** (Hınıs), **Derbendi** (Kars), **Drilo** (Bingöl), **Devzer** (Van), **Dıntingo** (Tunceli), **Dilican** (Kars), **Dillipiti** (Elazığ) **Dillan** (Malatya), **Diringi** (Kars), **Edilbecan** (Kars), **Enzeli** (Kars), **Esi** (Tunceli), **Evim** (Erzurum), **Ezirgân** (Kars), **Gaçke** (Kars), **Garzani** (Kars, Bitlis, Malatya), **Gaşing** (Kars, Van, Bitlis), **Geceğü** (Eğin), **Girani** (Bingöl), **Gorani** (Bitlis, Van), **Giorışhi**, **Lezinka** (Kars), **Govenk** (Bitlis), **Govend** (Bingöl), **Gürzi** (Siirt), **Güllü** (Van), **Gülşeni** (Hakkari), **Güvende** (Van, Bitlis, Muş), **Hadile** (Van).

Hamame (Hakkari), **Harkošte** (Bitlis), **Harkušte** (Şirvan, Malatya), **Hayşere** (Hakkari), **Herrani** (Bingöl), **Hasavor** (Van), **Hay Menili** (Kars) **Hay Lalo** (Kars), **Henhemni** (Bitlis), **Her Alaley** (Hakkari), **Hekari** (Kars), **Heynare** (Kars, Erzurum), **Hırnani** (Hakkari), **Hileyli** (Van), **Hımhıme** (Bitlis, Malatya), **Hırhır** (Van), **Hilli Vay** (Erzurum), **Hor** (Van), **Hora** (Tunceli), **Horo** (Muş), **Hürünü** (Erzincan), **Innabi** (Kars), **Kalari** (Kars), **Kaloş** (Kars), **Karaçor** (Tunceli, Eğin), **Karakuştani** (Hakkari), **Kaşengi** (Malatya), **Karzani** (Muş), **Keçike Caney** (Hakkari), **Keçike** (Elazığ), **Keçiki/Nadem Hırçiki** (Hınıs), **Kentvari** (Kars), **Kersi** (Van), **Kevaş** (Bitlis), **Kevent** (Bitlis), **Koççari** (Kars, Erzurum), **Koçeri** (Bingöl, Muş), **Koffi** (Ağrı), **Kutto** (Hınıs), **Küccari** (Bitlis), **Kürdün Yazman-ı Barı** (Erzurum), **Kürt Barı** (Erzurum), **Laley** (Kars), **Lavzer** (Tunceli), **Lezgi-Hengi** (Kars), **Lezli** (Hınıs), **Large** (Tunceli), **Lorke, Lorki** (Malatya, Kars, Bitlis, Hınıs) **Memylene** (Malatya), **Meyremi** (Hınıs), **Meryemo** (Bingöl), **Meyremo** (Mardin), **Meyriko** (Ağrı), **Meyruhi** (Malatya), **Mırzani** (Kars), **Naninay** (Malatya), **Nanay** (Kars), **Nare** (Bitlis, Kars), **Nazirri** (Kars), **Ne Dinem Ne Dürüstem** (Hakkari), **Nevruzli** (Kars), **Nezberi** (Kars), **Ninarano** (Hınıs), **Nöbey** (Malatya), **Papori** (Bitlis, Van, Malatya, Ağrı), **Pezo** (Erzurum), **Pıçık** (Kars), **Pıçugürk** (Hınıs), **Rakaçu** (Tunceli), **Rumtiki** (Elazığ), **Sepi** (Bitlis), **Sıkkani** (Hakkari), **Silvani** (Muş), **Sin Sin** (Malatya), **Zengani** (Kars), **Suleymani** (Van), **Şeynane** (Siirt), **Şorul** (Kars), **Tamzara** (Elazığ, Erzurum, Erzincan, Tunceli, Bingöl, Van, Muş), **Tello** (Kars, Muş), **Temir Ağa** (Bitlis), **Teşi** (Bitlis), **Tringli** (Kars), **Tringo** (Malatya, Bitlis), **Tıntingo** (Tunceli), **Tırnana** (Eğin), **Tütiya** (Kars), **Veliç** (Malatya), **Villik** (Tunceli), **Yalkuşta** (Muş), **Yalı** (Kars, Ağrı), **Yari** (Hınıs), **Zeyno** (Ağrı), **Zöbek** (Elazığ), **Zıvara** (Hınıs), **Alaya** (Urfa), **Aşiney** (Gaziantep), **Arvari** (Urfa), **Barazi** (Antep), **Belita** (Siirt), **Beri Bası** (Mardin), **Berzini** (Diyarbakır), **Bişero** (Mardin), **Botani** (Mardin, Siirt), **Çaçan** (Diyarbakır), **Çaçani** (Siirt), **Çapık** (Diyarbakır), **Çarışu** (Mardin), **Çepeku** (Mardin), **Çepikli** (Antep), **Çeş** (Adıyaman), **Çındır** (Urfa), **Değleri** (Adıyaman), **Dakkatülfeyki** (Siirt), **Delilo** (Diyarbakır), **Dello Can** (Siirt) **Depçe** (Urfa), **Deriko** (Antep), **Dilan** (Antep), **Durik** (Diyarbakır), **Fadığedemune** (Antep), **Garzani** (Siirt), **Goncut** (Diyarbakır), **Govent** (Siirt, Mardin), **Grosme** (Adıyaman), **Gule** (Mardin), **Haddino** (Mardin), **Haftano** (Mardin), **Hallume** (Antep), **Hanasar** (Siirt), **Hanime** (Mardin), **Hayarıskaçıbikli** (Antep), **Havuş** (Antep), **Hellican** (Adıyaman), **Herrani** (Diyarbakır), **Hırpani** (Mardin), **Hinne** (Mardin), **Karani** (Siirt), **Keşikani** (Mardin, Diyarbakır), **Keriboz** (Urfa), **Kesirtayn** (Mardin), **Köçeri** (Mardin), **Leylim** (Antep), **Lolo** (Diyarbakır), **Lorke** (Urfa, Diyarbakır), **Lorkey** (Antep), **Malayya** (Mardin), **Memili** (Diyarbakır), **Mimey** (Antep), **Mimi Teşi** (Urfa), **Mirani** (Siirt), **Nafa** (Mardin), **Nahora** (Mardin), **Nahet** (Siirt), **Narinel** (Mardin), **Nobet** (Siirt) **Neni** (Diyarbakır), **Nadidiye** (Antep), **Penk** (Urfa), **Roşkani** (Siirt), **Sese** (Urfa), **Sim Simi** (Adıyaman), **Süvik** (Siirt), **Şaro** (Siirt), **Şeyhani** (Siirt), **Şingali** (Mardin), **Şırvani** (Antep, Diyarbakır, Urfa), **Suleymaniye** (Siirt), **Terşi** (Antep), **Tırgay** (Adıyaman), **Türkani** (Siirt), **Veylişhane** (Urfa), **Yarkışta** (Siirt), **Yedesta** (Siirt)... (6)

Metin And'ın kısmen derlemeye, daha çok taramaya dayalı bu bölgesel dağılım listesi kuşkusuz daha da zenginleştirilebilir. Ancak bu dökümün bile bugüne kadar çok kişinin üzerinde düşünmediği halk dansları alanında bir bilgi vereceğini sanıyoruz.

5. İpotek konan ve Türkçe'ye adapte edilmeye çalışılan kültür dallarından birini de -yazılı edebiyata olanak tanınmadığı için- sözlü Kürt halk edebiyatı, en başta da halk türküleri oluşturuyor.

Doğu halklarının folklor ürünlerinin bilimsel yöntemlerle derlenmesine yeni başlanan bir dönemde, Osmanlı kültürüne alternatif bir Türk kültürü yaratma çabalarına girilmiş, bu amaçla yazılı Kürt kültür ürünlerine ambargo, sözlü ve görsel ürünlere ipotek konmuştur. Kuşkusuz ki kültürün emişmesinden kaynaklanan tüm ürünlere de sahiplenilmiştir.

Belli nedenlerle Nazım Hikmet'e lise edebiyat kitaplarında yer verilen bu başlangıç yıllarında Kürt temalı Türkçe ürünler de henüz yerlerini korumaktadır. İstanbul ve Ankara Konservatuvarlarının radyolarla organizeli olarak yaptığı türkü derlemelerinde bu konuda kıymetli örnekler bulunuyor. Sözgelimi yukarıda vurguladığımız gibi, İstanbul Konservatuvarının derlemelerinde, Kürtçe ve Türkçe şürleri bulunan 1919-1920 Koçgiri halk hareketi ile 1937 Dersim hareketinin ideologlarından olan **Alişer**'in üç eseri de taş-plak haline getirilmiştir. (Batılı bir müzikolog olarak derlemelere katılan Macar Bela Bartok'un derlemeler konusunda ilginç gözlemleri ve tesbitleri bulunduğunu sanıyorum).

Yine önceki dönemlerde Diyarbakırlı **Celâl Güzelses** ve bir bölümü yukarıda anılan birçok sanatçının özgün enstrümanlarıyla -ama Türkçe sözlerle- müziklerini icra ettiklerini -ki bu, Türkçe sözlü Kürt halk müziğinden başka bir şey değildir-; ancak daha sonra Muzaffer Sansözün öncülüğündeki bir ekibin Türk müziğini kurumlaştırma adına yeni bir yol izlediklerini görüyoruz.

Sanözün ekibi, Türklerin gerçek çalgısının "kopuz" olmasından yola çıkarak, halk müziğinde yalnız bunun türlerine "divan sazı, bağlama, cura vs.) yer vermiştir. Oysa halk müziği gerçekte yalnız bunlarla mı icra ediliyordu? Kuşkusuz değil. Bugün bağlamanın türlerinden başka cümbüş, keman, kabak kemane, tar, davul, zurna, tef, zil, kaşık, klarnet, sipsi, mey gibi çalgılar halk müziğine eşlik ediyorsa, bu boşuna değildir. Sözleri Türkçeleştirilerek de söyleniyor olsa müziğin otantik özellikleri zorluyor buna.

Günümüzde icra edilen Doğu kaynaklı halk müziği; on dolayında bağlamanın bir araya getirilmesiyle yürütülen "Yurttan Sesler" in tıkkızlığından, kısırlığından kurtuldu ama bu defa başka bir çıkmaza girdi... Kürt halk türküleri Türkçeleştirilerek icra edilirken çoğu kez ya içeriklerinden soyutlanıyor, ya zorlama ve doldurma bir çeviriyle veriliyor ya da Türkçe'ye aktarılamayan bazı ünlem ve nakaratları korunmak durumunda kalınıyor. Halen radyoda, televizyonda ve sahnelerde okunan parçalarda bunun birçok örneğini görmek mümkün. Yani öncelikle hata, bilerek ya da bilmeyerek bu parçaları böyle icra edenlerde değil, Türkiye'nin kültür politikasındadır.

Sonuç

Öyleyse yapılacak şey, yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız gibi Türkiye'nin toplumsal gerçekliğine ve bilime uymayan politikalarda ısrar etmek yerine, sorunu gerçekten demokratik ve insani yönde çözüme kavuşturmaktır.

DİPNOTLAR

- 1) Prof. Qanadê Kurdo: **Tarîxa Edebyata Kurd** (Kürt Edebiyatı Tarihi), 1984.
- 2) Başta Türk milliyetçiliği olmak üzere çeşitli halklarda gözlemlenen milliyetçilik akımları konusunda şu birkaç esere bakmak bir düşünce vermeye yeterlidir.
  - a) **Tanzimat**, 1940 (Tanzimat'ın ilanının 100. yılı dolayısıyla toplu kitap).
  - b) **Namık Kemal Hakkında**, DTCF Yay. 1942 (100. Doğum Yıldönümü Dolayısıyla).
  - c) A. Hamdi Tanpınar: **19 Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 6. bas. 1985.
  - ç) Yusuf Akçura: **Osmanlı Devletinin Dağılıma Devri**, 1940.
  - d) Server Tanilli: **Uygarlık Tarihi**, 4. bas. 19881.
  - e) **Bir Çağdaş Öncü: Namık Kemal (1888-1988)**, (F.Almanya'da düzenlenen bir kolekyumda sunulan bildiriler). İst. 1988.
  - f) Enver Ziya Karal: **Osmanlı Tarihi**, Cilt: 5, 6, 7, 8; 4. bas. 1983.
  - g) Niyazi Berkes: **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Ank. 1973.
  - h) Hilmi Ziya Ülken: **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İst. 1979.
  - ı) Stefanos Yerasimos: **Az gelişmiş Sürecinde Türkiye**, Cilt-II, 1975.
  - i) M. Şürkrü Hanioglu: **Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi**, İst. 1981.
  - j) M. Şürkrü Hanioglu: **Bir Siyasal Örgüt Olarak İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)**, İst. 1985.
  - k) **Tarih ve Toplum** Dergisi koleksiyonu.
3. Osmanlı döneminde yayımlanan ya da elyazması halinde kütüphanelerde kalan Türkçe eserlerin bir dökümü için bkz. Mehmet Malmisanlı: **"Osmanlı Döneminde Yazılan ve Basılan Kürtçe Eserler Üzerine"**, Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı: 54-55, 1988.

Malmisanlı, Osmanlı döneminde Ermeni ve Süryani alfabesiyle basılan Kürtçe eserler dışında Arap alfabesiyle basılanlardan tesbit ettiklerini şöyle sıralıyor:

Yusuf Ziyaeddin Paşa Halidi: **El-Hediyye'l-Hamidiye fi'l-Lugat'l-Kurdiyye**, İst. 1310/1894-1895.

Mele Ehmedê Xasî: **Mewlîdi Nebiy'l-Qureyşi**, Diyarbekir, 1315-1899.

Ehmedê Xani: **Nûbar** (Y. Ziyaeddin Paşa'nın sözlüğüyle birlikte).

Mele Ehmedê Batê: **Mewludu'n-Nebî bi'l-Luxse'l-Kurdiyye**, Kahire, 1324/1906.

Mehmet Mihri (Hilav): **Mukaddimetü'l-İrfan**, İst. 1918.

Ehmedê Xani: **Eqide İmanê**, İst 1919

Ehmededê Xani: **Mem u Zin**, İst. 1919.

Hakkari İbrahim Rahmi (Zapsu): **Eqide Kurdan**,

Memê Alan (Piyes), **Gazîya Welat** (ş. irler).

Hîngerê Zimanê Kurdî (Kürtçe öğrenmek isteyenlere lisan rehberi) İst. 1921.

Şeyh Ahmet el Cizîrî: Diwana Cizîrî, İst.1338-1340/1921-1922.

Emin Feyzi Beg: Encumenî Edîban, İst. 1339/1923 (Kürt Şairleri Ant.)

Bunlar dışında başta **İncil ve Kitab-ı Mukaddes** olmak üzere çeşitli dinsel kitapların Kürtçe yayınları...

Ziya Gökalp'in II. Meşrutiyet'in coşkulu havasında Diyarbakır İttihad ve Terakki Cemiyeti adına kaleme aldığı ve Diyarbakır'da yayımlanan "Peyam" gazetesinde yer alan (1909) bir yazısından yaptığımız şu küçük alıntı, Meşrutiyet hareketinin yarattığı düşünsel özgürlükçü ortam konusunda bir fikir verebilir: "... Kürtlerin yalnız bir derdi vardır, o da cehalettir. Bu derdin dermanı okumak, yazmak ve dünyayı öğrenmektir. Bundan böyle Kürtçe kitapları yazılacak, Kürtçe gazeteler neşrolunacak. Mekteplerde Kürt lisanıyla İlim ve marifet öğrenilecek. O zaman Kürdler de zengin olacaklar, bahtiyar olacaklar. İyi yaşamak usulüne agâh olacaklardır. (a.g.y., s. 62).

4. İsmet İnönü: **Hatıralar**; 2. cilt, Ank. 1987, s. 202.

5. Zihni T. Anadol: **"Yaşamak Yasak"**, Toplumsal Kurtuluş, sayı: 3, Eylül-1987.

6. Metin And: **Oyun ve Bûgü**, 1974, s. 176-180.

ÇİFTE STANDARDIN ADI KÜRDÜBESK: ÖZÜ KÜRT, SÖZÜ TÜRK

Mehmet KORKMAZ

ÜNLÜ KÜRDÜBESK ÖRNEKLERİ

- * **Yek momik** (Anonim) -Bir mumdur (B. Ayselî- İ. Tatlıses)
- * **Le dotmam** (Muhammet Şexo) Ben yetim (İ. Tatlıses-K. Emrah)
- * **Güle rabe sübe** (Anonim) - Güle uyan sabahtır (Atakan Çelik)
- * **Oy firat firat** (Şivan) Oy firat firat (İ. Altınmeşe)
- * **Ez kewokım lé lé** (Hasan Cızravî) Hele yar zalım yar (S.Alpay-İ. Altınmeşe)
- * **Welle gowend ranabe** (Anonim) Can mercan (Burhan Çaçan)
- * **Diyarbakır paytaxte** (Saide Hamo) Ben de gidem paytahta (İ. Altınmeşe)
- * **Gülzer, derdémın yek bu buye sed hezar** (Anonim) Gülizar (İ. Altınmeşe)
- * **Daykamın** (Anonim) Maden dağı dumandır (İ. Altınmeşe)
- * **Ende vere paytahte** (Eno Dino) Mardin kapı şen olur (Anonim)
- * **Hat kervané Mardiné** (Fahri Bamırne) Mektebin bacaları (Muazzez Türüng)
- * **Sallama sallama meçe berawé** (Türkçe-Kürtçe karışık türkû) (Emin Turgay)
- * **Lé Nazé lé nazliye** (Anonim) Le naze (İ. Altınmeşe)
- * **Reka Midyadé kaşe** (Anonim) Karanfil ekermisin (Celal Güzelses)
- * **Ber çem ber çem diçume** (Anonim) Esmerim biçim biçim (Z.Müren, B. Ersoy, E. Sayın, İ. Altınmeşe)
- * **Cotyar** (Tahsin Taha) Beyaz gül kırmızı gül (İ. Tatlıses, H. Subaşı, A. Rıza Gündoğdu, H. Süer)
- * **Le le hane** (Eno Dino)-Hayde hane göreyim seni (Anonim)
- * **Hey hey gıdiye heyroké** (Şivan) Hey hey gıdiye güzel yar (Atilla Kaya)
- * **Eware eware rabe Nariné** (Anonim) Ay doğdu suya düştü Narîne (Celal Yarıcı)
- * **Sinemé** (Anonim) Zap suyu (Celal Yarıcı)

Kürtçe Müzik Yapmak Yasak. Ama Kürt Melodilerine Türçe Sözler Yazılarak Söylenen Türküler, Devletin Radyo ve Televizyonunda Yayınlanıyor. Milletvekilleri Bu "Çifte Standart"ın Çözülebileceğini Savunuyorlar.

DİYARBAKIR'dasınız... Hoşça vakit geçirmek için elinizin altındaki transistörlü radyoyu karıştırıp duruyorsunuz.. Kısa dalganın o acayip vızıltıları, cıv-cıvları arasından birdenbire kuvvetli bir istasyona rastlıyorsunuz. Anlamadığınız bir dilde yapılan anons...

Derken bir türkü başlıyor... Aaa, o da ne? Siz bu türküyü bir yerlerden tanıyorsunuz. Biraz kulak kabartınca, "Yahu, bu bizim Beyaz Gül Kırmızı Gül değil mi? " diye düşünüyorsunuz.

Evet, evet ta kendisi

Aklınıza *Fecri Ebcioğlu* geliyor. "Aranjman"ı Türkiyede ilk gerçekleştiren, batı Müziği örneklerine Türçe sözler yazıp okuyan-okutan Ebcioğlu'nun arkasından rahmet okuyorsunuz. İşte birileri de bizim gül gibi türkümüzü, hem de "Yılın Türk Halk Müziği Parçası" seçilmiş" Beyaz Gül-Kırmızı Gül"ümüzü apartmış, kendi dillerinde çalıp söylüyorlar. Aşkolsun şu Bağdat Radyosu'na!

Ama bu türküyü kuzey Irak'tan, Saddam'ın şerrinden kaçıp Türkiye'ye göç etmiş Kürtlerin Mardin'deki çadır kampında da işittince içinize bir kurt düşüyor. Hayırdır, "*Rabe Cotyar de hulo rabe*" diye ne okuyor bu göçmenler böyle? Derleyicisi *Mehmet Özbek'e* ödül kazandıran "Beyaz gül, kırmızı gül güller arasından gelir"ın bunların dilinde işi ne ?

Kamp sakinleri tercüman aracılığıyla anlatıyor:

"Türkünün ismi '*Cotyar'dır*.... Yani çiftçi... Iraklı Kürt ozan *Tahsin Taha* tarafından derlenip plağa okunmuştur. 1970'lerin başlarından beri bu ozanın sesinden Bağdat Radyosu'nun Kürtçe yayınlarında çalınıp durur. Biz de dinleriz, söylertiz. Çok eski bir Kürt türküsüdür bu. Derleyip çıkaran, meşhur eden *Tahsin Taha* da şimdi Duhuk şehrinde kasetçi dükkânı işletiyor. Çok ünlüdür Kuzey Irak'ta..."

Bu yanıtı alınca "apartma"nın yönünün değişik olduğunu anlıyorsunuz. Transistörlü radyonuzun kısa dalgasını karıştırırken rastladığınız istasyonun da her gün sabah 07.00'den akşam 20.00'ye kadar Kürtçe yayın yapan Bağdat Radyosu'nun özerk bölümü olduğu da ortaya çıkıyor.

Sadece Bağdat Radyosu mu? Hayır... Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgemizdeki kentlerde-köylerde rahatça dinlenen Tahran ve Erivan radyoları da Kürtçe yayın yapıyorlar. Tahran Radyosu akşamları 19.30'dan 23.00'e Sovyet Ermenistanı'nın başkenti Erivan'daki radyo ise sabahları 05.30-07.30, akşamları da 17.00-18.30 arasında Kürtler için yayın yapıyor. Melodisini gayet iyi bildiğiniz türkülerini bu radyolardan da dinlemeniz mümkün. Ama tabii, özgün haliyle!

ADI KONULMAMIŞ "KÜRDİBESK"

Evet, TRT'nin çeşitli postalarında bazen günde üç-beş kez çalınan "Beyaz Gül-Kırmızı Gül"ün aslında eski bir Kürt türküsü olduğunu öğrenmek şaşırtıcı değil mi?

Parçanın derleyicisi Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Türk Halk Müziği Korosu Şefi Urfalı Mehmet Özbek de, durumu öğrenince şaşırıyor önce.. Derlemeyi, yıllar önce bir festival dolayısıyla gittiği Bağdat'ta meslektaşısı *Abdülvahap Salt*'ten aldığını anlatıyor. Ya sonrası?

"Bir gün *Hüsamettin Subaşı* bana geldi, 'Hocam elinde tyi bir derleme varsa bana ver' dedi. Ben de çekmecedeki bekleyen *Beyaz Gül*'ü verdim. Okudu ve çok tuttu. Sonra türküyü *İbrahim Tatlıses* ve diğer sanatçılar da okudu."

Parçanın, Kürt ozan Tahsin Taha'nın özgün derlemesi olduğunu öğrendiğindeki şaşkınlığı üzerinden atan Mehmet Özbek bu durumu pek yadırgamıyor da: "Bir arada yaşayan kültürlerin birbirlerinden etkilenmesi doğaldır."

Özbek'in tanısına benzer ama daha üstü kapalı bir yargıya bakanığın "Türk müziği politikası" adlı dökümanının ilk bölümünde de rastlamak mümkün. Bu dökümanı aslında bütün TV seyircileri tanıyor. Hani Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi *Cavidan Selanük*'in Acılı-Acısız Arabesk" açıkoturumunda *Yıldırım Gürses*'e doğru uzanıp elinde salladığı, "Okumamışsınız" dediği döküman. Orada; tekses-çokses, klasik-hafif, çağdaş-otantik ve benzeri kriterlerin ancak "beraberce" Türk müziği çatısını oluşturduğu, bunun bir kültürel zenginlik olduğundan söz ediliyor. Bu dökümanda Türk müziğinin "çok boyutlu yapısı"ndan ve "kültürel zenginlik"ten çokça söz ediliyor.

Bir dönem "Türkçe söz yazılmış Arap müziği" olarak nitelendirilen, sonra ufak ufak yol alıp çeşitli yöntemlerle TRT zırhını delen 'Arabesk" de tabii bu "kültürel zenginlik"ın içinde...

Kürtçeden" tornistan" edilip, "THM" rumuzu altında her gün yayınlanan çok sayıdaki parça da bir bakıma "adı konulmamış" bir tür işte: **Kürdibeski!**

GÜZELSES'TEN TATLİSES'E

Biraz araştırıp deşeleince, Kürdübesk akımının taa Osmanlı'nın son döneminde başladığı ortaya çıkıyor. Akımın ilk öncülerinden biri, Atatürk'ün Diyarbakır ve Silvan'da görev yaptığı 1916-17 yıllarında sık sık dinleyip "*Şarkın bülbülü*" adını taktığı *Celâl Güzelses*. Bugün derlemeleri *İzzet Altınmeşe*'den *Hülya Süer'e*, *Selahattin Alpay'dan İbrahim Tatlıses'e* pek çok sanatçı tarafından yaşatılıyor. Güzelses'in örneğin bugün hâlâ popüler olan "Bahçeye gel ki görem" türküsünü Güzelses, Bağdat Radyosu sanatçı-

larından Cizre kökenli *Arif Cızra*'nın "Derabe gülê biçinin/Kalkan gül ko-paralım" adlı derlemesinden uyarlamış.

Günümüze gelinceye kadar verilmiş "Kürdübesk" örnekleri o kadar çok ki.. Örneğin Malatyalı sanatçı *Selahattin Alpay*, Kürtçeyi çok az bildiğini, ancak "Hamaylı boynudadır", "Diyarbakır düzdedir", "Hele yar, zalim yar" ve "Altın yüzüğüm kırıldı hey" tükülerinin Kürt kökenli olduğunu bildiğini söylüyor.

Süryani kökenli Diyarbakırlı sanatçı *Bedri Aysel*i de eline bir teyp alıp Diyarbakır'a gittiğini, müzik meraklılarının çevreden derlediği veya yaşlılardan duyduğu parçaları okutup banda aldığını anlatıyor:

"Bunlar çoğunlukla Kürtçe oluyor. Ben parçayı Türkçe sözlerle yeniden derliyorum, okuyorum. Diğer arkadaşlarının çalışmaları da pek farklı değil".

İstanbul'u merkez tutmuş, derlemeci *Celal Yarıcı* da "Okuduğumuz türkülerin hepsi Kürtçeden alınmıştır" diyor, "Bizim Doğu"nun, halkı Kürtçe parçaları seviyor ama dinleyemiyor. Biz de tükülere Türkçe sözler yazıp onları tatmin ediyoruz.

Hemen bir örnek veriyor *Celal Yarıcı*: "Benim radyo repertuarına alınan *Sinemi* adlı parçamın aslı Kürtçedir, Zap suyunda kaybolmuş bir kız için söylenmiştir. *Vur Davulcu* da Kürtçedir. *Fırat Başkale* yaptı".

"Kürdübesk" gerçeğinin ekonomik yanını da Sarp Kasetçilik firmasının yetkilisi *Nevzat Gülsu*, "Hareketli olan Kürtçeden alınma tüküler yüzde 70 daha fazla satıyor" diye özetliyor. Bu tür kasetlerin, en büyük pazar olan İstanbul'a oranla Doğu'da yüzde 25 daha fazla sattığını anlatıyor. Kürt türkülerine Türkçe söz yazılıp kaset yapılmasının yasaklanması durumunda satışların yarı yarıya düşeceğine inanıyor *Nevzat Gülsu*...

Kürt türkülleri Türkçeleştirilirken, sözler genellikle değiştiriliyor. Bunun bazı istisnaları da yok değil. Örneğin Vanlı sanatçı *Atakan Çelik* "*Güle rabe sübeyeye*" adlı parçayı aslına sadık kalarak "*Güle uyan sabahtır*" adıyla okumuştur.

Kürt türküllerini Türkçeye çevirmek yerine değişik söz yazılmasını *İbrahim Tatlıses* "dilün uyuşmamasıyla" izah ediyor.

"Mesela, Ayağında Kundura... Uymaz, niye? Çünkü genişlik denen bir olay vardır, bir mesafe vardır. Kürtçe kelimeler bir mesafeye sığabilir, Türkçeye çevrildiği zaman ne kâfiye tutar, ne de ölçüleri tutar. Yani mecburiyet karşısında çevrilmiştir. Yani Türkçeye çevrili uysa onu kullanacaktır sanatçı, ama uymaz."

KARDEŞ PAYI TÜRKÜLER...

Doğrudan seslendirilmesi "sakıncalı" bulunabiliyor, Türkçesinde de anlamını kaybediyor. Ne olacak? Orta yolu bulanlar da var. Bismil'deki bağ, bahçesini "müzik aşkı"yla satıp kaset yapan Batmanlı *Bayram Kalkan* buna bir örnek... "*Gülistanım*" adlı kasetinde "*Havar Güley*" (İmdat Güley) parçasında olduğu gibi bazı türkülleri Türkçe-Kürtçe karışık okuyarak popüler oldu *Bayram Kalkan*...

Diyarbakırlı sanatçı *Beşir Kaya*'nın da "kıрма" çalışmaları var. *Kaya*'nın, Özdemir plak şirketi tarafından hazırlanan ilk kasedi "Hazalım" geçen yıl Kürtçe parçalar bulunduğu gerekçesiyle Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne toplatıldı. Davası devam eden sanatçı, "Gülizarım" adlı ikinci kasetinde Kürtçeyle Türkçenin birarada kullanıldığı parçalarla, tamamı Türkçe ve Kürtçe olan türüklere yer verildi. Bu kaset serbestçe satılıyor piyasada. *Beşir Kaya* da, şu günlerde İstanbul'da üçüncü kasetinin hazırlık çalışmalarını sürdürüyor.

"Kürdübesk" sahnelerde de bol bol iştiliyor, gazinolarda zengin sofralarına kulak mezesi oluyor. Hatta bazen "özgün" şekliyle de Doğulu, Güneydoğulu vatandaşların "umumi arzu"su üzerine terennüm ediliyor...

Amma...

İşin bu yanı çetrefilli, "yasak" kapsamına giriyor genişçe bir yorumla. İbrahim Tatlıses'in bırakınız İstanbul, Ankara gazinolarını, Paris konserinde Kürt türküsü söylemesi olayı en yakın örnek. Arapça-Kürtçe karışımı "Berde-Berde" adlı parça yüzünden başına gelenleri şöyle anlatıyor Tatlıses:

"Hakim sordu neyi okudun diye... Dedim bunu okudum. Paris'te oldu bu, Almanya'da oldu. Korkup mecburiyetten okumak diye bir şey yok. Oraya bir takım Kürtçe bilen insanlar gelmişti. Kürtçülük değildi bu... Kürtçe okumamı isteyen insanlardı. İstediler ben de okudum. Okumasam daha da kötü. İnsanları niye kırayım yani? Alkışladılar, oynadılar. Birtakım olayları bile önledim diyebilirim."

Fazla ayrıntıya girmek istemiyor Tatlıses, hazır konserin üzerinden bir yılı aşkın zaman geçmişken... Ama bir dönem kamuoyunda "AIDS'li Murti" diye Tatlıses'ten bile meşhur olan Tatlıses plakçılığın sorumlusu *Murtaza Elgin* olayı dün gibi hatırlayıp anlatıyor:

"İbrahim Tatlıses için *Ortadoğu'nun Bülbulü* demişler, salona Fransa Cumhurbaşkanı'nun kardeşi bile gelmişti. Çirkin şeyler oldu salonda; bir PKK çıkışı vardı. Şişirme salonda ateş yakılmaması gerekirken insanlar yakmıştı, herkes kaçışmaya başlamıştı. Tatlıses onları tek başına Kürtçe konuşarak ikna etti. Bütün dünya lisanlarını konuşsa ikna edemez. Kürtçeyle etti. Demek ki böyle bir lisan var, yapabileceği müzik de var..."

ŞİVAN ARTIK TAVERNALARDA

Sahnelerdeki "Kürdübesk'e bir örneği de derleyici Celal Yarıcı, İsveç'te yaşayan Kürt müzisyen Şivan'dan veriyor. Şivan'ın parçalarının artık tavernalarda bile söylendiğini anlatıp, örnek olarak "*Hey Gidiye*"'yi veriyor. Celal Yarıcı'nın anlattığına göre, Yaşar Turan Türkçe söz yazmış bu parçaya, *Atilla Kaya* da tavernalarda okuyormuş.

Ama okuyacağını çıkıp dobra dobra ve de özgün haliyle okuyanlar da var. Geçtiğimiz 25 Şubat'ta İstanbul Emek Sineması'nda verdiği konserde 6 tane Kürtçe türkü söyleyen Tuncelili *Rahmi Saltuk* gibi...

Gazınoda Kürtçe türkü söylemek, kasete Kürtçe okumak suç mu, değil mi? İşte orası yoruma bağlı. Konuyla ilgili olarak 2932 sayılı "Türkçeden başka dillerde yapılacak yayınlar hakkında" kanun var. Bu yasa, sıkıyönetim komutanlıklarının Kürt sözünü bile yasakladığı, yayınlarda Kürtlerden "bir etnik grup" diye söz edildiği 1983 yılında Millî Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılmıştı. Yani tipik bir 12 Eylül yasası...

Anayasanın 26'ncı maddesinde, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" deniliyor. 2932 sayılı yasa ise Türkçeden başka dillerin *anadil* olarak kullanılmasına ve yayılmasına yönelik her türlü faaliyette bulunulmasını, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde mülki amirden izin alınmadıkça Türkçe dışında dille yazılmış pankart taşınması, ses ve görüntü bandıyla yayın yapılmasını yasaklıyor. Yasaya göre, Türk devleti tarafından tanınmış bulunan devletlerin birinci resmi dilleri dışındaki herhangi bir dille düşüncelerin açıklanması ve yayınlanması yasak.

Bu yoruma açık yasa Kürtçe müzik yapılmasını yasaklıyor mu? Hele bir dönem "resmi görüş" olarak yayılmaya çalışılan, Kürtçenin Türkçenin bir lehçesi olduğu iddiaları hatırlandığında, konu nasıl ele alınabilir?

Yasa konusunda hukukçu *Prof. Dr. Çetin Özek*'in değerlendirmesi şöyle:

"2932 sayılı yasa yayın yapılmasıyla ilgili. Türkçe'den başka dillerin yayılmasını engelleme amacını taşıyor. Bana göre Kürtçe müzik yapılmasını, kaset yapılmasını, engellememesi lazım. Başbakan Özal da, bir süre önce Fransızların *Le Figaro*'suna verdiği demeçte Türkiye'de Kürtçe konuşan unsurlar olduğunu, Kürtçe konuşulmasının yasak olmadığını söylemiştir. Anayasa'nın 26'ncı maddesi de kanunla yasaklanmış dillerde yayın yapılmasını suç sayıyor. Bana göre Kürtçe müzik yapılması yasak kapsamına girmiyor.

MİLLETVEKİLLERİ NE DİYOR?

Biz TRT'nin çeşitli postalarından 'Kürdübesk' dinlerken Bağdat Radyosu'nda bu müziğin "özgün"ünü yapanlar arasında T.C. vatandaşları da var. Orada çoğu Türk vatandaşı, çalıp-söyleyen şu ozanlar ünlü: *M. Arif Cızravî, Hasan Cızravî, Ahmede Cızvî, M. Ali Cızvî, İsa Berwarî, Tahsin Taha, Muhammet Şeho, Şiyar, Saide Hamo, Eno Dino, Fahri Bamırne, Hasan Ali, Cizrelî Abdülcelîl Bülbul*.

Meryem Han, Kavîs Ağa, Nesrin Şirvan ve *Aram* da, Tahran ile Erivan radyolarının ünlüleri. *Aram* "Kürt müziğini armonize eden sanatçı" diye anılıyor. Her üç radyodan, zaman zaman "özgün müzik" dinleyenler arasında, bölgeye sık ısıq giden milletvekilleri de var.

ANAP Mardin Milletvekili *Nurettin Yılmaz*, "Kürdibesk" olayı için; "Yemen'deki sağır sultan bile biliyor Kürtçe parçaların Türçe'ye çerildiğini" di-

yor. Yılmaz, "Müziğin dili ve milliyeti yoktur" sözünden yola çıkılmasını, serbestçe Kürtçe plak ve kaset yapımına izin verilmesini istiyor. Hatta daha da ötesini: "Avrupa'da, İran'da, Irak'ta, Azarbaycan'da yaşayan Kürtler için oralarda devlet radyo ve TV'lerinden Kürtçe yayın yapıyor, müzik çalışıyor. Benzer bir uygulama Türkiye'de de milyonlarca insanı mutlu eder."

DYP Diyarbakır Milletvekili *Ferit Bora* da, görüşlerini, "Madem ki demokrasi var, o halde insanlar Kürtçe de, başka dillerde de müzik dinleyebilmeli" diye özetleyip ekliyor: "Devletin TV ve radyolarında Kürtçe müziklere de yer verilmesi sakıncalı değil, tersine son derece yararlı olur."

ANAP Muş Milletvekili *Mehdi Işık* da özgün Kürtçe türkülerin TRT'de ve sahnelerde serbestçe icra edilmesini arzu ettiğini belirterek "Bunun demokrasi gereği olduğuna inanıyoruz. Böyle bir uygulamadan bölge halkı hoşnut kalacaktır. Bunlar, aslında birlik ve beraberliğin sağlanması açısından gerekli durumlardır" diyor.

DYP Sırt Milletvekili *Abdurrezzak Ceylan* da, ölümünden önce verdiği son demecinde, TRT yayınlarsa da, yayınlamasa da, halkın Kürtçe tüküleri söylemeyi sürdüreceğini belirtmişti: "Ama yayın yapılırsa milyonlarca kişi memnun olacaktır. Kürtçe yayınında, milli birlik ve beraberliğin sağlanması açısından da fayda vardır."

Aslen Diyarbakırlı olan ANAP Ankara Milletvekili *Mehmet Sağdıç* ise için "püf" noktasına dikkati çekerek özetliyor görüşünü:

"20'nci asırda bu tür konuların tartışılması bile ayıp. Biz ANAP olarak ilerici, atılımcı yepyeni şeyler getirdik. Kürtçe konuşulmasında, müzik yapımı yapılmasında bir sakınca olmaması gerekir. Ama iş ideolojik bir yöne getirilir, ondan sonra Türkiye bölünme safhasına getirilmeye çalışılırsa ben buna karşıyım. O zaman Kürtçe ananın dili değil, sülalemin, hatta köküne kadar geçmişimin lisanı bile olsa, kullanılmasına karşıyım."

Milletvekillerimizin TRT 'den Kürtçe müzik dinlemek rüyası mutlaka daha çok su götürür Türkiye'de. Ama biz son sözü, Kültür ve Turizm eski Bakanı *M. Tunaz Titiz*'e verelim. Bakın "Türk Müziği Politikası" dökümanının önsözünde ne diyor Titiz, varın yorumu istediğiniz gibi siz yapın:

"Şu bir gerçektir ki, demokrasilerde halkın dinleyeceği müziği devlet belirlemez."

İBRAHİM TATLİSES:

"KÜRTÇE KASET YAPSAM 3 MİLYON SATAR"

Özellikle "Arabesk" öncesi Türk Halk Müziği sanatçısı olarak tanındığı dönemde, pek çok Kürtçe türküyü Türkçe sözlerle tanıtan İbrahim Tatlıses, **Tempo**'nun sorularını yanıtladı.

TEMPO: Siz yeri geldiğinde Kürtçe konuşuyorsunuz değil mi?

TATLISES: Kürtçe konuşmayı seviyorum. Zaman zaman niye Kürtçe konuşuyorsun? diyorlar. Ben de, konuşmazsam dilim şişer, diyorum. Ama kötü bir niyetle yapmıyorum bunu. Bir kimsenin aleyhinde konuşmuyoruz ki... İki kişi bir araya geldiğimizde konuşmadan rahat edemiyoruz. Müziğin dili ve milliyeti yoktur diyorlar ya, doğru. Bizim yasağa karşı alerjimiz vardır. Üzüm çarşıda beş kuruşa satılırdı, alamazdık, gider bağlardan çalardık. Daha tatlı gelirdi. Kürtçenin serbest bırakılmasının bir sakıncası yok faydası vardır. En azından kışkırtıcı olayları engeller. Pek bilgim yok, büküklerimiz daha iyisini bilir. Herkes kendine yakışanı yapmalıdır.

TEMPO: Sız de Kürtsünüz değil mi?

TATLISES: Evet. Mesela benim anam Kâhtalıdır, Türkçeyi sonradan öğrendi. Ben de öyle. Bakın, Kürtçe, Kürtler çok yanlış tanınmışlar. Ben Doğu insanının hayranıyım, Doğu insanının mertliğine tavım. Kürtçülük olayı diye getirip meseleyi yanlış yorumluyorlar. Kürtleri sevmeyenler mi diyeyim, artık bilmiyorum. Hep tepeden bakmışlar, aşağılamışlar. Değil mi, o da insandır. Hepimiz nereden geldik? Hepimizin götüreceği ne var? Hepimiz insanız nihayetinde. Geçen gün bir köpek ezilmiş, üç-dört saat kendime geledim. O da can, o da yürüyor, bakıyor... Ha bir köpek ezmişim, ha bir insan ezmişim. Hepimizin bir duygu bölümü var yüreğimizde.

TEMPO: İmkân olsa Kürtçe kaset yapmak ister miydiniz?

TATLISES: Ben, izin verilse bir Kürtçe kaset yapsam, mübalağa değil; 3 ayda 3 milyon kaset satarım. Her kaset bin kûsur lira para bırakır, bir milyon satarsak bir milyar yapar, 3 milyon satarsa 3 milyar. Bunun yüzde 35-40'ı vergi verilir, yani devlet benden bir milyara yakın kazanır. Bir de fabrikadan alır vergisini. Bir de kasetçi dükkânları var. Kazancı düşünebiliyor musunuz? Ama illa serbest bırakılsın diye bir iddiamız da yok. Bu konuda ben söz sahibi değilim. Ama devletin de burada çok kaybı var vergi olarak. Kürtçe bilen sanatçı pek yok. İsim veremem ama Kürtçeyi tam bilen azınlıktadır. Ben de tam biliyorum diyemem ama yüzde 90'ını biliyorum. Kürtçede de şive farklılıkları var. Urfa'nın Kürtçesi başka, Diyarbakır'ınki başkadır.

TEMPO: Ya gazinoda Kürtçe okumak?

TATLISES: Ben bayrağımı, milletimi seviyorum. Bir olanak sağlansa, radyo ve televizyonda seve seve okurum, devlet de para kazanır. O zaman insanın bıkarlar, insanlar rahatlar. Bana şimdi gazinoda da oku diyorlar. Ama yasağa saygımız sonsuzdur. Nasıl okuyayım? devleti tanımamak olur. Ben sanatçiyim, sanatçı olduğum için biliyorum, bildiğim için de okumam lazım. Ama yasakta okuyamam. Yasak değilse başım üstüne okurum. Niye

karımızı aldatınız? Yasak olduğu için... Kadın aldırmasza, ben acaba karımın gözünde sıfır mıyım dersin. Ama kadın niye diye bağırdığı zaman o aldatmacalar olacaktır. Bu da, buna benzer bir şey işte...

RAHMİ SALTUK: "KÜRTÇE SÖYLEYEBİLSEM SÖYLERİM"

Sanatçı Rahmi Saltuk "Kürdübesk" konusundaki görüşlerini arkadaşımız **Nur Toprakoğlu**'na anlattı:

"Ben Kürtçe türküleri, şarkıları sözlerini değiştirerek söyleyemem. Bunu özellikle yapmam. Kürtçe türküleri o dille söylemek yasak, ama yasaklara rağmen hayat dayattığı için söyleniyor. Ben Emek Sineması'nda verdiğim konserde 6 tane Kürtçe türkü söyledim.

Bana göre melodiler, sözler çeşitli halkların dilinden dilne aktarılmalı; bu, kültür zenginliği getirir. Fakat Kürtçe sözleri atıp melodiyi almak; asimile etmek, unutturmak politikasıdır. Bu uygulamaya karşı çıkılmaması Kürt halk türkülerinin unutulmasını beraberinde getirecektir. Bu uygulama içinde olan insanlar da bir kültürü yok sayan, unutturan insanlar olarak anılacaktır. Bu asimilasyonu yapanlar da maalesef Kürt kökenli. Tabii melodiler tutuyor. Melodisini alalım yeter diye düşünüyorlar. O da yetiyor zaten.

Ben Dersim'liyim. Kürdüm. Bir sanatçı olarak Türkçe türküler söylüyorum. Ancak eğer Kürtçe türküleri Kürtçe söyleyebilirim söylerim. Söyleyemiyorsam hiç söylemem."

(TEMPO Der. 9-15 Nisan 1989)

SOVYET ERMENİSTAN'INDAKİ KÜRTLERİN HALK TÜRKÜLERİ DALI VE SİSTEMİ

Nûra CEWARİ

İncelemeyi kolaylaştırması açısından, halk müziğinin araştırılmasında ki en önemli görevlerimizden biri türkü dallarının ortaya çıkarılıp sistematizeleştirilmesi, özellik ve stillerinin açıklığa kavuşturulmasıdır. Bundan başka daha fazla ve daha geniş folklor örneklerinin bir araya getirilmesi için, böyle bir sistemin araştırma ve incelemeye yardımcı olması gerekir.

Açıktır ki, müziksiz Kürt folkloru bir kaç daldan oluşmuş olup her biri toplumsal bir içeriğe sahiptir. Gözlemlerimiz odur ki, halk türkülerinde de birbirinden ayrı, farklı özellikler vardır, bunlar tarihsel olarak **Köylülük Türküleri**, **Aşk Türküleri**, **Şehirli Türküleri** ve **Tasavvuf Türküleri** şeklinde açığa çıkarılır. Bu türküler, halkın yaşamında farklı yerlere sahiptir. Bunlardan halkın ilgisini en fazla ve en duygusal yönden çekenler, **Köylülük Türküleri**'dir. Çünkü Kürt halkı köylülük yaşamıyla sıkı bir bağ içindedir, çok değerli bir müzik yaratmıştır ve bu müzik hem onun ulusal duygularını geniş olarak yansıtmakta hem de yaratma imkanı ve türkücülük (dengbejik) sanatının özelliklerini yansıtmaktadır. Bu yüzden Kürt folklorunun müziğinin öneminden söz ettiğimizde, kastımız halk türkülerinin köylülükle ilgili dalıdır.

Fakat bilimsel ilgi açısından, yaratılış biçimleriyle diğer türkü dalları da önemli bir yer tutarlar, sadece toplumsal anlamlarıyla değil aynı zamanda müzik ve beste özellikleriyle de birbirinden ayrılırlar.

Köylülük Türküleri

Biz, bu türküleri şöyle tanıtaçığımız sonucuna vardık: **Kadınların İş Türküleri**, **Bayram Türküleri**, **Alle Türküleri**, **Kahramanlık Türküleri**, (örneğin: DIMDIM), **Destanlar**, **Tarihi Türküler**, **Aşk Türküleri**, **Dans Türküleri** ve **Çocuk Türküleri**.

Biz, kadınların iş türkülerinden yayık yayma türküsü "Kılkal" ve iğ eğirme türküsü "Werdolavê"yi yazdık. Bu türkülerin içerikleri kolay anlaşılırlar, çalışma zamanında ve ev kadınının günlük ev işlerinde söylenirler vs.

"Her dolavê, dolavê
Bû şinglniya dolavê

**Dolava dari merxê
Her dolavê, dolavê**

**Yê rıstî pırça berxê
Her dolavê, dolavê**

**Dolava dari jî darê
Her dolavê, dolavê**

**Yê rıstî pırça karê
Her dalavê, dolavê"**

Bu türkülerde temel ritim, başlangıcını yapılan işin hareketlerinden alır, beste ve müzik yönünden türkünün yaratılış özellikleri ve tekstin stiline bağlıdır. Bu tür türküler nakaratlı bir yapıyla oluşturulmuşlar ve türkünün melodisi de, onun nakaratına göre ritim alır; ses ritmiyle harmonileri arasındaki ilişki gayet kolaydır.

İş türküleriyle diğerleri arasındaki (örneğin dans türküleri, aile türküleri, kahramanlık (Dımdım) ve çocuk türküleri) yaratılış formunun ortak prensipleri, dans ritminin benzerliği, hareket ve davranış vs. dir ve bunlar bir gurupta bir araya gelirler.

Çocuk bakımı ile ilgili türküler, beşikteki çocuğun susturulması (Lori) ve mizahi türküler aile yaşamını konu alan türküler gurubuna girerler. Bunlar çocuklar üzerinde "lori", şaka ve hiciv şeklinde söylenirler. "Lori" türkülerinin okunmaları zordur. Sadece uygulama yönünden değil aynı zamanda kadınların ruhsal sıkıntılarını dindirmeğe ve onların çevreleriyle ilişkilerinin gerçekliğine de cevap verirler.

Dilan (Dans) Türküleri

Dans Türküleri (Stranên dilanê) Kürt halkının yaşamında daha çok yer almışlardır. Bunların içeriği sevgi ve şakadır.

**"Hewşa me dî hewşa we da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr
Hewşa me dî hewşa we da
Her govendê, govendê**

**Derê hewşê dî gulbê da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr
Derê hewşê dî gulbê da
Her govendê, govendê**

Mın te dibû dı xewnê da
Wey lûr,wey lûr, wey lûr
Mın te dibû de xewnê da
Her govendê, govendê

Dilê mın dı xuşka te da
Wey lûr,wey lûr, wey lûr
Dilê mın dı xuşka te dá
Her govendê, govendê."

"Dilan" türkülerinde ve genelde dörtlükler şeklindeki türkülerde çoğu zaman söz, cümle, nakarat bendleri-ki içeriği yansıtırlar- birbirlerinden aydırlar ve birbirleriyle ilişkileri de o denli güçlüdür.

Çocuk Türküleri

Çocuk türküleri, sevinç türküleridir ve içerikleriyle yüklü bir temaya sahip değiller. Çünkü çevre gerçekliğinin özel koşullarına bağlıdırlar. Temel ve yaratılışıyla, "Dilan" türküleri gurubunda en kolay olanıdır.

Kahramanlık Türküleri

"Dımdım Kalesi" (Kela Dımdım) türküsü standart bir hareket ve yiğitlik ruhunu gösteren türkü guruplarının içinde yer alır. "Dımdım" epos'u, tarih sayfalarında Kürt halkının yiğitliğini yansıtır. Bu epos'da söz ve müzik sıkı bir bağ içindedir, marş karakterini gösterir ki, bu da yiğitlik duygularının kabarmasına yol açar.

Ha rabû, rabû rabû
Xan qralê kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silih (lî) bejnê ava bu
Xencer (lî) bejnê duta bû
Çav (lî) rênga birê mabû

Ha rabû, rabû rabû
Xan Mukırî(yê) kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silih (lî) bejnê ava bu
Xencer (lî) bejnê duta bû
Çav (lî) rênga birê mabû

Ha rabû, rabû rabû
Xan Evla Begê kelê rabû

Derabê rawesta bû
Silih (I) bejnê ava bu
Xencer (I) bejnê duta bû
Çav (I) rênga birê mabû

Ha rabû, rabû rabû
Xan Avasê kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silih (I) bejnê ava bu
Xencer (I) bejnê duta bû
Çav (I) rênga birê mabû

En ilginç olaylar türkülerin yaratılmasında ortaya çıkarlar. Bu tekstlerin okunması, ki içerikleriyle farklıdır, hafif bir melodiyile başlar ve gide rek melodî güçlenir. Böyle bir olay genetik bir temele sahiptir ve bu türkülerin kolay yaratılmasına da bağlıdır. Bu durumda perensip olarak söz ve melodinin uyumu seçilir. Ve halk bunları rahatlıkla kullanır, çünkü yaratıcılık yönünden gayet zekice ve zengin bir geleneğe sahiptir.

Özel bir durumda, Destan türkülleri orjinal ve güzeldirler, onlarda dikkat sesin üzerine çekilir. Bunlar, destan, tarih ve aşk türkülleridir. Bu türkülerin sözleri ses tonu üzerinde temellenir ve nesire çok yakındır. Bu taksilerde yapılanma formu, dişilik kafiyesine ulaşır. Bu türkülerde Kürt müziğinin karakteristik özellikleri açığa çıkar.

Melodinin uyumu, kalkış ve inişleri ses dizilerine göre değişir. Melodi ve sözler birbirleriyle sıkı bir bağ içerisindedirler. Sözlerin hazırlanması serbest bir stil ile işlenmiş ve geliştirilmişlerdir.

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ

Destan

Bu türküler, zengin bir içeriğe sahiptirler ve insanın duygularını açık, yalın bir şekilde yansıtırlar. Doğu şîrinde seçkin örneklerdir. Tarih, yaşam, ahlak ve halkın eski yiğitliklerini yansıtırlar. Bu türkülerde en önemli tema, insan yeteneği ve aşk sadakatıdır. Türkülerin kahramanları basit insanlar, gençler ve kızlardır ki halk bunlara ideal sıfatlar, güçlülük ve güzellik sıfatları yakıştırarak diğerlerinden ayırmıştır. Örneğin "**Mem û Zin**", "**Siyabend û Xecê**", "**Memê û Eysê**" ve diğerleri.

"Mem û Zin" destanı içerik ve müziğiyle özel bir ilgi uyandırır. "Mem û Zin", ortaçağ Kürt folklorunun en seçkin örneğidir. Trajedik "Mem û Zin" destanı, o dönemde şehrîli Kürtlerin ahlaki değerlerine göre işlenmiş ve süslenmiştir.

"Zinê dıgo:

Heft dergê bavê mın, heft ji kolane
Temam qerebaşî pehlewane
Heqê bavê kê heye, vê êvarê devê xwe bigihine sing û berane
Memê, Zinê tev dane çira şemdane
De wê jımırın, bû nod û yek mınarene,
Paşê Zinê qebûl bû, wekî Memê Ala bûye mê vane.

Qıza wezır dıgo:

Memê delal çıma wa mayî dınazî
Serê xwe dernaxî jî bın vî kurk û lıbasî
Qıza gazî mele çıma jî xwe ra naxwazî?

Memê dıgo:

Ew e dilê mın dihevîne, ew Zin e, Cızıra Bota dimîne
Ew xuşka Mir Sêvdin e, bûka Qeretajdin e
Navê wê qere Xatûn, nazik Zin e."

Araştırmalarımız, birçok yeni destan türünü tanıtabileceğimizi gösteriyor. Çünkü halk bu türden türküleri çok seviyor ve bu türküler bir nesilden diğerine aktarılıyor.

Yiğitlik Türküleri

Yiğitlik Türküleri ya da tarihi türküler, Kürt folklorunda değerli bir yere sahiptirler ve bu değer Kürt ulusunun kurtuluş hareketiyle olan bağından ileri gelir. Kürt yiğitlik türküleri, Kürdistan tarihinin birer parçasıdır. Onlar bir taraftan tarihin bir uzantısı gibidirler, bir taraftan da kendi başlarına birer tarihtirler. Kürt halkı, bu türküleri tarihsel birer belge olarak tanır, dinler ve korur. Kahramanları halkın içinden gelmez ve halkın amaçlarını savunurlar.

Tarihi türküler, müzik ve beste yapılarıyla genelde destan türündeki türkülere yakındır. Diğerlerinden farkı: heyecan ve içerik yönünden gayet geniş ve gelişkin olmalıdır.

Halk arasında, yiğit Cihangir Ağa'nın serüvenleri üzerine birçok türkü söylenir. Bunlar da tarihi türkülerden bir parçadır.

"Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo,

Axê were meke

Maqûlo were meke

Tu vê sibê (bî) serê şemsê xwe ke

xwe lehzeke (bî) tetika mırata eynelûgê egleke

Heta, dwê, Ünîsê Çeto tenga hespê, nava axê vedike

Dewê heta ciyê nigê Cangır Axa lê dikeve

Tu cara geletê usa nake."

Tarihî türküler, değer ve halkın yüce amaçlarının savunulması yönle-riyle köylülük türküleri içinde saygın bir yere sahiptirler. Halkın bu türkü-leri sevip sayması ve koruması bir rastlantı değildir.

Sevgi Türküleri

Sevgi türküleri (Stranê Evinê), halk arasında Kız Türküleri (Stranê Ke-çıkan) tanınır. Görüldüğü kadarıyla bu isimlendirme, bu tür türkülerin daha çok kız ve kadınlar tarafından yaratılıp okunmasından kaynaklanı-yor. Sevgi türküleri, tarihî türkülerin tersine bir yapıya sahiptirler, çünkü genelde tarihî türküler erkekler tarafından yaratılıp söylenmişlerdir.

İlginçtir ki, sevgi türküleri mukayese, düzenleniş ve melodileriyle des-tan ve tarihî türkülere çok yakındır. Sevgi türkülerinin diğerlerinden farkı, onların özellikle duygu ve sıcak sevgi karakterini göstermesidir. Bu türkü-lerde insan ve tabiat sevgisi birincil konulardır. Melodileri liriktir, çünkü okunmaları melodiktir; söylenmeleri kolaydır ve değişken bir ritme sahip-tirler vs.

"Bêrivanê" türküsünde genç erkek, sevgilisi ve duyguları üzerine çağırır.

Lêlê Bêrivanê kulmal, kubar kubar xwe ba neke
Wê ûwê, ûwê, ûwê, ûwê ûwê xwe neke,
Hê cêrê xwe hilde kaniya piştê mala me da qesta me neke
Ax aliki cegera mın sax maye, xırab neke
Yowû, ax dımırm lê.

Kürt Merasım Türküleri

Kürt merasım türküleri, köylü türküleri dalında özel bir yer tutmuş. Yas veya mutluluğa göre bu türküler, karakter ve yaradılışları farklıdır. Merasım (rituell) türkülerini, düğün ve yas türküleri şeklinde ayırdık. Tes-pit edilmiş düğün türküleri, merasımın değişik momentlerine (zamanları-na) bağlıdırlar ve birçok katılımcı tarafından okunurlar. Bunlardan **gelin ağlaması, gelin anası türküleri, damat anası türküleri ve damada övgü türküleri** vs. yi sayabiliriz. Her biri, konu ya da içeriklerine göre bir özellik gösterirler. Fakat diğer taraftan da, bazı ortak özelliklere sahiptirler ki, bu özellikler onların aynı sınıfa sahip olmalarından kaynaklanır. Bu türkülerin sözleri, kafiyeli ve iki, üç ve dört mısralıdırlar. Türkülerin melodileri tekdü-ze bir nota üzerinde sürer ve bentler halinde oluşturulmuşlardır. Çoğunlu-ğu ağır bir tempoyla okunurlar ve ritmiklerdir. Türkülerin temelinde, har-moni ses tonu üzerine temellenir. Gelin ağlaması türküsünde ağıt vardır.

Xeriba mın bırıñ,
Bırıñ, bırıñ, bırıñ,
Piştê heft çiya werkırıñ,
Gelo bı kuda bırıñ?
Weyla lı mın xeribê

Ölülerin gömülme zamanlarında bir çok türkû okunur. Bu türküler, daha önce her hangi bir hazırlık olmaksızın okunurlar, yani o esnada yaratılırlar, ağlama ve diyalog türküleridirler. Dikkatınızı bu türkülerin karakter ve iyimserlikleri üzerine çekmek istiyoruz. Bunların teması, ölünün anılması ve ölüden geriye kalan nesile övgü niteliğindedir. Merasim türkülerini, karakter ve özel yaradılışlarıyla Lawık (uzun hava) türkülerine benzerler. Bu türkülerden bazıları, Ortaçağ türkülerinin sanatını yansıtır.

Aşk Türküleri

Ermenistan Kürtlerinin aşk türküleri, köylülüğün aşk türküleri gibi geniş bir alana yayılmış ve bunlar Ortadoğu aşk türküleri sanatında temel bir yer kapmıştır.

Yaratılmış aşk türküleri (yazılı veya sözlü) köylülüğün Lawj türkülerine biraz yakındır. Aşk türküleriyle köylülük türküleri arasındaki ilişki, onların beste ve melodi prensiblerinde görülür. Onları birbirinden ayıran özellik, türkülerin sözlerinin içeriğinde yatar ki, söz ve melodide ruhsal heyecana geniş bir yer verilmiştir ve bu da onların yaratılma ve çığırılma koşullarına bağlıdır. Bu türkülerde mutluluk ve sevgi hisleri çok güçlüdür ve bu temalar köylülük türkülerinde az görülür. Aşk türküleri çoğu zaman teşbih ve övgü sanatını kullanır. Bunların melodileri yansıma biçimleriyle, diğer türkülerden farklılıklarını açığa çıkarırlar. Geniş bir zaman limiti içinde, kolay bir ritim bükümüne sahip olup harmonileriyle değişken bir karakter gösterirler. Müzikleriyle de, Yunan efsanelerine yakındırlar.

Lêlê dinê

Mın xulama ci-mikanê te lê, ê hê...

Dılo, lo, belengazo,

Mın (bı) çavê serê xwe di,

Bilbilê malşewrî dixwûne jı xwe hala ra

Bû mévanê gulê, dılo wı, wı, wı, wı, wı

Mereza mın yar. yar,yar, yar, yar, yar, mere zê

Lêlê dinê

Bıra awirê te nekeve kêlê kevıra, koka dar û bera,

Xelk wê birindarê şûra, rıma, gulla û qamane,

Evê teresê ezê birindar kırime

Bı awirê belekçava,gıliya û gotına,van xebera wı, wı, wı

De yar, yar, yar, yar, yar, yar, merezê.

Ruhsal Türküler

Var olan Kürt türküleri içinde, ruhsal türküler, klasik ve eski geleneği sürdüren türkülerden biridir. Yazıldı Kürtlerin ruhsal müzikleri üzerinde bir araştırma yaptık ve bu türkülerden **Qewl** (kavil) dalını gözler önüne serdik.

Qewl dalında Yezidilerin peygamberi Şeyh Adı, melekleri ve yezidi dininin övgüsü üzerine türküler yakılır. Tekstleri 3 yada 4 ritmik mısradan oluşur.

Kürt dilbilimcisi Qanatê Kurdo, halk arasındaki Qewl tekstlerini Yezidi'lerin kutsal kitaplarındaki Qewl tekstleriyle karşılaştırmış. "Halk arasında ve kutsal kitaplardaki Qewl tekstleri birbirlerinin varyantlarıdır" sonucuna varmıştır. Bizzat kendisi, ruhani kitapların yazarının Yezidi'lerin babası şeyh Adı olduğuna işaret etmekte, Şeyh Adının, kendi döneminin entellektüel ve bilgin insanı olduğunu vurgulamaktadır.

Bu veriler gösteriyor ki, profesyonel Qewl örnekleri Ortaçağ'da ortaya çıkmışlardır.

"Ez zêreki safi me" (Ben saf bir altınım) Qewl örneği, bir diyalog formuyla Şeyh Adı öğretisinin ortaya çıkışını tanıtır.

Zêreki safi gursım,
Hatına xwe da hêrsım,
Hatıme bîr rîya Şêx Adı,
Donzdeh mana (ji) te bîpîrsım.

Ne adem bû, ne Hêwa,
Ne zêr bû, ne ba,

Xaniyé me dêr e,
Hatına we nakım Inkêre (Inkare)
Sed carî bî xêr e.

Qewl'ler, müzik yönünden farklıdır. Bazılarında melodinin başlangıcı temel temadır, fakat bazılarında da sözler temel temadır. Qewl'lerin melodileri müziksiz ve resmi bir şekilde okunurlar ki, bu yönleriyle köylülük türkülerinden ayrılırlar.

Şehirli Türküleri

Şehirli türküleri, Kürt halk müziğinde en yeni akımdır. Bu türküler, Kürdistan'da şehirlerin çoğalması ve gelişmesiyle ortaya çıkmışlardır. Bu atılım ve gelişme sadece şehirlerin gelişme ve çoğalmasına bağlanamaz, o aynı zamanda bilinçlenme ve ulusal duyguların gelişimine de bağlıdır. Şehirli türküleri halk deyişleri ve usta Kürt şairlerinin şüirlerinden yaratılırlar. Seçkin şehirli türküleri halk arasında çok sevilirler.

Bunların içeriği yurtseverlik, sevgi ve insan yaşamıdır. Melodilerinin temel (çağırma ve öğrenme açısından) zor değil. Bazen değişirler, ritim ve sözleri tekrarlanırlar.

Şehirli türkülerinden en popüler olanları **Aram Tigran, Şivan ve Gülistan**'ın okuduğu türkülerdir.

Ermenistan Kürtlerinin var olan türküleri içinde, hala "beyt" diye adlandırılan Ortaçağ türküleri vardır. Onlar içerik tekstleriyle, Ortaçağ'ın po-

püler Kürt şîr ve kasidelerinin birer varyantlarıdır. Profesyonel halk şîrlerinin varyantlarının varlığı, Ortadoğu kültürünün karakterini gösterir.

"Gılavî" (bir kızın ismi) beytinin temelinde, aşk üzerine güzel bir efsane vardır: "Mir Atlas, küçük ve genç olan karısını büyük karısının yanında bırakır ve uzak bir yere gider. Mir Atlas'ın büyük karısı, Gılavî'yi (genç karısını) zehirler. Kocasını, Gılavî'nin cesedi üzerinde ağlar ve canlanması için yalvarmaya başlar. Ağlama ve dileklerden sonra, Şeyh Adî'nin (Yezîdîlerin en büyük şeyhi) kerametıyla Gılavî tekrar canlanır. Gılavî, başından geçenleri kocasına aktardıktan sonra ebedî uykusuna çekilir."

Sed heyfa mın té (lı) çav û burlyé belek, démé narın,
Morî mircan, karûbar ın,
Ax, dilo bira hûné sağbın,
Ew jl çûne nav ax û beré gorane tari.

Bu türkû ruhaniler tarafından, kadınların gömülmeleri esnasında okunur. Beytlerin büyük çoğunluğunun melodiler için karakter odur ki, beytler türkû şeklinde okunurlar, yumuşak bir büküm, güzel ve değişken bir ritme sahiptirler. Eolisk müziğinin (klasik Yunan müziği) özü, insanda, özel bir ortam, mutluluk ve lirik bir haz yaratır.

Beyt'ler Ruhi Qewl'ler gibi, halk müziği özelliğiyle, yaratılış, stil ve özellikle çığırılmalarıyla klasik türkülerden ayrılırlar. Şüphesiz bu profesyonelliğin bir göstergesidir ki, halk türküleri yoluyla, sözlü olarak bize ulaşımlardır.

Buraya kadar anlattıklarımız, Kürt türküleri dalı ve sisteminin açıklanmasını tümüyle vermez. Kuşkusuz bu konu üzerinde sürdürülecek araştırmalar, sistemi zenginleştirecektir. Esaslı bir sonuca varabilmek için, Kürdistan'ın dört parçasındaki ve Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler-Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan arasında nitelikli araştırmaların yapılması gerekir.

Böyle geniş ve nitelikli bir çalışma yeni bir çok sorunların cevabını verecek; Kürt türkülerinin mukayese, ilişki ve özellikleri hakkında imkan yaratacaktır.

(Çeviren: A. GERNAS
DENG Der. Aralık-1990)

KÜRT HALK MÜZİĞİ VE SORUNLARI*

Nura CEWARI

Kürt halk müziği Doğu halklarının kültürü içinde değerli bir yer tutuyor. Bu müzik, Kürt halkı arasında olduğu kadar, komşu halklar arasında da yaygın biçimde biliniyor ve oldukça ün yapmıştır.

Daha geçtiğimiz yüzyıl sonlarına doğru, Kürt folklorik müziği, çok sayıda folklorcunun, müzikçinin yazarın, gezginin, özellikle de Ermeni gezginlerinin ilgisini çekti; bu konuda bir çok araştırma ve çalışma yapıldı.

Kürt müziğiyle ve şu anda elde bulunmayan eserlerle ilgili olarak ilk kez bir Rus müzisyeni, *P. Siyalski* (1) yazdı. Bunlar yalnızca belgesel yazılar sayılıyor. Kürt türkülerini derleyen Ermeniler arasında şu kişiler var: *Kara-Murza, Komitas, S. Melikyan, A. Koçeryan, K. Zakaryan, S. Gasparyan ve M. Tumacan*. Klasik Kürt müziğinin korunmasında ve ulusal müzik okullarının kurulmasında bu çalışmaların değerli bir katkısı oldu. (2)

Halk türkeleri derleme çalışmaları, Sovyet Ermenistanı Kürtlerinin kültür yaşamında önemli bir olaydır. Bu derleme çalışmaları iki Kürt folklorcusu ve müzikçisi, *Nura CEWARI ile Cemila CELİL* (3) tarafından yapıldı. Bugüne dek Nura Cewari'nin yedi, Cemila Celil'in ise dört derleme çalışması yayınlandı.

***

Cemila Celil'in daha önceki derlemelerinde olduğu gibi, son derleminde de *govend* (halay) türkeleri geniş yer tutuyor. Yine, *Ordixanê Celil ve Celilê Celil*'in birlikte hazırladıkları "*Kürt Folkloru*" (4) adlı derlemede 33 *govend* türküsü yer almaktadır.

Günümüzde, folklorik müzik eserlerinin derlenmesi alanında değerli çalışmaların bir bölümü, Sovyetler Birliği dışındaki müzisyenler tarafından yapılmaktadır. *Enver Qeredag* tarafından hazırlanan ve ünlü ses sanatçısı (dengbêj) *Hesen Zirek*'e armağan edilen, notaları da içeren bir halk türkeleri derlemesi, 1978 yılında Bağdat'ta yayınlandı. (5)

1980 yılında İsveç'te *Muzik û Huner* (Müzik ve Sanat) adlı Kürt diliyle bir dergi çıktı. Bu derginin 14 sayısında müzikle, folklorik parçalarla, şarkularla ilgili pek çok makale yayınlandı. Derginin yönetmeni *Beşir Botani* Irak Kürdistanı'ndan (6). Ayrıca onun, halk türkeleri ve şarkılardan oluşan bir derlemesi, "*Barış ve Sevgi*" adıyla yayınlandı. (7) E. Qeredag'ın derleme-

* Nura Cewari'nin bu makalesi Kürtçeden çevrildi. Bak, Roja Nu dergi, sayı 20 (63), 1988, Stokholm. Makalenin orijinali Rusçadır. Çeviren: Ferhad CAN.

sinde olduğu gibi, B. Botani'ninkinde de hem köy, hem de kent yaşamına ait türkü ve şarkılar var. Onlar, Irak Kürtlerinin müzik yaşamıyla ilgili genel bir tablo sunuyorlar. Ne yazık ki sözkonusu makaleler, halk müziğinin yorumunda ve teknik yazımında, folklorik müziğin çağdaş olanakları ve istemlerine göre yeterli değiller.

Sovyetler Birliği'nde Kürt müzik eserleriyle ilgili zengin bir materyal var ve bunlar, devlet kurumlarının yanısıra, bu işle ilgilenen özel kişilerce de teknik biçimde korunuyor. Sözkonusu kurumlar içinde Rusya SSCF Edebiyat Enstitüsü, Ermenistan SSCF Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tiflis Devlet Konservatuarı başta geliyor. Buralarda *Eminê Evdal'ın*, *X. Kuşnaryan'ın*, *A. Koçaryan'ın*, *B. Axobadze'nin* bir bölüm çalışmaları korunuyor. Kişisel kolleksiyonlar içinde ise *G. Cıxıvadze'nin*, Cemila Celil'in ve Nura Cewari'ninkiler ünlüdür.

Kürt halk müziği ile ilgili önemli bir çalışma, Ermenistan'da Erivan Radyo ve Televizyonu Kürtçe Yayınlar Komitesi tarafından yapılmaktadır. Seçkin ses ve saz sanatçıları bu yayın çalışmalarında yer alıyorlar. Yine bu anlamda Bağdat'ta ve Keremşah'ta da önemli çalışmalar yapılıyor.

Kürt müziğine yönelik araştırmalar azdır. Bilindiği gibi, Komitas, 1896 yılında Berlin'de Konservatuarı bitirdiği zaman Kürt müziği üzerinde çalıştı. Ne yazık ki bu çalışmalar korunmamıştır. Onun, Kürt müziğine ilişkin kimi değerlendirmeleri, ancak Ermeni halk müziğine ilişkin olarak yazdığı makaleler arasında günümüze ulaşabilmiştir. Kürt müziğinin teorik sorunları konusunda görüşlerini açıklayanlar arasında V. Korganov, S. Melikyan, S. Gasparyan adlı Ermeni müzisyenler de var. Kürt müziğinin değişik türlerine ilişkin olarak bunların çalışmaları bilimsel bir değer taşıyor. (8)

Ermenistan Sanat Enstitüsü 1976 yılında Nura Cewari'nin "*Kürt Halkında Türkü Sanatı*" adlı incelemesini Ermenice olarak yayınladı. Bu eserde Kürt halkının müzik yaşamına ilişkin çeşitli sorunlar tartışılıyor ve Kürt türkülerinin türleri, tarzları, biçimleri ile ilgili olarak bilgi veriliyor.

Sözkonusu çalışmalara rağmen, Kürt halk müziği, folklorik ürünleriyle yeterince araştırılmamış, derlenmemiştir. Bu iş geniş boyutlu, yoğun bir çalışmayı gerektiriyor; öyle ki halk kültürünün geçmişteki pekçok örneği gündün güne yitip gitmesin. Bugün yürütülmekte olan çalışmalar, genellikle şiirin, güftenin tespiti çerçevesindedir; bunlar, bilimsel araştırmanın gereklerini tümüyle karşılamıyor.

Halk müziği ürünlerinin yeni örneklerini elde etmek, derleme konusu üzerinde de durmak gerekir. Günümüze kadar, Kürt müziğine ilişkin derlemelerin büyük bölümü oyun (govend) türkülerinden oluşuyor. Bunun nedeni halkın müzik yaşamını iyi tanımamak, aynı zamanda, govend türkülerini derlemenin büyük kolaylığıdır. Diğer türlerin tespiti daha çok çaba ve Kürt dili müziği ile ilgili olarak özel bir eğilim istiyor. Mevcut örnekler gösteriyor ki bu parçalar, klasik müzikte geniş bir yere sahipler ve halk tarafından çok sevilip tutuluyorlar. Ağtlar, lirik eserler, bir kahramanlık olayını, tarihsel olayı veya destanı hikâyeye edenler bu türdendir.

Bir öykü veya destanın anlatımındaki şarkı, ya öykü veya destanın bir parçasıdır, ya da başlıbaşına bir yapıttır. Öykücü olayı anlatır ve kimi yerde, sıra bestesel parçaya gelince, eli kulağa atıp okur. Kimi zaman da eser tümüyle şarkı biçimindedir. Kişi, eğer onunla ilgili iyi bir izlenim edinmek ve şarkıyı kavramak istiyorsa, içeriğini bilmeli. Çünkü bunlarda öykü ve türkü birbirini bütünler.

Yukarda sayılanların yanısıra, Kürt halk müziğinde iş türküleri, aile yaşamını anlatan örnekler de birhaylıdır.

Bugüne kadar yazılan ve derlenen türküler, daha çok oyun türküleri çerçevesinde kalıyor, bu nedenle de köylü müziğini temsil ediyorlar. İlginçtir ki, Kürt müziği, son dönemlere kadar bir köylü müziği sanılıyordu. Bunun nedeni, oyun türkülerinin öbür türlere göre Kürt halk müziğinde geniş yer tutmasıdır. Kürt halkı, köylülük yaşamıyla iççeliği nedeniyle, zengin bir köylü müziği meydana getirmiştir ve bu halkımızın yaratıcı yeteneklerini, sanatsal becerisini gösteriyor.

Azımsanmayacak bir dikkat ve ilgi de diğer türkü ve şarkı türleri hakkındadır. Onların orijinalliyi, yalnızca değişik işlevlerinden gelmiyor, onları köylü türkülerinden ayıran müziksel-şarkısal özelliklerinden geliyor. Bunlar dengbêjliğe (ses sanatçılığına) özgü, kentsel ve dinsel nitelikte şarkılardır.

Kürt dengbêjlik sanatının (şarkıcılık sanatı da denebilir, Ç.), Doğu halkları köylü şarkıcılığı alanında yeri vardır ve onun bir parçasıdır. Bu sanat, Sovyet Kürtleri arasında olduğu kadar, Kürdistan'ın kendisinde bugün de yaşıyor ve halk müziği alanında saygın bir yer tutuyor.

Kent şarkılarının ortaya çıkması ve gelişmesi, Kürt kentlerinin boyvermesine, bir aydın kesimin oluşmasına bağlı olarak mesafe almaktadır. Bu türküler Kürdistan'ın dörtbir yanında görülüyor ve birhayli popülerlik kazanıyorlar.

Kürt müzik ürünlerinde en karmaşık alan dini şarkılar alanı olarak görünüyor. Biz bu aşamada yalnızca Yezidi Kürtlerin dini şarkılarını iyi tanıyoruz. Bunların, Kürtler arasındaki eski putperestlik kültürüne dayalı bir biçimde orijinaliteye sahipler. Dinsel şarkıların aynı zamanda mesleki temelleri vardır.

Şarkı ve türkülerin değişik türlerine ilişkin araştırmalar büyük önem taşıyor. Bu aynı zamanda, folklor ürünlerinin derlenmesi için de gerekli çalışmalarını teşvik eder.

Kürt halk müziğinin önemli bir bölümü de, çeşitli müzik aletleriyle çalınan parçalar, çobansal, lirik türküler, oyun havalarıdır. Bunlar şimdiye kadar gereği gibi derlenmemiştir.

Çobansal melodilerin güçlü, derin bir soluğu vardır. Bunlar çoban duygularının canlılığını, güzelliğini, renkliliğini yansıtır. Bunlar lirik destanlardan kaynaklanırlar. Bu eserler büyük sanatsal değere sahiptirler. Ayrıca, konserlerde şarkı eşliğinde icra edilirler.

Bu türden lirik müzik parçalarının ise içerikleri oldukça değişiktir. Onların öyküleri halkın dilinde geçmişinde yer etmiştir.

Oyun havaları ya kendi başlarına bir melodidirler, ya da ünlü govend türkülerinin melodisidirler. Bu enstrümantal müziğin bölümlerinden kaynaklanır.

Enstrümantal müziğin ilginç bir bölümü de toplantı ve törenlere özgüdür. Düşün, av havaları vb...

Değişik müzik aletlerinin yardımıyla icra edilen enstrümantal parçalar, Kürt müziğinin zengin ve değerli bir bölümünü oluşturuyorlar ve büyük ilgi görüyorlar.

Sözkonusu şarkıların ve yeni parçaların ortaya çıkışı kadar, onların ayıklanması da özel bir ilgi ve çaba istiyor. Kürt müziğinin de, diğer halkların müzik sanatında olduğu gibi, orjinal bir karakteri var. Bu müziğin telleri üzerinde farklı bir makam ve seslendirme sistemi, melodilerin gelişmesi ve biçimlerin oluşumu ilkeleri yer alıyor. Günümüz koşullarında şarkıların özellikleri, farklı tarz ve usullerle yalnızca genel çerçeve içinde görünmektedirler. Kürt müziğini iyi tanımak, onun orjinalliğini kavramak, ancak ciddi bir derleme ve araştırma çalışmasıyla mümkün.

Bunun gibi, Kürt folklorik müziği derlemelerinin hazırlanıp yayınlanması büyük ilgi ve dikkat gerektiren bir iştir. Eldeki derlemeler popüler bir niteliğe sahip. Onlar arasında, üzerinde çalışılmamış materyaller var. Günümüz koşullarında, sorumlu kişilerin bu materyal sistemli biçimde değerlendirilmesi gereği artık dayatmıştır.

Kürt halk müziği örneklerinin araştırılıp derlenmesi çalışmaları özellikle Sovyet Ermenistan'ında yapılmıştır ve bu çalışma bu gün de devam etmektedir. Gerek Gürcistan, Azarbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan gibi Sovyet cumhuriyetlerinde, gerekse Kürdistan'ın kendisinde Kürt müziğiyle ilgili olarak henüz yeterince araştırma yapılmamıştır. Burarlarda da Kürt müziğinin araştırılması ve derlenmesi, birçok sorunun çözümünü de birlikte getirecektir.

Kürtler arasında farklı lehçe ve şiveler konuşuluyor. Ayrıca Kürtler arasında farklı mezhepler de var.

Şunu söylemek gerekir ki, bu güne kadar yapılan çalışmalar, Kurmançî lehçesini konuşan Yezidi Kürtleri eliyle yürümüştür. Açıktır ki, farklı sosyal yapılarda, değişik koşullarda, yine değişik lehçe ve mezheplere göre müzikte de farklar oluşmuştur. Diğer yandan, sözkonusu nedenlerle, yöresel folklorun hem kendine has özellikleri, hem de tümü bakımından ortak ulusal özellikler var. Bu nedenle, Kürt folkloruyla ilgili çalışmanın önemli sorunlarından biri de yöresel farkları bilimsel şekilde karşılaştırmak ve ortak özellikleri açığa çıkarmaktır.

Kendi başına bir sanat olan Kürt müziği, aynı zamanda Doğu halklarının genel kültürünün de bir halkasını oluşturuyor. Kürtler yüzyıllar boyunca birçok halkla komşu olmuşlar. Bu halkların kültürel ilişkilerinin araştırılması, onların karşılıklı etkisi, birçok soruya cevap bulunmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmalar çeşitli biçimlerde yürüyecek. Ancak, halkın eski folklo-

rundaki değişimle birlikte, eğitim sorununu, uzman kadroların hazırlanması işini başarmamız gerek. Bu sorun hem Kürdologları, hem öteki doğu-bilimcileri ilgilendiriyor. Çünkü müziğin sorunları doğubilimleri ile sıkı sıkıya bağlantılıdır. Değişik halkların manevi kültürü arasındaki ilişkilerin ortaya konması onların bilimsel gelişimi için önem taşıyor.

Sovyet Kürt araştırmacı Nura Cewari'nin çalışmaları konusunda şu bilgiler veriliyor:

Kürt Halk Türküleri ve onların üzerine şekillendikleri çeşitli motifler ve dile getirdikleri yaşam felsefesinin araştırılması, incelenmesi Sovyet kürdologlarının önemli görevleri arasındadır. Bu konuda, şimdiye kadar çeşitli araştırmalar yapıldı. Notaları ile birlikte yayınlanan binlerce halk türküsü, daha sonraları farklı yıllarda derlemeler halinde çıkan kitaplarda yer alıp, yazılı hale getirilmişlerdir. Bu konuda Sovyetler'de zengin koleksiyonlar oluşmuştur.

1971 yılında **Kürt Halk Türküsel Yaratıcılığı** alanında bir tez hazırlayan sanat bilimleri adayı Nura Cewari, Kürt Halk Türkülerini geniş bir analize tabi tuttu. Ermenistan Bilimler Akademisi, Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde bu tezini hazırlayan Nura Cewari, araştırmasını üç ana bölümde geliştirdi:

- **Kürt Halkının Müziksel Yaşamı**
- **Kürt Halk Türkülerinin Tür ve Biçimleri**
- **Kürt Halk Türkülerinin Müziksel Özellikleri**

Nura Cewari, 1985 yılında "**Kürt Müziksel Halk bilimi ve Onun Bazı Sorunları Üzerine**" adlı değişik bir inceleme hazırladı. Bu incelemesinde, Sovyetler ve diğer bazı ülkelerde bu alanda yapılan çalışmalara değinen Nura Cewari, Kürt Folkloru'nun derlenmesi ve bu ürünler üzerine araştırmalar yapılması gereğini dile getirdi.

(Bak. Rohat: **Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi (1787-1987)** Komkar Yay. 1987).

**(Özgür Gelecek Dergisi
Sayı: 6-7/1989)**

DİPNOTLAR

- (1) "Resimli" Dünyaya Bakış, Cilt 8, 1861, Petersburg, sayfa 284)
- (2) Bak, Nura Cewari "**Kürt Halk Türküleri Sanatı**" (Ermenice). Erivan 1976, sayfa 7-27.
- (3) **Kürt Folklorik Müziği yayınları Bibliografyası**, 1972, Nura Cewari'nin çalışmalarıyla ilgili olarak, sözkonusu eserde bak. safa 179. Yeni Yayınlar: Cemila Celil, **Kürt Halk Türküleri ve Enstrümantal parçalar**, Moskova 1977. Nura Cewarie, Yekré No: 1, 23 **Türküler ve Enstrümantal Müzik Parçaları Derlemesi** (B. Batoni ile birlikte) Stokholm 1981, Uppsala 1982, Vesteros 1983 (İsveç), **Kürt Halk Türküleri**, Erivan 1983.
- (4) **Kürt Folkloru**, 2. Cilt, Meoskova, 1978
- (5) **Hesen Zirek**, 1978, Bağdat.
- (6) **Muzik û Huner** (Müzçik ve Sanat), Sahibi ve sorumlu yönetmeni Beşitir Beotani, İsveç.
- (7) Beşir Botani, (**Barış ve Sevgi, türkü ve şarkılar**, Uppsala, 1980.
- (8) Bak. Nura Cewari'nin yurakda sözü geçen çalışması, sayfa 13, 47, 99.

ARAMÈ TIKRAN:

"MÜZİK HALKLAR ARASINDA SEVGİ, KARDEŞLİK VE DAYANIŞMAYI GÜÇLENDİRİYOR."

Ermeni Sanatçı Aramè Tikran geçen yıl olduğu gibi bu yıl da binlerce kilometre uzaklardan (Sovyet Ermenistanı) gelerek KOMKAR'ın Federal Almanya'nın Mannheim, Duisburg, Berlin, Bremen, kentleriyle İsveç'te ve Fransa'da, ayrıca bazı örgütlerce Hamburg'da düzenlenen gecelere katıldı. Aşağıda A. Tikran ile yapılan bir söyleşiyi yayımlıyoruz...

— Sayın Aram, lütfen okuyucularımıza kendinizi tanıtır mısınız?

— Babam Sason ilçesinden, annem ise Silvanlıdır. Babam ve annem, 1932 yılında Türkiye'den kaçarak Suriye'ye sığınmışlar. Ailem, Suriye'de tarımla uğraşmış. Çoğu kez başkalarının toprağını işleterek geçimlerini sağlamışlar. 1932 yılında Kamışlı'da dünyaya geldim. İki kız, dört de erkek olmak üzere toplam altı kardeşiz. Suriye'de 6. sınıfa kadar okula devam ettim. Bu altı yıl içinde iki yıl Arapça, dört yıl Ermenice öğrenimi gördüm.

Annem ve babam evde her zaman kendi aralarında Kürtçe, çocuklarla ise hep Ermenice konuşuyorlardı. Aile dostlarımız Kürtlerdi. Kürt aileleriyle ilişkilerimiz canlı ve sıcaktı. Böylece ben Kürtçeyi öğrendim, gördüğünüz gibi iyi biliyorum.

1966 yılında bize yol açıldı; biz Ermenistan'a gittik. Ailemizden tek bir kardeşim Kamışlı'da kaldı. Ben, bazen kardeşimi ziyaret için Suriye'ye gidiyorum. Ermenistan'a gittiğimizde bize, hemen ev ve iş verdiler. Önceleri evimiz, Erivan'dan epeyce uzaktı; fakat ben, Erivan Radyosu'na girdikten sonra Abovyan köyüne taşındık ve oraya yerleştik. Şu anda kaldığımız köy Erivan'a çok yakındır. 1967-1985 arasında, Erivan Radyosu'nun Kürtçe ve Arapça bölümlerinde çalıştım. Daha sonra emekliye ayrıldım

— Bu sanata nasıl başladınız? Lütfen bize anlatır mısınız?

— Okulda iken, müzik dersine giren tüm öğrenciler arasında en güzel ses, benimdi. Önceleri Devpifik (Armonika) ile, sonra akordiyon ve daha sonradan da gördüğünüz gibi cümbüşle söylüyorum.

Bizim ailede, dayım ud çalardı, babam şiir ve makale yazardı. Onun için benim bu sanatım aile içinde sorun olmadı. Üstelik onlar, bu konuda bana yardımcı oldular. 25 yaşına geldiğimde, artık ses sanatçılığına başladım. Kürt, Arap ve Ermeni düğün ve eğlencelerinde bulunup türkü söyledim. Genellikle babamın yazdığı şiirleri besteleyip, bir grup arkadaşla beraber söylüyorduk. Ben bu sanatımı babama borçluyum. Bunda onun emeği ve rolü büyüktür.

Ben Suriye'den Ermenistan'a gittiğimde, evde birkaç türkü hazır bulunuyordu. Erivan Radyosu'nun Kürtçe Bölümü'ne gittim ve elimde hazır bulunan birkaç türkümü okudum. Onlar, sesimi ve türkülerimi beğenip, teklifimi kabul ettiler. Böylece 1967 yılından itibaren, Erivan Radyosu'nda sanatçı olarak çalışmaya başladım. Radyodayken, yine babamın yazdıklarını besteliyor ve söylüyordum. Ayrıca Cigerxwin ve Sovyetler Birliği'ndeki diğer Kürt şairlerin eserlerini de, besteleyip söylüyordum. Emeklyte ayrıldıktan sonra da Radyo ve oradaki arkadaşlarımla ilişkilerimi koparmadım. İlişkilerim hâlâ canlı. Hayatımın sonuna kadar bu sanatım toplum için olacaktır !...

— **Siz kendiniz Kürt değilsiniz; fakat Kürt sanatçısı olarak tanınıyorsunuz. Halk da sizi öyle biliyor ve tanıyor. Neden Kürtçe söylediğinizi bize anlatır mısınız?**

— Babam, her zaman bize söylüyordu: "Kendinizi hiç bir zaman Kürtlerden ayrı saymayın ve onlardan uzaklaşmayın... Kürtlerin bize yardımları çok dokunmuş. Eskiden beri birbirimizle komşuyuz. Onlarla hiçbir düşmanlığımız yoktur. Biz onlardan kötülük yerine iyilik görmüşüz." Kürtlerin bu iyiliğinden dolayı o, her zaman Kürtçe şiirler yazar ve onlara hizmet etmek isterdi. Yukarıda da değindiğim gibi Kürtlerle, acı ve tatlı günlerimiz hep bir olmuştur. Birbirimizin acılarına çoğu kez ortak olmuşuzdur. Böylece kültür ve yaşamımız birbirleriyle kaynaşmıştır. Onun için ben, bir Kürt sanatçısı olarak görülmüyorum.

Öyle bir duruma gelmiş ki, artık elimde değil. İstesem de istemesem de, dilim ve cümbüşümün telleri Kürtçeyi arar, bulur ve söyler.. Ben de, babamın yolunu takip ediyorum... Kurmancıyı çok seviyorum! Böyle bir çalışma da bana, mutluluk veriyor ve ben çok memnunum.

— **Bildiğimiz kadarıyla Ermeni olarak sen ve Karabêtê Xaço Kürtçe çalıp söylüyorsunuz. Sizden başka Kürtçe çalıp söyleyen Ermeni var mı? Sizin bu durumunuz Ermeniler ve Kürtler arasında nasıl karşılanıyor?**

— Karabêtê Xaço, artık hayatta değil. Bizden başka halen Erivan Radyosu'nda 2-3 Ermeni yine Kürtçe türkü söylüyorlar. Onlar da, Türkiye'den kaçıp Suriye'ye sığınmış, daha sonra da Ermenistan'a gelmişler.

Bugün Sovyetler Birliği'nde herkes istediği dilde çalıp söyleyebiliyor, tüm diller serbest. Hiç bir dil için yasaklayıcı ve engelleyici yasalar yoktur. Bu da, halkların birbirleriyle kaynaşmalarını için önemli bir olaydır. Bunun aksı Kürt ve Ermeni halklarını, tahminlerden daha fazla huzursuz edecektir. Çünkü biz hiç bir ayrıcalık düşünmüyoruz. Halk sanatçılarından memnundur ve bizim bu ilişkilerimizin bugün dünyaya örnek olması gerekir.

— **Türkülerinizi notalı mı, yoksa notasız mı söylüyorsunuz?**

— Önce nota öğrenmeyi denedim, fakat başaramadım. Şu anda söylediğim tüm türküler notasızdır. Bu da kolay olmuyor. Yeni bir türküyü bestelemeyen önce, içimde ve aklımda Kürtçe makamına göre notalıyorum, sı-

ralıyorum ve söylüyorum. Şayet bu makam hoşuma gıderse, artık halka açık olarak söylemeye başlıyorum. Hoşuma gitmediği zaman da, iyi bir eser oluncaya kadar üztirende çalışıyorum. İnanınız ki, bu yöntem notadan daha iyi oluyor. Ve ben daha erken kavrayabiliyorum.

— Müziğinizi yalnız mı, yoksa bir grupla mı yapıyorsunuz?

— Bizim bir müzik grubumuz var. Fakat şiiri ben önce buluyorum ve daha sonra bu şiiri bir makam yapıp hazırlıyorum. Hazırlanmış türküyü gruba da öğretiliyorum. Grup da türküyü iyice kavradıktan sonra hep beraber çalıp söylüyoruz.

— Sız Kürt müziğine saz, söz ve makamda bir yenilik getirdiniz. Türkülerinizi açık ve anlaşılır bir dille söylüyorsunuz. Bu yöntemi seçmenizin nedeni nedir?

— Bu babamdan bana kalma bir şeydir. O, güzel şiirler yazdığı zaman bana veriyordu ve ben de bu güzel şiirleri türkü yapıp geliştirişiyordum. Aynı zamanda bu yetenek ve beceri bende de var. Çoğu kez bu şiirler üzerinde çok düşünüyordum; hatta aylarca. Ancak iyi bir türkü haline geldiği zaman cümbüşümün tellerine vurup açıktan söylüyordum türkümü.

— Sız şiirleri nasıl seçiyorsunuz? Başka bir deyişle var olan şeyler içinde neleri göz önünde bulunduruyorsunuz?

Ben en çok vatan ve sevgi konularını içeren şiirleri seçiyorum. Bu temanın anlamı hangi şiirde mevcutsa, ilk tercihim o şiiri seçmektir. Bunu söylemekte yarar var; vezinle yazılan şiirler beste için daha da elverişlidir. Onun için öncelikle ben, bu tür şiirleri türkü yapıyorum.

— Kürt ozan ve sanatçılardan hangisini seviyorsunuz? Ayrıca gerek yeni ve gerekse eski herhangi bir ozan ve sanatçıdan esinlendiniz mi?

— Suriye'de bazı sanatçılar, şu anda söylediğim makamda saz çalıp, türkü söylüyorlardı. Ben az çok onların etkisinde kaldım. Sızın de bildiğiniz gibi birkaç yıldır, Kürt müziğinde yeni bir yol geliştirdim. Hiç bir şey yoktan var olmaz. Her şeyin bir temeli vardır ve kendi kökü üzerinde yeşerir. Kürt sanatçıları içinde ben, en çok Hasan Cizrevi'nin sesini seviyorum.

— Sız programınızı sadece Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler için mi, yoksa tüm Kürtleri gözetererek mi hazırlıyorsunuz?

— Ben ve Erivan Radyosu'ndaki tüm program yapımcıları, programımızı Kürdistan ve dünyaya göre hazırlıyoruz. Sanat her zaman toplumun malı ve tüm insanlık yararınadır. Yol ve olanaklar böylece doğru seçilmiştir bizde. Onun için radyo ve televizyon programları sadece bizim oradaki Kürtler için yapılmıyor. Genel için yapılıyor. Elbette bu da verici istasyonunu gücüne bağlıdır.

— Ermenistan'da yaşayan Kürtler Newroz'u kutluyorlar mı? Kutlanıyorsa, burada olduğu gibi kitlesel oluyor mu?

— Evet bizdeki Kürtler, Fars komşularıyla beraber Newroz bayramını kutluyorlar. Üstelik büyük eğlenceler düzenliyorlar. Herkes geleneğini sürdürüyor, üstelik geliştiriyor.

— Sıze göre Kürt müziği hangi aşamadır? Çağdaş bir sanat seviyesine gelmesi için nasıl bir yol izlenmelidir?

— Biz, Kürt müzik sanatının, diğer ulusların müzik sanatının seviyesine yakın bir seviyede olduğunu söyleyebiliriz. Kürt müziği, ne çok geride kalmış, ne de diğer ulusların müzik seviyesine tam ulaşabilmiştir. Yeni çıkan bir filiz hem eskisini aşmakta, hem de daha fazla gelişmektedir. Bir sanatçı için sadece güzel bir ses veya iyi saz çalmak yetmiyor. Hem sanatçı, hem de müzik yeniliklere ayak uydurmalıdır ki, çağdaş bir müzik seviyesine ulaşabilsin.

— Şıvan, Gençlik Festivali için Moskova'ya geldi. Bugün siz de KOMKAR'ın çağrısı üzerine buraya geldiniz. Kürt işçi, aydın ve öğrencileriyle beraber Newroz'u kutluyorsunuz. Siz bize, uluslararası anlamda bir dayanışma gösterdiniz. Bu ilişkiler, uluslar ve sanatçılar açısından nasıl bir rol oynuyor?

— Bence bu ilişkiler çok önemlidir. Halklar arasında sevgi ve kardeşliği geliştiriyor. Başka bir yanıyla halk için sıcak bir dayanışma sahası oluyor. Müzik insan için de iyi bir şeydir.

— Okuyucularımıza söylemek istediğiniz bir şey var mı?

— KOMKAR yöneticileri başta olmak üzere, tüm arkadaşlara teşekkür eder, başarılar dilerim. Newroz'u sizinle beraber kutlamam beni çok sevindirdi. Az da olsa sizlere yardımcı oldum. Umut ederim ki, bundan sonra birbirimizi daha çok göreceğiz. Diğer bir bekleyişim de, türkülerimi günlük müziği haline getirmek istiyorum. Çünkü Erivan radyosu modern müzik yapmam için bana öneride bulundu. Tekrar sizlere başarılar dilerim. Hayatta tek isteğim ulusların birliği ve kardeşliğidir.

(Özgür Gelecek Der. Sayı: 6-7/1989)

ŞIVAN PERWER:

"MÜZİK BAŞARIM HALKIMIZIN ÖRGÜRLÜK MÜCADELESİYLE ORTAYA ÇIKMIŞTIR"

Şirin ŞAHİNER

—Müziğe ilginiz ne zaman başladı?

— Benim müziğe ilk ilgim, annemin de belirttiği gibi çocukluk ağlamasıyla başladı. Çünkü yaşantımız acılarla yoğrulmuştu. Bildiğiniz gibi ülkemizde her şey yasak. Bunun için halkımız acılarını genellikle müzikle, ezgiyle dile getirir. Müzik çok etkileyici bir araçtır. Bu anlamda ben sorunlarımızın bilincine vardıktan sonra, bunları müzikle daha iyi bir biçimde dile getirebileceğimi düşündüm ve mücadelemi bu alanda geliştirdim.

—Halkımız yüzyıllar boyunca, tüm zorluklara karşın, diğer alanlarda olduğu gibi sanat ve kültür alanında da Fekiyé Teyran, Ahmedé Xani, Cigerxwin, Yılmaz Güney gibi büyük değerler yetiştirdi. Çağdaş Kürt müziğinin günümüzdeki başlıca temsilcisi olarak bu başarıyı neye bağlıyorsunuz?

— Bu başarı tamamen halkımızın insanca yaşama mücadelesiyle ortaya çıkmıştır. Bu mücadele doğal olarak birçok değerler yarattı ve yaratıyor. Kişi olarak ben bu kaynaklarla karşılaştıktan sonra, bunların çağdaş bir yorumla dile getirilmesi gerektiği inancına vardım. Türkülerimde ağır bir baskı altında olan bir halkın neyini dile getirebilirdim? Elbette sevdası, kavgası ve acılarıyla gerçek yaşamını. Bana göre bu bir yurtseverlik görevidir ve ben bunu yapmaya çalışıyorum.

—Uzun yıllardır batı Avrupa'da sürdürülen kültürel çalışmalarda aktif görevler aldınız. Sizce bu çalışmalar daha çok hangi ülkelerde başarı ile yürütülüyor?

— Bildiğiniz gibi bizim batı Avrupa'da yüzbinlerce insanımız yaşıyor. Bunların önemli bir kesimi yurdunu ve halkını seven insanlar. Bu insanlara yönelik çalışmalar ilk önce Federal Almanya'da başladı ve giderek diğer batı Avrupa ülkelerine sıçradı. Genel olarak batı Avrupa'da birçok konuda başarılı çalışmalar yapıldı ve yapılıyor.

—On yılı aşkın bir süredir zorunlu olarak yurtdışında yaşıyorsunuz. Bu durum sizin için bir sorun yaratıyor mu?

— Bir ağaca baktığımızda onun yer üstünde dallar uzatmış, güzel yapraklar açmış gövdesini görürüz. Ama ağacın kökünü pek düşünmeyiz. Oysa ağaca hayat veren köküdür. Benim dallarım, yaprakların burda ama kö-

küm ta ülkeme kadar uzanıyor. Ben o topraklarda dünyaya geldim. Halkın zengin kültürüyle yoğrularak büyüdüm.

Evet, bugün zorunlu olarak yurdumdan uzakta yaşıyorum ama türkülerim, Şengal dağlarında peşmergelerin, Harran ovasında tarım işçilerinin ve Diyarbakır zindanlarında mapusların dilinde.

— **Belki klasik bir soru olacak ama yine de sorayım. Bize unuttuğunuz bir anınızı anlatır mısınız?**

— Gerek ülkemizde ve gerekse yurtdışında bu anlamda birçok anımdır oldu. Ülkemizde türkülerimle mücadele alanına ilk çıktığımda büyük zorluklarla karşılaştım. Bu anlamdaki bir olayı, 1975 başlarında Urfa'nın Suruç kazasında yaşadım. Orada bir gecede türkü söylerken, polis ve jandarmanın beni yakalamak için kapıları tuttuğunu öğrenen halk, gecenin yapıldığı salonun, sahnenin bulunduğu tarafındaki duvarını delerek oradan kaçmamı sağladı. Böylece polisin eline düşmekten kurtuldum. Halkın bana bu sahip çıkışını hiç bir zaman unutamam.

— **Bu söyleşi aracılığıyla okuyucularımıza iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?**

— Halkımıza içten selamlarımı iletin lütfen.

— *Bu söyleşi için yürekten teşekkürler.*

— Ben de çok teşekkür ederim.

(Özgür Gelecek Dergisi Sayı: 4-5/1989)

ŞIVAN PERWER:
**"MÜZİĞİM HALKIMIN ACISINI DİNDİRİYOR,
ÖFKESİNİ BİLİYOR"**

Röportajı yapan: **Halim CAN**

Türküleriyle; Türkiye Kürdistanı'nda birçok insanımızı özbenliğine kavuşturan ve onları ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine kazandıran, İran Kürdistanı'nda pêşmergenin direnme gücünü yükselten, Irak Kürdistanı'nda pêşmergenin acısını dindiren ve öfkesini bileyen ve Suriye Kürdistanı'nda onunla büyüyen çocuklar. Kürdistan'ın dört parçası için, dört cümleyle Şivan'ın türkülerinin ve müziğinin halkımız için oynadığı rolü karakterize edersek, kuşkusuz yukarıda sıraladığımız sözcükler olacaktır.

Sanatım Kavga'dır

Medya Güneşi: Günümüzde Şivan dendiği zaman Kürt müziği, Kürt müziği denildiği zaman Şivan akla geliyor. Bunun dunda Şivan'ın özellikleri nelerdir?

Şivan: İnsan sanatçı olduğu zaman, aynı zamanda çok yönlü de olur. O iyi bir aktör, iyi bir tiyatrocü, iyi bir politikacı da olabilir. Sanatçı hangi sanat dalını severse o dalda uzmanlaşmak zorundadır. Benim sanat dalım müziktir. Ud, cümbüş, kaval, zurna, davul, darbuka çalabiliyorum. Ama en çok sazı seviyorum ve bunda da uzmanım diyebilirim.

Şivan iyi bir aile reisidir. Ateşli bir Kürt yurtseveridir. Ve Kürt müziğinin onurunu koruyan ve onu halkımızın ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşımında araç gibi kullanan ve ona siyasi bir yön veren ilk Kürt halk sanatçısıdır. Sanatım sömürücülere karşı kavga'dır, politikadır.

M.G: Ne zaman ve hangi türküyü ilk kez söylediğinizi hatırlıyorsunuzuz?

Şivan:....Welatê me Kurdistan'e, Kurdistan'e
Her dera xwe gul û gullistane
Iro ma ye li bin desta ne
Eman eman sed caran eman
Xelkê me kuştun avêtin çeman
Şêr û mêr li nav me neman
Ax eman eman heyfa Kurdistan...

1974 yılında ilk kez bu türküyle sanat yaşamıma başladım.

M. G: Peki, 74'ün Şivan'ı ile 89'un Şivan'ı arasında ne fark var?

Şivan: 74'ün Şivan'ı her şeyden önce dünya sorunlarını iyi bilmiyor-

du, Kürdistan'ın tarihini, ekonomik, siyasal, sosyal durumunu kültürünü bilmiyordu, ama buna rağmen iyi bir Kürt idi. O zaman müzik ve müzik türlerini iyi bilmiyordu. Bırak diğer müzikleri, kendi müziği hakkında da geniş bilgiye sahip değildi. Dünya ülkelerini, Amerika'yı, Sovyetler Birliği'ni, Avustralya'yı hemen hemen Avrupa'nın hiç bir ülkesini görmemişti. Diğer halkları tanımıyordu, diğer dilleri bilmiyordu.

İsyan Edercesine Ortaya Çıktık

M.G: Kimin etkisiyle Kürt müziğine başladınız?

Şivan: Benim ailemin hepsi müziği seviyordu. Gerçi bizde "Mirtifê Ke-bir" Çıkmamıştı, ama ailemin hepsi türkü söylüyordu. Babam "Xecê û Si-yabendî, "Kîrivê"yi, ve "Mem û Zîn"i iyi biliyordu. Ben bunlarla büyüdüm. Meryam Xan, Kabûs Axa, İsa Berwarî, Hesên Cîzrawî, Hesên Axayê Cîzrawî'lerin etkisinde çok kaldım.

Metropole geldikten sonra da, ilişkilerim Kürt çevreleriyle sürdü. Onlar da beni etkilediler. Onlar arasında rahmetli Hamit Akul'un rolü büyüktü. O, Kürtçe türkü söylemem için oldukça beni etkiledi.

O dönemde, Ankara ve İstanbul'da okuyan İran, Irak ve Suriye Kürdistanı Kürtleri de oldukça beni etkilediler, diyebilirim.

Fakat, en büyük etkiyi bana Irak Kürdistanı hareketi yaptı. Özellikle hareketin yenilmesi oldukça beni sarstı. O dönemde isyan edercesine ortaya çıktık.

M.G: Mesela, o dönemde İhsani, Mahsunî, Zamani v.s. gibi sanatçılar, Türkçe devrimci türküler söylüyorlardı. Kürtler'de ise bu alanda bir boşluk vardı. Yalnız klasik Kürtçe türküler piyasada vardı. Bu boşluk sizin türkülerinizle giderilmeye başlandı, diyebilir miyiz?

Şivan: Sizin de bildiğiniz gibi, saydığınız kişilerin hepsi Kürt kökenli aleviydiler. Bunlar da toplumun ezilen başka bir kesimdir. Bunlar Kürtçe bildikleri halde Türkçe söylüyorlardı. Cesaret edemiyorlardı. Tabii bu durum da bizi etkiledi. Ama ben Kürtçe söyleyerek bu alanda varolan tabuyu kırdım. Diğer yanda ben Kürtçe söylediğim zaman, sözümona bazı devrimci çevreler çok rahatsız oluyorlardı ve aramızda sert tartışmalar çıkıyordu. Onlar diyordu, sorunun özünde emek-sermaye çelişkisi vardır, nedir bu Kürdistan sorunu, bu Kürtçe türkü söylemek, bu tartışmalar beni daha da bile di ve varolan boşluğu, Kürtçe devrimci türkülerle doldurmak gerektiğine daha çok inandım. O dönemde klasikler söyleseydim, sanırım tutunamazdım ve zaten piyasada klasik Kürt müziği kasetleri göreceli olarak serbestti üstelik türküler söyleniyor ve Türkiye Kürdistanı halkı arasında bu radyolar dinleniyordu.

Yani o dönem Kürt halkının günlük yaşamı ve durumu, onların ağrısı ve yarası, halkın geri kalmışlığı v.s. üzerine devrimci Kürtçe türküler söylemek ihtiyacı.

İşin ilginç yanı, o zaman materyal olarak da elimizde birşey yoktu. Yal-

nız büyük Kürt Şairi Cigerxwîn'in Dîwanı ve Hemreş Reşoların çıkardıkları Çiya adlı dergi bulunuyordu. Fakat bu alandaki boşluğu Irak, İran ve Suriye Kürdistanı'ndaki öğrencilerin bize getirdikleri farklı farklı şiirleri besteleyerek dolduruyorduk.

"Kine Em" Rok Bir Müziktir.

M.G: Gülîstan ile yaptığımız söyleşide o şöyle diyordu: Müziğimiz ağır baskı ve tahribatlar altında olduğu için çeşitli sanatçılar, çeşitli yönleriyle müziğe sahip çıkıp, geliştiremiyorlar. Bu nedenle bütüne sarılmanın sorumluluğunu duyuyoruz? Siz de bu düşünceye katılıyor musunuz?

Şivan: Kürt müziğinin pazarı olmadığından her şey ortaya çıkmış değil. Pazarımız olsaydı değerli sanatçılar ortaya çıkacak ve onların hepsi de görevini bilecekti. Ve bu rekabet dediğimiz olayı yaratacak ve ister istemez sanatçıları ilerletecek ve onları daha da mükemmelleştirecekti. Ulusal yönden de farklılıklar olacaktı. O zaman Kürt caz müziği de çıkacaktı, rok müziği de çıkacaktı. O zaman hicazkar, nihavend vs. müzik makamları Kürt müziğinde de net olarak ortaya çıkacak, neyin ne olduğu, kimin ne olduğu daha da anlaşılacaktı.

Mesela "Kine Em" bir rok müziktir. "Kine Em"ın Kürtçeyle, Kürt müziğiyle bir alakası yoktur. Cigerxwîn de bu şiiri yazdığı zaman onunla Kürtçenin bir alakasını ortaya koymamıştır. Klasik makamla "Kine Em"ı söyleyemezsin. Bu da ancak benim söylediğim biçimde olabilir. İşte bu da rok müziği türüne giriyor.

Ağlamak Da Müziktir

M.G: Kürt müziğinin durumu nedir ve bugüne kadar nasıl gelmiştir.

Şivan: Bence, Kürt müziğinde müziğin her çeşidi vardır. Önceki cevaba da söylediğim gibi, "Kine Em" rok müziği türüne giriyor.

Bugün devletimiz yok ama devletimizin olması için çalışan parti ve örgütlerimiz var, cephelerimiz var. Onlar Kürt müziği çalışmalarını üzerinde de durmalıdırlar. Müzik; duygudur, histir, fikirdir ve Kürt halkının yaşamıdır. Kürt halkı bütün acılarını, dertlerini müzikle dile getirmiştir. Destanını, folklorunu ve diğer edebî değerlerini müzikle günümüze kadar getirmiştir. Bir insan ezildiği zaman, işkence gördüğü zaman ya ağlayacak ya da haykıracaktır. Ağlama ve haykırma özünde müziktir. Kürt halkı çok ağlamıştır ve haykırmıştır, horlanmıştır, zulüm görmüştür. O, "Lorik" leri üzerine ağlamış, Kürt kadını kocasının öldürülmesi üzerine ağlamış, sınıfsal ve ulusal baskıya karşı direnme destanları söylenmiş, düşmana karşı direnme ve kahramanlıklar üzerine methiyeler dile getirilmiş. Bavê Lalo, Sedixanê, Fermane, Şikakê, Simko, Kabus Axa'nın Şêx Mahmud Berzenci

üzerine yaktığı türkû bunlara birer örnektir. Roman ve film alanında Kürt yaşamını edebî ve sanatsal anlamda konu eden kişi, uluslararası ödülû hemen hakeder, Yaşar Kemal'in "İnce Memed"i ve Yılmaz Güney'in "Yol" filmi buna örnektir. Öyle inanıyorum ki, müzik alanında da gelecekte birisi çıkar.

Biz, bugün bu işlerde daha ışın başındayız, diğer halklardan geriyiz. Onlar belki bizden ustadırlar ama, bizden daha hisli ve canlı değiller. Tarih boyunca toplulumumuzun bize verdiği ezgi bizi duygusal yapmıştır. Bu gün bir Avrupalı müzisyen, bir kasetini yaptığı zaman onun ilk amacı, onu nasıl pazara sokacağı oluyor. Fakat bir Kürt müzisyeni onunla daha çok Kürt sorununu nasıl diğer halklara kabul ettireceğini düşünür.

M.G: Sizce, günümüzdeki Kürt sanatçıları gerçek anlamda sanatın hakkını veriyorlar mı?

Şivan: Hayır, onların çoğu geridir. Müzikte usta değiller, ama çok hislidirler, candan söylüyorlar, hareketlidirler. Bunun yanında çoğu bir müzik enstrümanı üzerinde uzmanlaşmamışlar ve teknik biçimde seslerini kullanmıyorlar.

Arif Cizrawî, Meryem Xan, Hesen Cizrawî ve Kabus Axa'nın sesleri muazzamdı. Onlar; hergün, her zaman türkû söyledikleri çin ister istemez sesleri bir usul almıştı. Ama şimdikilerini pek dinleyemiyorum. Kimisi tek bir şablon üzerinde gidiyor, sesi monoton oluyor.

Eğer sanatın ilerletilmesini düşünmesen, sanatı halka veremezsin. Halkı düşünmesen de sanatı ilerletemezsiniz. Bir sanatçı kelimenin tam anlamıyla sanatını bilirse, o sanatıyla halkını da değiştirebilir.

M.G: Geçtiğimiz aylarda "Tempo" dergisinde çıkan bir söyleşisinde İbrahim Tatlıses şöyle diyor: "Eğer Kürtçe bir kaset çıkarsam 3 milyon satırım". Eğer sizin kasetiniz Türkiye'de serbest olarak dağıtılrsa siz kaç milyon satarsınız?

Şivan: İbrahim Tatlıses'in Kürtçe kaseti 3 milyon satılırsa o zaman benimki, en az iki katı kadar satılır. Çünkü ben halkımın gerçek ve orjinal sanatçısıyım. Benim isteğim o dur ki, onlar da Kürt müziğinin orjinalını söylesinler. Türkçe sözlü Kürt müziğinden vazgeçsinler.

Diğer yandan Kürt halkı Kürt müziğine susamıştır. Ben onların yaşamını dile getiriyorm. Senelerce göreceli serbest koşullarda, ya da gizli olarak, halkum müziğini dinliyor.

Kanun, Şöhret ve İhanet

M.G: Sizce, Kürt müziğinin Türkiye'de serbestçe söylenmesi varolan kanunların değişmesine mi bağlıdır? Mesela yine İbrahim Tatlıses diyor ki; "ben Kürtçe diyebilirim, ama kanunlara saygım var bunun için de demiyorum?" bu konu da sizin düşünceniz nedir?

Şivan: Hangi kanunlardan bahsediyorsunuz. Ben hiçbir zaman ihane-ti düşünmedim, hiç bir zaman kendi çıkarlarım için türkû söylemeyi dü-

şünmedim. İnsan onurlu olmalı, köle olmamalı, köle ruhlu insanlar, ne kadar meşhur olsalarda, o köle ruhlarıyla mutlu olamazlar. İnsana manevi değerler de gerekli. Eğer bir sanatçı servetini kendi ulusunun kültürünün satışı üzerinde elde etmişse bu en büyük alçaklıktır.

Tarihte, Kürt halkına en büyük kötülüğü Kürt kökenli insanlar yapmıştır. Ben onursuz yaşayamam. İnancıma göre bugünkü Kürt kökenli sanatçılar Türkçe sözlü Kürtçe türkülerle halkı etkileyip, müziğimizi asimle etmekle; onursuz oluyorlar, kişiliक्सizleşiyorlar.

Kürt halkı bu kanunların değişmesiyle müziğinin serbestçe söylemesini bekleyemez: O, kendi onuruyla, inancıyla, yaşamıyla, mücadelesi ve ölümlüyle müziğini, kültürünü korumuş bugünlere getirmiştir. Kürt halkı kanunlarla yaşamını, mücadelesini belirleyemez. Müziğimiz bir mücadele aracıdır. Kanunlar insanlığın gelişmesini tayin edemez. Kanunlarımız yasalarımız bizim elimizde olmalıdır. Bir halkın inkarı üzerinde yasalar çiziliyorsa, o yasaları tanımamamız gerekiyor ve onları yırtıp tarihin çöplüğüne atmamız lazım. Yasalara boyun eğmiş olsaydık, biz de bugünkü bazı Kürt kökenli sanatçılar gibi halkımıza ihanet eder, onların kazanmış olduğu "şöhret"e, onlardan önce kavuşmuş olurduk. Fakat onların kazandığı şöhret değil, ihanet belgeleridir.

Kanunların kalkmasıyla, Kürt müziğinin geliştirmesini düşünen ve ancak o zaman Kürtçe türkü söylemeyi tercih eden sanatçı, sanatçı değildir. Onun kendine ve kendi sanatına güveni yoktur. Gerçek sanatçı eli kolu bağlı da olsa, "ağızına kilit" de vurulsa, o kendi halkının sesiyle türküsünü haykırarak söylemelidir.

Biz, 13-14 yıldır ne kanunlarını dinledik ne de tehditlerine boyun eğdik. Zor koşullarda da olsa kendi müziğimizle kanuncuların rüyalarını kacırdık.

M.G: İsveç'te Kürtçe yayınlanan Armanç gazetesıyla yaptığınız bir söyleşide şöyle diyorsunuz: Kürt sanatçısı aynı zamanda araştırma ve inceleme yapmak zorundadır. Bu ne anlama geliyor?

Şivan: Bunun anlamı şudur: Sanatta rol oynamak ve gerçeği dile getirmektir. Yani Kürt sanatçısı bir Xarzanların, bir Serhadların, bir Şıkakilerin, bir Haranlıların v.s. türkülerinin makamlarını en azından birbirleriyle karıştırmamalıdır. Mesela "Mala Mın" Xarzanlarındır, "Felekê Xainê" tipik bir Serhad makamıdır. Yani türkülerin geldiği kaynaktan söylersek, türkü de ölmez ve bu yarın oluşacak müzik okullarımızda bunların araştırmasını yapanlara kolaylık sağlar.

Yani biz sanatçılar hangi türkü nerenindir, hangi yılda, hangi olayla ortaya çıkmıştır, hangi evrelerden geçerek günümüze kadar gelmiştir, yani onun "hikayesini" bilmeliyiz.

Teorik ve teknik konularda araştırma yapmak isteyen kişi onun armonisini ve makamını bilimsel olarak ortaya çıkaracak. Bugün Sovyet Kürtleri içinde benim müziğim üzerine doktorasını yapan insanların olduğunu duyuyoruz.

Kürt Müziği Kendi İçinde Özgündür

M.G: Yine siz bir başka söyleşinizde diyorsunuz. Kürtçe annemdir, babamdır, aşımdır, ekmeğimdir. Kürtçe konuşmak kendi başına müziktir. Bunu biraz açıklarmısınız?

Şivan: Ben Kürtçeyi yeni anlamaya başladığım zaman annemden ilk öğrendiğim kelime lori olmuştur. Yani lorilerle şekillendik.

Ben İngilizceyi de biliyorum, Almancayı'da ama benim ana dilim bambaşkadır. Diller vardır müziğe çok yatkındır, diller vardır uymuyor. Mesela bugün nasıl İngilizce Rok ve Caz müziği tutmuşsa ve çıkan her Avrupalı ondan kendisini kurtaramıyorsa, Ortadoğu'da Kürt müziğinin de ilerde böyle olması mümkündür.

Sanki Kürt dili özel olarak müzik için yapılmış. Diğer yanda Kürt müziği kendi içinde özgürdür. Türk müziği gibi değil. Arapça, Türkçe kelimeleri Kürt müziğine soksan, "onları içimden çıkar" dercesine, kabul etmez. Bu Kürt dilinin eski ve zengin olmasından kaynaklanıyor. Mesela daha 500-600 yıl önce Feqiyê Teyra'nın aşağıdaki mısraları ne kadar temiz Kürtçe'yle yazıldığına örnektir.

Bulbul rabe buhar e
Dilê mîn nale nale
Bank dike, dibê dil,
Bulbul hate ser gul,
Fegî ji evîna gul
Meçe bulbul,
Meçe bulbul dilê kul
Feqiyê Teyra bi
dil û kul
Meçe bulbul

Bu gün Arif Cizrawiye sormuşlar ne istiyorsun diye. O da demiş; istiyorum ki bütün dünya Kürtçe'yi anlayabilsin. Çünkü onlar o zaman beni dinleyip anlardı.

M.G: Yurtdışı, şartları müziğinizi nasıl etkiliyor?

Şivan: Şimdi çok kereler, Kürt insanı Kürdistan'ın dört parçasında meydana gelen olaylardan habersizdir. Fakat Avrupa'da insan, Kürdistan'da meydana gelen olayları daha iyi duyuyor, bilgileniyor. Avrupa'da kültür birikiminden faydalanıyor, onların dilini öğreniyor, ama diğer yandan bu ülkelerde insan egoist oluyor.

Biz ne kadar dışardaysak da kökümüz ülkededir. Biz bir ağacın kökü gibiyiz. Her ne kadar o ağacın yaprakları, meyveleri diğer ülkelere gitse de onun kökü yerindedir. Bizim kökümüz de ülkemizdedir. Mesele köktür, mesele temeldir.

Avrupa'nın özgür şartları müziğimizin ilerlemesini ve zenginleşmesini oldukça etkiliyor. Bazı Avrupa devletleri kendi kanunları gereği ülkesinde

yaşayan azınlıklara kendi kültürlerini geliştirmeleri için maddi yardım bile yapıyorlar.

Yalnız müzik değil; edebiyatımız, dilimiz ve bir bütün olarak kültürümüzün gelişmesi için öncelikle onların önündeki yasakların kalkması gerekiyor. Avrupa'da en azından bu yasaklar yok. Artık sorun Kürt sanatçının ya da yazarın kabiliyetine ve maddi imkanlarına kalıyor. Bütün maddi olanaksızlıklara rağmen Avrupa'da Kürt kültürü alanında çalışan insanların başarları sevindiricidir.

Diğer yandan, dışarda da dayanışma, kültür ve özellikle Nwroz gecelerine özgür olarak çıkıyoruz, gözümüz kapıda değil, polis korkusu da yok. Bu kültür gecelerine çıktıkça da insan yetkinleşiyor. Avrupa'da Kürt müziğini dünya halklarına tanıtıyoruz ben her ne kadar dışarıdaysam da kalbim ülkem için çarpıyor.

Pêşmerge ve Müzik

M.G: Geçenlerde bir Irak Kürdistan'ı Kürdüyle karşılaştım. Pêşmergeymiş zamanında. Pêşmergelik döneminde bir arkadaşı ciğerrinden kurşun yarası almış. Kurtarılmış bölgelerde ameliyata alınmış, ameliyat esnasında uyuşturucu (narkoz) yerine Şivan'ın müziğini dinlemeyi tercih etmiş. Demek ki, bu kadar müziğiniz onları etkilemiş. Sizce bunun sırrı nedir?

Şivan: Ben halkın ağrısını, acısını, öfkesini, yaşamını ve savaşımını dile getiriyorum. Ben de Kürt halkının yaşadığı bütün acıları yaşadım. Onun acısını, kederini kendimde hissediyorum. Kürdistan'da olan olaylar hemen beni hissi olarak etkiliyor, onları müziğe dökmeye çalışıyorum. Pêşmergeler üzerine de söylenmiş türkülerim var. Bugün çok pêşmerge dağlarda, günlerce açlık çekiyor, bütün fedekarlıklara katlanıyor, yıllarca ailesini, çocuğunu göremiyor. İnancı olan birisi ancak bunu yapar. Onların bu inançlarına, acılarına, sevinç ve duygularına ortak olmamak elde değil.

Onların zor mücadele alanlarında benim türkülerim, müziğim onlar için en büyük moral kaynağı oluyor. Onlara zor şartlarını unutturuyor, varolan inançlarını biliyor, düşmana karşı öfkelerini daha da yükseltiyor, ulusal kinlerini kuvvetlendiriyor. Onlar kendi pêşmerge yaşamlarını müzikte buluyorlar.

Eğer Türkülerim, ciğerlerindeki kurşun yaralarının verdiği acıyı ve ölümlü pêşmergelere unutturacak kadar onları etkiliyorsa, müziğim hedefine ulaşmış demektir. Demek ki pêşmergeyle aynı hedefe vuruyoruz.

Müzik ve Gurur

M.G: Siz müziğinizle çok insanımızı tekrardan özbenliğine kavuşturdunuz. Onlar öz kimliğine kuvuşurken acaba siz kendiniz ne kazandınız?

Şivan: Ben bundan büyük bir başarı ve gurur kazandım. Eğer belli insanların, ülkesini, ulusunu, kültür ve tarihini benim müziğimin teşviki sayesinde tanımaya girişmişlerse, müziğimle özbenliğine ve kişiliğine kavuşmuşlarsa, bundan daha büyük mutluluk ve başarı benim için olamaz. Aç kalsam avare avare sokaklara düşsem de, bu başarı ve gurur benim için her zaman vardır.

Ben bu işe bilinçli ve zorlukları göğüsleyerek girdim, herşeyi göze alarak başladım. Kader üzerine, ağa ve beyler üzerine değil, onlara karşı türkülerimi söylemekle büyük hizmet yapacağımı düşündüm.

M.G: Peki, eğer insanın eşi de sanatçı olsa...

Şivan: Gülistan, yalnız bana ilham vermekle kalmıyor. Onunla bir arkadaş, bir meslektaş ve aynı yolun yolcusuyuz.

M.G: Sizin için mutluluk nedir, sizi mutlu eden bir anınızı anlatır mısınız?

Şivan: Mutluluk, bir insanın kendi toplumuna karşı görevini yerine getirmekle ilgili bir olaydır. Ben de azıcık olsa kendi toplumuma karşı görevimi yerine getirdiğim için mutluyum. Bir sanatçı olarak kafamdaki planlarımı gerçekleştirmek, Kürt müziğini dünyaya tanıtmak ve Kürdistan kurtulduğu zaman Kürt halkının müzisyeni olarak yabancı ülkelerde konserler vermek, uluslararası müzik yarışmalarına katılmak benim için en büyük mutluluk olacaktır. Gülistan'la mutluluğumuzu halkımızla paylaşıyoruz. Halkla paylaşılan mutluluktan değerli birşey olamaz. Çünkü birbirimizi o halkta bulduk. Diğer yandan oğlum Serxwebûn'u büyük ve ulusal bir sanatçı olarak görmek beni mutlu edecektir.

Yıl 1976'idi. Yeni Avrupa'ya gelmiştim ve bir geceye çıkıyordum. Sahne arkasında program hazırlığımı yaparken, baktım birisi hırslı, hırslı üzerime geliyor ve ağzında kan kusarcasına bana bağınıyordu. "Bir sanatçı bu geceye çıkıp Kürdistan, Kürdistan diye bağırarak, nerde o sanatçı; eğer o bunu yaparsa ben de o zaman sahneye çıkıp Türkistan Türkistan diye bağıracağım." Tabii o beni tanııyordu ve bilmiyordu ki o Kürtçe söyleyen sanatçı benim. Aynı kişi 1984'te bir gecenin spikerliğini yapıyordu. Ben sahnenin arkasında yine program hazırlığımı yaparken yanıma geldi ve sana teşekkür borçluyum" dedi. Ben de teşekkür ederim, ama sizi tanyamadım, dedim. O dedi ki, "hatırlıyor musunuz 1976 yılında Almanya'da bir geceye çıkarken sana gelip söylemiştim ki, bu gecede bir sanatçı çıkıp Kürdistan Kürdistan diye bağırarak, eğer o bunu yapsa ben de Türkistan Türkistan diye bağıracağım. İşte o kişi benim ve bugün yaşasın Kürdistan sloganını atıyorum." Bu olay o kadar beni mutlu etmişti ki, şimdi kelimelerle izah edemem.

(Medya Güneşi Der. Sayı: 10/1989)

Not: Röportajın doğrudan müzikle ilgili olmayan bölümleri çıkarıldı.

ÇAĞDAŞ KÜRT MÜZİĞİNİN USTALARINDAN ŞIVAN PERWER İLE BİR SÖYLEŞİ

"EZ DENGÊ KURDISTAN IM"

(H. MERVAN)

Kürdistan'da son 15 yılda halkımızın ulusal uyanışı kendi özgürlüğü ve kurtuluşu için her gün yeni yeni mevziler katetmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde giderek daha fazla gündeme gelmesi, tarihsel önemde bir gelişmedir. Mücadelede yığınların belirleyici rolüne rağmen, belirli dönemlerde bu gelişmede kişiler de önemli bir rol oynayabilirler. Hepimizin sesini ve müziğini yakından tanıdığı, Çağdaş Kürt Müziğinin ustası Şivan, işte bu döneme damgasını vuran az sayıda kişilerden bir tanesidir. Onun sesi, müziği, son 15 yılda sadece Türkiye Kürdistanı'nın en ücra köşelerine gitmekle kalmadı, aynı zamanda Kürdistan'ın tüm parçalarındaki ve yurt dışındaki insanlarımızın ulusal duygu ve yurtseverlik bilinciyle birleşti. Sanıyorum günümüzde ister Kürdistan'da ister herhangi başka bir ülkede yaşasın, hiç bir Kürt, Şivan'ı tanımamış, duymamış olsun; onun müziğinde ve sesinde kendi kişiliğini, Kürt halkının yüz yıllardır süren özgürlük kavgasının sesini işitmemiş olsun...

Şivan'a geçtiğimiz yılın sonlarında yurt dışında yapılan "**Kürt Basınına ve Deng'e Özgürlük**" gecelerinden sonra, bir söyleşi yapmak istediğimizi belirttiğimiz zaman memnuniyetle kabul edeceğini söylemişti. Şivan ile ilk söyleşi yapan biz değildik elbet. Daha önceleri de yurt içinde ve yurt dışında yayımlanan değişik dergi ve gazeteler, onunla röportajlar yapmışlardı. Bu anlamda işimizin zor olduğunu, söyleşinin bu güne kadar söylenmemiş şeylere yönelik olması gerektiğini düşünüyorduk. Soru seçmedeki endişemizin, Şivan ile söyleşiye başladığımız zaman yersiz olduğu kanısına vardık. Çünkü ona fazla soru sormaya gerek yoktu. Yaşayan bir tarih gibi, bizlerin ilk sorusundan sonra, küçüklüğünden günümüze kadar olan yaşamını bir bir anlatıyordu. Söyleşinin hiç beklenmiyen bir yerinde belleğinde kalmış, eskiden dengbêjlerin söylediği bir türküyü söylüyordu. Kimi zaman ise uzun yıllardır ayrı kaldığı, her hareketi ve sözünü çok sevdiğini hiçbir zaman gizlemediği ülkesi Kürdistan'a dalıp gidiyordu. Belki de ülkesine ve halkına karşı duyduğu derin inanç ve sevgi onu Şivan Perwer yapmıştı?

Şivan'la Aralık 1990'nun ikinci haftasında, bir arkadaşla birlikte, yeni çıkacak kasetlerinin kapak düzenlemelerini yaptığı bir sırada karşılaştık. Şivan, itina ile her kasetin kapağına gelecek resimleri, kaset isimlerini ve

İçinde olanları arkadaşına anlatıyordu. Çevrede oturan bizlerden kapak resimlerinde isim ve renk uyumu için görüşlerimizi soruyordu. Davranış ve söylediklerinden onu, en çok "Kesk, Sor û Zer" renklerini sevdiğini anlamakta güçlük çekmiyoruz. Bu esnada yeni çıkacak kasetlerinden biri olan "Me Çıkar"ın kapak resminin onu çok etkilediğini fark ediyorum. Kendi resminin yanı sıra İKDP Genel Sekreteri Dr. Kasımlı'nın torunu ile çekilmiş bir resminin kapağa gelmesini istiyor. Kelimeleri seçmekte zorluk çekiyor. Hepimizi bir sessizlik kaplıyor. Şivan'ın gözlerinin dolduğunu, ama ağlamayacak kadar düşmana kinli olduğunu fark ediyorum. Aniden sessizliği bozarak, şöyle diyor. "Keşke Dr. Qasımlo yaşasaydı da ben de böylesine bir kaset yapmamış olsaydım."

Şivan için yoğun kaset çalışmalarından dolayı zamanın ne anlama geldiğini bildiğimizden ötürü, söyleşi için olan başarısızlığımızı gizlemeye çalışıyoruz. Ancak o bunu fark ediyor ve işi bitir bitmez başlayabileceğimizi söylüyor. Ve geçtiğimiz yan odada sohbetimize bir küçük teyple, birer bardak çay eşlik ediyor. Biz soru sormaya başlamadan önce sözü alarak "Lütfe söyleyişi Kürtçe yapalım, çünkü ben yüreğimden geleni en iyi ana dilimde anlatırım" diyor. Biz bu öneriyi sevinçle karşılıyor, sevincimizi gizlemeden "Çok iyi, biz de Kürtçe yayınlarız" diyoruz. Ancak kendisi "Söyleşinin Kürtçe yayınlanmasını çok isterdim. Ama benim söylediklerimin Kürtçe okuma ve yazma bilmeyen, hatta Kürtçe hiç bilmeyen okuyucu tarafından da anlaşılması için Türkçe yayınlanmasında yarar var" diyor.

Bu kısa girişten sonra kendisine ilk sorumuzu soruyoruz. Bu gün ülkede birçok insan özellikle de genç kuşak sadece seni sesin ve müziğinle tanıyor. Sanıyorum Şivan'ı biraz daha yakından tanımak ister. Sen bize Şivan'ı anlatır mısın? Bundan da öte, çocukluğunuzda müzik ile böylesine uğraşacağını tahmin edebiliyor muydun?

Sorumuza hafif bir tebessümden sonra cevap vermeye başlıyor. "Bana sorarsan, Şivan bir Kürttür ve Kürdistandır. Şivan Kürtçe söyleyen, Kürtlerin sorunlarını, dertlerini, sevgilerini, kurtuluşa olan inanç ve kararlılıklarını dile getiren bir Kürttür. Şivan Kürt halkıdır, onun bir evladıdır" diyor. Ve ekliyor:

"Ben 1955 yılında Urfa-Diyarbakır arasında bulunan Soriya köyünde dünyaya geldim. Çocukluğumun diğer Kürt çocuklarının yaşamından pek bir farkı yoktu. Köyde okula başladım. Urfa'da orta ve liseyi bitirdim. Daha sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Matematik Bölümüne devam ettim. Bilindiği gibi Kürt halkı uzun tarihi bir dönemden buyana baskı altındadır. Onun kendi başına bağımsız bir yaşam sürmesi, kendi kültür ve sanat değerlerini geliştirmesi ve koruması, kendi dilinde türkü söylemesi engellenmiştir. Kürt halkı baskı ve zulüm sonucu, hem edebiyatın, hem de kültür ve sanatın birçok dalını, sözlü müzikte ifade etmek zorunda kalmıştır. Bundan dolayı o "müzikaldir". Yazıp çizmek, bir anlamda teori üretmek, çoğu kez yasa dışı olduğu için, Kürdistan'da bu görevi türküler ağızdan ağıza dolaşarak yerine getirmişlerdir. Bu nedenle müzik önemli bir görev üstlenmiştir. Bugün

dahi hangi köye gidersen git, değişik konular üzerine; örneğin sevgi, savaş, kavga, mücadele, methetme veya folklor üzerine söylenen çok değişik türküler bulabilirsin. O türkülerin her birisi bir olayı, çoğu zaman halkımızın tarihinden bir kesiti dile getiriyor.

"Ailem müziği çok seven bir aile idi. Babam da çevrede çok sevilen bir dengbêjdi. Çok uzak köylerden bile, bize birçok insan gelip giderdi. Babam onlara türkü söylerdi. Bu türkülerin sözleri ve içerikleri beni oldukça etkiliyordu. Ben onların içinde yaşıyordum. Çocukluğumda dinlediğim türküler beni öylesine etkilemişti ki, müzikle uğraşmasaydım, mümkündür ki yazar veya Kürdistan sorunu konusunda politikacı olurdum. Çünkü bu türküler politikayı, sevdayı, kavgayı ve folklorümüzü dile getiriyorlardı. Deyim yerinde ise, olayın içinden geliyordum. Ancak müzik ile bu denli uğraşacağımı bilmiyordum. Dediğim gibi, babam yurtsever bir insandı. Türk halkına karşı değildi. Ama Türk devletinin üzerimizdeki baskısından ötürü Türkçülüğe karşıydı. Diyebilirim ki herşeyini Kürtlüğe vermişti. Türkülerinde bunu dile getiriyordu. O zamanlar şunu çok iyi anladım: Kürdistan işgal altındadır, Kürt ulusu eziliyor. Bu nedenle her Kürt köyünde bile özgürlük için bir çaba vardı ve ben bunun dışında kalamazdım."

Yaşamının ilk yıllarını bu sözlerle kısaca ifade eden Şivan, kimi zaman o anları yaşayarak dalıyor çok sevdiği ovalarda, yaylalarda, dağ ve vadilerde kendisini buluyordu. Kimi zaman ise, çocukluğu döneminde, babasından veya başka bir dengbêjden dilettiği bir türküyü okuyordu hemen. Babasının söylediği ve onun üzerinde önemli etki yapan yurtsever içerikli bir türkünün birkaç mısrasını okuduktan sonra, kendisine şu soruyu yöneltiyorduk: Daha o yıllarda senin üzerinde Klasik Kürt halk eserlerinin bir etkisi söz konusu muydu?

"Şüphesiz biraz önce anlattıklarımın dışında beni en çok etkileyen, daha doğrusu beni pişiren şey, Klasik Kürt Halk eserleri idi. Örneğin Mem û Zîn ve Sîyabend û Xecê, özellikle benim büyüdüğüm yerde dilden dile dolaşan bir 'Delalê Qere Geçî' hikayesi vardı. Biz bunları hep dinlerdik: bunun dışında bizim taraflar ovaadır. Her zaman güneş çok güçlü doğar. Bu ovalarda güneşin ilk ışınları ile denbêjlerin sesi birbirini tamamlayıcı bir şekil alır. Şu anda bile dengbêjlerin sesi kulağымda. Sanıyorum yakın bir gelecekte kasetlerinden birinde, sabahın ilk ışınları ile söylenen 'Delalê Qere Geçî'yi söyleyeceğim."

Şivan'ın müzik yaşamı altın tepsi içinde kendisine sunulmamıştı. O birçoklarının göze alamadığı bir şekilde kendi halkına onun dili ile hitap etmiş, özgürlük ve kurtuluş ateşinin milyonları sarmasında önemli bir rol oynamıştı. İçinden çıktığı topluma hiçbir şekilde yüz çevirmemiş, aksine onların bir parçası, sesi, kulağı ve yüreği olmuş. Kendisi ilk müzik yaşamına nasıl başladığını şöyle anlatıyor:

"Ben daha dört-beş yaşlarında iken bize gelen herkes benden türkü söylememi isterdi. Bana zaman zaman küçük hediyeler verirdi, söylemem için... Tabii bu benim müzik yaşamımın başlangıcı olarak kabul edilmeli. Ger-

çek müzik yaşamam, bende önemli birikimlerin olduğu an idi. Bunun patlaması, kendisini dışarı vurması gerekiyordu. Bu anlamda ilk kasetim 1975 yılında çıktı. Gerçekten kaset yapmayı o zaman düşünmemiştim. Çünkü bir kaset yapıp piyasaya sürmek pek de önemli değildi. Orta okul yıllarında dahil, sesimin güzelliğinden dolayı bana kaset yapma önerisi ile gelen birçok insan vardı. Bendeki birikimin patlamasına en büyük etkiyi, Kürdistan'da o dönemde boy veren mücadele yapmıştır."

Hiç şüphesiz o dönemde Kürdistan'da Kürtçe türkü söylemek, özellikle de bu türküler kitlelere ulusal bilinç ve özgürlük tutkusu taşıyorsa, belirli bir rizokoyu da göze almayı beraberinde getiriyordu. Tutuklanma, işkence, belki yıllara varacak hapis cezaları...

İşte bu nedenle birçok sanatçı gerçek kimliği ile ortaya çıkmaya cesaret edemiyordu. Şivan bu cesareti gösteren az sayıda sanatçıdan biri. Kürtçe söylemek senin için vazgeçilmez bir olay mıydı sorusuna, bakın ne cevap veriyor Şivan:

"Kürt ulusu yasaklı bir ulustur. Bu bazen o kadar acayip bir durum gösteriyor ki, mahkemelerde dahi Kürtçeden tercüme yapmak yasaktır. O dönemde de, büyük oranda şu anda da Kürdistan sorunu üzerine, hatta sevgi üzerine Kürtçe türkü söylemek yasak ve büyük bir cesaret ister. Ben hazıra konmak istemiyordum. Güzelim Kürtçe türküleri Türkçeleştirip söylemek hiç istemiyordum. Birçok Kürt sanatçısı kendi dillerinde değil de Türkçe söylüyorlar. Ben aynı zamanda bunu da protesto ediyorum. Ben kendim Kürtçe dilinin güzel olduğuna ve bu dilde türkü söylemenin de güzel olduğuna inanıyorum. Kürt müziği ne kadar zengin bir müzik, Kürt ulusunun dertleri ne kadar çok... O zaman neden söylemiyeyim? Başlangıç çok zordu benim için. Birçok kişi bana 'sen çok zorluklar çekeceksin, başına dert alacaksın' diyordu. Bende onlara şunu söylüyordum: "Ben bir Kürt insanıyım. Birçok kişi işkence görüyor, kaçmak zorunda kalıyor. Hatta halkın kurtuluşu ve bağımsızlığı için ölüyor. Peki bunlar insan değil mi? O zaman şunu düşündüm, ben bu müzik ile Kürt ulusuna bir şeyler verebiliyorsam, neden yapmıyayım. Bu anlamda daha işin başında iken herşeyi göze almıştım. Ruhum da bunu istiyordu. Bunun dışında pazar için müzik yapma diye bir derdim yoktu. İnsanlara yararlı olabilecek bir şeyler yapmak istiyordum. Elbette bu beraberinde bana karşı bir baskı dönemini getirdi. Uzun bir zaman ülkede illegal olarak yaşamak zorunda kaldım. Benim için tüm yollar tıkanınca, mecburen yurt dışına çıktım. Şu anda dönmem zaten tümüyle yasaklanmış." Yeri gelmişken Şivan'a onun da söylediği birçok türkünün bazı Kürtler tarafından Türçeye çevirilip okunması konusunda görüşlerini sorduk. Şivan yukarıda anlattıklarına ek olarak kendi halkının dilinde türkü söylemenin aynı zamanda, özgürlüğü sevmekle eş anlam taşıdığını, ve bunun da ancak insanı, dürüstlüğü seven, ona inanan kişiler tarafından yapılabileceğini dile getirdikten sonra, bu tür sanatçılar için şöyle diyordu:

"Ben, onlar için ağır söz söylemek istemiyorum. Ancak bu sanatçıları birer karikatür olarak görüyorum. Ben bunlardan politik içerikli Kürtçe türkü-

ler söylemeyi zaten beklemiyorum. Ancak halk türkülerini dahi olsa Kürtçe söylemeleri gerekir diyorum. Öte yandan şuna bakmakta yarar var kanısındayım. Kürt halkı bugün müziğini özgürce dinlemeye hasret kalmıştır. Bu sanatçılar türkülerinin bazı yerlerine birkaç Kürtçe kelime serpiştiriyorlar. Kürdistan'da halkın içinde bulunduğu perişanlık ve sefaletle hitap ediyorlar. Ortaya tam bir duygu sömürsü çıkıyor. Bununla birlikte 'Kürdibesek' yapmış oluyorlar. Ortaya müziğin karikatürize edilmiş şekli çıkıyor."

Şivan'a türkülerinde yakalamak istediğin ana halka nedir diye sordüğümuzda, bizlere, Kürt halk hikayelerinden biri olan Memê Alan ile Zinê'nin aşkını örnek gösteriyor. Memê Alan ile Zinê arasındaki sevginin nasıl doğduğunu, Memê'nin ve Zinê'nin bu sevgiye ulaşmak için nasıl zorluklar çektiklerini, neleri göze almak zorunda kaldıklarını anlatıyor. İkincisi arasındaki sevginin ne kadar temiz ve sade olduğuna dikkat çekiyor. Şivan diyor ki: "Bu benim için de böyle idi. Halka duyduğum sevgi idi. Kürtlüğümü değiştirmedim. Ağacın kökü haline geldim. Hiçbir dönemde Kürdistan'la olan sıkı bağımı koparmadım. Kürdistan'ı, Kürt kültürünü iyi özümsemeye çalıştım. Nerede söylenmiş bir Kürt sözü varsa, gittim onu aldım. Nerede söylenmiş bir türkü varsa, onu dinledim. Xerzan'dan Serhad'a, Cizre ve Botan'a kadar, Behdinan'dan Maraş'a, Dersim'e Kermansah'a kadar nerede söylenmiş bir şey varsa, dinledim, kulağımı onlara verdim. Bunların bana ruh olmasını sağladım. Öte yandan Kürdistan'ın içinde bulunduğu durum beni çok ilgilendiriyordu. Çünkü müziği kaybolmuş bir halkın kendisi de yitip gidebilir. Halkın varolması, benim de varolmam, havayı teneffüs etmem anlamına geliyordu. Burada sorun şu idi: Halkın sorunu nedir? İşte benim yakalamak istediğim halka bu idi. Türkülerimde köylülerden bahsettim. Köylüler beni kendilerinden kabul ettiler. İşçiden bahsettim, beni işçi olarak kabul ettiler. Kürdistan dağlarında savaşan peşmergelerden bahsettim, onlar beni peşmerge olarak gördüler. Örneğin Xerzan ezgilerini söylediğim zaman, buranın insanları benim oralı olduğumu söylediler. Bu anlamda ben Kürt toplumunun içine girdim. Şiveleri daha yakından tanıdım. Halk beni sevdi ve bağına bastı. Bu öylesine kolay olmadı elbet. Halkın seni sevmesi her şeyden önce senin onu sevmene, tüm yüreğini ona sunmana bağlıdır. Türkülerimde yakalamak istediğim diğer bir halka ise şu idi: İstiyordum ki Kürt ulusu bu türkülerde kendi kişiliğini görsün, kendi geçmişine sahip çıksın. Çünkü onun tarihinde son derece güzel şeyler var. Benim görevim gizli kalmış bu şeyleri gözler önüne sermektir. Halka 'bak sen busun, böyle savaşmışsın, böyle zahmet çekmişsin, sen bu koşullarda yaşıyorsun' demektir."

Kürt müziği her dönemde kendi ustalarını yaratmış. Çağdaş Kürt Müziğinin önde gelenlerinden biri ise, hiç şüphesiz Şivan Perwer'dir. O, son 15 yılda Kürdistan'da yeni bir ekolün ve müzikte yeni bir yorumun temsilcisi olarak karşımıza çıktı. Bizim dertlerimizin, sevgilerimizin, özgürlük tutkumuzun dili, kulağı oldu. Ama o son derece mütevazı, başarılarından başı dönmeyen bir sanatçı. Bakın bu konuda kendisini nasıl değerlendiriyor.

"Ben kendimi Kürt müziğinin tek temsilcisi olarak görmüyorum. Ben işe

amatör olarak başladım ve profesyonelliğe ulaşmak için gerçekten çok çaba sarfetmem gerekiyordu. Gerçeği söylemek gerekirse, profesyonelliğe daha yeni başlamış bulunuyorum. Yani dünyayı, onun ünlü sanatçılarını tanıma-ya, Kürt müziğine daha çağdaş bir yorum getirmeye, yeni yeni başladım diyebilirim. Daha önceleri bir sazım ve sesim vardı. Halk bunu seviyordu. Ancak benim istediğim bunun daha da ilerlemesidir. Kendi kültürümüzü bu alanda geliştirmeliyiz. Deyim yerinde ise bahçenin daha da genişlemesi, güllerin ve kokuların çoğalması gerekiyordu. Daha önce de söylediğim gibi sürekli olarak bizden önceki Kürt müziğinin ustalarını, örneğin bir Mehmet Arif Cizrevî'yi, Meryem Xan'ı, Kaus Axa'yı, İsa Bervarî'yi çok dinlerdim. Daha çocukken bunları radyodan dinlerdim. Arif'in sazı, Meryem Xan'ın sesi ve daha niceleri söyledikleri zaman ben kendimden geçerdim. Bunlar çok sade ve yalın söylüyorlardı. Eğer çağdaş bir sanatçı bunları dinlememişse, özümsememişse, Kürt müziğinden hiçbir şey anlamamış demektir. Hatta o, Avrupa müziğini ne kadar iyi tanırsa tanısın, Kürt müziğinin temelleri olan bu insanların özümsememişse, bir Kürt sanatçısı olamaz. Eğer sen uluslararası bir sanatçı olmak istiyorsan dahi Kürtçeden başlamak zorundasın."

Şivan'ın üzerinde etki yapan salt bunlar değil elbet. Türkülerinde büyük Kürt şairi Cigerxwin'in şiirlerine çokça rastlamak mümkün. "Kine Em" işte böylesine bir şiir. Almanya'da veya Avrupa'nın herhangi bir yerinde Şivan çıktığı her gecede mutlaka ve mutlaka bu türküyü söyler. Kitleler ondan "Kine Em"siz ayrılmak istemezler. Bu artık bir gelenek haline gelmiştir. O, Cigerxwin ile kendisi arasındaki karşılıklı etkileşmeyi şöyle anlatıyor:

"Kürt şairlerinden Ahmedê Xanî, Feqiyê Teyra, Melayê Batê ve daha niceleri gibi Cigerxwin da büyük bir şairdir. Aynı zamanda o, yaşayan bir tarih idi. Dünya'da ve Kürdistan'da önemli olayları bizzat yaşamıştı. Kürdistan'da iniş ve kalkışlara şahit olmuştu. Ve bütün bu yaşadıklarını şiirlerinde dile getiriyordu. Ben müziğe başladığım zaman Cigerxwin'in divanlarından başka elimde herhangi bir şey yoktu. Benim Cigerxwin üzerinde herhangi bir etkim olmamıştır, onun benim üzerinde yaptığı kadar. Ben ondan şiirler aldım, biraz farklı bir yorum ile anlattım. Örneğin "Kine Em"i bizim koşullarımıza uyarladım, müzik ile birlikte çağdaş bir yorum kazandırmak istedim. Kendisi dinlediği zaman çok beğenmişti ve çok güzel yapmışsın demişti. Bunun dışında belli bir mesafe katettikten sonra gözümün önünde canlanan olayları bestelemeye başladım. Ben türkülerimi rastgele seçmiyorum. Mutlaka bir olayla ilişki içinde seçiyorum. Örneğin diyorlarki Ağrı'da şöyle olmuş. Ben bu olay nasıl olmuş diye belki yüzlerce insana soruyorum. Herkesten edindiğim bilgi beni bu yörede bir direnişin ve başkaldırının olduğuna götürüyor. Sömürgeci devletin Kürt halkına karşı kanlı bir savaş yürüttüğüne doğru götürüyor. İşte o zaman söz ve ezgi geliyor. Bazı türküler vardır ki üzerinde beş yıl çalıştığım oluyor. Olay konusunda yeterli bilgiye sahip değilsem zaten onu yapmam."

Kürtçe zengin bir dil. Zenginlik, salt bağlı bulunduğu dil grubundan

kaynaklanmıyor. Aynı zamanda değişik lehçelerinin olmasından da ileri geliyor. Ancak kendi devleti olmadığı için bu lehçeler arasındaki farklılıklar giderilmiş değil. Sanatçının bu konudaki rolünün Şivan tarafından nasıl değerlendirildiği bizim için de merak konusu oluyor. Çünkü o, bir çok Kürt sanatçısının aksine, Kürtçe'nin hem Kurmanci, hem Zazaki, hem de Sorani lehçelerinde çalıp söylüyor.

"Hemen hemen bütün dillerde lehçeler vardır. Örneğin Almanların Kuzey'i ve Güney'i birbirlerini iyi anlamıyorlar. Ancak lehçeler dilin ayrı bir zenginliğini oluşturuyor. Önemli olan bunlar arasında istenilen düzeyde bir uyumu sağlamaktır. Biliyorsun Kürdistan'da birçok sanatçı yetişmiştir. Bunların çoğu Kürtçe'nin yalnız ya Kurmanci, ya Zazaki veya Sorani lehçelerinde söylemişlerdir. Tabii Kurmanci lehçesi daha fazla konuşulduğu için, en fazla bu lehçede söylenenler tanınmıştır. Hatta bunlar bile belirli bir bölgede sıkışık kalmışlardır. En fazla tutulan Mehmet Garip ve Hasan Cizrevi'nin dahi, örneğin bir Maraş veya Dersim yöresinde etkileri diğer yerlere nazaran çok az oldu. Yine Sorani ve Zazaki lehçesini konuşanlar üzerinde ciddi bir etki yapamadılar. Ben kendim Kurmancım. Ama söylediğim türküler her yere ulaştı. Burada lehçeden çok, söylediğin türkülerde Kürdistan sorununu dile getirmem önemli bir rol oynadı. Her ne kadar Sorani ve Zazaki konuşanlar söylediklerimi tam anlamıyla anlamasalar bile, beni dinliyorlardı. Ancak gerçek ve hak olan bu lehçeler arasında iyi bir uyum sağlamaktır. Çünkü Kürdistan'ın bölünmüşlüğü, yeterli düzeyde basın ve yayın organlarının olmayışı, lehçeler arasındaki farklılıkları derinleştirmiştir. İşte burada sanatçılara önemli görevler düşüyor. Çünkü halkımız müziği çok seviyor ve onu daha iyi anlıyor. Daha önceleri de bütün lehçelerde söylemek istiyordum. Ancak Zazaca ve Soranca'da kendimi yeterli bulmuyordum. Şimdi ise her üç lehçe arasında uyumu sağlamak için yeni bir stil üzerinde çalışıyorum. Öylesine birşey oluşturmak istiyorum ki, söylediğim zaman hem Soranca, hem Zazaca, hem de Kurmanci konuşan anlasın. Tabii bu güç bir iş ve zaman istiyor".

Şivan lehçeler arasında uyum sağlama gibi güç olan bir işi son çıkacak olan kasetlerinde de yapmaya devam ediyor. En son kaseti 1988'de Halepçe'de yaşanan katliamdan sonra çıkmıştı. O, Halepçe üzerine okuduğu türkü ile milyonlarca Kürdistanlı'nın duygularını, kimyasal gaz kullanacak kadar alçaklaşan düşmana karşı kinini dile getiriyordu. Sohbetimiz gide-rekten son kasetinden bu yana yaptığı çalışmalara geliyor.

"Bilindiği gibi 12. kasetim 'Mamoste Can', yaklaşık 2.5 yıl önce çıktı. Bundan sonra şu ana kadar da hiç bir kasetim çıkmadı. Bu, benim isteksizliğimden veya tembelliğimden kaynaklanmıyor. Tam tersi bir durum. Konu aradım, onları topladım. Çünkü her kasette eskiye göre mutlaka yeni birşey olması gerekiyor. Eski Kürt halk türkülerini yeni bir stil ile, orkestra eşliğinde yapmak istedim. Özellikle yeni yetişen, genç kuşağı da göz önüne alarak, oryental çalgularla, modern müzik aletlerini birarada kullanmaya çalıştım. Yapmak istediğim türküler dinlendiği zaman, bütün kuşaklara hitap edebilsin. Yeni çıkacak 5 kaset bu anlamda biraz hayret uyandıracaktır. İki kaset

hemen, geri kalan üç kaseti ise Newroz döneminde çıkaracağım. İlk çıkacaklardan bir tanesi Gülistan'ın kaseti ve adı 'Dayê Can'. Gerçekten içinde çok güzel türküler var. İkincisi ise benim ve ağırlıkta politik mesajlar taşıyan bir kaset. Adı 'Me Çıkar'. Bu kaseti yaparken şunu düşündüm, dünyada birçok şey değişti. Kürt ulusal hareketinin yeni bir aşamada olması gerekiyor. Bu anlamda benim de söyleyecek bir şeylerin var diye düşündüm. Yine bu kasette kallesçe katledilen Kürt önderlerinden ve entellektüellerinden Dr. Qasimlo için de bir türkü yaptım. Böylesine büyük bir kişiliğin anısını dile getirmek benim için büyük bir görev idi.

Newroz döneminde çıkacak üç kasetten ilki, Gülistan'la birlikte okuduğumuz, Kürt sözlü edebiyatında önemli bir yere sahip 'Zembilfroş' hikayesini içermektedir. İkinci kaset deyim yerinde ise Kürtlerin nazını işlemektedir. Bu kasetin adı 'Nazê' ve klasik halk türkülerinden seçmeleri içeriyor. Ayrıca çocuklar için bir kaset yaptık 'Newroz' isminde. Bu, aynı zamanda kitap olarak da çıkacak. Bu kasette Newroz olayının kahramanlarını çocuklar oluşturmakta."

Şivan yeni kasetine girecek birkaç türküyü dayanışma amacıyla katıldığı "Kürt Basınına ve Deng'e Özgürlük" gecelerinde okudu. Bunlardan ilgi çekici ve yankı uyandırıcı türkü, hiç şüphesiz "Me Çıkar" oldu. Bu türkü, aynı zamanda belirli bir dönemin kritiğini de içermektedir. Eleştiriye rağmen, Şivan'ın asıl olarak dile getirmek istediği şey, dağınıklığın biran önce giderilmesi, güçlü bir birliğin yaratılmasıdır. "Halepçe" türküsünde dile getirilen, "Me Çıkar" da yeni bir boyut mu kazanıyor? Bunu Şivan şöyle değerlendiriyor:

"Yalnız Halepçe değil daha önceleri de bir çok türküde dile getirdim; Kürt ulusal kurtuluş hareketi için asıl olan arkadaşlık, birbirini anlama, dostluk, kardeşlik ve birleşmektir. Benim şöyle bir düşüncem yok. Herkes benim dediğimi dinlemek ve uygulamak zorundadır. Hayır, ben bir Kürdistanlı sanatçı olarak yalnızca vazifemi yerine getiriyorum. Bu türküde, bir anlamda Kürt hareketleri arasındaki vurdumduymazlığı ve dost olmayan yaklaşımları dile getiriyorum. Geçmişte de her yazar, sanatçı veya şair bu derdi çekmiştir. Tarihte birçokları eleştirdikleri için baskıya uğramışlardır. Ben bu eleştirileri yaptığım için, zaman zaman suçlamalara hedef oluyorum. Bazıları bu işi bana 'yuh' çekmeye kadar götürüyor. Ben Kürdistan diyorum, bazıları çıkıp 'yuh' diyorlar. İnsan Kürdistan dediği için yuhlanır mı? Bu nereden kaynaklanıyor ve meselinin özü nedir? Bazıları diyorlar ki 'niye bizim gibi söylemiyorsun? Benim inancına ve görüşüme göre sanatçı özgür olmalıdır. Korkusuz ve dürüstçe sorunları dile getirmekten kaçınmamalıdır. Doğru ne ise, onu söylemesi gerekiyor. Ben hiç kimsenin taraftarı olamam ve kimse de benden böylesine birşey istememelidir. Örneğin ben PSKT ve KOMKAR ile iyi dostum. Birçok konuda çok iyi anlaşırız. Ancak diğerleri ile de iyi dostum. Örneğin KDP, Yekiti ile ve hatta PKK ile dostum. Ancak sorun salt bu değil. Bazıları benden 'yaşasın serok bilmem kim' veya 'yaşasın bilmem hangi parti' dememi istiyorlar. Yalnız bu arkadaşların bilmedikleri şey, Kürdistan

tarhi son birkaç yılın tarihi değildir. Çok uzaklara gitmeye gerek yok. Daha dün Irak Kürdistanı'nda yüzbin peşmerge şehit düştü. Mücadeleye herkesin katkısı var. Her kim olursa olsun, hiçbir yurtseverin hizmeti gözardı edilmemelidir. Diğer yandan, bu da gösteriyor ki Kürt hareketleri arasında gerçekten demokratik ilişkilere ihtiyaç var. O zaman birbirimizi anlayabiliriz. Bunun için toleransa ihtiyacımız var. 'Me Çıkar' türküsünü özellikle bu toleransın sağlanmasına hizmet etmesi için yaptım. Sırtını Bağdat'a, Tahran'a veya Şam'a bağlayarak birbirine karşı hain veya benzeri suçlamaları yapanları eleştirdim."

Şivan ile sohbetimiz giderekten Kürt sanatçı, yazar, kültür ve sanatın diğer dallarında çalışma yürütenlerin birlik oluşturması konusuna geliyor. Şivan, sanatçıların kendi aralarında birliklerini kurmaları gerektiğini, yurt dışında faaliyet gösteren Kürdistanlı demokratik örgüt ve kuruluşların, bu birlik için yardımcı olmaları gerektiğini belirtiyor. Ancak bu konuda istenilen düzeyde bir çalışmanın olmayışından da yakınan Şivan, bağımsız örgütlenmekten korkmamak gerekiyor diyor. "Bana göre sanatçı herhangi bir partinin veya örgütün malı değildir. Bu anlamda sanatçılar ve örgütler arasında karşılıklı saygı ve dayanışma temelinde bir ilişki oluşturulmalıdır" diyen Şivan, özellikle bu dönemde birbirimizi anlamamız ve yardım etmemizin hayati öneme sahip olduğuna dikkat çekiyor. Benzeri bir yaklaşımın Kürt dergileri ile sanatçıları arasında da olması gerektiğini belirterek şöyle diyor: "Deng sadece birkaç kişinin malı değildir. O Kürt ulusundur. Kürt halkının sorunlarını dile getiriyor. Bu anlamda benden isteyeceği her türlü dayanışmayı yapmaya hazırım. Bu dergileri çıkaranlar, yazarlar, satanlar zindanı, işkenceyi göze alarak yapıyorlar. Bu anlamda dayanışma göstermek herkesin görevi olmalıdır. Ben dayanışmayı bana teşekkür edilsin diye yapmıyorum. Onu bir görev olarak algıladığım için yapıyorum. Öte yandan, bu dergiler kendi dergilerine, sanatçılarına daha fazla sahip çıkmalı, sayfalarında onların yaptığı çalışmalara daha fazla yer vermeliler. Her birinin yaptığı katkıyı gözler önüne sermeliler."

Başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın değişik ülkelerinde Şubat ve Mart ayları Kürtler açısından oldukça hareketli aylardır. KOMKAR'ın diğer Kürdistanlı örgütlerin düzenlediği NEWROZ geceleri bu aylar içinde yapılır. Binlerce kişinin katıldığı NEWROZ gecelerini Şivan'sız düşünmek olanaksızdır. Onun, okuduğu direniş, halk ve sevgi tükülleri ile Newroz'un binlere mal olmasında önemli katkısı oldu. Bu yıl da bu katkıyı yapacağından şüphemiz yok. Şivan'a, özellikle Köln Spor Salonunda bu yıl KOMKAR tarafından düzenlenen ve yaklaşık 10 bin kişinin katılması beklenen Newroz gecesi için, bir hazırlığın olup olmadığını sorduk.

"Gerek Newroz geceleri olsun, gerekse dayanışma veya herhangi bir gece olsun sahneye sadece bir sazla çıkmak istemiyorum. Her gecede yeni bir şey, yeni bir adım atmak istiyorum. Bu yılki Newroz'lara da böylesine bir hazırlığım var. Ayrıca birçok yeni türküyü bu yılki Newrozlarda okuyacağım. Ancak geceye bir grup veya orkestra ile çıkmak, beraberinde yüklü bir eko-

nomik külfet getiriyor. Bunu aşabilirsek, sanıyorum kitleye daha iyi bir program sunabiliriz. Yeri gelmişken şunu da söylemek istiyorum; KOMKAR gerçekten güzel ve iyi geceler yapıyor. Düzen ve program açısından son derece iyi hazırlıyor. Sivrilik yapmıyor, insanlara, sanatçılara dostça davranıyor. "

Şivan Perwer ile yaklaşık 3 saat süren sohbetimizin sonuna geliyoruz. Bir kez daha kendisine DENG adına, hem dayanışma gecelerine katıldığı, için hem de zamanını ayırıp bize söyleşi yapma olanağı sunduğu için teşekkürlerimizi iletiyoruz ve son sözü ona bırakıyoruz.

"Burada konuştuklarımız ulusuma ve halkıma ulaşırsa çok sevdim. Bu dergi birçok zorlukları göze alarak çıkıyor. Bu nedenle Dergi çalışanlarını kutlarım. Ve daha ileri gitmelerini temenni ederim. Benim Kürt halkına mesajım ise şu: Her zaman dediğim gibi, ben ondan hiç kopmadım. 100 yıl da hi Avrupa'da kalsam yine kapmam, er veya geç ülkeye döneceğim. Mücademiz ve istediğimiz bu sohbetin burada değil, Kürdistan'da olmasıdır. Kürt halkının kısa bir zaman içinde kurtuluşunu sağlayacağına olan inancım tamdır."

(DENG Der. Sayı: 10/1991)

NİZAMETTİN ARIÇ VE KÜRTÇE TÜRKÜ

Konuşan: M. Salih ÇEVİKER

"MÜZİK ONLARIN GAZETESİ"

Üzerine hoyratça gidiyorlar. Müziği alıp Türkçe sözler yazarak yeni bir türkü diye tanıtıyorlar. Ben Türçe söyleyince tepki alıyorum. Türk sanatçıları da, öğrenmeleri şart değil, bir Kürtçe türkü ezberleyebilir. Kürtler bunu bekliyor, tepkileri ondan.

Kürt ozan Nizamettin Arıç'la Almanya'da bir Newroz konseri sonrasında Mehmet Salih Çeviker görüştü.

— **Neden kendinize Fequye Teyra adını taktınız?**

— Teyra'nın çok eski değerli metinlerini elime geçirdim. Bunlar Kürtler arasında, öteki eski Kürt şair ve ozanları kadar tanınmıyordu. O dönemin şartları benim için yeni bir ad da gerektiriyordu. Aslında benim aracılığım-la Teyra'yı yaygınlaştırmaktı amacım.

— **İlk dönemler tepkiyle karşılanmış...**

— Tepki değil ama kabul görmüyordu. Örneğin gecelere gittiğim zaman, F. Teyra yazın afişlere diyorum. Yazmıyorlar. O da şundan; Nizamettin Arıç ismi daha yaygın olduğu için, gelecek insan sayısının daha fazla olacağını düşünüyorlar. Ama Teyra adı benimle tanındıkça artık afişlere de yazıyorlar.

— **Sizin için türkü söylemek nedir?**

— Biraz rahatlamak, özgür olmak. Bir kavgaya omuz vermek. Hele türkü Kürt dilindeyse, benim için çok daha önem kazanıyor. Türkü söylemek geçmişte yaşadığım birtakım şeyleri tekrar yaşamak. Unutmamak, hatırlamak...

Ben Kürt müziğini yaptığımdan beri kendimden çok daha eminim ve belli bir güven duygusuna sahibim. Daha önce yaptıklarım kişiliksizlikti bence. Siyasi ve kültürel bir kişiliksizlikti. Türkçe sözlü müzik yaptığım dönemle, Kürt diliyle müzik yaptığım dönem arasındaki yaşamımda düzeyysel olarak çok büyük fark var.

KÜRT MÜZİĞİNDE AYRIMLAR YOK

— **Kürt kültürü tarihi boyunca baskı altında tutulmuş. Türk devletin ırkçı politikası altında kalmış. Ama buna rağmen halk unutmuş türkülerini, günümüze kadar getirmiş.**

— Bir kere şunu unutmamak gerekir. Kürtler özellikle son 40-50 yıldır

Türkiye'de çok kötü şartlar altında yaşamışlardır. Ondan önceki, Osmanlı döneminde o kadar değil. O feodal sistemin Kürt kültürü açısından öyle bir faydası olmuş. Aşiretlerin de önemi var. Örneğin bir aşiret halayı sağa doğru çekiyorsa, ona düşman aşiret sola doğru çekmiş ve bu bir çeşitlilik getirmiş kültüre. Belli tadlar, renkler getiriyor. Aşiret beylerinin sanatçıları vardı. Yani kendi içlerinde küçük devlet kurumlarıydı. Belli sistemleri vardı ve bunun içinde kültürün önemi çok büyüktü. Bir de bizde bunun hâlâ canlı olmasının nedeni, halk müziğinden başka bir türün olmamasıdır. Yani bizde ağalar da aynı türkülerini söylüyor, onun hizmetkârları da. Osmanlıda olduğu gibi, saray müziği, halk müziği gibi ayrımlar yok. Son 40-50 yıl içinde Kürt dilinin yasaklanması, Kürtleri türkülerle anlatmaya götürdü. Yeni bir gelenek değil ama son dönem bu çok şekillendi bence. Ayrıca diğer sanatların da yükünü sırtlamak zorunda kaldı. Mesela edebiyatın yapacağını türküler yapmaya başladı. Türkülerde Kürt tarihiyle ilgili bilgiler buluyorsunuz. Komşu halklarla, aşiretler arası ilişkilerle ilgili bir yığın bilgi. Melodi olarak bazen tekdüze gibi gözükebilir ama ilginç özellikler de taşır.

- **Hangi makamlar var?**

- Aşağı yukarı Ortadoğu'da kullanılan bütün makamlar Kürt müziğindedir.

Bütün bunları yoğunluğuyla, çeşitliliğiyle araştıramıyoruz. Bize gelen kasetlerde de bunların hepsini bulabilmek zor.

"RUHİ SU EKSİKLİĞİ"

- **Avrupa'da yaşamınıza rağmen, araştırmalarınızı nasıl sürdürüyorsunuz?**

- Benim için çok daha zor oldu. Çünkü anadilimi de unutmuştum. Yeniden Kürt dilini öğrenmek zorunda kaldım. Bunun yanında Almanca da öğrenmek durumundaydım. Tabii burada kaynak bulmak zor. Çok eksik. Böylesi çok kuru. Bazen türkü yapmak değil orada, o havayı solumak gerekiyor. İnsanın ülkesine gidememesi öyle bir psikoloji oluşturuyor ki, bu kesinlikle çalışmalara yansıyor. Benim müziğimde benim içinde bulunduğum psikolojiden kaynaklanan rahatsızlıklar vardır.

Olumsuz yanlarıyla buranın olumlu yanları da var; halk müziğini yüzyıllarca söylenegelen şekilde söylemek değil, onun yerine başka yorum getirmek. Kürt müziğinde bir Ruhî Su eksikliği var. Söyleyenlerin dışında bir şeyler söylemeli. Öyle şeyler yapmalı ki, kopuk olmamalı. Bu arada daha çok türkücüye ihtiyacımız var, çünkü gerçekten çok az insan söyleyebiliyor. Kürt üzerinde yasaklar önümüzdeki dönemde kaldırılmak zorundadır. O zaman söyleyenlerin sayısı artacaktır. Ancak, Türkiye'de yaşayan Kürtler hep Türkiye'ye bakıyorlar. Türkiye dışında da dünya var. Onlardan bir takım şeyler öğrenmek gerekiyor.

ARABESK DE BİR ZENGİNLİK

- **Tek seslilik, çok seslilik gibi eğilimler Kürt sanatçılarında da var mı?**

- Türkiye'deki her akımın Kürt müziğine bir yansıması var. Herhangi bir yeni akım, yeni bir tarz çıktığında hemen saldırılıyor. Alışılmışın dışındaki şeylere kapalı bir toplumuz. Şimdilerde arabesk deniyor, özgün müzik deniyor, bunların hepsini rahat bırakmak gerekir. İstedikleri gibi yapabilmeye özgürlüğüne sahip olsunlar. Bu tür çalışmalar ne kadar başında da olsa, çok da kötü olsalar bırakmak gerekir. Arabesk müzik içinde çok seslilik başlamıştır. Neredeyse halk müziğinden müziksel yapı olarak daha ileri şeyler yakalayabiliyor. Halk müziğini tek sesliliğe sıkıştırmamak gerekir. Dışarıdaki yaşam öyle değil, çok sesli. Halk müziğini de çok sesliliğe götürmek lazım. Bunu yapmak için bir gelenek gerekli. Ama bu hemen bir çırpıda olmuyor. Bu kuşak sorunu. Türkiye'de arabeske saldırıyor. Ben buna karşıyım. Biçimsel olarak bir karşı çıkış var, ama herkes de dinliyor.

Bence temiz yapıyorsa bir çeşittir. Belli bir zenginlik getirir, bir katkısı vardır. Bunların birikiminden bence gelecekte iyi şeyler çıkacak. Son zamanlarda arabeskte yapılan bazı çalışmalara saygı duyuyorum. Ancak halk müziğinde olduğu gibi toplumun sorunlarını anlatmalıdır.

- **Kürt müziğinde de arabeskçiler var mı?**

- Başladılar maalesef. Özentiden kaynaklanıyor herhalde.

- **Kimler acaba?**

- Adlarını söylemek istemiyorum. Zaten üç beş kişiyiz. Birbirimize girmeyelim.

— **Örneğin, Şivan'ın son kasetlerinde arabesk var deniyor.**

— Doğrudur...

— **Sanatçı gözüyle de mi böyle değerlendiriyorsunuz?**

— Tabii. Boşuna söylenmiyor arabesk var diye. Sokaktaki insan bile biliyor arabeskin ne olduğunu. Umarım ki, bu bir hevestir. Kürtlere kendi öz, temiz müzikleri gerekli. Bunu kurumlaştırmak gerekir.

— **Siz Kurmanci konuşuyorsunuz değil mi?**

— Evet

— **Özellikle Kurmanci söyleyegelen Kürt sanatçıları arasında son zamanlarda Zazaca eğilimi başladı.**

— Bu, bir eksiklikti. Ayrıca Kurmanci bilen arkadaşlar Zazaca bilmediklerinden, Zazaca ve Soranice'nin önemi kavranmadığı için. Kürtlerin birliğini düşünüp de, Kürt dillerinin hepsini düşünmemek yanlıştır. Bu uyanış olumludur. Üçüncü kasetimden bu yana Zaza müziği üzerine çalışmalarım var.

"TÜRKÇE DE SÖYLÜYORUM ERMENİCE'DE

— **Siz konserlerinizde, Kürt ozanları gibi "Türkçe söylemem" tavrı-**

na yatkın değilsiniz. Hatta Newroz gecesinde "Türk halkına hediyeye ediyorum" diyerek, Türkçe bir parça söylediniz.

— Aslında bu bir sorun. Bazen çok kötü tepkiler alıyorum. Ben yalnızca Türkçe değil, Azerice, Ermenice de söylüyorum. Bence biraz örnek olmak gerekir. Sanatçılar çıkmalı her iki taraftan da, korkmadan öbürünün diliyle de söylemeli, ben Kürtlerden birbirine yaklaştırmalı, tepki alıyorum. Ama yine de, en azından bir tane bile olsa Türkçe söylemeyi doğru buluyorum. Aynısını Türk sanatçıların da yapmasını istiyorum. Bir tane türküyü ezberleyebilirler. Öğrenmeleri şart değil. Kürtler bunu bekliyor. Bunu bulamadıkları için bu tepkiyi gösteriyorlar.

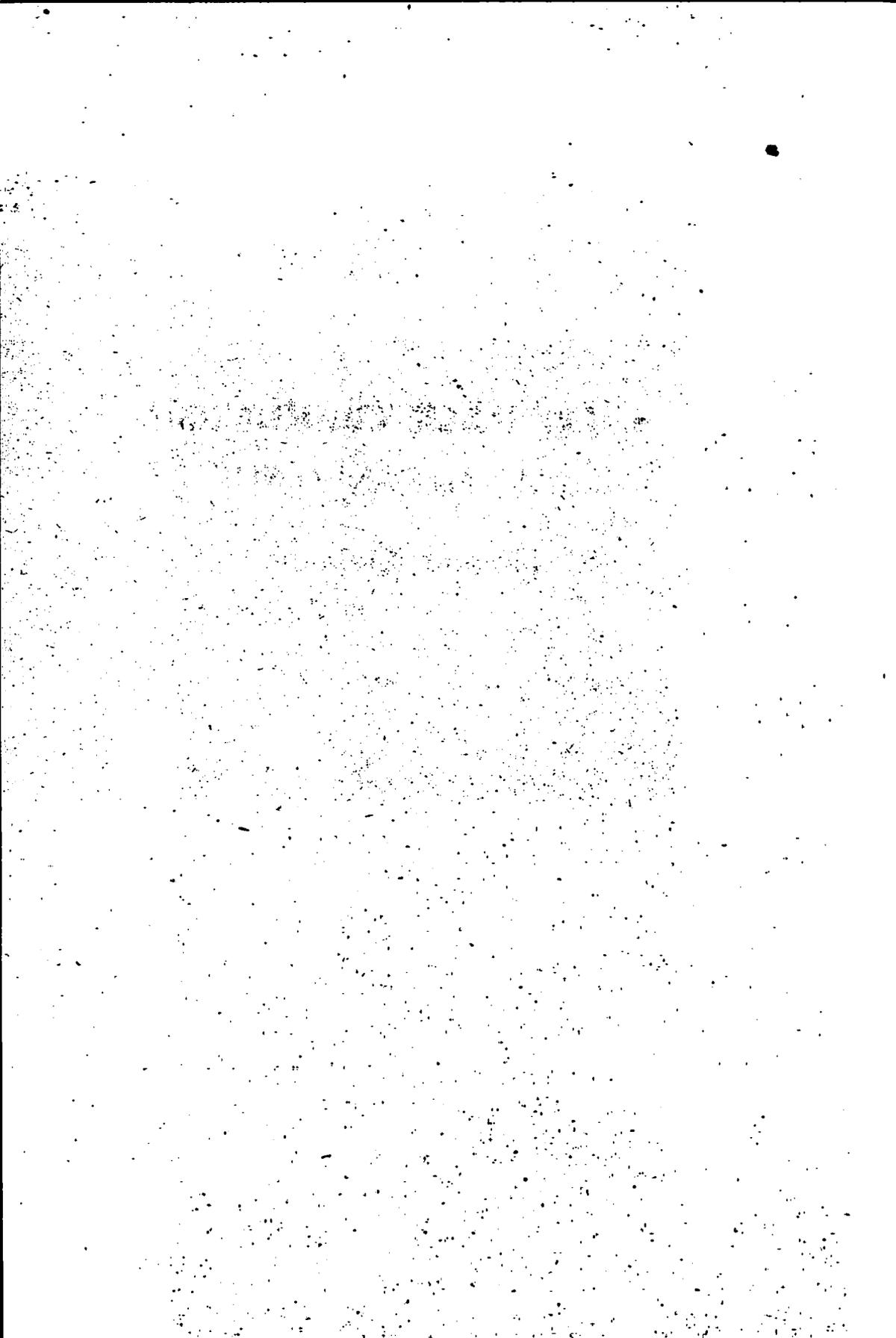
Her halkın dili güzeldir. Kürt dili de güzeldir. Kürtçe türküyü söylemek de öyle. Kürt halkının durumunu düşünerek, burunlarının dibinde yaşayan bir halk olduğu için Türk sanatçılar da Kürtçe söylesinler. Şimdi, Kürt dili yasakken söylemeleri önemli. Kürt bölgesinde yaşayan başka halklar var. Korkuyorum, tarihte yapılanların tekrarlanmasından. Böyle bir durumda Türklerin durumu kötü olabilir.

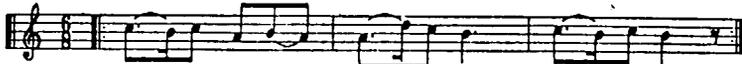
Kürt kültürünün dışında bir şeyler yapan, fakat Kürt müziğini alıp bozan, harap eden insanlara ise söylenecek çok şey var. Kürt halkının türkülerini alıp Türkleştiriyorlar. Bunun karşılığında kazandıkları popüler olmak, birkaç tane film yapabilmenin dışında bir şey değil. Onların Kürt müziğinde yaptıkları tahribat çok derindir. İhanetin cezası vardır. Cezaları, Kürtlerin onlardan nefret etmesidir. Bu en büyük cezadır. Yoksa biz onları çekip bir köşede dövmeyeceğiz. Hiçbir Kürt bunu yapmaz. Özellikle bu dönemde Kürt halkının gazetesi olan müziğin üzerine bu kadar hoyratça gitmeleri unutulmaz. Yüzlerce Kürt türküsü Türkiye radyolarında Türkçeleştirilmiş ve orijinaleri yok oluyor. Bizim böyle bir olanağımız yok. Bunları düşünsünler. Onların her zaman yanımızda yerleri var. Kesinlikle onların Kürt müziğine dönmelerinden yanayım. Olmuyorsa, ellerini Kürt müziğinden çeksinler.

**(İKİBİNE DOĞRU
6 OCAK 1991)**

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ
(KILAM Û STRANÊN KURD)

Notalar- Metinler

Hanım tê rik di tış tik di Ax çû kê
Qer çû kê

AXÇÛKÊ

Ha mın têrik di, tıştik di Axçûkê,
Ha mın têrik di, tıştik di Qerçûkê.

Ha ji têran ez dodo me Axçûkê,
Ha ji têran ez dodo me Qerçûkê.

Ha ji sûkan ez Palû me Axçûkê,
Ha ji sûkan ez Palû me Qerçûkê.

Dermanê derdê nû me Axçûkê,
Dermanê derdê nû me Qerçûkê.

Ha mın têrik di, tıştik di Axçûkê,
Ha mın têrik di, tıştik di Qerçûkê.

Hı ji têran ez qırık im Axçûkê,
Hı ji têran ez qırık im Qerçûkê.

Qırıka per belek im Axçûkê,
Qırıka per belek im Qerçûkê.

Ser te ra leqı-leq im Axçûkê,
Ser te ra leqı-leq im Qerçûkê.

Ha mın têrik di, tıştik di Axçûkê,
Ha mın têrik di, tıştik di Qerçûkê.

Ha ji têran ez qertal im Axçûkê,
Ha ji têrik di, qertal im Qerçûkê.

Qertalê per mertal im Axçûkê,
Qertalê per mertal im Qerçûkê.

Ser te ra tım dinalım Axçûkê,
Ser te ra tım dinalım Qerçûkê.

AX LÊ GULÊ

Ax lê gulê, gulê, gulê,
Lê gulê, ax lê gul.
Ax lê gulê, gulê, gulê,
Şirinê virda wer.

Ez û gula xwe çûne çiya,
Lê gulê, ax lê gul.
Gulam topkır, gul û giya,
Şirinê virda wer.

Mın go: Gulê eva çı ye?
Lê gulê, ax lê gul.
Gula mın go: derdê dile,
Şirinê virda wer.

AX AX KURDISTAN

Ax Ax Kurdistan her biji xorte Kurdan
Ax Ax Kurdistan her biji keçe Kurdan

(Girêdan)

Hey Kurdistan Kurdistan eman eman
Kurdistan
Tu yi welate Kurdan Tuher biji Kurdistan

(Girêdan)

Kurdistane şirine tev de merg u kanine
Çiya çiya gerine u hâqe Kurdan bîstine

(Girêdan)

Welate mî yejinen, çave dijmin derinen
Kurdistane Emeye, emji wane bîstinen

(Girêdan)

Kurdistan dar u bere, nişane me zafere
Ax ji bo me rebere u ala rengi nişane

(Girêdan)

Kurdistane ez çekim, riya azadi bibinin
Kurdistane ez çekim, riya azadi bibinin
Kurdistane e meye, em ji wane bîstinen
De rabin bî lerzinen, çave dijmin derinen

Ax - lê Ce - mo lê Ce - mo. Wey - lê Ce - mo,
lê Ce - mo Ax - lê Ce - mo. lê Ce - mo, ax,
lê Ce - mo hay, lê Ce - mo, hay Ce - mî - lâ

AX-LÊ CEMO

Ax-lê Cemo, lê Cemo,
Wey-lê Cemo, lê Cemo,
Ax-lê Cemo, lê Cemo,
Wey-lê Cemo, lê Cemo,
Ax-lê Cemo, lê Cemo, ax
Lê Cemo, hay, lê Cemo, hay, Cemîla,
Ax-lê Cemo, lê Cemo, ax
Lê Cemo, hay, lê Cemo, hay Cemîla.

Cemîla rabû li eywanê,
Cemo dibû li eywanê,
Bejnik şîka li rih'anê,
Bejnik şîka li rih'anê,
Gerden morî, mircanê, ax,
Lê Cemo, hay, lê Cemo, hay Cemîla,
Xezala K'urdistanê, ax,
Lê Cemo, hay, lê Cemo, hay Cemîla

Ax-lê Cemo, lê Cemo,
 Cemila dibû bajêre,
 Ax-lê Cemo, lê Cemo,
 Cemila dibû bajêre,
 Ç'e'vreşe diran zêrê, ax,
 Le Cemo, hay, lê Cemo, hay Cemila
 Ç 'e' vrese diran zêre, ax.
 Lê Cemo, hay, lê Cemo, hay Cemila.

AX LE KINÊ

Ax lê kinê, lê lê lê,
 Mala minê, way. way.
 Ax lê kinê, lê lê lê,
 Emrê minê, way way.

Ez ne kınım, lê lê lê,
 Ne hûrikım way way.
 Tak rihanım, lê lê lê,
 Pel hûrikım, way way.

Ez ne kınım, lê lê lê,
 Ne dirêjim, way way
 Tak rihanım, lê lê lê
 Pel dirêjim, way, way.

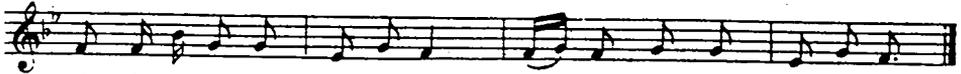
Ez ne kınım, lê lê lê,
 Ne mezinım, way way.
 Tak rihanım, lê lê lê,
 Pel mezinım, way, way.

Ez ne kınım, lê lê lê,
 Ne biçûkım, way way.
 Tak rihanım, lê lê lê,
 Pel biçûkım, way way.

Andante

Ax lê Mey-ro. lê Mey-re-mê. Lê Mey-ro. lê Mey-re-mê.

Lê. lê. Mey-ro. lê Mey-re-mê, Lê Mey-ro. lê Mey-re-mê.

AX LÊ MEYRO

Ax lê Meyro, lê Meyremê,
Lê Meyro, lê Meyremê,
Lê lê, Meyro, lê Meyremê,
Lê Meyro, lê Meyremê,

Ax lê Meyro, lê Meyremê,
Dilkê min ne girto xemê,
Lê lê, Meyro, lê Meyremê,
Lê Meyro, lê Meyremê.

Ax lê Meyro, lê Meyremê,
Dê fileyê, bav e'cemê,
Lê lê, Meyro, lê Meyremê,
H'evt sala mame cemê.

Ax lê Meyro, lê Meyremê,
Lê Meyro, k'anî-k'anî,
Lê lê, Meyro, lê Meyremê,
Qewl-qirarê min te danî?

Ax lê Meyro, lê Meyremê,
Dibe tu ji qewla p'oşmanî,
Lê lê, Meyro, lê Meyremê,
Dibe tu ji qewla p'oşmanî,

AX LÊ WESÊ

Ax lê Wesê, lê lê lê, wesilayê way way.
Ax lê Wesê, lê lê lê, delil dayê way way.

Te porsorê, lê lê lê, hene dayê way way.
Teşi rêşê, lê lê lê, çû serayê way way.

Mala Wesê, lê lê lê, ji malan wêde way way.
Ez radimûsım, lê lê lê, mal bavê de way way.

Riya bajêr, lê lê lê, rê dıksine way way.
Çonderê Wesê, lê lê lê, av dıksine way way.

Ax lê Wesê, lê lê lê, wesilayê way way.
Ax lê Wesê, lê lê lê, delil dayê way way.

AX Û EMAN ÇAÇANÊ

Ax û eman çaçanê
Keça Elî Keyanê

Bûka Ehmed Şabanê
Çav şînê çav şeytanê
Ezê çeço birevînim
Bibim dora Sînanê
Ax û eman çaçanê.

Min çeço dîbû li nav reza
Kiras sorê geweza
Çûme memkê te bi geza
Ezê çeço birevînim
Bibim welatê Xerza
Ax û eman çaçanê.

Min çeço dîbû li ser birê
Av kişandî bi zencîrê
Zencîr qetîya ket birê

AX Û AMAN GULÊ

Ax û aman gulê
Wey derd û derman gulê
Wey deşt û zozan gulê
Wey ebrû nîsan gulê
Keça Mîrê Mûsilê
Min destê xwe kir paxilê
Çi paxilek xwêdayî
Serê memika hildayî
Min girt û ramûsayî.
Wey ax û aman gulê.

Hey gul bû, gul bû, gul bû
Reyhan û gernelî bû
Baranê lê kir şîl bû
Wey derd û derman Gulê
Wey deşt û zozan Gulê
Hey ax û aman Gulê.

Işev şevka baranê
Cîka deyne li eywanê
Eger tu dosta minî
Eger tu yara minî
Tu jimîr were eywanê
De ax û aman gulê.

Işev şeva berfêwo
Cîka deyne li hewşêwo
Eger tu dosta minî
Tu jimîr were odêwo
De ax û aman gulê.
De ax û aman gulê.

AVA ÇEMÊ

Ava çemê me leqiya
daye qurne dara kokên biya.

Delal heyran mîn bhist ku te yek xwesti,
Ezê werim dilane delale dilê xwe bî kevna spi dilki şkesti,
ku jî mîn xweşiktir be jî xwe te xwesti,
ku jî mîn ne xweşiktir be
nifira mîn ev e ku jinka te tbimre zaroken te werin ber vi desti.

Delal heyran mîn bhist ku te yek ani,
ezê werim dilane delale dilê xwe bî kevna spi dilki grani,
ku jî mîn xweşiktir be jî xwe te ani,
ku jî mîn ne xweşiktir be ez li te nakim tî nifirê tu çwani,
şeva pêşin tu bikevi jî mêrani,
şeva duduyan bî ser te de bikeve maxek xani,
roja di pey de bûka dest bî hinne ser bî xeli vegere mala bave xwe
bî keçani

AY MEDED

Ay meded! Ezê nazdarim,
Nizanim nazdariya xwa li kê kim?
Ne li pîra dê kim, ne li kalê bavê kim?
Şindolê mêra zend û bendê mine,
Kalê bozê sipî, şikandine
Ezê nikarim kofiya bilind bi ser
Enîka keverde jî lawîkê xwe re çêkim!
De hay meded!...
Ez tengezara lawîkê xwe lolo...

Ofof li min, ayay li min!
Ez evdelim Xwedêwo!
Lêlê kubarê bejna te zirave li gotinê,
Wele min bihîstiye hatiye çarşiya lehdê,
Diyarbekra xopan firotine,
Xelkê tê da, qesr û qisûr malê dinê,
Ez evdalê Xwedê xizan bûm, tiştêkî min tune bû,
Min têda canê xweyî şêrîn li ber mirinê lê!
Oyoy li min, ofof li min!
Ayay li min tengezarim lê!

BARAN BEGO! DIBARĪ

Pezê kê û kê li wî diyarî
Baran bego! dibarî
Pêzê Şêro li wî diyarî
Baran bego! dibarî

Zêr ketin ser enîyê
Baran bego! dibarî
Potin kete herîyê
Baran bego! dibarî

Ew kî bû çû bêriyê
Baran bego! dibarî
Gewrê bû çû bêriyê
Baran bego! dibarî

Ew kî bû çû pêşiyê
Baran bego! dibarî
Ferhad bû çû pêşiyê
Baran bego! dibarî.

BAVÊ BEHCET

Lolo bavê Behcet, navê min keçikê
Xêrya, Xêrya Hecî.
Bejna min zirave, qutikê min
çoxê sorê dor bi xercî
Isal heft sal min û bavê Behcet
dil girtiye, kalê bavê min dibeeçî.

De lolo, bavê Behcet gidvano,
Rêka Safya xir û pane,
Ezê bala xwe bidimê hemî şopa
nalên di hespa ne,
Xwezya mizgîna xêrê ji mi-re bihatana
bigota: Bavê Behcet li odeka mala bavê min mêvane,
Li mi, li mi, li mi...
Li mi, li mi, li mi dîno!

Bavê Behcet! gidvano!
Çîqa sitêrê li ezmana li qublene
Heçî kesê derdê dila diye
Diaçîkêmin û te ne.
Ma te ne bihistiye, Kemal Paşa
di qanûna Cumhûriyetê de gotiye:
Heçî kesê dilê şêrîn bihebînî,
Musteqilê bi deste xwe ne!

De lolo bavê Behcet! rêka Safya serejêre
Minê xulama kolosê kevej, sinbêlên di reş,
diranê zêre,
Xwedê hebîl gava destê bavê Behcet girtin
û berê wî dane welatê xerîbiyê,
Destê min evdala xwedê bigrin, bişinin vêre!

BAVÊ BEHCET

Nefya digo, lêlê Dilşa! porkurê!
Vê sibekê min çi dît û çi cirîya,
Xwedê şeş topa têxî mala Elîsamî begê,
Başqesabê Kurdistanê bi alahiya Sêrtê,
Tabûra Bedlîsê, ordiya Diyarbêkrê,
Bi sê tirêja, li ci û meskenê bavê
Behcetê min gerîya, dayê!
Mizgîna nexêrê ji min re hatî, dibê:
Derbeka li bejn û bala bavê Behcetê
min xistine,
Serê vê biharê xerab kirin hêlîna
fîrar û makûman û sê barî di eşqîya, lê dayê.

Dilşa digo, Lêlê Nefya! rebenê!
Şerekê çêdibû li pira Govedê, çiyayê, Hevêda,
Ji dilê min evdala xwedê re wa li yane,
Mizgîna nexêrê ji min re hatî, dibên:
Walîyê Bedlîsê, walîyê Sêrtê, mufetişê imûmî
li Diyarbekira şewitî li hev civiyane, dayê!
Qerara kuştina bavê Behcetê min rebenê
bevre dane, dayê!

Nefya digo, Dilşa! porkurê!
Şerekê çêdibû li çiyayê Hevêda,
Li pira Govedê, ji dilê min re li meydanê,
Xwedê xerab bikî mala Elîsamî begê,
başqesabê Kurda,
Alahiya Sêrtê, tabûra Bedlîsê bi sê
tirêja bi ser kozika bavê Behcetê min de
bi axirmekîna agir danê, dayê!
Mizgîna nexêrê ji min re hatî dibê!
Nefya! porkurê! bavê Behcetê min kuştine,
Minê digo, lawo! ezê neketime heyra kuştina
bavê Behcetê! kuştin, kuştina mêra ye,
Lê ezê ketime xema wê xemê, bavê Behcetê min
kuştine teresê Turka, şikandine mil û mixê
Kurdistanê de dayê!

BAVÊ FEXRIYA

Bavê Fexriya qurba!
Dora kaniyê dora mine...
Bavê Fexro li gêjo siware,
Diki nakî gêjo di binde nasekine
Weyla li min, min porkurê!
Çavê bavê Fexriya li hêviya tasek
ava destê mine! Xwedê wo !

Bavê Fexriya qurba!
Ji îne heta îne,
Îro sê ro bawê Fexro birindare
di nivîne, wey li minê!
Ezê rabim daw û delingê xwe hilgêvim
herim Hadhaka xopan, mala Erakêlê hekîm
Ezê bêjim: Erakêlo! qurba! sing û berê
min keçikê bike melhema devê vê birinê!

De lolo bavê Fexriya qurba!
Min dî çiya bankir çiya,
Siya zinara xwe berdabû
ser geliya
Ez û bavê Fexriya daketin
Berîya Amûda xopan her çar
gundên Êzidiya,
Avê bira genî bûne ji kulîya
Li serê min û bavê Fexro rabû
toz û ecaca van kerîya,
îro sê ro torinê mala Ezo
nexweşe ketye nava ciya,
Ezê li ber serê bavê Fexro
bawêşinê bikim bi eprîya û temeziya,
Bavê Fexro ji min dixwaze tasek ava
cemidî, ji kaniya çiya, li minê!...

De bavê Fexriya qurba!
Îşev ewre nabe sayî
Li bavê Fexro derketine taqîbatê
Tabûra Sêrtê û sê alahî
Tu rabe destê mi bigre, emê hevdî birevînin
Xwe bavêjine binya xeta Firinsawî
Bikevine ber tan û niçên erebên reşê daw berdayî

BAVÊ KOROXLİ

Lê hêêê... ezê diyarê Mûşa şewiti ketim,
navi daran.

Perişanê bî sê dengan Perixanê dîkir gazi.

Digo: Xwengê porê serê min û te bî kurt be.

Bejna bavê Koroxli, bejna êşiqan û şapikan
û titalan..

Lê wexta lî bavê Koroxli dîqewimi,

Ax, mina çend siyarê Motikan lî pêşya wi
disekînin.

Ax de bavo hey bavo, wey bavo, wey bavo.

Lo mêrxaso! tu mêrxasi, tu gula mala Emer i,

Tu çira mala Temer i, tu berxê mala Xêlit i,

Tu serokê peyani, berdevkê dewleta kurdan,
Xortê Kurdîstani.

Ax de bavo hey bavo, wey bavo, wey bavo.

Lê hêêê... ezê diyarê Mûşa şewiti ketim,
navi genîman.

Perişanê bî sê dengan gazi dîkir Perixanê.

Digo: Xwengê porê serê min û te bî kurt be.

Vê sibê kaxîzek jî bavê Koroxli ra hat,

Ez nîzanîm çîma.

Lê wexta lî bavê Koroxli dîqewimi,

Lî bînya darê bî sê gullan birindare.

Ax de bavo hey bavo, wey bavo, wey bavo.

BEJNÊ

Bejn beyreqê lê van romîya

Lê bejnê, bejnê lê bejn û bal

Bejn beyreqê lê van romîya

Lê devî qeleme, ez gori

Bejn beyreqê lê van rimbaza

Lê bejnê, bejnê lê bejn û bal

Bejn beyreqê lê van rimbaza

Lê devî qeleme, mib-gorî

Sîng dikanên lê van morîya

Lê bejnê, bejnê lê bejn û bal

Sîng dikanên lê van morîya

Lê devî qeleme mib-gorî

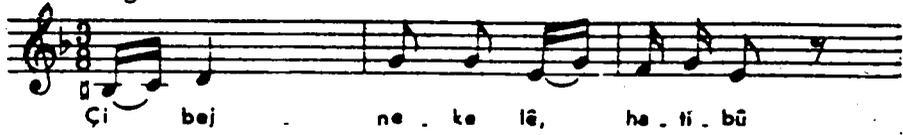
Sîng dikanê lê van Bezazan

Lê bejnê, bejnê lê bejn û bal

Sîng dikanê lê van Bezazan

Lê devî qeleme mib-gorî

Allegro

BEJNÊ

Çi bejneke lê, hatibû derda lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Çi zerîke lê, htibû derda lê
Gelo lo zerya min ji konê k'ê?

Min vê bejnê lê têr xeber da lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Min vê zeryê lê têr xeberda lê,
Gelo lo zerya min ji konê k'ê?

Ç'emê Zenguê lê xuşe-xuşe lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Ç'emê Zenguê lê xuşe-xuşe lê,
Gelo lo zerya min ji konê k'ê?

Ha li ber diçe lê qal û qirşe lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Ha li ber diçe lê qal û qirşe lê,
Gelo lo zerya min ji konê k'ê?

Memikê k'awê lê sêvê tirşe lê.
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Memikê k'awê lê sêvê tirşe lê.
Gelo lo zerya min ji konê k'ê?

Çemê Zengûyê lê hurme-hurme lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê ?
Çemê Zenguyê lê hurme-hurme lê,
Gelo lo zeriya min ji konê k'ê?

Ha li ber diçe lê qal û qirme lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Ha li ber diçe lê qal û qirme lê,
Gelo lo zerîya min ji konê k'ê?

Memikê kewê lê, sêv û xurme lê?
Bejnê lê, bejnê lê, bejna k'ê?
Memikê kewê lê, sêv û xurme lê?
Gelo lo zerya min ji konê k'ê?

BEJNA KIRIVÊ

Bejnê, bejnê lê, bejnê, bejnê lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Bejnê, bejnê lê, bejnê, bejnê lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,

Bejna zırav lê şıvka ale lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Bejna zırav lê şıvka ale lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Mın pêçiya bû lê mal bı male lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Mın pêçiya bû lê mal bı male lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Dosta lawikê lê delal e lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Dosta lawikê lê delal e lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Ez û bejnê lê dest hev ketın lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Ez û bejnê lê dest hev ketın lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Geli kûr bûn lê, em daketın lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Geli kûr bûn lê, em daketın lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Xewka me hat lê, em raketın lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Xewka me hat lê, em raketın lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Bejna zırav lê şıvka zivi lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Bejna zırav lê şıvka zivi lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Mın pêçiya bû lê heta nivi lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Mın pêçiya bû lê heta nivi lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

Bı şev dosti lê, ro kırivi lê,
 Bejnê, bejnê lê, bejna kê,
 Bı şev dosti lê, ro kırivi lê,
 Zar qelem û mın bı gori.

BEJNA ZIRAV (BERDAN)

Bejna zirav şiva zêro
Poz bi qulê xizêm têro
Ez xebitîm, tu xebitî
Lê lê Gewrê! ma ji xelkê ro.

Çi hewrekî reş û tarî
Berf û baran jê dibarî
Ya ko hate serê min û
Xelka delal nehat serê
Wî Eyûbê kurma xwarî.

Çi hewrekî li ser Mêrdînê
Ya ko hate serê min û
Xelka delal nehat serê
Serê Mem û Zînê.

Çi keçika çarde salî
Hewşa bavê xwe dimalî
Keçik çûye hewş ma xalî

Hezro bişewitî qesebe ye
Sed û sî mal jê file ye
Meymo gewre dest maneye.

Erê wele, hime û yela
Hêw-ha, him-ha.....

Hezro bişewitî bi kanya zuxur
Min av vexwarî, bi koda çerxê
Bi tasa sifir
Meymo gewre çibkim şuxul.

Erê wele, hime û yela
Hêw-ha, him-ha.....

Devê deryê mêr bihirî
Kûçik çûnê, nego wirî
Gava çavê mi-l çava ket
Xwin li canê min tewirî.

Erê wele, hime û yela
Hêw-ha, him-ha.....

Dî vir de kêşan hate guhartin:

Golik çûne ziyane
Keçik vêre bezyane
Xortino wemê talane

Erê wela, hime û yela

Lê lê dînê, keça dînê
Kiras sorê pêşmal şînê
Haydê-m hevdi birevînin
Xwe bavêjin dor Mêrdînê.

Erê wela, hime û yela

Lê lê tolê, keça tolê
Pêşmal şînê gol bi golê
Xortê xelkê te dîn kirin
Te har kirin berdan çolê.

Erê wela, hime û yela

Lo Xwedêwo, xweş Xwedêwo
Av di konê me bizê wo
Keça malê rabe pê wo
Çi bejnika zirav lê wo
Çi xeftanê şamî lê wo
Her alîkî cêbek tê wo
Her cêbekê sêvek tê wo
Kes nizanî rizqê kê wo.

Erê wela, hime û yela

Min çî got û tu xeyidî
Ava gola li me cemidî
Geyayê çola li me seridî
Çi aybika te-l dor min di
Dev ji min berda, yeke xwe di.

Erê wela, hime û yela

Min gewrê dîbû li kanîya cila
Teşt û beroş li ser mila
Haydê-m hevdi birevînin
Xwe bavêjin nava mila
Xwe bavêjin gundê fila.

Erê wela, hime û yela

Min gewrê dibû li ser kanîyê
Zêra zer kir li anîyê
Reşo lawol her pêşîyê
Jê bistine mêranîyê
Ji bo xatrê cîranîyê
Erê wela, hime û yela
Hêha, himhal!.....

Min gewrê dibû li ber qûbê
Ser bi zêrê kum bi ribê
Were rûnin heta sibê
Min çi got û wê go libê.
Erê wela, hime û yela
Hêha, himha!.....

Herê wayê, herê wayê
Qeda bikevî li xwedyê kayê
Ji wi were bihar nayê
Dosta xwe da bi selika kayê.

Herê vayê, herê wayê
Şêx û mele çûn zekayê
Berf û baran bevre dayê
Xwedo-Rebî, yek ji wa nayê

Himew hayê, herê wayê
Dikim nakim dan demayê

Qeşa bikevî vê dinyayê
Kes di hana kesî nayê
Heçî nayê, bigrî tayê.

Ta xerabe jê ranabe
Işev bigrî
Sibe bimrî
Jin û mêre
Mal ji te re
Bibe û here
Tu li çi digere
Ma tî kere?

Erê wela, hime û yela
Hêha, himhal!.....

BARANEK BARÎ

Baranek barî lê ji hewrên biharê
Baranê şilkir lê desmala yarê
Geşt û seyrane lê li binya vê darê

Baranek barî lê ji hewrên payîzê
Baranê şilkir lê desmala qîzê
Geşt û seyrane lê li binya vê guîzê

Baranek barî ji hewrên havînê
Baranê şilkir lê desmala zînê
Geşt û seyrane lê li binya Mêrdînê

Baranek barî lê ji hewrên zivistanê
Baranê şilkir lê şeml û kitanê
Geşt û seyrane lê li binya Sînanê.

BAVÊ SEYRO (STRAN Û LAWIK)

Bavê seyro qurba! çima tu deynakî?
Her çar malê Alûca li qûna diyêr deman nakî?
Sîng û berê min keçikê weke bexçê zinara Mêrdînê
Ji xwe ra tapo nakî.

Yadê! navbera min û bavê Seyranê
Xweş dîware
Ezê rabim pehînkê lêxim bere
Ji jorde bêyî xware
Heke dê û bavê min keçikê gotin:
Lawo çî bû çî qewimî?
Ezê bêjim: Yabê! Yadê! bû girêna destare.

Yadê rebenê! min bavê Seyranê dîbû li wî mîlî
Xwezî sê biskên dişê biketa ber
Sînbêlên bavê Seyro, reşe palikkirî
Min sond xwarîye terka bavê Seyranê tu car nakim
Heta teresê Çoxreşa li min û
bavê Seyranê nekin gilî.

BAZO QURBA!

Bazo qurba! li ser xaniya li çî dinêrî?
Dawa taqîkê sipî dikî herî!
Wele zanîm tu li kuştina min û xwe digerî

Bazo qurba! li ser xaniya tu meş meke
Dîwê çîgarê bi ser simbêlên xwe de tu geş meke
Dilê tog û tewagê gundê min rebenê bimi xweş meke

De were bazi, were bazi, were bazi, were bazi
Tu feqîrî, tu rebenî, tu bê malî, belengazî
Qelenê te nîne, tu nikarî min bixwazî
Ezê muhbeta apê bavêjime ser birazî.

De were bazi, were bazi, tu baziyê xelkê
Bejna te zirave bazi heyra, ji dara belkê
Minê soza mezin li ber destê Xwedê daye
Heta li darê dinyayê saxim nadim terkê.

BERBÛKÎ

Rojên, ko bûkê diguhêzin, hin dîlokan dibêjin û car na li ser zava jî têne gotin.

Xaniyê bavê bûkê korte
Li ser xêni morte morte
Bûkê megrî! zava xorte

Bavê bûkê gurê nêro
Li ser xêni bê didêro
Bûk hêjaye tûrek zêro

Xwakê bûkê hatin teyo
Bike kar û bara xweyo
Zava xorte bi dilê teyo

Bûkê delalê! rabe xwe karke
Şûşa gulavê bi ser xwe dake
Zava ciwane xortekî pake

Zava zava, kekê mino zava
Min bazara bedlê te kir
Kekê mino zava
Mi-j bîr kir û te-j bîr nekir
Bîrakê mino zava

Çûme Şam û Diyarbêkir
Kekê mino zava
Min bazara sola te kir
Bîrakê mino zava
Min ji bîr kir boyax nekir
Kekê mino zava.

Terqînek ji çiyê tê
Îşev ewro

BERDÊLÎ (HESENKO)

Hêli lo, hêli lo, Hesenko hêli,
Hêli lo, hêli lo, Hesenko hêli.

Çekan girêde li, xwe berde geli,
Çekan girêde li, xwe berde geli.

Darê darçinan lo, vegirtin xêli,
Darê darçinan lo, vegirtin xêli,

Hesen zavaye lo, Nûrik berdêli,
Hesen zavaye lo, Nûrik berdêli.

Hêli lo, hêli lo, Hesenko hêli,
Hêli lo, hêli lo, Hesenko hêli.

Deşta Temranê lo, xali ye xali,
Deşta Temranê lo, xali ye xali.

Porê keçikê lo, erdê dimali,
Porê keçikê lo, erdê dimali.

Dergîstiya te bûm lo, ketim vi hali,
Dergîstiya te bûm lo, ketim vi hali.

BERDESTARÎ

Ew kî bû-l ser erzêlê, li ser erzêlê lê
Ne-m go wê bê, te-dgo, na
Xesro bû li ser erzêlê, li ser erzêlê lê
Ne-m go wê bê, te-dgo, na

Perekê hûr dijmêrê, hûr dijmêrê lê
Ne-m go wê bê, te-dgo, na
Qelenê serbizêrê, kofî kêlê, bisk bi têlê lê
Ne-m go wê bê, te-dgo, na.

BESE DINALE WELAT

Bese dinale welat, ji van kul û derdan.
Refê keçê te rabûn, ji çiya û deştan.

Axa Kurdistan welat, şên û şirine.
Ji bo Kurdistan emê xwinê birjinin.

Serê xwe rakir welat, karker û cotkar.
Ewê derinin dijmin, ji axa Kurdistan.

Em ji gelê xwe welat, em bi hêvi ne.
Emê mafê xwe bi lez, bi zor bistinin.

Bese dinale welat, ji van kul û derdan.
Refê xortê te rabûn, ji çiya û deştan.

BESNA XELIL

Yadê, navê min keçikê Besna Besnayê!
Weyla li min porsorê por belayê,
Teniya Mûşê, heşa Helebê di xwe dayê,
Bavê-m xêrê bikî bi çavê serê xwe nebînî,
Çawa nedame xortekî ji mala Hesên axa apê Behrî
Simbêlsorê ser xaniya, destmala dest lawika
Roja dawet û ayd û şahiya,
Ez dame İbrahimê Temo hirçê Bûbilanî,
Kerqolanê riya Nisêbine, heq ji sîng û berê
Min dernayê, yadê rebenê!
Besê rebenê!

Yadê rebenê!
Ezê rabim kumekî çêkim bi lirakî,
Ezê dorekî lêxim bi heqê gaki,
Ezê nivîstekê lêxim bi devakî..
Min digo:
Qey ezê bidim serê xortekî,
Ji xortê mala Hesên axa apê Behrî,
Min nizanibû,
Ezê bidim serê İbrahimê Temo,
hirçê Bûbilanî, kerqolanê riya Nisêbinê
Şahid û şihûdê vî ciwanmêrî gelek hene,
Ji çemê Amûdê heta bi lêfê Darê,
Reviya ji ber filakî.
Besê rebenê!

Yadê rebenê!
Navê min keçikê Besê, Besna Xelîle,
Porê min sore nava min qendile,
Bavê-m xêrê bikî bi çavê serê xwe nebînî,
Çawa nedame xortekî ji xortê mala
Hesên axa apê Behrî,
Ez dame İbrahimê Temo hirçê Bûbilanî,
kerqolanê riya Nisêbine,
Hostekê Tîfikan û Kulîna.
Besê rebenê!

Bi din me ha bi din me bi din me bû ki ka me

BIDIN ME BÛKİKA ME

Bidin me ha, bidin me,
Bidin me, bûkika me,
Bidin me ha, bidin me,
Bidin me, bûkika me,

Wellehi nadim bûkê yo,
Billehi nadin bûkê yo,
Hetani xêli neyê
Billehi nadim bûkê yo.

Xêli buxe serê we,
Waye mal da hazire,

Bidin me ha, bidin me,
Birin me, bûkika me.

Wellehi nadim bûkê yo,
Billehi nadim bûkê yo,
Hetani sandiq neyê,
Billehi nadim bûkê yo.

Sandiq buxe serê we,
Waye mal da hazire,
Bidin me ha, bidin me,
Birin me, bûkika me.

Wellehi nadin bûkê yo,
Billehi nadim bûkê yo,
Hetani zava neyê
Billehi nadim bûkê yo.

Zava buxe serê we,
Zava wa ye li dû me,
Bidin me ha, bidin me,
Bidin me, bûkika me.

BIRAYÊN DELAL

Birayê delal hun werin, kurdino!
Bihîştê welat em herin, merdino!
Eger hun nayên, vane keç em meşin,
Bese koletî, serfiraz her bijin.

Herne pêş, herne pêş, dewr û demya we ye,
Welat çav li rê, bendewarê me ye.
Herne pêş, herne pêş, dewr û demya we ye,
Welat çav li rê, bendewarê me ye.

Keçên nû gihan, em dixwazîn xebat,
Me canê ciwan dani rê ka welat
Dilê me ji pola, gurçik bûye hesin,
Bo ala rengin hun werin, em besin.

Herne pêş, herne pêş, dewr û demya we ye,
Welat çav li rê, bendewarê me ye.
Herne pêş, herne pêş, dewr û demya we ye,
Welat çav li rê, bendewarê me ye.

BISK BI TÊL

Bisk bî têt, bisk bî têt,
Here were hêla mîn.
Bisk bî têt, bisk bî têt,
Disa siba te bî xêr.

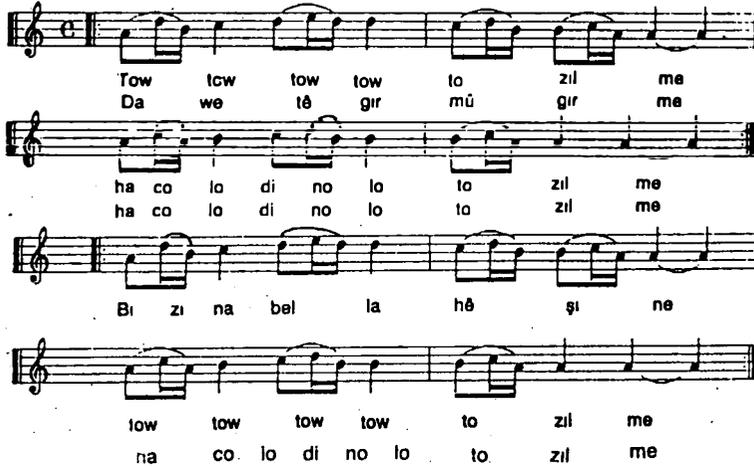
Bisk bî têtê delalê,
Keremke, were malê.
Bisk bî têt, bisk bî têt,
Te nadim roniya malê.

Sibeye, roj tav daye,
Bisk û tûncik badaye.
Bisk bî têt, bisk bî têt,
Muhbeta nav dilaye.

Bisk bî têt, keçika rinde,
Çiçeka nava gunde.
Bisk bî têt, bisk bî têt,
Serê mîn ji bîlînde.

Sibeye, ro germiji,
Ez û tu tevda diji.
Bisk bî têt, bisk bî têt
Vê hesretê mîn dukuji.

Bisk bî têt, bisk bî têt,
Here were hêla mîn.
Bisk bî têt, bisk bî têt,
Disa siba te bî xêr.

BIZINA BELLA HÊŞIN

Tow, tow, tow, tow, tozilme,
Hoca lo, dino lo, tozilme,

Dawetê girm û girme,
Haco lo, dino lo, tozilme.

Bızına bella hêşın e,
Tow, tow, tow, tow, tozılme,
Bızına bella hêşın e,
Haco lo, dino lo, tozılme.

Yêk dımırı, yêk dımıne,
Tow, tow, tow, tow, tozılme,
Yêk dımırı, yêk dımıne,
Haco lo, dino lo, tozılme.

Salê carê cot tine,
Tow, tow, tow, tow, tozılme,
Salê carê cot tine,
Haco lo, dino lo, tozılme.

Qelındê yarê dertine,
Tow, tow, tow, tow, tozılme,
Qelındê yarê dertine,
Haco lo, dino lo, tozılme.

BİNGOLÉ TU AVA BI

Oy yeman, yeman, yeman,
Yar yeman.
Oy yeman, yeman, yeman,
Can gulam can.

Bingolê tu ava bi,
Yar yeman.
Tiji bûk û zava bi,
Can gulam can.

Ez heliyam, qet tışt nemam,
Yar yeman.
Ez heliyam, qet tışt nemam,
Can gulam can.

Ez bûme avê çeman,
Yar yeman.
Ez bûme avê çeman,
Can gulam can.

Bingolê tu ava bi,
Yar yeman.
Tiji bûk û zava bi,
Can gulam can.

Oy yeman, yeman, yeman,
Yar yeman.
Oy yeman, yeman, yeman,
Can gulam can.

BINGOLE XWEŞ BINGOLE

Bingole xweş Bingole,
Eman yeman.
Bingole hezar gole,
Can kewam can.

Mixelê pezê kole,
Eman yeman.
Lê diçêre bızina kole,
Can kewam can.

Bingole gol mezine,
Eman yeman.
Bingole gol mezine,
Can kewam can.

Jê derket qeflek jine,
Eman yeman.
Çavê mın yeka mezine,
Can kewam can.

Bingole gol biçûke,
Eman yeman.
Bingole gol biçûke,
Can kewam can.

Jê derket cotek bûke,
Eman yeman.
Çavê mın yeka biçûke,
Can kewam can.

BIRINA REŞ FAŞIZM

Canê me girt, can nehêşt,
Xwina me girt, xwin nehêşt,
Mala me da nan nehêşt,
Bırina reş faşizm.
Mala me da nan nehêşt,
Derdê gıran faşizm.

Leşkerê xwe pır dıkın,
Milletê me qır dıkın,
Cıgera me ar dıkın,
Bırina reş faşizm.
Cıgera me ar dıkın,
Bırina reş faşizm.

Millet dibê rê vaye,
Azadiya me heye,
Faşizm dijminê me ye,
Bırina reş faşizm.
Faşizm dijminê me ye,
Derdê gıran faşizm.

BİRNAKIM HA BİRNAKIM

Birnakim ha birnakım,
Kırına Lenin birnakım.
Riya Lenin danakım,
Birnakım ha birnakım.

Xeber hatiye seheran,
Delil hatiye seheran,
Kurd ketine defteran,
Birnakım ha birnakım.

Sala hevdeh, hejdeh, bist,
Me xeberek xweş bihist.
Derket navê sosyalist,
Birnakım ha birnakım.

Lenin hatiye welatan,
Gel hatine civatan.
Bo azadiya milletan,
Birnakım ha birnakım.

Bû kê lê lê bû kê lê bûk ber mali ya
ma la mîn Min tuli da we tê di bû
bû kê lê lê bû kê lê mîn tuli da we
tê di bû bûk ber mali ya ma la mîn

BÛKÊ

Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Bûk bermaliya mala mîn,
Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Bûk bermaliya mala mîn.

Zendê zer gîşt hine bû,
Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Zendê zer gîşt hine bû,
Bûk bermaliya mala mîn.

Mîn tu lî dawetê dibû,
Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Mîn tu lî dawetê dibû,
Bûk bermaliya mala mîn.

Fistana sor lê dibû,
Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Fistana sor lê dibû,
Bûk bermaliya mala mîn.

Tîlî û bêçî hine bû,
Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Tîlî û bêçî hine bû,
Bûk bermaliya mala mîn.

Mîn ser bejnê biribû,
Bûkê lê, lê, bûkê lê,
Mîn ser bejnê biribû,
Bûk bermaliya mala mîn.

CANÊ CANÊ

Dilan geş û rewş e, herkes pê serxweş e,
Erd û ezman şen bû bi vê dilanê...

Canê canê canê were meydanê,
Dilê min pırr xweş e bi vê dilanê.

Dilan gelek xweş bû, dilê m' pê şorêş bû,
Dilê dijmin reş bû bi vê dilanê...

Keç û jin û pir tev, xort û mêr hatin rex hev,
Rabûn tev dest dan hev li vê meydanê.

Moderato

CAREK MIN GOT

Carek min gotî tu were li eywanê,
Du car min gotî tu were li eywanê
Şimikî p'êke, de girêde k'esrewanê,
Wez yarkî t'ome, ç'e'verêşî ç'e'v dermanê,
Wez lawkî t'ome, ç'e'verêşî ç'e'v dermanê

Carek min gotî tu were nav rezî,
Du car min gotî tu were nav rezî,
Şimikî p'êke, de girêde merezî,
Wez yarkî t'ome, tu biskê çarde kezî,
Wez doste t'ome, tu biskê çarde kezî.

Ci ra nê ci ra nê ci ra na mın
 he va lê ho gı rê ber mal ya mın
 Na ci ra na mın ber be na
 ci ra nê ci ra nê ci ra na mın
 na ci ra na mın ber be na
 he va lê ho gı rê ber mal ya mın

CIRANÊ

Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,
 Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,

Na cirana mın berbena,
 Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Na cirana mın berbena,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,

Qom şırino terk nêkena,
 Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Qom şırino terk nêkena,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,

Terkê dayıkan xo nêkena,
 Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Terkê dayıka xo nêkena,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,

Corde êna istêran xwar kena,
 Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Corde êna istêran xwar kena,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,

Işlıg zama yi naqış kena,
 Ciranê, ciranê, cirana mın,
 Işlıg zama yi naqış kena,
 Hevalê, hogirê, bermalya mın,

ÇAÇANÊ

Yaxû yeman Çaçanê,
H'imra beyda quysanê,
Çaço dîbê li zer birê,
Av k'işandî bi zincirê,
Zincir qetya k'et birê,
Destê xwe destê Çaço kim,
Birevînim bavêm welatê Cizirê.

Yaxû yeman Çaçanê,
H'imra beyda quysanê,
Çaço dîbû li ser dik'ê,
Av k'işandî bi e'lbikê,
Zincir qetya k'et dik'ê,
Destê xwe destê Çaço kim,
Birevînim bavêm welatê Dêrikê.

ÇÛME ENDÎWARÊ MÊVANÎ

Çûme Endîwarê mêvanî,
Hatim Endîwarê mêvanî,
Malê me ji malê k'oçera,
Halê me ji halê k'oçera.

Danye Endîwarê bêndera,
Me dane ber şûra û xencera,
Hey were, were, were,
Hey were, were, were.

Çûme Endîwarê serê girî,
Hatim Endîwarê serê girî,
Kul û derdê ç'e'vreşê,
H'emû mane vî dilî.

Çûme Endîwarê devê kanyê,
Hatim Endîwarê devê kanyê,
H'eyfa ç'e'vê reşbelek,
Dane ber şûra û e't'fyê.

Pirsa yarê bikne ji xudanî,
Kesek ji halê kesek nizanî,
Hey were, were, were,
Hey were, were, were.

DAYÊ TU HENE BÎNE

Dayê tu hene bine, bine li destê mın xine.
Dayê ez işev mêvanım, çiyê mın li cem xwe dayne.
Dayê tu hene bine, bine li destê mın xine.
Dayê ez işev mêvanım, çiyê mın li cem xwe dayne.

Bari berfa buharê, govend geriya li berwarê,
İşev çûbûm govendê, ez ketim milê yarê.
Dayê tu hene bine, bine li destê mın xine.
Dayê ez işev mêvanım, çiyê mın li cem xwe dayne.

Çûçik firi, teyr dani, zava derket ser xani.
Çûçik firi, teyr dani, zava derket ser xani.
Dayê tu hene bine, bine li destê mın xine.
Dayê ez işev mêvanım, çiyê mın li cem xwe dayne.

DAYÊ WELAT ŞIRINE

Dayê welat şirine, ez sond xwari me.
Ger bî miraz neqewli, çav lî rêwi me.
Jî bo me ew derd û kul gellek dîkşine.
Bê welat ez sêwi me.
Dayê welat şirine, dayê welat şirine,
Welat şirine.

Wek dayîka lawîk bin, hemî kîr zava.
Te zar û zêçan pîr kîr, xêni kîr ava,
Te gellek mal û hal kîr, gellek pê hêşiyayî
Dayê welat nebû azad,
Dayê welat şirine, dayê welat şirine,
Welat şirine.

Dayê sibe qet nayê ger mîn nehêli,
Hinek êş bî canê mîn, tu mîn bîxermlîni.
Şev û roj lî serê mîn, histêr dibarîni.
Car dîn wek wê nakşînin,
Dayê welat şirine, dayê welat şirine,
Welat şirine.

Şiyar'îm ez bê welat naxwazîm jîyan.
Ewe dayîka me hemû lawên kurdan.
Tu car ez wê naxînim jî zar û zîman.
Navê wê ye Kurdistan,
Dayê welat şirine, dayê welat şirine,
Welat şirine:

DAYIK DELİLÊ

Sibe ye, ro zeriqi,
Dayik delilê, delilê,
Sibe ye, ro zeriqi,
Dayik delilê, damayê.

Zêr li heniye bırıqi,
Dayik delilê, delilê,
Zêr li heniye bırıqi,
Dayik delilê, damayê.

Çavan di dil xeriqi,
Dayik delilê, delilê,
Çavan di dil xeriqi,
Dayik delilê, damayê.

Êvar e ro dereng e,
Dayik delilê, delilê,
Êvar e ro dereng e,
Dayik delilê, damayê.

Sî daket ciki teng e,
Dayik delilê, delilê,

Sî daket ciki teng e,
Dayik delilê, damayê.

Heyrana bejna şeng e,
Dayik delilê, delilê,
Heyrana bejna şeng e,
Dayik delilê, damayê.

Êvar e ro li e'sır
Dayik delilê, delilê,
Êvar e ro li e'sır
Dayik delilê, damayê.

Si daket ciki kesır,
Dayik delilê, delilê,
Si daket ciki kesır,
Dayik delilê, damayê.

Qurbana çavê hêsır,
Dayik delilê, delilê,
Qurbana çavê hêsır,
Dayik delilê, damayê.

DAWİD LAWŌ MERE DEW!

Dawid lawo mere dew
Naxum dew, naçinim dew
Çi taştêke bi derew
Dawid lawo mere dew.

Dew dewê bizna kirre
Dawid lawo mere dew
Ava Zêdiyê pirre
Dawid lawo mere dew.

DE BERDE

De berde hay berde
Havîne bi kul û derde
Hay de berde hay de berde...

Lo lawo destê min berde
Wexte mêrêm bê ji der de
Lo lawoo, destê min berde
Mib kujî te bi serde
Serxweşo destê min berde
Hay de berde hay de berde...

Min û axurê gamêşa
Lo lawoo, destê min berde
Destê min girt û kêşa
Serxweşo destê min berde
Xwedê heqîya min bêni
Lo lawo destê min berde
Di nav van bisk û bêşa
Serxweşo destê min berde
Hay de berde hay de berde...

Min û axurê van mîya
Lo lawo destê min berde
Destê min girt û kenîya
Serxweşo destê min berde
Xwedê heqîya min bêni
Lo lawo destê min berde
Di nav hel û morîya
Serxweşo destê min berde
Hay de berde hay de berde...

Min axurê berana
Lo lawo destê min berde
Memik weke fîncana
Serxweşo destê min berde
Xwedê heqîya min bêni
Serxweşo destê min berde
Di nav hel û mîrcana
Serxweşo destê min berde
Hay de berde hay de berde...

DE BI LÛR LÛR TEŞİYÉ

De bi lûr, lûr, lûr teşiyê.
De bi lûr, lûr, lûr teşiyê.

Teşiya mın ji dara bi yê,
Lê dirêsim heriya mi yê.
Îşev çûbûm govendê,
Ketim milê berbûyê.

De bi lûr... (*Girêdan*)

Teşiya mın ji dara darê,
Lê dirêsim heriya kar ê.
Ez gewrê birevinim,
Gune li hustiyê cinarê.

De bi lûr... (*Girêdan*)

Teşiya mın ji dara merxê,
Lê dirêsim heriya berx ê.
Îşev çûbûm govendê,
Ketim milê çavreşê.

De bi lûr... (*Girêdan*)

DE LE VANE

De le le le le Vane
Bı hasrata yerivane
Bı hasrata yerivane
Gihîştî tu û dermane

De le le le le Naze
Karwan rabu ji Sevaze
Bı hasrata Alagyaze
Xewa şirin te tu raze

(*Girêdan*)

De le le le le Vane
Bı hasreta Ararate
Ew çiyayen (ke) Ararate
Berfa me şa li ne bare

(*Girêdan*)

De le le le le le Mete
Şahi ket nava mileti
Weka em herin dawate
Xilas bîbîn ji nebete

DELALÊ BERÎYÊ

Lo lo, lolo delal,
de lolo, lo delal

Agirek kete binê berîka min di jêre
şewitî şerqalê Evdilezîza şewitî,
Kepezê Kîka, hawîkê Hemedîya xopan
pûş û pelaxê newala İstîlîlê vêre,
Cîhê terş û talanê mala bavê min keçikê.
Ezê neketime heyra terş û talaanê mala
bavê xwe rebenê,
Lê siba bihare, wê Wardozî bigerin
li wara
Ezê ketime heyra şerpeziya siwêre
lo delal, hey lolo!

De lolo, lo delal!
Tu delalî malê,
şekirî nava desmalê,
mewijê Hibabê,
sêvê Xelatê,
êmîşê dora Rişmilê û Qibalê
kul û kedera ber dilê min evdalê lo delal
lo delal!
Lolo lo delal!

Li me derketî sitêra va egîta,
Şewqa xwe daye pozê keleha Mêrdîn,
serê minara Nisêbinê;
pozê Bagoka şewitî
di binyê re, her çar konên me Aşîta
hey lolo!
Minê sonda mezin xwariye!
Terka delalê mala bavê xwe nakim,
Heta li ser serê min evdala xwedê
nebi hewehewê di siwaran,
xuşinê rîman, şingînê şûran,
Terqîna darê bêxwediyê va darçîte!
Lo delal!
Lolo delal!

Xwedêwo, Rebîyol minê tiştêkî giran
ji te navê!
Minê tu ters û talan ji te navê!
Minê tu qesr û eywan ji te navê!
Tiştê minê ji te divê:
Konekî sêsitûnî, darçîfî,
ji darê darbenavê!
mêkutî ji darê darbotavê.
Minê vegirta li ber çemê Hemediyê
serê vê duavê,
Bere serê minê li ber sîyê, nigê minê li ber tavê
belkî nola carê di berê
delalî malê, sewarê Hedbên
xwe bide ser qûna rimê,
li min evdala xwedê bikrana silavê
hey lolo!

De lo lo lo delal!
Delalê malê siwar bûye bi sariy sibê re
li mehînê,
Min evdala xwedê destekî xwe avête
zengiwê û destê dinê avête vê dezgînê,
Delalî malê kar û bara xwe kirîye
wê herî nêçîra karê xezala, binê berîka
vê Mêrdînê,
Roja qal û qewamê digiran
mêra dikuje kela vedgerîne;
mala Êmşa û Îmêşa çelabatê bedewa
û Şemera dişkênine
talanî kurê Kurmênc
bi tena darê rimê vedgerîne
hey lolo
de lolo lo delal!

Minê sûnda mezin xwariye
Heçî saloxekê ji delalî malê ji me re bine
ezê bidimê heft aşê mala bavê xwe rebenê
li ber çemê Nisêbinê.
Eger pê razî nebû, ezê ramîsana rûkê rastê
bidim di mizgînê
Hey lolo.....

DE KINA MİN, KINA MİN LÊ

Hezro ye, Hezro ye lê
De kina min, kina min lê
Bişewitî berbiro ye lê
Zerya zer mala minê

Kina min gezo ye lê
De kina miñ kina min lê
Kinika mi gezo ye lê
Zerya zer mala minê.

Mardîne, Mardîne lê
De kina min kina min lê
Mardîne, Mardîne lê
Zeyra zer mala minê.

Kinika min şêrîné lê
De kina min, kina min lê
Kinika min şêrîne lê
Zeyra zer mala minê.

Bişewitî tim havîne lê
De kina min, kina min lê
Bişewitî tim havîne lê
Zeyra zer mala minê.

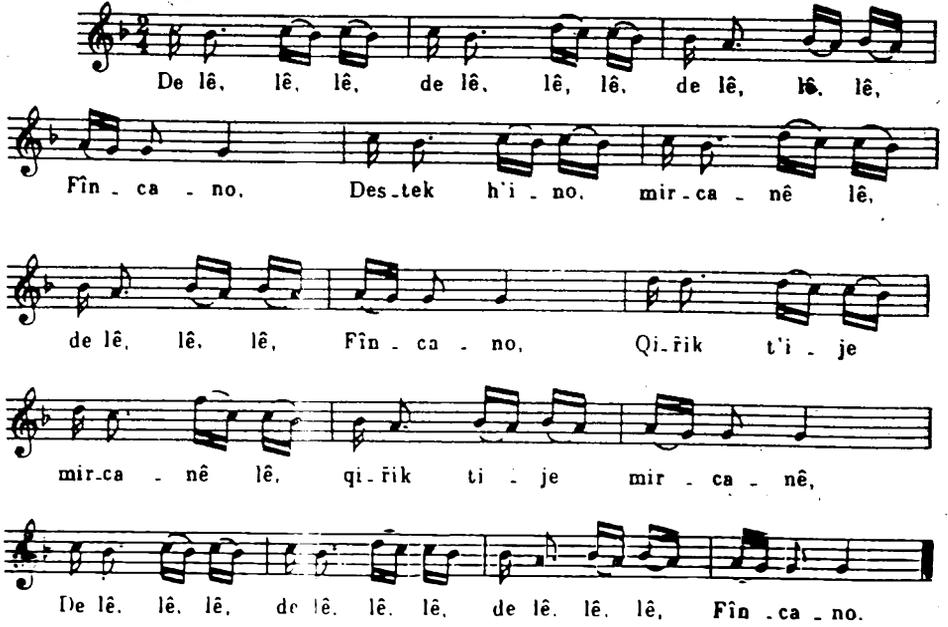
Alqûşe, Alqûşe lê
De kina min, kina min lê
Bişewitî bi pûş û mûşe lê
Zerya zer mala minê.

Kinika min dergûşe lê
De kina min, kina min lê
Kinika min dergûşe lê
Zerya zer mala minê.

Cezîre, Cezîre lê
De kina min, kina min lê
Bişewitî cihê mîre lê
De kina min, kina min lê.

Kinika min wezîre lê
De kina min, kina min lê
Kinika min wezîre lê
Zerya zer mala minê.

Allegro

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê,
Fîn - ca - no, Des - tek h'i - no, mir - ca - nê lê,
de lê, lê, lê, Fîn - ca - no, Qi - rik t'i - je
mir - ca - nê lê, qi - rik ti - je mir - ca - nê,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fîn - ca - no.

DE LÊ, LÊ, LÊ, FİNCANO

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Destek h'ino, mircanê lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Qirik t'ije mircanê lê, qirik t'ije mircanê,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Germüş gundê filanê lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Serra E'bra milanê lê, binîra dûzê H'eranê,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Serê Finco şe'rek lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Şe'r firyabû p'aşûlê lê, şe'r firyabû p'aşûlê,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Ew p'aşûla keç'ikane, de lê, lê, lê, Fincano,
Memik yara xortane lê, ç'iç'ik yara kalane,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Serê gundo darek lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Binya gundo darek lê, dara girtî kunciye,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
De çiye, çiye, çiye, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Dara girtî kuncîye lê, dara girtî kuncîye,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Anê sûcê min çiye lê, de lê, lê, lê, Fincano,
Bavo sûcê min çiye lê, lawik aşiqê min biye,
De lê, lê, lê, de lê, lê, lê, de lê, lê, lê, Fincano.

DE LÊ LÊ SEYRANÊ

De lê, lê, lê, lê Seyranê
De lê, lê, lê, lê Seyranê

Siyran dema mîn nine,
Rabe çeka mîn bine,
Carek bala xwe bide,
Lî hawîr bû hurmine,

Heval gazınca meke,
Belê doza me yeke,
Riya mîn diramine,
Çark zarok û baveke,

Xwişka Seyran dîşewati,
Kes dozê nabe xwedi.
Em ji xwedi zarokîn.
Doza xwe dibin xwedi.

De lê, lê, lê, lê Seyranê.
De lê, lê, lê, lê Seyranê.

Seyran dayîka zarokan,
Şêr û mêrxasên Kurdan.
Em ji xwedi zarok bûn,
Bo welat serê xwe dan.

Hê pîr şêrê me hene.
Le ew ne weki te ne.
Ger bo welat şehîd bîn,
Kesi dîn du wan heyê.

Xwişka me, em ne kotine,
Namerd navê me nine.
Kesê welatperwer bîn, qet
Bê tevdîr nasekine.

DELİL XANÊ

Ez ser bana, tu ser bana,
Delil xanê, xana mın.
Ez ser bana, tu ser bana,
Dayika te qurbana mın.

Ez l' şemokê, tu l' şemokê,
Kurtik sorê l' ser neyûkê
Çil zêr dabû ser ceynûkê.

Ez l' hewliyê, tu l' hewliyê
Kurtik sorê l' ser panîyê,
Çil zêr dabû ser eniyê

Ez'l sıvdarê, tu l' sıvderê,
Kurtik sorê l' ser mêzerê,
Çil zêr dabê ser kemberê.

Ez ser bana, tu ser bana,
Delil xanê, xana mın.
Ez serbana, tu ser bana,
Dayika te qurbana mın.

DE RABIN KURDINO RABIN

Jina Kurdistan xweşe,
Ku em yek bıbın.
Tekoşine, xort û keç
Destê hev bigrın.

De rabın, Kurdino rabın!
Herdu çevê mın.
De rabın, Kurdino rabın!
Herdu mîlê mın.
De rabın, Kurdino rabın!
Bav û birê mın.
De rabın, Kurdino rabın!
Herdu çevê mın.

Azadi nêzik bûye,
Hat ber deriyê me.
Rê vekın, bıla were,
Lı ser serê mın.
De rabın... (Girêdan)

Rakın, pır rakın! wext e,
Alê bilındkın!
Zilmên zordanan rakın!
Azadi çêkın!

Şiyarım ro derenge,
Welat benda me.
Karker û gundi hun in
Dest û mîlê mın.
De rabın... (Girêdan)

DERÊ SORÊ

Derê sorê biçûke lê lê lê...
Derê sorê biçûke,
Dest bî hene neynûke,
Par qiz bû, isal bûke lê lê lê...
Par qiz bû, isal bûke
Berxê, sebra mala minê wey lê lê

Derê sorê biçûke lê lê lê...
Derê sorê mezîne,
Dest bî hene bazîne,
Par qiz bû, isal jîne lê lê lê...
Par qiz bû, isal jîne
Berxê, sebra mala minê wey lê lê

Min dit, waye l' paytexte lê lê lê...
Min dit, waye l' paytexte,
Iznê bî derdi rextê,
Temam bî soz û bexte lê lê lê...
Temam bî soz û bexte
Berxê, sebra mala minê wey lê lê

Allegretto

The image shows two staves of musical notation in 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, with a triplet of eighth notes under 'Dê-rî-no'. The second staff continues the melody for the second line of lyrics. The lyrics are written below the notes.

Dê - rî - no. dê - rî - no. dê - rî - no. di .. lo,
Ha(j) vir bar - kir mal - ka Si - lo.

DÊRÎNO

Dêrîno, dêrîno, dêrîno, dilo.
Ha ji vir barkir malka Silo,
Malka k' awê miqabilo,
Mi bi ramûsa eşq û dilo.
Dêrîno dilo, virda, virda.
Çi bi serdika serê dilda.

Min ramûsa çîqa gulda,
H' efa malê me wê sûre,
Hê di binyêda gola k'ûre,
Têda t'ijî me'siyê hûre.
Qîzke rinde, keç'ke rinde,
Keç'ke rinde, bê qisûre.

DESTAR GERIYA (BERDESTARI)

Destar geriya li dora bajêre
Ser singê kê û kê madena zêre
Ser singê gewrê xurmîna zêro
Pismam sekinye nabî ji xelkê re.

DE HÛRIK HÛRIK

De hûrik hûrik, hûrik devîya,
Cemê Leylanê girtî herîya
Hero hewarê, hero gazîya
Pêşya hêwarê kî bû bezîya
Pêşya hewarê Xurşîd bezîya
Şûrî bi deste, eba li pîya.

DE BIHÊR, BIHÊR

De bihêr, bihêr dayîkê
Te çî-j min e, xwayîkê
Ezê te bidim nûşokê
Nûşoka min û kê ye
Nûşoka te û Xurşîd e.

Xurşîd didim ber avê
Lê bireşînim gulavê
Bîrakê mine mi navê.

DESTMALA MIN

Destmala min sor û zere,
Lawîk hatiye min dixwaze.

Ka destmalê, herîme malê kuro gede,
Ka destmalê, herîme malê.

Destmala min sor-heşîne,
Lawîk hatiye min dixapîne.

Ka destmalê, herîme malê kuro gede,
Ka destmalê, herîme malê.

Destmala min sor û reşe,
Lawîk hatiye min dîrevîne.

Ka destmalê, herîme malê kuro gede,
Ka destmalê, herîme malê.

DE WER LÊLÊ

De wer lê lê, de wer lê lê
Lê biçûke kofî kélê
Xwedê mêrê te nehêlê
Wek qeraşê li ber sêlê
Bîstkê rûnim li tehêlê
De wer lê lê, de wer lê lê.

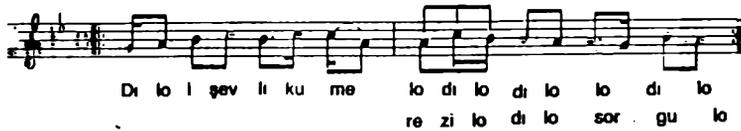
De her deme, deme, deme
Mala barkir çûn Eceme
Ez xilxalê lingê te me
Ez bazinê destê te me
Ez gustîla tilya te me
Ez kembera li piştê te me
Ez guharê guhê te me
Ez xizêma pozê te me
Ez kilçivê çavê te me
Kuçikê mêrê te jî bimrî
Ez kiryarê bejna te me
De wer lê lê, de wer lê lê.

Di ko lim di ko lim dayê di ko lim be ro jan

DIKOLIM

Dikolim, dikolim dayê, dikolim berojan,
Dikolim, dikolim dayê, dikolim berojan.
Dertinim, dertinim dayê, dertinim bişkocan,
Dertinim, dertinim dayê, dertinim bişkocan.
Ber qarê, ber qarê dayê, ber qarê xalojan,
Ber qarê, ber qarê dayê, ber qarê xalojan.
Dikolim, dikolim dayê, dikolim bewraran,
Dikolim, dikolim dayê, dikolim bewraran.
Dertinim, dertinim dayê, dertinim xilxalan,
Dertinim, dertinim dayê, dertinim xilxalan.
Ber qarê, ber qarê dayê, ber qarê qizê xalan,
Ber qarê, ber qarê dayê, ber qarê qizê xalan,
Dikolim, dikolim dayê, dikolim çîyan,
Dikolim, dikolim dayê, dikolim çîyan.
Dertinim, dertinim dayê, dertinim mecdiyan,
Dertinim, dertinim dayê, dertinim mecdiyan.
Ber qarê, ber qarê dayê, ber qarê qizê gundiyan,
Ber qarê, ber qarê dayê, ber qarê qizê gundiyan.

DILO İŞEV LI KU ME

Dilo işev li ku me,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Dilo işev li ku me,
Rezilo dilo, sor gulo.

Ser pîreka Pasinê,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Ser pîrêka Pasinê,
Rezilo dilo, sor gulo.

Deng tê dengê yasinê,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Deng tê dengê yasinê,
Rezilo dilo, sor gulo.

Dilo işev li ku me,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Dilo işev li ku me,
Rezilo dilo, sor gulo.

Ser pîreka Pîlûrê
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Ser pîreka Pîlûrê
Rezilo dilo, sor gulo.

Deng tê dengê bîlûre,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Deng tê dengê bîlûre,
Rezilo dilo, sor gulo.

Dilo işev li ku me,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Dilo işev li ku me,
Rezilo dilo, sor gulo.

Ser pîreka Temranê
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Ser pîreka Temranê,
Rezilo dilo, sor gulo.

Deng tê dengê tembûrê,
Lo dilo, dilo, lo dilo,
Deng tê dengê tembûrê,
Rezilo dilo, sor gulo.

DILO MENAL

Dilo menal xweş bhar e
Kulîlk dîkîn zarezar e
Dibên rabîn temaşe kîn
Welatê me brindar e.

Dilo menal bhar şîn e
Ev dilê mîrîn kul-brîn e,
Hey lo tîştê felek pîrs ke,
Jî Kurda ra çî xain e.

Dilo menal xweş havîn e,
Kulîlk dîkîn qîrîrîn e,
Dibên rabîn temaşe kîn,
Ev dînya we derewîn e.

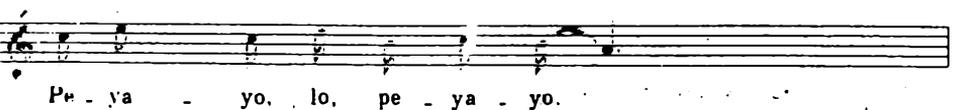
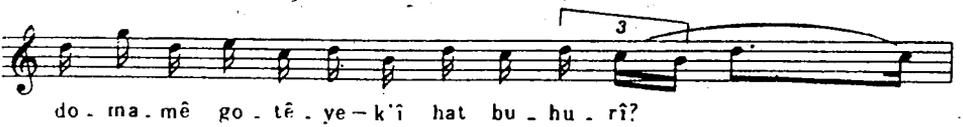
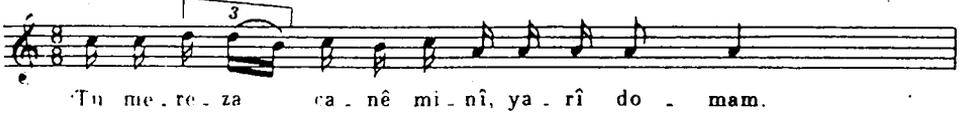
DILBERÊ

Ax dilberê de tu zani
Kulîk vebûn çiya û bani
Bilbil pîrs kîr Feqî kani
Wêran ez îm mala m' xerab
Hey dilberê ka menale
Feqyê Teyran êdi kal e
Nexweşe ku pîrr bê hal e

Tu him gul î him rîhan î
Tu him gul î him derman î
Him hekim î him Loqman î
Ax dilberê tu menale
Feqyê Teyran êdi kal e
Nexweşe ku pîrr bê hal e.

DOMAM

Allegro

te ma - la mi xi - rab.kir. O - ca - xa min kor - ki - ro.

se - rê qî - za - pê do - ra se - rê te gē - ya - yo,

De vêsvê qawekî pey peya k'etyayo, Pe - ya - yo,

De bê do - ma - mē go - tē bi - ra ne - se - ki - ne bê - o.

De do - ma - am, do - mam, do - mam, do - mam, Do - mam,

tu me - re - za ca - nê mi - nî, ya - rî do - mam.

DOMAM

Were domam, gul sosinê t'eka c'îyê mam,
 Domam, domam, domam, domam,
 Tu mereza canê minî, yarî domam.

De domam, domamê gotêye- kî hat buhurî?
 Peyayo, lo peyayo, te mala mi xirabkir,
 Ocaxa min korkiro,
 De vêsvê qawekî pey peya k'etyayo,
 Peyayo, serê qîzapê dora serê te geryayo,
 De bê domamê gotê bira nesekine bêo.
 De domam, domam, domam, domam,
 Domam, tu mereza canê minî, yarî domam.

De domam, divê dêran, gul sosinê t'eka ç'îyê mam,
 De domam, domam, domam, domam,
 De domam teê ez kirime serê gazin, gîfî gotinê were domam,
 De domam, domam, domam, domam,
 Tu mereza canê minî, yarî domam.
 De domamê gotê, bira nesekine bêo.
 Herkê deyndare, ezê bidimê xercê bi salêo,
 Hergê leze, bira bê bixwe qawê bi şayêyo,
 Wezê jêra bik'şinim borê serê afirxanêo.

EBA-GEWRO

Ew kî li hewşê sekinî Eba-gewro!
Reşo li hewşê sekinî, Eba-gewro!
Eba, li pîka mekinî, Eba-gewro!
Welet pismamê minî Eba-gewro!

EMA MÎN ÊMIŞA MÎN

Hat karwanek vê Mûşê,
Êma mîn, êmişa mîn.
Dani lî rasta Erdişê,
Çavê reş bexşişa mîn

Eyşo, Fato ez helandim,
Êma mîn, êmişa mîn.
Kırime qulpa qayışê
Çavê reş bexşişa mîn.

Hat karwanek vê dîngê,
Êma mîn, êmişa mîn.
Dani lî rasta Zırîngê,
Çavê reş bexşişa mîn.

Eyşo, Fato ez helandim,
Êma mîn, êmişa mîn.
Kırime qulpa tîfîngê,
Êma mîn, êmişa mîn.

Hat karwanek vê darê,
Êma mîn, êmişa mîn.
Dani lî rasta bêderê,
Çavê reş bexşişa mîn.

Eyşo, Fato ez helandim,
Êma mîn, êmişa mîn.
Kırime qulpa kemberê,
Çavê reş bexşişa mîn.

E - man, e - man, e - man, e - man, e - man e - man
 k'o - ce - rê E - man, e - man k'o - ce - rê
 min buxu - la - ma kem, be - rê Te bi xu - la - ma
 Kem, be - rê, Radi mû - sim, ger - den - ze - rê Radi - mû - sim ger -
 - den - ze - rê, Piş - ta ma - la, bân de - rê, E - man, e - man,
 e - man, e - man e - man, e - man k'o - ce - rê.

EMAN EMAN KOÇERE

Eman, eman, eman, eman,
 eman, eman, k'oçorê,
 Eman, eman, k'oçerê,
 Min bi xulama k'emberê,
 Te bi xulama k'emberê,
 Radimûsim gerdenzerê,
 Radimûsim gerdenzerê,
 Pišta mala, bân derê
 Eman, eman, eman, eman,
 eman, eman, k'oçorê,

Eman, eman, eman, eman,
 eman, eman, k'oçorê,
 Eman, eman, k'oçerê,
 Pišta mala me bi kewot,
 Derê xanya me bi kewot,
 Mêrkê min wextê here jor,

Mêrkê min wextê were jor,
 Qamçi jêre rebene,
 Eman, eman, eman, eman,
 eman, eman, k'oçorê,

Eman, eman, eman, eman,
 eman, eman, k'oçorê,
 Eman, eman, k'oçerê,
 Min dî li afirê gamêşa,
 Te dî li afirê gamêşa,
 Dinya min girtû êşe,
 Gava ç'e' vé min lê k'et,
 Şişa dilê mi êşya,
 Eman, eman, eman, eman,
 eman, eman, k'oçorê,

EM KURDIN ŞÊRÊ ÇIYANE

Em kurdin, şêrê çiyane.

Da bijin serbest û jir.

Doza me doza welate,

Bistinın bı qevdê şûr.

Kurdino rabın, jı bo welatê xwe şer bıkın!

Merdino rabın, jı bo welatê xwe şer bıkın!

Destê me şûr û tifeng,

Şopa me xwin û mırin.

Dewlemendi, serbılındi,

Dibê dil xeber.

Bı xwinxwari,

Bi dijwari,

Em naçin welat.

Em naçin welat.

Kesk û sor û zeri,

Sipi û gewheri,

Nişana zaferi,

Ala ya rengi tu,

Bı nav û dengi tu

Nişana cengi tu.

Sılavê lê bıkın, sılavê lê bıkın,

Sılavê lê bıkın,

Ey xortê kurdan!

Ey keçê kurdan!

Hemû karxane û erd

Her tışt malê xebatkaran.

Ger dînê ê xebatê be,

Ka çı heqê koledaran.

Xwinê ku cellat dirijîn

Rojeki wan bıheriqine,

Jı ser vê behra xwinê

Roja sor dê bıbriqine.

Ev şêrê me yêpaşine

Şêrê dijwar û giran,

Bı enternasyonalê

Rızgar dibe insan.

ÊMOŞÊ

Hey lê lê lê lê lê lê lê Êmo
Xulem keçka bi dê-mo lê lê Êmo
Xilxalê lingê wê-mo lê lê Êmo
Bazinê destê wê-mo lê lê Êmo

Kembera piştê wê-mo lê lê Êmo
Guharê guhê wê-mo lê lê Êmo
Xizêma pozê wê-mo lê lê Êmo
Kilçivê çavê wê-mo lê lê Êmo
Kilê çavê keçkê we-mo lê lê Êmo
Heçî xwehkê wan pakin lê lê Êmo
Ez û wan destbirakin lê lê Êmo
Heçî xwehkê wan reşin lê lê Êmo
Ez û wan bi hev nexweşin lê lê Êmo

Kevoka xebxêb şîni lê lê Êmo
Xwel govendê dixîni lê lê Êmo
Mala kala xirab kir lê lê Êmo
Mala xorta dihedmîni lê lê Êmo

Piştê dêrê bi ce ye lê lê Êmo
Binya dêrê bi ceye lê lê Êmo
Tu kesik lê tune ye lêlê Êmo
Ji xeyrî keçka file ye lêlê Êmo
Dilê min di keçkê heye lêlê Êmo
Dilê wê di min tune ye lêlê Êmo

Lê Êmo lê Êmûşê lêlê Êmo
Kevoka deştê Mûşê lêlê Êmo
Keroşka nav karûşê lêlê Êmo
Çar gamêşa didoşê lêlê Êmo
Dew tune rûn difroşê lêlê Êmo.

Berçem, berçem diçûme lêlê Êmo
Benîştê xwe dicûme lêlê Êmo
Pêrgî gewra xwe dibûme lêlê Êmo
Gewr kenya ez şabûme lêlê Êmo.

EM JI RÊ DERNAKEVIN

Em ji rê dernakevin çendan bi bînî zûm û zor
Lewlê û çerxa cihanê, geh li jêrî geh li jor
Lê bidî, dora we ye ey koledar û zorkeran
Ev pikole em ji hawîrwe dikin, çavên kor
Nivê karker dar bi destin, ê dî herdem kêferat
Va nêzik bûye dema me, karê dinyâ tim bi dor
Win li Çîn û rojhilatê meyzekî, xweş meyzekî
Tev di vê rê di bazin, wek pilingan qore qor
Her çiqê zorê bîkî, win me tajon ber bi pêş
Pîr nezîke sewre rabî leşkerê Kurdî û sor

Cigerxwin

ENTERNASYONAL

Hışyarbın êdi jı xewê
 Hışyarbın bîndestên dinê!
 Dijî zilmê wek wolqan in em;
 Ev şerê jiyin û mîrînê.
 Bîhelîşînin vê dezgehê kevn
 Jiyinek nû dîxwazîn em!
 Pozbîlînd êdî bîzanîbîn:
 Nah şûnda her tîşt em in!

Ev şerê me'y paşîne
 Şerê dijwar û giran,
 Bî enternasyonalê
 Rîzgar dibe insan.

Xwedê, paşa, mir, axa û sûltan
 Ka me çer rîzgar dîkîn!
 Ev tenê destê me ne
 Dîkarîn me rîzgar bîkîn.

Bîlîndke ala azadiyê
 Bîde ber bê zîlm û zor!
 Harke agirê şoreşgerî,
 Dem e, lêxe hesînê sor!

Ev şerê mey paşîne
 Şerê dijwar û giran,
 Bî enternasyonalê
 Rîzgar dibe insan.

EREBO

Erebo dakev, dakev, erebê mîn,
 Erebo dakev, dakev, sing çelengê mîn.

Eşîka kon bî bakev, erebê mîn,
 Eşîka kon bî bakev, sing çelengê mîn.

Şev sare were rakev, erebê mîn,
 Şev sare were rakev, sing çelengê mîn.

Ereb sabûnê tine, erebê mîn,
 Erebo sabûnê tine, sing çelengê mîn.

Mal bî mal digerine, erebê mîn,
 Mal bî mal digerine, sing çelengê mîn.

Mala yarê nabine, erebê mîn,
 Mala yarê nabine, sing çelengê mîn.

Ereb lî Beriyê pîr in, erebê mîn,
 Erebo lî Beriyê pîr in, sing çelengê mîn.

Kehêlê sor xur-xur in, erebê mîn,
 Kehêlê sor xur-xur in, sing çelengê mîn.

Pîsmaman dotmam bîrîn, erebê mîn,
 Pîsmaman dotmam bîrîn, sing çelengê mîn.

Ereb lî Beriyê giştî, erebê mîn
 Erebo lî Beriyê giştî, sing çelengê mîn.

Kehêlê sor bî nivîştî, erebê mîn,
 Kehêlê sor bî nivîştî, sing çelengê mîn.

Pîsmaman dotmam niştî, erebê mîn,
 Pîsmaman dotmam niştî, sing çelengê mîn.

ESMER Û GEWRA

Gewran digotin esmeran:

Em ji we çêtirin,
Em bejin bilndin
û guhar ji almas û durin,
Em şevên tarî zivistanê dibin,
Ebayên xortan de diveşirin.

Esmeran bakirin gewran û gotin:

Em we nakin gelfi xwehan em we nakin!
Emê di taxa jorî û jêrî ve,
Biçin û benîyên xwe li bakin,
Emê mirîyên heftê sale ji mar û cebana,
Ji gornistana bi awira rakin.

Gewra gote esmera, belane

Emê gewrin em şêrinên ber dilane,
Em bi herkesî razî nabin,
Lê babetê mir û yêx û melane.

Esmera gotin: Ji esmera em esmerên tarîne,

Bejna me bilinde û gerdena me mirarîne,
Em ne babetê şêx û melane,
Lê em babetê xundekarîrîn rûsipîne.

EVÎN TÎNIM

Kur: Keçê dinê lê lê zêran tinim, way way.

Keç: Kuro dino lo lo te nastinim, way way.

Kur: Keçê dinê lê lê bazin tinim, way way.

Keç: Kuro dino lo lo te nastinim, way way.

Kur: Keçê dinê lê lê fistan tinim, way way.

Keç: Kuro dino lo lo te nastinim, way way.

Kur: Keçê dinê lê lê guhar tinim, way way.

Keç: Kuro dino lo lo te nastinim, way way.

Kur: Keçê dinê lê lê qondere tinim, way way.

Keç: Kuro dino lo lo te nastinim, way way.

Kur: Keçê dinê lê lê EVÎN tinim, way way.

Keç: Kuro dino lo lo te distinim, way way.

EY KARKER, BIBIN YEK

Karkerê kurd tev lı karın
Dest bı dar û tevr û bêr
Wek xebatkarê cihan ew
Tev dı cengê mêr û şêr
Ev cihan qada me ye
Ev cihan qada me ye
Her divê bibne yek
Her divê bibne yek
Weke bira bin wek bira

Ta bı kengî kole bın em
PHî dı bend û mıl dı nîr
Tım dı benda koleraran
Wer bı mînin destegîr
Ev dema azadî ye
Ev dema azadî ye
Ger bı kuştın wer bı hıştın
Yan xweşî û yan reşî
Her divê em bibne yek
Her divê em bibne yek
Weke bira bin wek bira

EY NEWROZ

Ey newroz, ey newroz
Biji cejna azadi!
Bı xêr û gellek piroz
Kurd te bı ruhê xwe nadi.

Te pîr serê me hilda
Me ji bin destan derani.

Newroz tu bûka salê
Cejna Kurd û Kurdistan.
Bıla dijmin binali
Tev rabın bıkın dilan.

Ala rengin hıldın jor
Her biji xortê Kurdan!

Ey newroz... (*Girêdan*)

Tev mirovın em bı carek
Gewr û sor û reş çıye
Sed tîf û sed tîf bıbarın
Zor û diktatorî ye
Ev setemkarî çıye?
Ev setemkarî çıye?
Ger bı kuştın wer bı hıştın
Yan xweşî û yan reşî
Her divê em bibne yek
Her divê em bibne yek
Weke bira bin wek bira

Cigerxwin

Te pîr serê me hilda
Me ji bin destan derani.

Kawa yê ku ji kurdan
Wi derba mezın dani.
Şikand serê namerdan
Me j' bin destan derani.

Kurd naminin cem kesi
Ka em destê te da ne.

Ey newroz... (*Girêdan*)

EY REQIB

Ey reqib her maye qewmê Kurd ziman
Naşîkê û danayê topê zeman.

Keş nebê Kurd dımırın
Kurd jin dıbın.
Jin dıbın, qet nakavê ala Kurdan.

Em xortê Medya û Keyxisrevın.
Din iman û ayınman, her nıştımın
Din iman û ayınman, Kurd û Kurdistan.

Kes nebê Kurd dımırın
Kurd jin dıbın.
Jin dıbın, qet nakavê ala Kurdan.

Em xortên rengê sor û şoreşın
Seyr bike xwina tiya me da rijand.

Kes nebê Kurd dımırın
Kurd jin dıbın.
Jin dıbın, qet nakavê ala Kurdan.

Lawe Kurd rabûye ser pê, wek şêran.
Ta bixwin, nexşın bike taji jıyan!

Kes nebê Kurd dımırın
Kurd jin dıbın.
Jin dıbın, qet nakavê ala Kurdan.

Xortên nuh tev hazır û amade ne,
Can fida ne, can fida, her can fida!

EYŞANA MİRZA BEGÊ

Eyşan! Eyşan!
Xinus xweşe Bîngol di berde,
Bere Şuşan bişewitî Turkman bi serde.
Te dilê min evdalê xwedê kiriyê mîna
behra Wanê, cî û meskenê kul û derda.
De hay, de hay! Eyşan hayê...
Wer Eyşanê!

Eyşan! Eysan!
Naçim Mûşê bi dikane,
Sing û berê Eyşana Mîrza begê
mîna zivê Sewadê, bi zêr kildane.
Çawa sala par vî çaxî Eyşana Mîrza begê
Sala vê salê, ketiye bin darê Ezîzxane.
De hay, de hay! de Hayê!
Ver Eyşanê!

Eyşan! Eyşan!
Bihare lezke rabe ser xwe!
Tê navê Xwedê û Pêxembera dihebîne,
Kilê subhanî û neynikê deyne ber xwe,
Min sûnd xwariye heta bejna bilind,
çavên belek li darê dinyayê saxin,
Ezê navê rewacê nabin ser xwe.
De hay, de hay! de hayê!
Lê wer Eyşanê!

Ezê dikim nakim têr nabim,
Ji galgalê, ji gotinê, ji awirdanê,
Sîng û berê Eyşana Mîrza begê,
mîna cotek sêvê Xelatê li ser dikanê,
Lê li sûka Wanê.
De hay, de hay! de hayê!
Lê wer Eyşanê!

EYŞOKÊ

Eyşokê ha Eyşokê
Eyşoka romani.
Şîrnê, şemamokê,
Destmala xortani.

Eyşokê çîma - çîma,
Eyşoka romani.
Kulilika nav genîman,
Destmala xortani.

Fîrcana dest hakîman,
Eyşoka romani.
Xelq zewici, ez û tu man,
Zalimê tu dîzani.

Eyşokê ha Eyşokê
Eyşoka romani.
Kulilka nav garisan,
Destmala xortani.

Fincana dest mebûsan,
Eyşoka romani.
Xelq zewici eman usa,
Zalimê tu dizani.

Moderato

Ez a - va - go - la nay - nim, Ha Gu - lê ha Gu - lê
ha Gu - la - min Ez a - va go - la nay - nim Ha Gu - lê ha Gu - le
ha Gu - lê min, Şen - gê şû - xê zer - ya - min.

EZ AVA GOLA NAYNIM

Ez ava gola naynim,
Ha Gulê, ha Gulê , ha Gula min,
Ez ava gola naynim,
Ha Gulê, ha Gulê, ha Gula min,
Şengê şûxê, zerya min

Gulê, şêrinê, canê,
Ha Gulê, ha Gulê , ha Gula min,
Ez te li ber beh'ra Wanê,
Ha Gulê, ha Gulê, ha Gula min,
Şengê şûxê, zerya min

De werin gula biçinin,
Ha Gulê, ha Gulê , ha Gula min,
De werin gula biçinin,
Ha Gulê, ha Gulê, ha Gula min,
Şengê şûxê, zerya min

Dikin k'êf û seyranê
Ha Gulê, ha Gulê , ha Gula min,
Dikin k'êf û seyranê
Ha Gulê, ha Gulê, ha Gula min,
Şengê şukê, zerya min

Gulê me sor û şînin,
Ha Gulê, ha Gulê , ha Gula min,
Serê gula biçirpînin
Ha Gulê, ha Gulê, ha Gula min,
Şengê şûxê, zerya min

EZ BERFIM

Ez berfım, berfım, berfım
Lê lê nar, lê lê nar
Ez berfım, berfım, berfım
Lê lê nar, tu delali.

Dosta lawikê gundi me,
Lê lê nar, lê lê nar
Dosta lawikê gundi me,
Lê lê nar, tu delali.

Ez berfa çiyaki sor im,
Lê lê nar, lê lê nar
Hemayla dor bı mor im,
Lê lê nar, tu delali.

Em kurdın, kurdın, kurdın,
Lê lê nar, lê lê nar
Em kurdın, kurdın, kurdın,
Lê lê nar, tu delali.

Ez berfa çiyaki sıpi me,
Lê lê nar, lê lê nar
Hemayla dor bendi me,
Lê lê nar, tu delali.

Barê Kurdistan hıldın,
Lê lê nar, lê lê nar
Barê Kurdistan hıldın,
Lê lê nar, tu delali.

EZ DÎ HERÎM

Ez di herim naw baxçe û gulan
Da bibinim delale dılan
Tew da runen weke du gulan
Tew da bejin derdan û gulan
Ez rabun çum hesiri çawan
Dî qezina xwe weke gul awan
Welate min deste xeriban (dijmınan)
Jı bo mı buye xe kırıye weran

Gule tim rabun axu birine
Cane dile min agir û dimine
Dalale min tene bizane
Tuji derdan gulan te dine

Kevotkim, lê, lê, lê, kevolta şînim, lê,
Lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê,
Ez kevolta kim, way ,way,
Serkê bana, bin bana ez diç'êrim, way, way,
Deşt û zozan, lê, lê, lê, tew danîme, way, way,
Ez aşiqê lê, lê, lê, ç'êvê şînim way, way,
Ez aşiqê lê, lê, lê, ç'êvê şînim way, way,

Kevotkim, lê, lê, lê, kevolta spîme, lê,
Lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê,
Ez kevolta kim, way ,way,
Serkê bana, bin bana ez diç'êrim, way, way,
Deşt û zozan, lê, lê, lê, tew danîme, way, way,
Ez aşiqê lê, lê, lê, keç'ikê bi xastîme, way, way,
Ez aşiqê lê, lê, lê, keç'ikê bi xastîme, way,

Kevotkim, lê, lê, lê, kevolta peşim, lê,
Lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê,
Ez kevolta kim, way ,way,
Serkê bana, bin bana ez diç'êrim, way, way,
Deşt û zozan, lê, lê, lê, tew danîme, way, way,
Ez aşiqê lê, lê, lê, ç'êvê reşim, way, way,
Ez aşiqê lê, lê, lê, ç'êvê reşim, way,

EZ KEVOKİM LÊ LÊ (HELBESTE Û BERDILAN)

Ez kevokim lê, lê
Kevoka şînim way, way
Li ser bana lê, lê
Ez dixwînim way, way
Ji xelkê weye lê, lê
Har û dînim way, way
Ez aşiqê lê, lê
Çavên şînim way, way.

Ez kevokim lê, lê
Kevoka sipîme way, way
Li ser bana lê, lê
Xweş danîme way , way
Ji xelkê weye lê, lê
Ez xwîni me way, way
Ez aşiqê lê, lê
Jinka bî me way , way.

Ez kevokim lê, lê
Kevoka beşim way, way
Li ser bana lê, lê
Hûr dimeşim way, way
Ji xelkê weye lê, lê
Ez nexweşim way, way
Ez aşiqê lê, lê
Çavên reşim way, way.

Ez kevokim lê, lê
Kevoka nerim way, way
Li ser bana lê, lê
Xweş diç'êrim way , way
Ji xelkê weye lê, lê
Ez newêrim way, way
Ez aşiqê lê, lê
Jinka mêrim way, way.

Allegro

EZ NE DÎNIM

Ez ne dînim, ne dirustim. Ser xanîngê we p'al dame.
Hay lê, lê hay lê, lê, hay lê, lê dînê. Hay lê, lê hay lê, lê, hay lê, lê dînê.

Ez ne dînim, ne hahame Ç'e'vbelek ç'e' va wez t' evdame,
Hay lê, lê hay lê, lê, hay lê, lê dînê. Hay lê, lê hay lê, lê, hay lê, lê dînê.

Ser xanîngê we diwastim,
Hay lê, lê hay lê, lê, hay lê, lê dînê.

Allegretto

EZ TEYRIM

Ez teyrim, teyrê nalim, nar, nar, narê can,
Ez teyrim, teyrê nalim, ez bêm nerê, tu bê can.
Xastya lawkê delalim, nar, nar, narê can,
Xastya lawkê delalim, ez bêm narê, tu bê can.
Ber bi zozan dik'alim, nar, nar, narê can,
Ber bi zozan dik'alim, ez bêm narê, tu bê can
Ez teyrim, teyrê reşim nar, nar, narê can,
Ez teyrim, teyrê reşim, ez bêm narê, tu bê can.
Xastya lawkê k'eleşim, nar, nar, narê can,
Xastya lawkê k'eleşim, ez bêm narê, tu bê can.
Ber bi zozan dimeşim, nar, nar, narê can,
Ber bi zozan dimeşim, ez bêm narê, tu bê can
Ez teyrim, teyrê sorim, nar, nar, narê can,
Ez teyrim, teyrê sorim, ez bêm nerê, tu bê can.
Xastya lawkê pisporim, nar, nar, narê can,
Xastya lawkê pisporim, ez bêm narê, tu bê can.

EZ XELEFİM

Ez xelefim, xelefim
Heware mîro heware,
Ez xelefim, xelefim
Ezdîñşêr mîrê Botane
Xwedîyê şûrê bi sedefim
Heware mîro heware,
Xwedîyê şûrê sedefim
Ezdîñşêr mîrê Botane
Li nav eşîran bi gefim
Heware mîro heware,
Li nav eşîran bi gefim
Ezdîñşêr mîrê Botane
Ez xelefê kinikim
Heware mîro heware,
Ez xelefê kinikim
Ezdîñşêr mîrê Botane
Xwedîyê şûrê bi şirikim
Heware mîro heware,

Xwedîyê şûrê bi şirikim
Ezdîñşêr begê Botane
Li nav eşîran bi rikim
Heware mîro heware,
Li nav eşîran bi rikim
Ezdîñşêr mîrê Botane
Ez xelefê şûvî me
Heware mîro heware,
Ez xelefê şûvî me
Ezdîñşêr mîrê Botane
Xwedîyê şûrê Misrî me
Heware mîro heware,
Xwedîyê şûrê Misrî me
Ezdîñşêr mîrê Botane
Li nav eşîran bengî me
Heware mîro heware,
Li nav eşîran bengî me
Ezdîñşêr begê Botane

EZ XORTE KURDIM

Ez xortê kurdîm, pîr bî nav û deng.
Wa mîn hîlgîrtî bumba û tîfeng.
Ezê herîm şer, ezê herîm ceng,
Ger ez nezivîrim, dayê tu negri.
Jî vir heta Çîn, nav û dengê mîn.
Dînya hemû dit, şan û rengê mîn.
Tu temaşe ke, şer û cengê mîn.
Ger ez bê m kuştî, dayê tu negri.
Te mîn xwedî kîr; bî şîr mijandî.
Hîstîrê çavan bo mîn rîjandî.
Dîlê xwe te pîr bo mîn pijandî.
Mîn helal bîke, dayê tu negri.
Ger ez vege rim, dê tîştêk xweş be.
Dîlê mîn û te, dê tevda geş be.
Ku ez nehatî, her meh xweş be;
Kurd û Kurdistan, dayê tu negri.

FEQÎ Û EYŞANÊ

Eyşanê digo: Feqîyo qurba!
Bejna zirave tak rihane pel dije,
Li devê deryê, mala bavê min keçikê
şax tavêjje,
Ezê esl û fêslê te nasnakim,
Çika esl û fêslê xwe-j min ra bêje.
Lowiko lo!..
Feqîyo lo!..
Bext ne waye kuro

Feqî digo: Eyşanê!
Bejna min zirave takê vê rihanê,
Bere şîn nekira li davê deryê
mala bavê te keçikê li ser dikanê,
Wele heke tê li esl û fêslê min dipirsi?
Ezê mihacirê deşta Wanê beriya Qaqizmanê.
Eyşanê lê!..
Nezanê lê!..
Te-z helandim keçê.

Eyşanê digo: Feqîyo qurba!
Bejna min zirave takê vê rihanê,
Bere şîn nekira li davê deryê
mala bavê te keçikê li ber dikanê,
Ezê keça Hecî Elî me, navî min Têlîeyşanê.
De Feqîyo lo!..
De lawiko lo!..
Bext nemaye kuro.

Feqî digo: Eyşanê dînê!
Ezê ji teyra teyrê bilindci me,
Li devê deryê mala bavê te danîme
îsal heft sale bi sê jina zewicîme.
Eyşanê lê!..
Cîranê lê!..
Te-z helandim keçê.

Eyşanê digo: Feqîyo qurba!
Dilê min sêla hesinî,
Ji êvara xwedê de agirê qurba daye binê,
Çika ji min re bêje: tu ezebî ya bi jînî?
Lawiko lo!..
Feqîyo lo!..
Bext ne waye kuro.

Eyşanê digo: Feqîyo qurba!
Bejna min zirave ji darê biyê
Bere şîn nekira li devê deryê
mala bavê min keçikê li ber kaniyê,
Kuro, min qebûle derdê vê hêwiyê.
De Feqîyo lo !..
De lawiko lo !..
Bext ne waye kuro.

Feqî digo: Eyşanê dînê!
Wele nabî, bile nabî,
Şûşa dilê min şikestîye cebar nabî,
Min nanê mala bavê te xwariye,
Reva keçê Eşîra ji min re nabî
Eyşanê lê! ..
Nezanê lê !..
Te-z helandim keçê.

Eyşanê digo: Feqîyo qurba!
Devî deryê mala bavê min bi rê ye,
Feqîyê min rebenê bi şev û bi ro
pêde diçî, têye,
Kuro, de rabe destê-m bigre emê
hev û dinê birevînin,
Ma dê û bavê min çi jêye.
Lawiko lo!..
De Feqîyo lo!..
Bext ne waye lo. .

Feqî digo: Eyşanê dînê!
Bejna min zirave takê vê benavê
Bere şîn nekira li davê deryê
mala bavê te keçikê li ber avê,
Keçê bela xwe ji min vekê !
Wele tu diya min bi tu xuha min bî,
min tu navê.
Eyşanê lê!..
De nazanê lê!..
Te-z helandim keçê.

Eyşanê digo: Feqîyo qurba!
Devê deryê mala bavê min bi ce ye,
Ezê bala xwe didimê serê vî cehî bûye şe ye,
De rabe tûrik û kitêbê xwe hilgire here
Ji gundê me ye.
Mihaciro lo ! ..*
Feqîyo lo !..
Bext ne waye kuro.

FERHO

Ferho bavê Uzêre
Axa bavê Uzêre
Talan anî ji berjêre
Talan anî ji berjêre

Ferho tu bavê Emînê
Axa tu bavê Emînê
Talan anî ji Mardînê

Ferho ez birîndarim
Axa ez birîndarim
Ji derdê gewran dinalim.

GELO EW KÎ YE?

Gelo ew kî ye, ji wê da têya,
Çi bejnek zirav, wek rihanê ye.
Gelo ew kî ye, ji çi eslê ye,
Çavi kıldane, keça kurdane.
Navê wê Xan e, gula bexçane,
Eslê bavê xwe keça kurdana.

Ew çiqas xweşe, çavê wê reşe,
Bejnay narine, bî xwe şirine.
Xwezi min bîdya, têr jê hezbikra,
Wê ji dilê min eceb xweş bikra.
Min xew da diye, dibê m hori ye,
Navi danine, dibên Têli ye.

Andante

Gel.yê Şen-galê p'a.lê. gel.yê Way-way.kê p'a.lê,
E'î beg sva.rê Xe.za.lê. fer.ma.ne ser şen-galê.
E-ma.ne,xweş e.ma.ne. E'î beg mî.rê şê-xa.ne,
Mûs.lê da.ye dî.ya.ne. boy xa.tî.rê êz.dya.ne.

GELYÊ ŞENGALÊ

Gelyê Şengalê p'alê, gelyê Waywaykê p'alê.
E'le beğ s(i) yarê Xezalê, fermane ser Şengalê.
Emane, xweş emane. E'î beg mîrê şêxane.
Mûs (i) lê daye dîyane, boy xatirê êzdyane.
Gelyê Şengalê tenge, gelyê Waywaykê tenge,
Şêxane daye renga, êzdyaya maye renga.
Emane, xweş emane, E'î beg mîrê şêxane.
Mûs (i) lê daye dîyane, boy xatirê êzdyane.
Gelyê Şengalê k'ûre, gelyê Waywaykê k'ûre,
Şêxane fûre-fûre, êzdyaya nema destûre.
Emane, xweş emane, E'î beg mîrê şêxane.
Mûs (i) lê daye dîyane, boy xatirê êzdyane.

Ge ni mē ça la ma zi ge nim ge num Gê lan
qo rik zeri yê mi lan

GENIM

Genimê çala mazi,
Genim, genim, Gêlan,
Genimê çala mazi,
Qorik zeri yê millan.

Mın çini bı çepîê tazi,
Genim, Genim, Gêlan,
Mın çini bı çepîê tazi,
Qorik zeri yê millan.

Avranî xal û xwarzi,
Genim, genim, Gêlan,
Avranî xal û xwarzi,
Qorik zeri yê millan.

Genimê çala çûkê,
Genim, genim, Gêlan,
Genimê çala çûkê,
Qorik zeri yê millan.

Mın çini das û nênu kê,
Genim, genim, Gêlan,
Mın çini das û nênu kê,
Qorik zeri yê millan.

Avranê zava û bûkê,
Genim, genim, Gêlan,
Avranê zava û bûkê,
Qorik zeri yê millan.

Genimê pişta dêrê,
Genim, genim, Gêlan,
Genimê pişta dêrê
Qorik zeri yê millan.

Mın çini das û kêrê,
Genim, genim, Gêlan,
Mın çini das û kêrê
Qorik zeri yê millan.

Avranê sala xêrê,
Genim, genim, Gêlan,
Avranê sala xêrê,
Qorik zeri yê millan.

GEWRÊ

Lêlê Gewrê, kubarê !
Navê kanîka gundê me Bîrîna,
Xwedê hebî jê avê bikişîne,
Bi gumguma, bi misîna,
Kûzî girane, avrazî bilinde,
Milê zerî-kubara min têşîne.
De hay Gewrê!
De hay Gewrê!
Tu bermalya min bî lê!

Lêlê Gewrê, kubarê !
Sêrtê sed carî bi min Sêrtê,
Xelka mine têlî, serê sibehê
bi tena kirasê melesî ji avê tê,
Ezê bala xwe didimê çîqa kirasê melesî
li bejnê tê.
Ca ramîsanekê ji dêmê gulî,
Çavê reşbelek li min keremke,
Wê çaxê mirina malxerab di bîra kê tê.
De hay Gewrê!
De hay Gewrê!
Tu bermalya min bî lê!

Lêlê Gewrê, kubarê !
Ezê navê te nasnakim gazî dikim:
Filan û bêvan!...
Sîng û berê xelka mine têlî,
Mînane bexçekê gulan û sévan,
Dê ji xêra mala xwedê re,
Şevêkê ji şevê çîle-kanûnê zivistanê,
Ezê di ber sîng û berê xelka têlî de
bibûma mêvan.
De hay Gewrê!
De hay Gewrê!
Tu bermalya min bî lê!

Lêlê Gewrê, kubarê!
Ev payîze çaxê maşan û debrê,
De tu rabe, emê du qam limêja sibehê bikin,
Berê xwe bidin paşayê kerem û sebrê,
Belkî nehêlî hesreta çavê reşbelek,
Bi min evdalê-xwedê ra here qebrê.
De hay Gewrê!
De hay Gewrê!
Tu bermalya min bî lê.

Ha gı ran gı ran te ze gı ran
 can gı ran gı ran te ze gı ran
 gu lû re ha na gu lû re ha na
 gu lû re ha na nav ça dı ran

GIRAN - GIRAN

Ha gıran, gıran, teze gıran,
 Can gıran, gıran, teze gıran,
 Gul û rehana, gul û rehana,
 Gul û rehana nav çadırın.

Ha gıran, gıran, tê ji bêriyê,
 Mêze şar daye ser xêliyê,
 Elb û eşir, elb û eşir,
 Elb û eşir, daye siye.

Ha gıran, gıran, tê ji mıtmitan,
 Şar û kıtan tev xelitan,
 Cigerê lawıkan, cigerê lawıkan,
 Cigerê lawıkan te bı peritan.

Moderato

Gi - re sî - rê bi sî - rê lê - lib, lê lib Mey - ro.
 gir - xo - pa - nê bi sî - re tu li - bi ca - ne Mey - ro.

GIRÊ SÎRE BI SÎRE

Girê sîrê bî sîrê
 Lê lib, lê lib Meyro,
 Gir xopanê bi sîrê
 Tu li bi canê Meyro.

Xasiyê Meyro wezîre
 Lê lib, lê lib Meyro,
 Xasiyê Meyro wezîre
 Tu li bi canê Meyro.

Dijvare leme-leme,
 Lê lib, lê lib Meyro,
 Dijvare leme-leme
 Tu li bi canê Meyro.

Dijvare wîle-wîle
 Lê lib, lê lib Meyro,
 Dijvare wîle-wîle
 Tu li bi canê Meyro

Girê sîrê bî k'eleme,
 Lê lib, lê lib Meyro,
 Gir xopanê k'eleme,
 Tu li bi canê Meyro.

GIRTIKÊ HEBSA

Wele nadim, bile nadim
Girtikê hebsa bernadim
Ezê bînim, ezê bînim
Şivan axa ezê bînim
Girtikê xwe ji te bistînim.

Wele nadim, bile nadim
Girtikê hebsa bernadim
Ezê bînim, ezê bînim
Ezê Hemo axa bi xwe re bînim
Girtikê xwe ji te bistînim.

Wele nadim, bile nadim
Girtikê hebsa bernadim
Ezê bînim, ezê bînim
Şemû axa bi xwe re bînim
Koma eşirê bi biberxînim
Girtikê xwe ji te bistînim.

Allegro

Go - vend geş - ya ba - nê k'ur - sî. Wex - ta
bê. lo, lo, wex - ta bê, De' - wat geş - ya ba - nê
k'ur - sî. Sûs - lî - xa - nim de bi - ra bê.

GOVEND GERYA (BANÊ K'URSI)

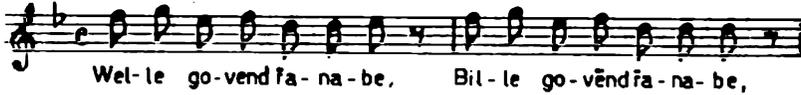
Govend gerya banê k'ursî,
Wexta bê, lo, lo, wexta bê,
De' wat gerya banê k'ursî,
Sûslîxanim de bira bê

Te ç'e' vreşê ser bi nivsî,
Wexta bê, lo, lo, wexta bê,
Te ç'e' vreşê ser bi nivsî,
Sûslîxanim de bira bê

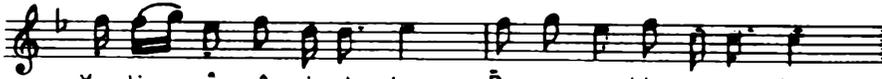
Dil k'etye qîzka muxsî
Wexta bê, lo, lo, wexta bê,
Dil k'etye qîzka muxsî
Sûslîxanim de bira bê

Sergovendiyêda wê reqisî,
Wexta bê, lo, lo, wexta bê,
Sergovendiyêda wê reqisî,
Sûslîxanim de bira bê

Allegro

Wel-le go-vend fa-na-be, Bil-le go-vëndġa-na-be,

Xwe-li mē-rē xi-rab be, Rā-za qe hiş-yar-na be,

Xwe-li mē-rē xi-rab be, Rā-za qe hiş-yar-na be,

Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo,

Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo

GOVEND RANABE

Velle, govend ranabo,
Bille, govend ranabe,
Xwelġ mē-rē xirab be,
Raza qe h'işyar nabe,
Xwelġ mē-rē xirab be,
Raza qe h'işyar nabe,
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.
Nġna, Nġna, Nġnaē
Nġna li gundē me, naē
Çi bikim malē dinyaē,
Bē te sopra min naē,
Xwelġ mē-rē xirab be,
Raza qe h'işyar nabe,
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.

Ha di cġda, di cġda,
Mala apē H'ecġda,
Ramšsanok bide min,
Di quncikē te'rġda.
Welle, govend ranabe,
Bille, govend ranebe,
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.
Awa hatš, awa çu,
Sġar hatš, peya çš,
C'e'vē min bi ç'e'vē reş k'et;
H'iş š aqil pēra çš,
Welle, govend ranabe,
Bille, govend ranebe,
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.
Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo.

Berç'em, berç'em diçûme,
 Benûştê xwe dicûma,
 Liqei dostê bûme,
 Dost k'enîya, pê şabûme.
 Welle, govend ranabe,
 Bille, govend ranabe,
 Lo, lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo.
 Lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo.

Mi dî li gir fitilî,
 E'ynik danî xemilî,
 Xwezil gewra xwe bidîta,
 Li ser k'ewna e'wfiye.
 Welle, govend ranabe,
 Bille, govend ranabe,
 Lo, lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo.
 Lo, lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo. lo.

GUL

Ha Guli, ha Guli, ha Gula yeman,
 Can Guli, can Guli, çiçega çeman.
 Gul xeyizi, Gul xeyizi.
 Gul xeyizi reng lê nema.
 Ha Gula Botan, can Gula Botan,
 Ha gula Botan, can Gula Botan.

Te suret sorê, te suret sorê,
 Te suret sorê, da ber gezan.
 Ser hev ketin, ber hev ketin
 Ser hev ketin, lawikê metan.

GULÊ GUL BEYAZÊ

Jorda, jorda, jorda, lo,
 Mala gul Beyazê.

P'îda, p'îda, p'îda, lo,
 Mala gul Beyazê.

Nava gulê sorda, lo,
 Mala gul Beyazê.

Nava gulê spîda, lo,
 Mala gul Beyazê.

Radimûsim hingorda, lo,
 Mala gul Beyazê.

Radimûsim hîvîda, lo,
 Mala gul Beyazê.

GULÊ HEY NARÊ

Gulê hey narê, bî narê, narê,
Dinê hey narê, bî narê, narê.
Gulê mîn çavê belek xwarê,
Dinê mîn çavê belek xwarê.

Gulê, Gultapo ciki dûze,
Dinê, Gultapo ciki dûze.
Gulê, şîr meydan bûya bûze.
Dinê, şîr meydan bûya bûze.

Gulê sêva sor li gulyê darê,
Dinê sêva sor li gulyê darê,

Gulê şev doste, bî ro baldûze,
Dinê şev doste, bî ro baldûze,

Gulê ço davêm, were xwarê,
Dinê ço davêm, were xwarê,
Gulê tu qismeta vê carê,
Dinê tu qismeta vê carê.

Gulê hey narê, bî narê, narê,
Dinê hey narê, bî narê, narê.
Gulê mîn çavê belek xwarê,
Dinê mîn çavê belek xwarê.

Allegro moderato

GULÊ HOYNAR

Gulê hoynar, hoynar, hoynarê,
Gulê hoynar, hoynar, hoynarê.

Gulê şamqutni bejna xwe ne kir,
Gulê şeweke tûncik şe kir.

Gulê ava Şamê şîrîne,
Gulê belgê dara hêşîne.

Gulê ya min bû xwedê ne kir,
Gulê ya min bû xwedê ne kir,

Gulê memkê qîza cindîne,
Gulê memkê qîza cindîne,

Gulê şivana hêre, hêre,
Gulê hoynar, hoynar, hoynarê.

GULÊ HOY NAR

Gulê hoy nar, hoy nar, hoy narê
Gulê hoy nar, hoy nar, hoy narê.

Gulê ya min bû, xwedê nekîr,
Gulê ya min bû, xwedê nekîr.

Gulê hoy nar, hoy nar, hoy narê
Gulê min çavên belek xwarê.

Gulê şivanan hêre-hêre,
Gulê şivanan hêre-hêre.

Gulê ava Şamê şirine,
Gulê pelkê darê heşine.

Gulê hoy nar, hoy nar, hoy narê
Canê hoy nar, hoy nar, hoy narê.

Gulê memikê keçan cîndine,
Gulê memikê qîzan cîndine.

Gulê hoy nar, hoy nar, hoy narê
Canê hoy nar, hoy nar, hoy narê.

Gulê şamqutnî li bejna xwe kir,
Gulê şe ani, tûncik şe kir.

Gulê min çavên belek xwarê,
Canê min çavên belek xwarê.

GULÊ HEY NARÊ

Gulê hey narê, narê, narê Gulê
Gulê hey narê, narê, narê delal.

Gulê min çavê belek xwarê Gulê
Gulê min çavê belek xwarê delal
Gulê ava kwîzê kevnarê Gulê
Gulê ava kwîzê kevnarê delal.

Gulê ava Şamê şerbete Gulê
Gulê ava Şamê şerbete delal
Gulê ramîsanê keçkokê Gulê
Li mala bavê adete delal.

Gulê mid pacê re meyzekîr Gulê
Gulê ted pacê re meyzekîr delal
Gulê şamqutnî li bejna xwe kir Gulê
Gulê şamqutnî li bejna xwe kir delal.
Gulê a min bû xwedê nekîr Gulê
Gulê a min bû xwedê nekîr delal

Gulê mid pacê re nehêrî Gulê
Gulê ted pacê re nehêrî delal
Şamqutnî li bejnê birî Gulê
Şamqutnî li bejnê birî Gulê
Gulê a min bû xwedê birî Gulê
Gulê a min bû xwedê birî delal.

Allegro

Gul - gu - lî, ha bi gul - gu - lî, gul - gu - lî,

K'esk û sor - da xe - mi - lî, gul - gu - lî,

Din - ya kin û k'e - mi - lî, gul - gu - lî,

Gul - gu - lî, ha bi gul - gu - lî, gul - gu - lî.

GULGULÎ, HA BI GULGULÎ

Gulgulî ha bi gulgulî, gulgulî
K'esk û sorda xemilî, gulgulî,
Dinya kin û k'emilî, gulgulî
Gulgulî ha bi gulgulî, gulgulî

Keç'kê K'urda dengbêjin, gulgulî
Ji ser dila dibêjin gulgulî
T' emam kezî dirêjin, gulgulî
Gulgulî ha bi gulgulî, gulgulî

Xortê K'urda xalisin, gulgulî,
Ji e'lbeta fêrisin, gulgulî,
Xwe e'gîtin, natirsin, gulgulî,
Gulgulî ha bi gulgulî, gulgulî

Keç'kê K'urda delalin, gulgulî
Dengbêjin, deng zelalin, gulgulî
T' ev yekin, t' ev, hevalin, gulgulî
Gulgulî ha bi gulgulî, gulgulî

Alleg

Gul - şê - na min, şê - na min,

Gul - şê - na min, çê - vê min.

GULŞÊNA MIN

Gulşêna min, şêna min,
Gulşêna min, ç'e'vê min.

Te li guhare gupikî,
Gulşêna min, şêna min,

Te li şe'ra serê rişî,
Gulşêna min, ç'e'vê min,

Gulşêna min, sipikî
Gulşêna min, ruh'ê min,

Gulşêna min, ramoşî,
Gulşêna min, ruh'ê min.

GUNDO BÊRÎ

Gundo bêrî, bêrî, bêrî
 Gundo ber xopano bêrî
 Mala gewram li taxa jêrî
 Gundo ber xopano bêrî
 Gewram rinde pez da bêrî
 Gundo ber xopano bêrî
 Ez ramîsim li mala mêrî
 Gundo ber xopano bêrî.

Gundo, bêrya berx û mîya
 Gundo ber xopano bêrî
 Wêl pêşingê av û mîya
 Gundo ber xopano bêrî
 Gewram rinde, mêr kotîya
 Gundo ber xopano bêrî.

Gundo, bêrya berx û peze
 Gundo ber xopano bêrî
 Wêl pêşingê av û heze
 Gundo ber xopano bêrî
 Gewram rinde, mêr tereze
 Gundo ber xopano bêrî

GUR

Newalo bî dar e,
 Dom ha domê, domligê,
 Newala bî dar e,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Newalo bî bi ye,
 Dom ha domê, domligê,
 Newalo bî bi ye,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Gur hato bî xwar e,
 Dom ha domê, domligê,
 Gur hato bî xwar e,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Gur têyo hêdi ye,
 Dom ha domê, domligê,
 Gur têyo hêdi ye,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Çavê gur li kar e,
 Dom ha domê, domligê
 Çavê gur li kar e,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Çavê gur li mi ye,
 Dom ha domê, domligê
 Çavê gur li mi ye,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Kar kara muxtar e,
 Dom ha domê, domligê
 Kar kara muxtar e,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Mi, mi ya Cîndi ye,
 Dom ha domê, domligê
 Mi, mi ya Cîndi ye,
 Çûm Saxnisa Gonigê.

Moderato

Ha ber-de, ber-de, ber-de, law-ko zen-da zer-ber-de,

ez hatim te bi-vî-nim, ha ber-de, ber-de, ber-de.

HA BERDE

Ha berde, berde, berde,
Lewko zenda zer berde,
Ez hatim te bivînim,
Ha berde, berde, berde.

Dê û bavê te min nazin,
Ha berde, berde, berde,
Ez hatim aliê weda,
Lewko zenda zer berde.

Dê û bavê te mi k'inin,
Lewko zenda zer berde,
Ez hatim te bixazim,
Ha berde, berde, berde.

K'oçkerîa rê me neda,
Lewko zenda zer berde,
Min xastî bavê neda,
Lewko zenda zer berde.

Ha ber-de, ber-de, ber-de De-la-lo, des-tê min ber-de.

Ha ber-de, ber-de, ber-de De-la-lo, des-tê min ber-de.

HA BERDE

— Ha berde, berde, berde,
Delalo, destê min berde,
Ha berde, berde, berde,
Delalo, destê min berde.

— Gede were min bixaze,
Dê û bava bistîne,
Ew merîne p'ir re'min,
Qelenê p'ir nastînin.

— Xortê delal E'fixan,
Mêrkê maqûlo, mêrxas,
Zû bike min birevîne,
Destê bavê hilîne.

— Ez hatim te bivînim,
Ji dê~bavê te bistînim,
Qelenê te min nestînin,
Ez gelekî k'esivim

— Dilê meda bû bahar,
Hersal, hergav em cînar,
Gava, gava t têtî,
Gul û sosina hiltêtî.

— Tu kulîlka rû e'zman,
Tu çîç'eka nav dilkan,
Tu kulîlka rû e'rdan,
P'erîşanê, P'erîşan.

Allegretto

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are: "Lê bi Ha - cê, bi Ha - cê, bi Ha - cê, Ha - cê - Hac." The second staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody continues with eighth and quarter notes. The lyrics are: "Lê bi Ha - cê, bi Ha - cê, bi Ha - cê, can, wey, can."

HACÊ-HAC

Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, Hacê Hac,
Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, can, wey can.

Zêr li sêrî bû t'acê, Hacê-Hac,
Zêr li sêrî bû t'acê, can, wey can.

Wextê lawka zewacê, Hacê-Hac
Wextê lawka zewacê, can, wey can.

Karê xezala cotin, Hacê-Hac
Karê xezala cotin, can, wey can.

Berbi dengê xwe dikotin Hacê-Hac
Berbi dengê xwe dikotin can, wey can.

Nêç'îrvan melkemetin, Hacê-Hac
Nêç'îrvan melkemetin, can, wey can.

Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, Hacê Hac,
Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, can, wey can.

Karê xezala bi sêne, Hacê-Hac
Karê xezala bi sêne, can, wey can.

Berbi dangê xwe têne, Hacê-Hac,
Berbi dangê xwe têne, can, wey can

Nêç'îrvane malêne, Hacê-Hac,
Nêç'îrvane malêne, can, wey can.

Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, Hacê-Hac,
Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, can, wey can.

Karê xezala bi çarin, Hacê-Hac.
Karê xezala bi çarin, can, wey can.

Berbi dengê xwe dik'alın, Hacê-Hac
Berbi dengê xwe dik'alın, can, wey can.

Nêç'îrvane xwendk'arin, Hacê-Hac
Nêç'îrvane xwendk'arin, can, wey can.

Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, Hacê Hac,
Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, can, wey can.

Karê xezala bi pêncin, Hacê-Hac
Karê xezala bi pêncin, can wey can.

Berbi dengê xwe gencin, Hacê-Hac
Berbi dengê xwe gencin, can, wey can.

Nêç'îrvane kurmêncin, Hacê-Hac
Nêç'îrvane kurmêncin, can, wey can.

Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, Hacê Hac,
Lê bi Hacê, bi Hacê, bi Hacê, can, wey can.

Karê xezala bi şeşin, Hacê-Hac
Karê xezala bi şeşin, can wey can.

HA GULA ZER

Ha gula zer,
Ca gula zer,
Ha zeriye, zeriye.

Ha gula zer,
Ca gula zer,
Ha zeriye, zeriye.

Ha gula zer,
Ca gula zer,
Ha zeriye, zeriye.

Ha gula zer,
Ca gula zer,
Ne qazım, ne gulingım.

Ha gula zer,
Ca gula zer,
Ne şêrım, ne pilingım.

Hamin di ji ma lan ber jê ro ber jê ro

HA MIN DI

Ha mın di ji malan berjêro, berjêro,
Ha mın di ji malan berjêro, berjêro.

Ha mın di ji malan hawa çû, hawa çû,
Ha mın di ji malan hawa çû, hawa çû.

Şivika destan kennêro, kennêro,
Şivika destan kennêro, kennêro.

Ber bı mala keya çû, peya çû,
Ber bı mala keya çû, peya çû.

Çı bikım yara bı mêro, bı mêro,
Çı bikım yara bı mêro, bı mêro.

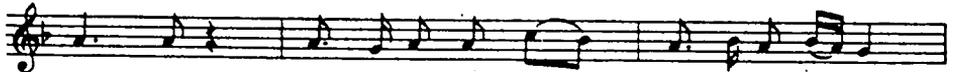
Siwari hat û peya çû, peya çû,
Siwari hat û peya çû, peya çû.

Dilê xortan vêra çû, vêra çû,
Dilê xortan vêra çû, vêra çû.

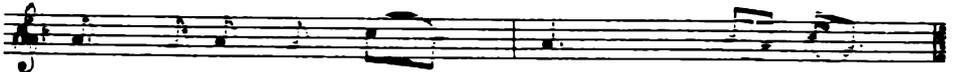
Moderato

Ha şı.lo-re, hay. hay. hay, hay. ge-ni.mê bê-de-

-ra, wey. Can şı-lo-re ca-nê. ku-ro dî-no.

ge-ni-mê bê-de-ra, hay, hay.

HA ŞILORE

Ha şilore, hay, hay, hay, hay, genimê bêdera, wey,
Can şilore canê, kuro dîno genimê bêdera, hay, hay.

Biskê zerya min, hay, hay, bûne sê kera, wey,
Gulyê bedewê, kuro dîno, bûne sê kera, hay, hay,

Bigrin ramûsin, hay, hay, van xizêm zera, wey
Bigrin ramûsin, kuro dîno, van xizêm zera, hay, hay.

Ha şilore, canê hay, hay, hay, genimê gidîşa, wey,
Can şilore canê, kuro dîno genimê gidîşa, hay, hay.

Biskê tobavê, hay, hay, bûne sê tîşa, wey,
Gulyê bedewê, kuro dîno, bûne sê tîşa, hay, hay.

Bigrin ramûsin, hay, hay, daykêd dergûşa, wey,
Bigrin ramûsin, kuro dîno, daykêd dergûşa, hay, hay.

Ha şilore, canê hay, hay, hay, genimê şovêye, wey,
Can şilore canê, kuro dîno genimê şovêye, hay, hay.

Gulyê tobavê, hay, hay, dak'etin k'ovêyo, wey,
Gulyê bedewê, kuro dîno, dak'etin k'ovêyo, hay, hay.

Bigrin ramûsin, hay, hay, delalya dêyo, wey,
Bigrin ramûsin, kuro dîno, delalya dêyo, hay, hay.

Min holek çêkir, hay, hay, hol ji dara darê, wey,
Min holek çêkir, kuro dîno, hol ji dara darê, hay, hay.

Çend k' ašo lêda, hay, hay, hol k'ete xarê, wey,
Çend k' ašo lêda kuro dîno, hol k'ete xarê, hay, hay.

Serholî dûre, hay, hay, şerjêkin karê, wey,
Serholî dûre, kuro dîno, şerjêkin karê, hay, hay.

Min holek çêkir, hay, hay, hol ji dara merxê, wey,
Min holek çêkir, kuro dîno, hol ji dara merxê, hay, hay.

Çend k' ašo lêda, hay, hay, hol k'ete çerxê, wey,
Çend k' ašo kuro dîno, hol k'ete çerxê, hay, hay.
Serholî dûre, hay, hay, şerjêkin berxê, wey,
Serholî dûre, kuro dîno, şerjêkin berxê, hay, hay.

HAY CELEBE

Hey celebe, hey celebel
Wele bavo xweş celebel
Ji Mûsil birye Helebe,
Wele bavo xweş celebel
Ew celebê berx û mîya
Wele bavo xweş celebel
Min jimartin, sed û sî ye
Wele bavo xweş celebel
Mi-j gewrê re da bi derzî ye
Wele bavo xweş celebel!

Ew celebê van bizina
Wele bavo xweş celebel
Min çêrandî li dor kizina
Wele bavo xweş celebel!
Mi-j gewrê re da bi bazine
Wele bavo xweş celebel!
Ew celebê berx û kara
Wele bavo xweş celebel!
Min jimartin, sed û çare
Wele bavo xweş celebel!
Mi-j gewrê re da bi guhare
Wele bavo xweş celebel!

Ew celebê van karika
Wele bavo xweş celebel!
Min çêrandî li dor tatika
Wele bavo xweş celebel!
Mi-j gewrê re da bi qiflika
Wele bavo xweş celebel!
Ew celebê van berana
Wele bavo xweş celebel!
Min çêrandî li zozana
Wele bavo xweş celebel!
Mi-j gewrê re da bi karbana
Wele bavo xweş celebel!

Ew celebê pezên qere
Wele bavo xweş celebel!
Min çêrandî li dor mexere
Wele bavo xweş celebel!
Mi-j gewrê re da bi kembere
Wele bavo xweş celebel!

HAY DE NAYÊ

Hay de nayê, hay de nayê
Tu xezala-l ber çemayê
Tu keroşka-l nav lemayê
Tu kevoka li ber çayê.

HAY DIL

Hay dil, hay dil,
Hay dil... dil xirabe yedê.
Hay dil, birinê dilê min pîr kûre,
Eman eman, pîr xedare.

Derdê dîlan pîr xirabe,
Eman gîdi û bê çare.
Lo lo lawîko, lo lo kurîko!
Halê te ne hale, û derdê dîlan pîr xirabe,
Û bê çare.

Birindarim... birindarim, eman-eman,
Lê gîdiyanê, li wan çolan.
Birindarim, kûr dînalim, eman eman ji kezebê.
De herin doxtorki binin ji Beyrûtê, ji Helebê.
Bextê te hekîmo, derman bîki vê serê sibê.
Hay dil, hay dil,
Hay dil... dil xirabe yedê.

HAY DIL DILO LO

Hay dil, hay dil, dîlo lo
Te dîgo çî,mî dîgo wîlo lo.
Wexta ez hatim were lo !
Heyran ez heliyam lo.

Hay dil, hay dil, dilê geş.
Te dit gellek tiştê xweş.
Pê ez bigîrim, bîfroşe !
Helandim kezeba reş.

Hay dil, dilê xortani,
Gellek tiştên xweş zani.
Mî dîgo qey tu b' zîmani
Lê kurmanci nîzani.

Hay dil, hay dil, dîlo lo
Te dîgo çî,mî dîgo wîlo lo.
Wexta ez hatim, were lo !
Heyran ez heliyam lo.

HEY MÎRO

Hey mîro, mîro, mîro
Hekîmo xweş wezîro
Roj hat qîya nîro
Şer xweşkir, bi qefta şîro.

Hey hatin, hatin, hatin
Koçer ji zozana hatin
Dora mîrgê wer hatin
Hemî Ereb û tatin.

Hey têno, têno, têno
Koçer ji zozana têno
Dora mîrgê wer têno
Hemî koçerê çêno

♩ Allegro

Hay lê lê lê lê lê Hay Bu kê Na-re

Hay lê lê lê lê lê Xam lê-we-la tê

Hay lê lê lê lê lê Ka - bi-çim gun-de - me

Hay lê lê lê lê lê Bax - û ren-gî - ne

Da - we - ta qiz - ma xo - ort û zê - rî - ne.

HAY LÊ LÊ

Hay lê lê lê lê lê
 Hay Bukê narê
 Hay lê lê lê lê lê
 Xamlê welatê
 Hay lê lê lê lê lê
 Tu were runê
 Hay lê lê lê lê lê
 Bo min xlatê

Hay lê lê lê lê lê
 Hay Bukê narê
 Hay lê lê lê lê lê
 Qezgan wehîlê
 Hay lê lê lê lê lê
 Biskan tu qildî
 Hay lê lê lê lê lê
 Dil pir evîne

Hay lê lê lê lê lê
 Axa welatê
 Hay lê lê lê lê lê
 Bo te dibejim

(Girêdan)

(Girêdan)

Hay lê lê lê lê lê
 Ka biçim gunde mê
 Hay lê lê lê lê lê
 Bax û rengî mê
 Xort û zerinê
 (Girêdan)

Hay lê lê lê lê lê
 Hay Bukê narê
 Hay lê lê lê lê lê
 Xemla xwe berdê

Moderato

Hay nêr - gız, nêr - gız, nêr - gız, nêr -
- gi - zê. na - ri cûwa - nê. Hay nêr - gız, nêr - gız, nêr - gız, sor -
- gu - lê bê - rî - va - nê.
Nêr - gi - za ç'ia - kî fe - şim, nêr -
- gi - zê, nêr - gi - zê, nêr - gi - zê, nari cû - wa - nê,
De - la - la ç'ia - kî fe - şim, sor -
Bap.
De - la - la ç'ia - kî fe - şim, sor -
- gu - lê bê - rî - va - nê.

HAY NÊRGIZ

Hay nêrgız, nêrgız, nêrgız, nêrgizê, nari cûwanê,
Hay nêrgız, nêrgız, nêrgız, sorgulê bêrivanê.
Nêrgiza ç'îakî reşim, nêrgizê, nêrgizê, nêrgizê, nari cûwanê,
Delala ç'îakî reşim, sorgulê bêrivanê.

Hay nêrgız, nêrgız, nêrgız, nêrgizê, nari cûwanê,
Hay nêrgız, nêrgız, nêrgız, sorgulê bêrivanê.
H'imayîla bi nexşim, nêrgize, nêrgizê nêrgizê,
H'imayîla bi nexşim, sorgulê bêrivanê.

Moderato

Hey be - rî, be - rî, be - rî,
An - dê - rê av li h'e - rî.

The musical score consists of two staves of music in a 2/4 time signature. The tempo is marked 'Moderato'. The melody is written in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables that span across multiple notes. The first staff contains the lyrics 'Hey be - rî, be - rî, be - rî,' and the second staff contains 'An - dê - rê av li h'e - rî.'

HEY BERÎ

Hey berî, berî, berî
Andêrê av li h'erî.

Min dîbû Sêvê bê dê,
Hey berî, berî, berî.

Ez çûme berya bê xwê,
Hey berî, berî, berî.

Ez çûme berya bê av,
Hey berî, berî, berî.

Min dîbû Sêvê bê bav,
Hey berî, berî, berî.

HÊLI DAY

Hêli day, hêli day,
Heseno hêli.
Hesen zava ye day,
Xwedê bihêli.

Hêli day, hêli day,
Heseno hêli.
Hesen zava ye day,
Xwedê bihêli.

Hat ji gundê me day, kaxizek sore.
Çû ji gundê me day, kaxizek sore.
Hesen zava ye day, zavaki zore.

Hat ji gundê me day, kaxizek zere
Çû ji gundê me day, kaxizek zere
Hesen zava ye day, zava qembere

Hêli day, hêli day,
Heseno hêli.
Hesen zava ye day,
Xwedê bihêli.

Hêli day, hêli day,
Heseno hêli.
Hesen zava ye day,
Xwedê bihêli.

Hat ji gundê me day, kaxizek reşe
Çû ji gundê me day, kaxizek reşe
Hesen zava ye day, zava keleşe

Allegro

Her Dad, her Dad, her Da - do lo, Da - do - ka
min Da - do. Da - do k'î - sik ni - qi - şa - (a)nd,
Da - do - o. Da - do - ka min Da - do.

HER DAD

Her Dad, her Dad, her Dado lo,
Dadoka min Dado,
Dado k'îsik niqışand,
Dado, Dadoka min Dado.

Her Dad, her Dad, her Dado lo,
Dadoka min Dado,
Ha li ber piştê, ha li teniştê,
Hiik'ışand, Dadoka mi Dado.

Her Dad, her Dad, her Dado lo,
Dadoka min Dado,
Dado qıza melleye,
P' așil t'ije xurmeye.

Her Dad, her Dad, her Dado lo,
Dadoka min Dado,
Dado qıza k'eşşe,
P' așil t'ije k'ışmîşe.

HER BÊLİM

Her bêlim, bêlim, bêlim, Xwedê hivza me bika
Her bêlim lo. Her bêlim lo.
Her bêlim, bêlim, bêlim, J' tometên mala xalê
Evdalım lo. Evdalım lo.

Taji berda kewroşkê
Her bêlim lo.
Taji berda kewroşkê
Evdalım lo.

Her sê malên newalê
Her bêlim lo.
Her sê malên newalê
Evdalım lo.

Her sê malên lı koşkê
Her bêlim lo.
Her sê malên lı koşkê
Evdalım lo.

Xwedê hivza me bika
Her bêlim lo.
J' tometên mala xwişkê
Evdalım lo.

Taji berda xezalê
Her bêlim lo.
Taji berda xezalê
Evdalım lo.

HERE LEYLÊ LEYLÊ

Herê leylê, leylê, leyl û leylanê
Kera bêriyê reşe, tu gula vi canî.
Ser barê min bar zêbeşe, keçikê nîzami
Bêrivan çî keleşe, leyl û leylanê

Herê leylê, leylê, leyl û leylanê
Kera bêriyê cûne, leyl û leylanê
Ser barê min bar titûne, leyl û leylanê
Bêrivan çî keleşe, tu gula vi canî.

Herê leylê, leylê, leyl û leylanê
Kera bêriyê boze, tu gula vi canî.
Ser barê min bar qantoze, leyl û leylanê
Bêrivan çî fitoze, tu gula vi canî.

Lento

He . . rê lo, Ba . so lo, wî lo . î- mo . îî,
Év . da . lo, Ba . so lo, wî lo . î- mo . îî.

HERÊ LO BASO

Herê lo, Baso lo, wî lotî-motî,
E'vdalo, Baso lo, wî lotî-motî.

Dest kire cêbê lo, wî yar k'ete bîrê,
Dest kire cêbê lo, wî yar k'ete bîrê.

Te li min gofî lo, wî melkematî,
Te li min gofî lo, wî melkematî.

Herê lo, Baso lo, wî çîma, çîma,
E'vdalo, Baso lo, wî çîma, çîma.

Herê lo, Baso lo, wî kurê pîrê,
E'vdalo, Baso lo, wî kurê pîrê.

Çî li hal-hale lo, wî nav genîma,
Çî li hal-hale lo, wî nav genîma,

Tîving hildabû lo, wî çû nêç'îrê,
Tîving hildabû lo, wî çû nêç'îrê.

Te li wê bejnê lo, wî mame tima,
Te li wê bejnê lo, wî mame tima.

Allegretto

HERÊ, RINDÊ

Herê, rindê, rindê, rinda min.
Belê rindê, rindê, rinda min.

Herê, rinda mine awazî,
Belê, dosta mine awazi.

Herê wêda tê bi çawîşe,
Belê wêda tê bi çawîşe,

Herê, te k' ofî barê gaki,
Belê, te k' ofî barê gaki,

Herê, ç'evê reş bexşîşe,
Belê, ç'evê reş bexşîşe,

Herê, k' ember barê peyaki
Belê, k' ember barê peyaki

Herê, rinda min t'ewnek danî,
Belê, dosta min t'ewnek danî.

Herê, tu ji malê mera nakî,
Belê, tu ji malê mera nakî.

Herê nexşê ort'ê gul danî,
Belê nexşê ort'ê gul danî.

Herê, tuê malê me xirabkî,
Belê, tuê malê me xirabkî.

Herê, navê min û xwe lê danî,
Belê , navê min û xwe lê danî.

HERNE PÊŞ

Bırayîn delal win werin kurdino
Bihîştta welat da'm herin, merdino
Eger win nayên vane keç em meşin
Base koletî serfiraz her bijîn

Heme pêş herne pêş dew û dem ya weye
Welat çav li rê bendewarê meye

Keçên nûgîhay em dixwazin xebat
Me canê ciwan danî rêka welat
Dilê me j'pola gurçik bûne hesin
Bo ala rengin win werin em besin

Heme pêş herne pêş dew û dem ya weye
Welat çav li rê bendewarê meye

HERNE PÊŞ KARKERNO

Herne pêş karkernol
Bırano herne pêş!
Herne pêş karkernol
Hevalno herne pêş!
Ala me ya sor
Sinoran bibûre.

Ala me pêşta em dimeşin.
Ala me pêşta em dimeşin.
Ala me pêşta em dimeşin;
Armanc sosyalizm û azadi.

Herne pêş karkerno!
Bırano herne pêş!
Banzdide zaferê
Ala piroz.

Ala me pêşta em dimeşin.
Ala me pêşta em dimeşin.
Ala me pêşta em dimeşin;
Armanc sosyalizm û azadi.

HER RO HER ŞEV

Serê malan darik
Lê, lê, darik lê
Binê malan darik,
Lê, lê, darik lê

Wê darê ji narik.
Lê, lê, darik lê
Wê darê ji narik.
Lê, lê, darik lê

Her ro-her şev yarik.
Lê, lê, yarik lê
Her ro-şev yarik.
Lê lê yarik lê

Serê malan çûkik
Lê, lê, çûkik lê
Binê malan çûkik
Lê, lê, çûkik lê

Wê çûkê ji tûkik,
Lê, lê, tûkik lê
Wê çûkê ji tûkik,
Lê, lê, tûkik lê

Her ro-her şev bûkik
Lê lê bûkik lê
Her ro- her şev bûkik
Lê lê bûkik lê

Serê malan gûzîk,
Lê, lê, gûzîk lê,
Binê malan gûzîk,
Lê, lê, gûzîk lê,

Wê gûzîkê gûzîk,
Lê, lê, gûzîk lê,
Wê gûzîkê gûzîk,
Lê, lê, gûzîk lê,

Her ro-her şev qizîk,
Lê, lê, qizîk lê,
Her ro-her şev qizîk,
Lê, lê, qizîk lê.

HER WENDELİ

Her Wendeli, Wendeli.
Her Wendeli, Wendeli.

P'arsuyê wi kime hûre.
Her Wendeli, Wendeli.

Hû werne, werne.
Her Wendeli, Wendeli.

H'irçek têye nav tirşika.
Her Wendeli, Wendeli.

Hûn werne rewa h'irçê.
Her Wendeli, Wendeli.

Şerê h'irçê û şemsika.
Her Wendeli, Wendeli.

H'irçek têye gelyê k'ire,
Her Wendeli, Wendeli.

H'irçek têye nav malane.
Her Wendeli, Wendeli.

Şerê h'irçê û midûre.
Her Wendeli, Wendeli.

Şerê h'irçê û be'ravane,
Her Wendeli, Wendeli.

Her Wendeli, Wendeli.
Her Wendeli, Wendeli.

HESENÊ İRBAM

Hesenê İrbam qurban, siyar lı nişt ın,
Lı deştı me Qebaxtepe cırıt listın,
Sıyarê xelkê hatın rabırtın,
Brangê mın l' şûnê xwe hıştın.

Hey brano brano l' her derekê win mano,
Derê oda wan hiltınım, xwedanê mêvana kijano.

(Sanz yôresi türkülerinden)

HESENÊ MÛSA

Hey wax, hey wax, hey wax mala minê!
Soz û bext û qerar neman li darê dinê
Xwedê xerab bikê mala xwedî dilgirtinê
Yabo, yadê, Hesenê mala Mûsa min dixwazi
min nadinê,

Wele bi Xwedê min didinê- min bidinê,
min nadinê, ezê kincê xwe bişênime ser
boyaxê reşkirinê,

Ezê mara mêra piştî çavê reş û belek
li xwe heram kim li darê dinê.

De hey wax mala minê!

Sola torinê mala Mûsa qetya ji çûyênê, ji hatinê
Cilê mala bavê min qetiyar ji daninê, ji raxistinê
Guhê dêka min qul kirin bi galgalê, bi gotinê
Heyf û xebînetê çavê reş û belek sirta golê
ax û av ketinê.

De hey wax, hey wax... mala minê

Mala minê, mala minê, mala minê !

Heseno qurba li me derketî cejna Remezanê
Qizê gundê me derketin ber govendê, ber dîlanê,
Xortê gundê me derketin ber kêlikê, ber nişanê
Ezê çîqa çavê xwe rebenê digêrinim, nagerînim
ezê torina mala Mûsa qe nabênim li meydanê.

De hey wax, ...mala minê !

Hey wax, mala mine !

Yadê rebenê ! Hesenê mala Mûsa tenbûrvane
Gustîla tilya torinê malê qaş-almase, karevane
Xwedê xerab bikî mala Simê Qaso, Hesenê Cafo !
Li serê min û torine mala Mûsa rakirne fermane.

De hey wax, ...mal minê !

Hey wax, mala mine !

Min dî dawetka li Biloka xopan digerîya,
Ez û Hesenî mala Mûsa ketin çiyayê mazi
nav devîya,

Ketin kêf û henek û lîz laqirdiya

Min dî tîfingka ji sirta golê diteqîya

Hesenê mala Mûsa bi ser mi-de wergerîya

Simo digo: Xwekê Hedo ! birîna Hesenê Mûsa
ka li kuya ?

Minê digo: Simo ! Keko ! korocaxo!

Birîna Hesenê Mûsa li ebabelek li nava piya

De hey wax, hey wax ! mala minê

H' ESENİKO

Haê, haê, haê, haê, de haê, haê,
 Heseniko gurba, de haê, haê, haê, haê,
 De haê, haê, delilê Asê.
 Haê, haê, haê, haê, de haê, haê,
 Asê vêspê destê H'esenikê xwe girte,
 Bir ber ava ç' emê Mûradê,
 Du, sê denge gezikir go:
 "K'eleş lawko ez bextê te ji xwedême,
 De haê, haê, delilê Asê.
 De tu H'esenikê min derbazke"
 Asê digo: "Ez k' efilê heqê tema, delilê Asê"

Haê, haê, haê, haê, de haê, haê,
 Heseniko gurba, de haê, haê, haê, haê,
 De haê, haê, delilê Asê.
 Asê digot: "H' emû ç'iya neman, haê, haê, de haê, haê,
 Ci ç'iya neman, haê, haê, de haê, haê,
 Li min xwera lê danenî, haê, haê, de haê, haê,
 Kanî neman, haê, haê, de haê, haê,
 Go, Asê xwera av lê neanî
 Asê digot: "Min çira yekî
 Mîna H' esenikê xwera nanî, delilê Aşê".

HEVAL

Heval megri, melorine, Heval megri, melorine.	Heval xaniyê bavan çal e, Heval xaniyê bavan çal e,	Heval xwaniyê bavan kort e, Heval xwaniyê bavan kort e.
Istêran ji xwinê nebarine, Istêran ji xwinê nebarine.	Van dilopan nal û nal e, Van dilopan nal û nal e.	Van dilopan şort û şort e, Van dilopan şort û şort e.
Loman meke, dê tunine, Loman meke, dê tunine.	Heval dıgri, zava kal e, Heval dıgri, zava kal e.	Heval megri, zava xort e, Heval megri, zava xort e.
Heval megri, melorine, Heval megri, melorine.	Heval megri, melorine, Heval megri, melorine.	Heval megri, melorine, Heval megri, melorine.

HEY DOLABÊ

Hey dolabê, dolabê,
Eman yeman dolabê,
Hey dolabê, dolabê,
Bû şingina dolabe.

Dolab j' dara darâ
Hey dolabê, dolabê.
Dirêsim heriyâ karê
Eman yeman dolabê.

Dolab j' dara biyê
Hey dolabê, dolabê.
Dirêsim heriya miye
Eman yeman dolabê.

Dolaba rizi-mizi
Hey dolabê, dolabê.
Min gewrê j' bavê dizi
Eman yeman dolabê.

HEYLA BÊZÊ

Heyla bêzê, li te bêzarê!
Çelemçitî da ber şarê
Sêva sorê li gulîya darê
Lawno ! lêxin bînîn xwarê!

Bêzê kevoka beleke
Firek da xwe çû feleke
Yarê bêzê sed û yeke

Bêzê kevoka sipî ye
Firek da xwe çû banî ye
Yarên bêzê sed û si ye

HEYLA DELALÊ

Heyla delalê, weyla hevalê
Ez û delalê çûne qirşika
Wê-l me derketin siwarê şimika
Wê-j me bistênin delalê cotê memika

Heyla hevalê
Weyla delalê

Ez û delalê çûne piştîya
Wê-l me derketin siwarê romîya
Wê-j me bistênin hel û morîya

Heyla hevalê
Weyla delalê

Ez û delalê çûne çolê wo
Wê-l me derketin siwarê romê wo
Wê-j me bistênin qeza piştê wo

Heyla hevalê
Weyla delalê

Ez û delalê çûne sergîna
Wê-l me derketin siwarê Badîna
Wê-j me bistênin cote potîna

Heyla hey lâlê
Heyla hevalê
Weyla wey lâlê
Weyla delalê

HEY LAWÎN

Hey lawîn, lawîn, lawîne.
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Min sê peya deştê dîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Min sê peya deştê dîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Hesê peya celalîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Hesê peya celalîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

T'ivingê mila e'ynelune.,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

T'ivingê mila e'ynelune.,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Gede hatye min birevîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Lawik hatye min birevîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Min bavêje t'erkyâ zîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Min bavêje t'erkyâ zîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Min hêlanêd bilind xîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Min hêlanêd bilind xîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Zozanêd me cot kanîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Zozanêd me cot kanîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Min ji kanya gul çinîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Min ji kanya gul çinîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

T'ilya lawik ew birîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

T'ilya lawik ew birîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Min şandye h'ekîm bîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Min şandye h'ekîm bîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

H'ekîm mala xweda nîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

H'ekîm mala xweda nîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Înşalla xweda nîne,
Hey lawîn, lawîn, lawîne.

Înşalla xweda nîne,
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Hey lawîn, lawîn, lawîne.
Hey lo, lo, kuro min lawîne.

Allegro

Hey lê kal. hey lê kal. hey lê ka - lo, ka - li - ko.
E - vî ka - lî çi di - kir? Çerx û çer - kez xwe - di - kir,
Di - ra - nê rî - zî çê - kir, be - sa ze - wa - cê di - kir,
Hey lê kal. hey lê kal, hey lê ka - lo, ka - li - ko.

HEY LÊ KAL

Hey lê kal, hey lê kal, hey lê kalo, kaliko. Hey lê kal, hey lê kal, hey lê kalo, kaliko.
Evî kalî çi dikir? Çerx û çerkez xwedikir. Navê kalê Emine, bavê lê kir t'emîne.
Diranê rizî çêkir, be'sa zewacê dikir. Çar-pênc h' ev girtîne, du-sê h'ev berdayîne.
Hey lê kal, hey lê kal, hey lê kalo, kaliko. Hey lê kal, hey lê kal, hey lê kalo, kaliko.

Hey lê kal, hey lê kal, hey lê kalo, kaliko.
E'mrê kalê nod sale, kalê t'irê sî sale.
Evî kalî çi dikir? Çerx û çerkez xwedikir.
Hey lê kal, hey lê kal, hey lê kalo, kaliko.

HEY LO LO DELAL

Hey lo, lo delal,
Hey lo lo lo lo lo lo lo delal.
Bî gavê dibêjîm delal,
Bî saetê dibêjîm delal,
Ezizê ber dilê mîn Xeyo, lo lo lo lo lo.

De lê lo heyran
W'ezê delalê malê bîrêkîm,
W'ezê taşteki ji delalê malê ra çêkîm,
W'ezê temamê rûnê Xenisan jêra lêkîm,
Eger qeyma delalê malê pê neyê
W'ezê cotê memikan jêra pêşkêşkîm.

Hey lo, lo delal... (*Girêdan*)

De lê lo heyran,
Berika Mêrdînê beriki dûze.
Pozê Qerecdaxa şewiti lî serda
xûze.
Nava singê mehbûbê mîn, evdalê,
Temam ziv û zêr û altûne.

Hey lo, lo delal... (*Girêdan*)

Moderato

Hey lo, Şê - nî. hey lo, Şê - nî.
hey lo, Şê - nî. hey lo, Şê - nî.
De tu we - re ma - la, Şê - nî.
hey lo. Şê - nî. hey lo. Şê - nî.
De tu we - re ma - la. Şê - nî.
dew - ra sa - re we - re xê - nî.
Hey lo, Şê - nî. hey lo. Şê - nî.
dew - ra sa - re we - re xê - nî.

HEY LO, ŞÊNÎ

Hey lo, Şênî, hey lo Şênî, hey lo Şênî, hey lo Şênî.
De tu were mala. Şênî, hey lo Şênî, hey lo Şênî.
De tu were mala Şênî, dewra sare were xênî.
Hey lo, Şênî, hey lo Şênî, dewra sare were xênî.

HEY WAX LI MIN

Hey wax li min wax
Ev çî dinya ye?
Kurdîstan bindestê dijîmîna ye,
Mal û milkê min jî xelkê ra maye.

Bax û baxçê min tevda kani nê,
Dilê min jî we ax kul û brin e,
Em dawe dikin, dibên wî ki nê,
Mexsedê dilan dişewitine.

Hey wax .... (*Girêdan*)

Welatê şêrin em te j' bir nakin,
Dest bîdî dest hev bî hev ra bangkî,
Kurdîstana şêrin zû azadkî.

Hey wax .... (*Girêdan*)

HINÊ BÎNIN

Hinê binî d' teşte kî
Şîr û şerbetê çêkî
Kevçî b' kevçî rûn lêkî
Binî l' destê zavê kî
Binî l' serê bûkê kî

Şara bûkê heft reng e
Dayê rabe dereng e
Dawet hate ber derî
Bîna bûkê pîrr teng e
Bîna zavê pîrr teng e

Ha dilan dilan dilan
Stran û dilan dilan
Çî bûkeke delal e
Zava bû xwedî mal e.

Allegro

Ho - ho - hoy Na - ze Na - ze Na - ze
 ho - ho hoy Na - ze ger - den ga - ze.

HO, HO, HOY NAZÊ

Ho, ho, hoy, Nazê, Nazê, Nazê, Ho, ho, hoy, Nazê gerden gazê.	Gerden şûşe gélazê, Ho, ho, hoy, Nazê, Nazê, Nazê.
Ez Nazêva çûne dara, Ho, ho, hoy, Nazê, Nazê, Nazê	Radimûsim paşê razê, Şîrin, rindê Nazê.
Em p'ev k'elin nol'ila dara, Şîrin, rindê Nazê.	Ez ne nazim ne nazikim, Ho, ho, hoy, Nazê, Nazê, Nazê.

Derdê dila ez pepûkim,
Şîrin, rindê Nazê.

Allegro

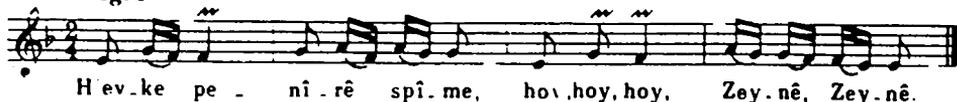
Hoy can, hoy can, hoy ca - nê, hoy ca - nê.
 Hoy can, hoy can, hoy ca - nê. Ri - h'a - nê.

HOY CAN

Hoy can, hoy can, hoy canê, hoy canê, Hoy can, hoy can, hoy canê, Rih'anê.	Me qirarkir bi xîret, hoy canê, Me qirarkir bi xîret, Rih'anê
Hoy canê, e'rdî h'işk bû, hoy canê, Rih'anê, e'rdî h'işk bû, Rih'anê.	Çêkir cewê avdanê, hoy canê, Çêkir cewê avdanê, Rih'anê
T'iye lê me'r û mişk bû, hoy canê, T'iye lê me'r û mişk bû, Rih'anê,	Deşt ji bûne zozane, hoy canê, Deşt ji bûne zozane, Rih'anê

Bona p'ala, gundyane, hay canê,
 Bona p'ala, gundyane, Rih'anê.

Allegro

H'ev.ke pe - ni - rê spi.me, hoy.hoy.hoy, Zey.nê, Zey.nê.

HOY ZEYNÊ

H' evke penîrê spîme.
Hoy, hoy, hoy, Zeynê, Zeynê.

H'evke penîrê sorim,
Hoy, hoy, hoy, Zeynê, Zeynê.

H' evke penîrê spîme.
Kulîlka E' vdile'nyê.

H'evke penîrê sorim,
Kulîlka E' vdile'nyê.

H'mayîla dor cindîme,
Hoy, hoy, hoy, Zeynê, Zeynê.

H'imayîla dor bi dorim,
Hoy, hoy, hoy, Zeynê, Zeynê.

H'imayîla dor cindîme,
Kulîlka E' vdile'nyê.

H'imayîla dor bi dorim,
Kulîlka E' vdile'nyê.

Xasînga te rûspîme,
Hoy, hoy, hoy, Zeynê, Zeynê

Xasînga te pisporim,
Hoy, hoy, hoy, Zeynê, Zeynê.

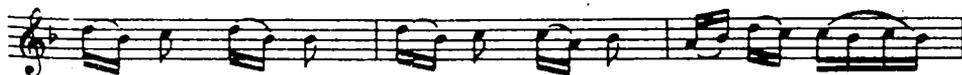
Xasînga te rûspîme,
Kulîlka E' vdile'nyê.

Xasînga te pisporim,
Kulîlka E' vdile'nyê.

Andante

Hur - mî - ne   hî - ne - mî - ne,   Lo, lo, lo.   lo, bi lo,

Law - ko ye - man,   kur - ko de can,   Hur - mî - ne

hî - ne - mî - ne,   Bi ma - la   min, zer - ya min.

HURMÎNE

Hurmîne hîne - mîne,
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Hurmîne hîne-mîne
Bi mala min, zerya min.

Kes t'une chabê bîne
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Kes t'une chabê bîne,
Bi mala min, zerya min.

Heyder, şikak revîne,
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Heyder, şikak revîne,
Bi mala min, zerya min.

Hurmîne van soqaqa
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Hurmîne van soqaqa
Bi mala min, zerya min.

Wez çûme xana sergirtî
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Wez çûme xana sergirtî
Bi mala min, zerya min.

Girtîng h'absê filitî,
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Girtîng h'absê filitî
Bi mala min, zerya min.

Berx berdane dorê zenga,
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Berx berdane dorê zenga,
Bi mala min, zerya min.

Hat fermana şikaka,
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Hat fermana şikaka
Bi mala min, zerya min.

Wez çûm xana bi h'izh'izî,
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Wez çûm xana bi h'izh'izî
Bi mala min, zerya min.

Du k'ênara jê derizî
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Du k'ênara jê derizî
Bi mala min, zerya min.

Girtîng h'absê da rizî
Lo, lo, lo, lo, bi lo,
Lawko yeman, kurko de can,
Girtîng h'absê da rizî,
Bi mala min, zerya min.

INÊ CAN

"Kılam evda ra heval-hogır e,
Kılam hın şewat, hın jî ağır e,
Wextê medeyi, kılam guman e,
Wextê eşqi, kılam Xudane,
Kılam merya ra din û iman e,
Kılam merya ra derd û derman e,
Wextê bengiyi, kılam hêsır e,
Wextê dılsari, kılam ağır e,
Kî bê kılam e-Bexçê bê gul e,
Ewi bê iman, ewi bê dil e."

(Eskerê Bıyık)

IRO ROJA REHETIYE

Iro roja rehetiye,
Bilivîn em herine dawetê,
Têkevîne ser govendiyê,
Ha lêxîn, lêxîn, lêxîn.

Têkevîne ser govendiyê
Ha lêxîn, lêxîn, lêxîn.
Bilizîn listîka cimetê
Lawîko xırpanî lêxîn.

Sazbendê me Şero ye,
Ha lêxîn, lêxîn, lêxîn.
Lêxîn qeydê heroye.
Lawîko xırpanî lêxîn.

ÎSKANÊ QASIM

Hay delal, hay delal !

Hay delal Îskano !

Lo tu berxo, tu berano,

Li helanê Zêwê keleka koçera,

Li pêşîya Hesiwê Biraîm, Cemilê Çeto

û Seîdî Ehmed bûye qere sindyano.

De hay delal, hay delal Îskano lawo !

Bêzê digo, Neîma ! rebenê !

Dilê min rebena xwedê ji êvarde

çima wilo di kewgirî ?

Min bala xwe dayê hewara Rema

û mala Faro û mala Nêsir hat û dibihirî,

Ezê çûme pêşîya Hesiwê Biraîm, axekî nûkemilî

Minê digo, Heso ! lawo ! bi serê bavê xwekî

te laşê Îskanê me nedîye?

Digo, Bêzê rebenê! here pirsaxwe bike

Ji Cemilê Çeto, gawirê sorê şewqekirî.

Ezê diçûm û minê digo, Cemilo lawo!

bi xwekî bi xwedêkî, te laşê Îskanê min nedîye?

Digo, Bêzê rebenê! here pirsaxwe bike

ji Seîdê Ehmed, sê barî xulamê şîretkirî.

Ezê diçûm ê pêşîya Seîdê Ehmed, minê digo:

Seîdo ! kawo ! te laşê Îskano min nedîye?

Digo, Bêzê rebenê ! ezê bi helanê Zêwê diketim,

Minê Îskanê te dîtîye,

Minê digo, lawo ! Îskano ! rabe,

Tu xortekî nestêleyî, destê mi-l te nabe.

Lê Îskanê Qasim bavê Simaîl digo:

Seîdo ! lawo ! dilê wê, sed carî bi min weye,

Bi serê bavê xwe û te kim ! kuştina min heyê

û tucar reva min tune.

Minê derbekî tavêti bejn û bala rextê

eyneliyê û min xerabdikirî pêşanêka meqeskirî.

İSMAİLÊ XELÎL

Were were... wer Simailo !

De were, were, were, were, xwaro !

Yadê ! Qesra Simailê Xelîl di kortê de,
Xwedê xera bikî mala lawê gurî,
Nêrdewan danî û kişya pêde,
Wela li min rebenê, Simailê Xelîl
suttin di xewka sibê de.

De were were, were, wer Simailo!

De were were, were, xew girano!

Yadê ! remenê ji Talatê heya Sîtê,
Weyla li min rebenê, beri û baran bi kulî tê
De giryê gawir û misilmana bi halê min û
Simailê Xelîl tê.

De were were, were, wer Simailo!

De were were were, xew girano!

Yadê ! rebenê ! ez û Simailê Xelîl,
Li hafa mala li hev rast hatin,
Wele qidûmê min rebenê şikestin,
Çokê min evdalî çûn û hatin,
Wele min û Simailê Xelîl bi qozîyên
çava hev axaftin.

De were were, were, wer Simailo !

De were were.

Andante

Ji Ger - ge - tê, haj Ger - ge - tê,
de - - lal, xe - za - lê.

JI GERGETÊ

Ji Gergetê, ha ji Gergetê, delal, xezalê,
Ji Gergetê, ha ji Gergetê, delal, delalê,

Qîrîna dîkê qer tê, xezal, xezalê,
Qîrîna dîkê qer tê, delal, delalê,

Şingîna bazinê zer tê, xezal, xezalê
Şingîna bazinê zer tê, delal, delalê.

Jİ PELÊ DARÊ

Ji pelê darê, lê ji pelê darê
Kirasê Meymo, lê ji pelê darê
Min dirûtî lê par biharê
Kirasê Meymo, ji pelê darê
Sed pîroz bî lê li bejna yarê
Kirasê Meymo, lê ji pelê darê.

Ji pelê gwîzê, lê ji pelê gwîzê
Kirasê Meymo, lê ji pelê gwîzê
Min dirûtî lê par payîzê
Kirasê Meymo, lê ji pelê gwîzê
Sed pîroz bî lê li bejna qîzê
Kirasê Meymo, lê ji pelê gwîzê

Ji pelê ketê, lê ji pelê ketê
Kirasê Meymo, lê ji pelê ketê
Min dirûtî lê ji dawetê
Kirasê Meymo, lê ji pelê ketê
Sed pîroz bî lê li bejna te tê
Kirasê Meymo, lê ji pelê ketê.

Ji pelê bîyê, lê ji pelê bîyê
Kirasê Meymo, lê ji pelê bîyê
Min dirûtî lê bi derziyê
Kirasê Meymo, lê ji pelê bîyê
Sed pîroz bî lê li te zerîyê
Kirasê Meymo, lê ji pelê bîyê

KANI KANI AVSAR KANI

Kani kani avsar kani,
Malan barkır lî ser dani,
Felek destê xwe berevke,
Me mradê xwe hîlnani.

Tê bêy kingê ku bêm hingê,
Mala me derine dîngê,
Kal û kurmê xelkê zewcin,
Ez bî te ve mame kingê?

Hivê daye hiva bharê,
Şewgê daye gulyê darê,
Xwedî mradê min û te bîkra,
Mina Şah Smail û Gulizarê.

(Sarız yöresi türkülerinden)

KANI KANI RINDÊ KANI

Kani kani rinde kani
Malan barkır lîser dani
Mî bîteva qewlek dani
Tu pişmani tu dizani

Mere meye mərə meye
Ber derime meke reye
Ciran ê me pîr qovcine
Diben dilê xwe î lîye

Hatım çûm ku te bîbinim
Dungurçine te bîşinim
Te didîn mî bîra bîdîn
Ku tu nedan dîrevinim

(Sarız yöresi türkülerinden)

KEÇA KURDAN

Keçê binêr, çerxa cihan zor girêdane mêrê zor
Jin çûne pêş, pir dixwinin, êdi qelem gîş çûne jor.
Keçê, em dixwazin bî mera werin şêwrê
Dilo, em dixwazin bî mera werin cengê.

Hayê hayê, em keçikên kurdanin,
Şirin, em şengin, em hêviya merdanin.
Hayê hayê, em kulilkên kurdanin
Derdê nezana ber bend û ser hundanin.

Serê xwe rake keça kurdan, dil û cigerê heliyan.
Ka niştiman, ka azadi, ka dayika me sêwîyan ?

Keçê, em dixwazin bî mera werin şêwrê
Dilo, em dixwazin bî mera werin cengê.

Hayê hayê, em kaçikên kurdanin,
Şirin, em şengin, em hêviya merdanin.
Hayê hayê, em kulilkên kurdanin
Derdê nezana ber bend û ser hundanin.

Xwişka delal, jî bo welat gerek mêr û jin tev rabin.
Ki nexwaze; paşverûne, ne perwerin, azad nabin.
Keçê, em dixwazin bî mera werin şêwrê
Dilo, em dixwazin bî mera werin cengê.

Hayê hayê, em kaçikên kurdanin,
Şirin, em şengin, em hêviya merdanin.
Hayê hayê, em kulilkên kurdanin
Derdê nezana ber bend û ser hundanin.

KEÇÊ WERE WERE

Keçê were were nav zebeşan.
Ez heyranê çavê reşan.
Were keçê keçê, ez nexweşim.
Nexweşê çavê reşim.

Keçê were were nav kelekan.
Ez heyarana çavê belekan.
Meke keçê keçê, van henekan.
Vere keçê keçê hukımdarê.

Keçê were were nav tit û nan.
Ez qurbana çav xatûnan.
Agır dayne ser qelûnan.
Vere keçê keçê, hukımdarê.

KEÇ KEÇIKE-KEÇIKE

Keç keçike keçike, lo lo li min, lê lê li te.
 Keç keçika min eve, lo lo li min, lê lê li te.
 Te li min gerandî şeve, lo lo li min, lê lê li te.
 Her tim karê min eve, lo lo li min, lê lê li te.
 Keç keçike keçike, lo lo li min, lê lê li te.

Keç keçika elmanî, lo lo li min, lê lê li te.
 Lawik derket ser xani, lo lo li min, lê lê li te.
 Keçik jêre av ani, lo lo li min, lê lê li te.
 Li ber derikê me dani, lo lo li min, lê lê li te.
 Lawikah lêxîst hîlani, lo lo li min, lê lê li te.

Keç keçike keçike, lo lo li min, lê lê li te.
 Keç keçike, keçike, derdê li min, kula li li te.

Allegro

Ke - jê, tu ke - jî, lê, Wel - le, bil - le, tu ke - jî:

KEJÊ

Kejê, tu keji, lê
 Welle, bille, tu keji

Çoçê min şkestin, lê,
 Xoşik çû mala xwe ji.

Kezebê min şkênand, lê,
 Xoşik çû mala xwe ji.

Keja min h'elwandî
 Dimsê rûnê h'elandî.

Ç'e' vê bi k'il mayî,
 Dilê min jî tewandî.

Gurç'ik gele kir, lê,
 Kezab pêra k'ewandî

Kejê, tu keji, lê,
 Welle, bille, tu keji.

Piştê min şkênand, lê,
 Te ez kırım ta û derzî.

Destê hev bigrin, lê,
 Dak'evin nav vî rezî.

Kejê, kejiyê, lê,
 Xwaya çarde gulîye.

P'orê zêrê zer, lê,
 Xwe bir da pişt e'niyê.

Min û keja xwe, lê,
 Ber xaniyê hev û dû diye.

Keji, te çi kir, lê,
 Xudikê Şemê te xwe kir?

KEMALO

Kemalo, Kemalo, wer wer Kemalo
Min çavê serî xwaro, wer wer Kemalo.

Kemalo bavê me tê, wer wer Kemalo
Reysê cemhûryetê, wer wer Kemalo
Şêxê şerîetê, wer wer Kemalo
Kemal bikêrî me tê, wer wer Kemalo.

Kemal go ez nakim, wer wer Kemalo
Sulhê qebûl nakim, wer wer Kemalo
Şêxan ji vir rakim, wer wer Kemalo
Axa ji vir rakim, wer wer Kemalo.

Kemola rêzane, wer wer Kemalo
Ismeto rêzane, wer wer Kemalo
Çarox girêdane, wer wer Kemalo
Şerîl ser Yewnane, wer wer Kemalo.

KÊNA QIC

Ay, lo dilo, lo dilo,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Is, lo dilo, sor gulo.

Warê ma piyer geraji,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Warê ma piyer geraji,
Is, lo dilo, sor gulo.

Manena bakê kênano,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Manena bakê kênano,
Is, lo dilo, sor gulo.

Kiyan bar kerd şî waran,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Kiyan bar kerd şî waran,
Is, lo dilo, sor gulo.

Hegao pilo hira o,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Hegao pilo hira o,
Is, lo dilo, sor gulo.

Kêna qic mî nêdano,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Kêna qic mî nêdano,
Is, lo dilo, sor gulo.

Ware şar piyer zozani,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Ware şar piyer zozani,
Is, lo dilo, sor gulo.

Yo hao miyande aw dano,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Yo hao miyande aw dano,
Is, lo dilo, sor gulo.

Işallah kêda bîmano,
Ay, lo dilo, lo dilo,
Işallah kêda bîmano,
Is, lo dilo, sor gulo.

KERİM LAWŌ ÇEQİLMASŌ

Kerîm lawo çeqilmast
Min meyand û nebû mast
Kûçikê Mexmer alast
Bû koçerke birast

Kerîm lawo çeqilmast.

Ez çûme Şam û Heleb
Anîn sê biznê celeb
Yeke kwîr û yeke pîr
A dinê bizna tiştîr
Bûm hemberê mala mîr

Kerîm lawo çeqilmast.

Vivace

KEWÊD GOZEL

Em yekin, zerî yekin.
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Bax û bostan hurmêne,
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Bax û bostan ç'îç'ekin,
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Em çarin, zerî çarin,
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Em cotin, zerî cotin
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Bax û bostan hurmêne
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Bax û bostan kewotkin,
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Em pêncin, zerî pêncin,
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Em sêne, zerî sêne.
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

Bax û bostan birincin,
Kewêd gozel, kewêd gozel, nar, nar.

KEZÎZERÊ

Kezîzerê, Kezîzer
Xulam memkê gilover
Serî sor û binî zer
Mîna berfa zinarê
Sîka dara tim li ser
Mîna sêvên Xelatê
Serî sor û binî zer
Mînane penîrên ter
Min givaşt û av jê her
Tu ji govendê were der
Te ramûsim, cardî her
Te divê her û te divê mer.

Kezîzerê lewendê
Gewrê, bozê, bilindê
Kevoka nava gundê
Sîng doşek, balîf zendê
Ez ramûsim te rindê
Destê xwe bi destê min de
Tevde herin govendê.

Kezîzerê hithîti
Li binya mala şemîti
Dawa têqî lewîti
Dilê lêwik şewîti.

Kezîzerîn me çarin
Ner çar jî bi kum û şarin
Hilma memkan em xwarin.

Kezîzerên me şeşin
Her şeş jî bi şarên reşin
Hilma memkan çi xweşin..

Nin nım Nin nım Nin na yê di lo Nin na yê di lo Ni na yê

Nin nım Nin nım Nin na yê di lo çı bı kım ma lê dun ya yê

KILAMA KORÉ (*)

Ninnım, Ninnım, Ninnayê dılo. Ki nexwine poşman e, dılo, Ninnım qıza Keşiş e, dılo,
Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê,
Ninnım, Ninnım, Ninnayê dılo, Ki nexwine poşman e, dılo, Ninnım qıza Keşiş e, dılo,
Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê.

Hat eskerê Korayê, dılo, Ninnım qıza melle ye, dılo, Paşıl tiji mewij e, dılo,
Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê,
Hat eskerê Korayê, dılo, Ninnım qıza melle ye, dılo, Paşıl tiji mewij e, dılo,
Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê.

Mektûba mın vêrayê, dılo, Paşıl tiji xurme ye, dılo, Pıştı xwe da gitêş e, dılo,
Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê,
Mektûba mın pêrayê, dılo, Paşıl tiji xurme ye, dılo, Pıştı xwe da gitêş e, dılo,
Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê.

Ew mektûba dılan e, dılo, Pıştı xwe da derge ye, dılo,
Ninnayê dılo, Ninnayê, Ninnayê dılo, Ninnayê,
Ew mektûba dılan e, dılo, Pıştı xwe da derge ye, dılo,
Çı bı kım malê dunyayê. Çı bı kım malê dunyayê.

Allegro

Ki - na min ki - ni - ke, lê, Ki - na min ki - ni - ke, wey,

Ki - na min ki - ni - ke, lê, Ki - na min ki - ni - ke, wey,

Ga - va xwe çê - di - ke, lê, Ma - la mi(n)xi - rab di - ke.

(X) Yıl 1950. Dönemin Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, Türkiye'nin Amerika'ya "yakınlığını" Kore savaşına binlerce asker göndermekle kanıtladı. Bu askerlerin içinde Kürtler de vardı. Derken delikanlılar sevgililerini, erler kadınlarını bırakıp gittiler. Kimi sağlam döndü, kimi sakat, kimisi de hiç dönmedi. Ve analar yavruları, gelinler kocaları, genç kızlar sevgilileri için türküler yaktılar; acılı türküler.

"Kılama Koré" savaşın kaçınılmaz sonucu olan ayrılık hasretinin ve ölüm korkusunun türküsüdür. Türkü, kocası Kore harbine giden Ninnım adlı gelin üzerine söylenmiş.

KINA MIN

Kina min kinike, lê,
Kina min kinike, wey,
Gava xwe çêdike, lê,
Mala min xirab dike.

Berbûş û Berbûşe, lê
Berbûş û Berbûşe, wey,
Fêfêre bi p'ûşe, lê,
Kina min bi dergûşe.

Kina min kin nîne, lê,
Kina min kin nîne, wey,
Gava xwe dixemlîne, lê,
Canê min dih'elfîne.

Hêlûn û hêlûne, lê,
Kina min xatûne, wey,
Gava xwe dixemlîne, lê,
Aqilê min diçelqîne.

KINÊ

Kînim, kînim, lê, lê, lê,
Dirêj nabîm, lê, lê, lê,
Dirêj nabîm, way, way.
Zêrê zer îm, lê, lê, lê,
Xirab nabîm, lê, lê, lê,
Xirab nabîm, way, way.
Paşa were, lê, lê, lê,
Ber ranabîm, lê, lê, lê,
Ber ranabîm, way, way.
Pîrsê xelkê, lê, lê, lê,
Xirab nabîm, lê, lê, lê,
Xirab nabîm, way, way.

Ax lê kînê, lê, lê, lê,
Maliya minê, lê, lê, lê,
Maliya minê, way, way.
Kîn macîra, lê, lê, lê,
Deşta Mûşê, lê, lê, lê,
Deşta Mûşê, way, way.
Kîn şêrbet bû, lê, lê, lê,
Berda şûşê, lê, lê, lê,
Berda şûşê, way, way.
Ez di ramusîm, lê, lê, lê,
Ber dergûşê, lê, lê, lê,
Ber dergûşê, way, way.

KIN IM

Kînim, kînim, kînim,
Kînkê canê heyran.
Kînim, dirêj nabîm,
Kînkê canê heyran.
Zêrim, xirab nabîm,
Kînkê canê heyran.
Entaxe, Entaxe,
Kînkê canê heyran.

Şewiti tax bî taxê,
Kînkê canê heyran.
Dergûşe, dergûşe,
Kînkê canê heyran.
Şewiti qevdek pûşe,
Kînkê canê heyran.

Moderato

Ki - ra - sê te me - le - se, he - war lê, lê,
he - war lê, lê, he - war lê, ki - ra - sê te
me - le - se, can û can, can qur - ban.

KIRASÊ TE

Kirasê te melese,
Hewar lê, lê, hewar lê, lê, hewar lê,
Kirasê te melese,
Can û can, can qurban.

Min dabû ber meqese,
He war lê, lê, hewar lê, lê, hewar lê,
Min dabû ber meqese,
Can û can, can qurban.

Herçî yiarê t'unîne,
He war lê, lê, hewar lê, lê, hewar lê,
Araq xwerî serxweşin,
Can û can, can qurban.

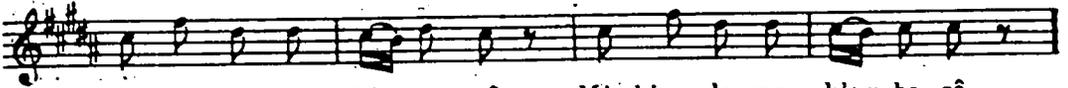
Kirasê te medrûme,
He war lê, lê, hewar lê, lê, hewar lê,
Kirasê te medrûme,
Can û can, can qurban.

Hûrik hûrik didrûme,
He war lê, lê, hewar lê, lê, hewar lê,
Hûrik hûrik didrûme,
Can û can, can qurban.

Vivo

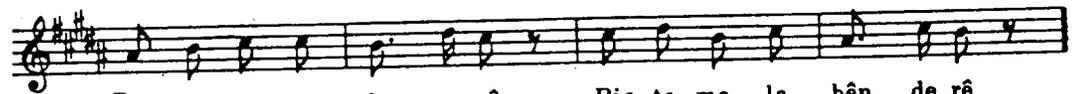
E-man, e-man, e-man, e-man, e-man, e-man, k'o-çe-rê,

E-man, e-man, k'o-çe-rê, Min bi xu-la-ma k'em-be-rê,

Te bi xu-la-ma k'em-be-rê, Râdi-mû-sim ger-den-ze-rê,

Râdi-mû-sim ger-den-ze-rê. Piş-ta ma-la, bên-de-rê,

E-man, e-man, e-man, e-man, e-man, e-man, k'o-çe-rê.

K'OÇERÊ

Eman, eman, eman,
eman, eman, eman, k'oçerê.
Eman, eman, k'oçerê,
Min bi xulama k' emberê,
Te bi xulama k' emberê,
Radimûsim gerdenzerê
Radimûsim gerdenzerê
Pişta mala, bänderê,
Eman, eman, eman,
eman, eman, eman, k'oçerê.

Eman, eman, eman,
eman, eman, eman, k'oçerê.
Eman, eman, k'oçerê,
Pişta mala, me bi kewot,
Derê xanya me bi kewot
Mêrkê min wextê here jor,
Mêrkê min wextê were jor,
Qamçi jêra rebene,
Eman, eman, eman,
eman, eman, eman, k'oçerê.

Eman, eman, eman,
eman, eman, eman, k'oçerê.
Eman, eman, k'oçerê,
Min dî li afirê gamêşa,
Te dî li afirê afirê gamêşa,
Dinya min girtû êşe,
Gava ç'e-vê min lê k'et
Şîşa dilê mi êşya,
Eman, eman, eman,
eman, eman, eman, k'oçerê.

Allegro

Ko - çe - rê hey ko - çe - rê,

Na - rû - nê, Na-rû-nê hoy-nar, Ko - çe - re,

hey ko - çe - re xar - bûm ser bej-ne - da.

K'OÇERÊ HEY K'OÇERÊ

K'ocerê, hey k'ocerê, Narûnê, Narûnê hoynar,
K'ocerê, hey k'ocerê, xarbûm ser bejnêda.

K'ocerê, ji bêryê tê, Narûnê, Narûnê hoynar,
K'ocerê, ji bêryê tê, xarbûm ser bejnêda.

Nastînim keç'ka bê dê, Narûnê, Narûnê hoynar,
Nastînim keç'ka bê dê, xarbûm ser bejnêda.

Imbara berbi mi tê, Narûnê, Narûnê hoynar,
Imbara berbi mi tê, xarbûm ser bejnêda.

Gava mi dest dida, Narûnê, Narûnê hoynar,
Gava mi dest dida, xarbûm ser bejnêda.

Ling mi dilerizî, Narûnê, Narûnê hoynar,
Ling mi dilerizî, xarbûm ser bejnêda.

K'ocerê, ji bêrya bê av, Narûnê, Narûnê hoynar,
K'ocerê, ji bêrya bê av, xarbûm ser bejnêda.

Imbara bi ser û ç'e'v, Narûnê, Narûnê hoynar,
Imbara bi ser û ç'e'v, xarbûm ser bejnêda.

Nastînim keç'ka bê bav, Narûnê, Narûnê hoynar,
Nastînim keç'ka bê bav, xarbûm ser bejnêda.

KULA DILÊ MIN WELAT

Kula dilê min welat,
Kesera dilê min welat.
Tavê avêt rohilat,
Wexta şixul û xebat.

Welat deşt û zozane,
Milletê navda birane.
Qesr û qonax lê da ne,
Ji boy emrê insane.

Welatê me zef xwşe,
Şixul ser rê ye, dimeşe.
Dilê bûka dilgeşe,
Kêfa min û Keleşe.

Welat gellek şirine,
Millet welat dihebine.
Axa dil û şirine,
Xebatê tim pêşta tine.

Kula dilê min welat,
Kesera dilê min welat.
Tavê avêt rohilat,
Wexta şixul û xebat.

Kula dilê min welat,
Kesera dilê min welat.
Tavê avêt rohilat,
Wexta şixul û xebat.

Kula dilê min welat,
Kesera dilê min welat.
Tavê avêt rohilat,
Wexta şixul û xebat.

KURDISTANA BI DENGÎ ME

Kurdîstana bî dengî me,
Bax û bostan bî rengî me.
Kurdîstana bî dengî me,
Bax û bostan bî rengî me.
Ax şirinê saxî me.
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.
Ax şirinê saxî me.
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.

Şal û şapîk libasê min,
Govend-çepîk hunerê min
Şal û şapîk libasê min,
Govend-çepîk hunerê min
Ne zaniya kê m qetiyê min,
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.
Ne zaniya kê m qetiyê min,
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.

Reşîk hat liqan hêja
Bo azadi xwin rîja.
Reşîk hat liqan hêja
Bo azadi xwin rîja.
Maldaran ji ber xwe revand,
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.
Maldaran ji ber xwe revand,
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.

Gelê kurd em şiyarbin
Riya Azadi karbin.
Gelê kurd em şiyarbin
Riya Azadi karbin.
Roja Welat bawerbin,
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.
Roja Welat bawerbin,
Milletê kurd, milletê kurd,
milletê kurd.

KURDISTAN IM KA

Bax û bîstan im ka,
Ax gulistan im ka,
Dijmîn tev girtin ax,
Ax Kurdistan -im ka !

Em anin cihan wê,
Em kîrîn insan wê
Lê me zû ew berda,
Ax Kurdistan -im ka !

Gest û seyran -im çûn,
Heyran xan-im çûn.
Çavê mî xurbet ma,
Ax Kurdistan -im ka !

Guh nadim ê çû do,
Şev dîçî zû, tê ro.
Te jî bir nakim na, na, na;
Ax Kurdistan -im ka !

Mî ceger tev bû xwîn,
Bê xwendin û zanin,
Bê tac û bê Kesra,
Ax Kurdistan -im ka!

(Cigerxwîn)

KURDISTAN WELATÊ ME

Kurdistan welatê me,
Her bîjî Kurdistan !
Şîrîne ber dilê me,
Her bîjî Kurdistan !

Kurdistan welatê me,
Her bîjî Kurdistan !
Lenin e serokê me,
Her bîjî Kurdistan !

Kurdîstana şîrîne,
Her bîjî Kurdistan !
Temam mêrg û kanîne,
Her bîjî Kurdistan !

Çavê dijîmîn derîne
Her bîjî Kurdistan !
Heqê xwe jî wan bîstîne
Her bîjî Kurdistan !

Kurdîstana rengîne,
Her bîjî Kurdistan !
Azadî jî mera mîzginîne,
Her bîjî Kurdistan !

LAVIJÊ BOTAN

Çiyayên bilind xalî nabin,
Ji mijê, ji moranê,
Keviyen biçûk pala xwe didanê,
Qentarê kul û xeman birêket,
Lê ê şahîyan li nêvê rê gihanê..

Şavên çiriyan dirêjin,
Xewa min nayê,
Bist û pêwir bilind bûne,
Qurix li min hate qayê,
Xwedê birinên kurilavêjê
min kûrin derman li wan nayê.

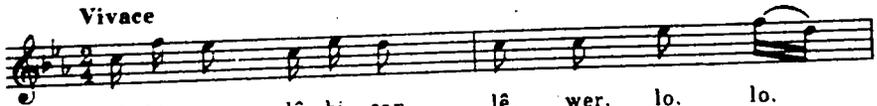
Ezê li dîwanê fikirim,
Dîwan ne temame,
Qehweçî qehwê digerênî
Bi fincan û came,
Eze çavên xwe digerênim,
Herwekû bûye Misr û Şame.

Dilo kovandaro !
Emê pîr bûne û tu pîr nabî.

Dilo minê divên tivingeke berwec,
Çotek dermanê du aşivan bihevre dayê,
Wextê serê min diçî ser sitehrikê,
Ji min weye nêriyê pezkêviye,
Lê çawa dibezimê, Evdalê gulî berdayî.

Lo dilo kovandaro !
Emê pîr bûne û tu pîr nabî.

Vivace

LÊ BI CANÊ

Lê bi can, lê bi can,
lê wer, lo, lo,
Lê bi can, lê bi can, lê
Lê bi can, lê bi can,
lê wer, lo, lo,
Lê bi canê, min h'eyranê.

Bejna te bi rih' ane, lê,
Lê bi can, lê bi canê, lê
Bejna te bi rih' ane, lê,
Lê bi canê, min h'eyranê.

E'nya te meydane, lê.
Lê bi can, lê bi canê, lê
E'nya te meydane, lê,
Lê bi canê, min h'eyranê.

Devê te dik'ane, lê,
Lê bi can, lê bi canê, lê
Devê te dik'ane, lê,
Lê bi canê, min h'eyranê.

Diranê te mircane, lê,
Lê bi can, lê bi canê, lê
Diranê te mircane, lê,
Lê bi canê, min h'eyranê.

Dilê min k'ete, lê,
Lê bi can, lê bi canê, lê
Dilê min k'ete, lê,
Lê bi canê, min h'eyranê.

Dilê qîza xelqêye, lê,
Lê bi can, lê bi canê, lê
Dilê qîza xelqêye, lê,
Lê bi canê, min h'eyranê.

LÊ BI HOLÊ

Lê bî holê, lê lê bî holê, lê lê bî holê,
Lê bî holê, lê lê bî holê, sefil bûkê.

Xaniyê axê biçûke, lê lê bî holê,
Istûna navay hêlûge, sefil bûkê.

Jê derket cotek bûke, lê lê bî holê,
Derdêm ewa biçûke, sefil bûkê.

Lê bî holê, lê lê bî holê, lê lê bî holê,
Lê bî holê, lê lê bî holê, sefil bûkê.

Jê derket cotek qize, lê lê bî holê,
Derdêm ewa mezîne, sefil bûkê.

LÊ CANÊ

Lê canê, canê, canê, cana min
Qirik tije mircanê Cana min
Sorgulê bel û banê, Canê lê
Şîn bû li Aşê Hecîko cana min
Li ser dika Şabanê, canê lê

Doşeke ji bo razanê, Canê lê.
Balîfe ji bo paldanê cana min
Rû kul bû ji ramûsanê, Canê lê
Sing kul bûye ji tevdanê, Canê lê.

Min dî li gir fitilî, Cana min
Bi tena xeftanê gulî, lê Canê
Li serî Şara Mûsilî lê Canê
Gulkê şarê giran bûn, Cana min
Li kêlekê edilî Cana min
Çarik li bejnê herbilî lê Canê
Neynik danî xemilî Cana min
Kulên te pir giranin, Canê lê
Şax dane ser vî dilî, Cana min
Xwezî min gewra xwe bidîte, Cana min
Li ser kewna ewilî, Canê lê, Canê lê...

LÊ CANÊ

Lê canê, lê canê, lê can hey can.
Lo gelo zeriya tê ji mala kê?

Tak rihanana lê, li van rêzan,
Şax davê tê, lê gêliyê Hezan,
Kêr û kem lê, rewşa qizan.

Tak rihanana lê, li van kortan,
Şax davê tê, lê gêliyê Botan
Hesp û tîfing lê, şanê xortan.

Lê canê, lê canê, lê can hey can.
Lo gelo zeriya tê ji konê kê?

Tak rihanana lê, li van sûkan,
Şax davê, tê lê gêliyê Çûkan,
Şar û gulik lê, rewşa bûkan.

LÊ DINÊ

Tu mîraza xortani, lê dinê,
Lê lê dinê, lê dinê, tew dinê.
Tu mîraza xortani, lê dinê,
Lê lê dinê, lê dinê, tew dinê.

Gerden sisê, por mîrcan, lê dinê,
Lê lê dinê, lê dinê, tew dinê.
Gerden sisê, por mîrcan, lê dinê,
Lê lê dinê, lê dinê, tew dinê.

Tu êmîşa cêba xortani, lê dinê,
Lê lê dinê, lê dinê, tew dinê.
Tu êmîşa cêba xortani, lê dinê,
Lê lê dinê, lê dinê, tew dinê.

LÊ DOTMAM

Xeber hate min lê, ser eşqa dîl,
Eywax gul bû evindara bîlbîl.
Azadar bûm li ser evina dîl,
Eywax gul bû evindara bîlbîl.

Bîlbîl xeman qet nakşîne ji gul.
Bîlbîl xeman qet nakşîne ji gul.

Lê dotmam, lê dotmam, lê rû reşê
Lê dotmam, lê dotmam, w'em rê reşê.
Lê dotmam, lê dotmam, lê dotmamê
Lê dotmam, lê dotmam, lê dotmamê,
Delalâ evindara pîsmamê,
Zeriyê evindara pîsmamê.

Dotmam dayîka me tev niştimane,
Dîqiri û dîzgazi l' ber destane.
Wê çawa bê sebra me kurdane,
Wê çawa bê sebra me kurdane.

Lê dotmam (*Giredan*)

Dotmam tu pîr xweşi li ba Şivan,
Lê niştiman nadim hezar dîlan.
Bo azadi dibêm, canê m qurban,
Bo rîzgari dibêm, axa goran.

Lê dotmam (*Giredan*)

LÊ GEWRÊ

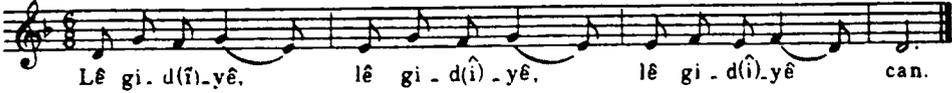
Kanya hêlê li mêrgêwo
Lê, lê, lê lêlê lê gewrê
Lêlê, lêlê, lê gewrê.

Kanya hêlê li mêrgêwo
Xulam sê biskê şêwo
Berdan alîkê bêwo
Mi-l eslê gewrê pîrsî
Gewrê bi esil ji Golê wo

Ezê gewrê birevînim
Xwe bavêjim sitewrê wo
Hay lê lê ....
De lê lê lê lê gewrê.

Kanya hêlê li Mezreqa
Lêlê, lêlê, lêlê
lêlê, lêlê, lê gewrê
Kanya hêlê li Mezreqa
Enîya gewrê mi-b deqa
Enîya gewrê birevînim
Xwe bavêjin senceqa
Hay lê lê....
De lê lê lê lê gewrê.

Allegro

LÊ GIDYÊ

Lê gidyê, lê gidyê, lê gidyê can,
Lê gidyê, lê gidyê, lê k'awê can,
Gerden şûşê t'or mircan.
Lê gidyê, lê gidyê, lê gidyê can,
Gerden şûşê t'or mircan.

Lê gidyê, lê gidyê, lê k'awê can,
Gidya mine qîzîne,
Lê gidyê, lê gidyê, lê gidyê can,
Gidya mine qîzîne,
Lê gidyê, lê gidyê, lê k'awê can.

LÊ LÊ BEJNÊ

Ez û bejnê berhev ketin,
Lê lê bejnê, lê lê bejnê.

Ez û bejnê berhev ketin,
Dev û diran şekirê Şamê.

Rastê dosta xırab hatım,
Lê lê bejnê, lê lê bejnê.

Rastê dosta xırab hatım,
Dev û diran şekirê Şamê.

Bılınd fıriyam, nızım ketım,
Lê lê bejnê, lê lê bejnê.

Bılınd fıriyam, nızım ketım,
Dev û diran şekirê Şamê.

LÊ LÊ KINÊ

Lêlê kinê lê, lê, mala minê way way

Ez ne kinim lê, lê, pel dirêjim way way
Tak rihana lê, lê, pel dirêjim way way
Aqlê xortan lê, lê, ez tavêjim way way.

Ez ne kinim lê, lê, ne kinikim way way
Tak rihana lê, lê, pel hûrikim way way
Aqlê xortan lê, lê, sivik dikim way way.

Weyla kinê lê, lê, mala minê way way...

LÊ LÊ RUHÊ

Lê lê ruhê, ruhê mın i,
Tu şirigê emrê mın i,
Tu jinika mala mın i, emrê mın.
Tu şirigê emrê mın i,
Tu jinika mala mın i, emrê mın.
Bı şev, bı roj ez xew nakım
Jı eyb û şerman ez heyakım, ruhê mın.
Lê lê ruhê, ruhê mın i,
Avê bine ez ji ti me,
Çıma dibihisi ez birçi me, ruhê mın.

Lê lê ruhê, ruhê mın i,
Tu kevoka ser hêlinê,
Kela-kela vê havinê, ruhê mın.
Lê lê ruhê wê şırine,
Eşqa dılan dil xewine,
Xewên giran direvine.
Xewên şevan lı mın hesrete,
Car razaye rehm û bete,
Derdê dılan ne rehete.

Allegretto

The image shows two staves of musical notation in treble clef, 3/4 time. The melody is simple and repetitive. Below the first staff, the lyrics are: "Lê. lê. Wa - sê, lê. lê. lê, Wa - sî - na - ê, wey, wey." Below the second staff, the lyrics are: "Lê. lê. Wa - sê, lê. lê. lê, Wa - sî - na - ê, wey, wey."

LÊ, LÊ, WASÊ

Lê, lê Wasê, lê, lê, lê, Wasinaê, wey, wey,
Te, p' orsorê, lê, lê, lê, h'ine dayê, wey, wey,
T' eşîrêsê, lê, lê, lê, çûre, wey, wey.
Mala Wasê, lê, lê, lê, mala wêda, wey wey,
Wez radimûsim, lê, lê, lê, ji mala bavê, wey, wey.

LÊ MEYRO, MEYREMÊ

Erdik bi dare lê Meyro, Meyremê
Erdik bi dare, li erdikê rûmenê.
Gur tê bixare, lê Meyro, Meyramê
Gur tê bixare, li erdikê rûmenê
Çavê wî l'kare, lê Meyro, Meyremê
Çavê wî l'kare, li erdikê rûmenê
Erdik bi erxe lê Meyro, Meyremê
Erdik bi erxe, li erdikê rûmenê.
Gur tê bi çerxe, lê Meyro, Meyramê
Gur tê bi çerxe, li erdikê rûmenê
Çavê wî l'berxe, lê Meyro, Meyremê
Çavê wî l'berxe, li erdikê rûmenê
Erdik bi niske lê Meyro, Meyremê
Erdik bi niske, li erdikê rûmenê.
Gur tê bi tîske, lê Meyro, Meyramê
Gur tê bi tîske, li erdikê rûmenê
Çavê wî l'giske, lê Meyro, Meyremê
Çavê wî l'giske, li erdikê rûmenê
Erdik bi geze lê Meyro, Meyremê
Erdik bi geze, li erdikê rûmenê.
Gur tê bi leze, lê Meyro, Meyremê
Gur tê bi leze, li erdikê rûmenê
Çavê wî l'peze, lê Meyro, Meyremê
Çavê wî l'peze, li erdikê rûmenê

LÊ NAZÊ, NAZÊ NAZÊ

Nazê, navê du dîloka ye: Yek ji ber Paleyê re tê gotin û yek ji, di Bêlotê de tê gotin.

(Naza Palêvanan)

Lê Nazê, Nazê, Nazê
Şêrînê gerden gazê
Xwezî bi kesê te bixwazê
Yê di ber sînga te-d razê.

Navê naza min Fatê
Kember zivê toqatê
Mala paşê nava bî
Esker anî bi qatê.

Navê naza min Sisê
Kember kete ser kîsê
Mala paşê nava bî
Esker anî ji Bedlîsê.

LÊ NAZÊ! NAZÊ

Lê nazê, nazê, lê naza min!
Şêrînê gerdengazê delala min!
Xwezî bir kesê te bixwazê, lê naza min!
Ê d'ber sînga te-d razê, delala min!

Du çiya li Elmokê hene lê naza min!
Şîşe û Mengene ne delala min!
Zozanêd zeryên me ne, lê naza min!
Zozanêd zeryên me ne delala min!

Du çiya li Elmokê bilindin, lê naza min!
Şîşe û Mengene bilindin lê naza min!
Zozanêd zeryên gundin, delala min!

Lê nazê, nazê, nazê lê naza min!
Garden şûşa şîrazê delala min!

Andantino

lê Na-zo na zo li-ê
lê Na-zo le Na-zo-na-zê-li-e

LÊ NAZO NAZÊLIÊ

Lê Nazo nazêlie,
Lê Nazo, lê Nazo,
Lê Nazo nazêlie,

Lê Nazo, sebrê dilan.
Lê Nazo, lê Nazo,
Lê Nazo, nazêlie,

Kih'êlê e'rebiê,
Lê Nazo, lê Nazo,
Lê Nazo, sebrê dilan.

Lê Nazo nazêlie,
Lê Nazo, lê Nazo,
Lê Nazo, sebrê dilan.

Ç'e'v reşê kaniê kila
Lê Nazo, lê Nazo,
Lê Nazo, sebrê dilan.

Gundû cînar çî ji mene,
Lê Nazo, lê Nazo,
Lê Nazo, sebrê dilan.

Tu bî dev-i tu na zî ki Ley la Ley la
Ke ça Kur da çı qa rin d-i Ley la Ley la SAZ - - - Ley la
Ley la Ley la Ley la Ley la bî har- e di lê - - mîn za re zar - e
Ley la Ley la e var - e di lê mîn za re zar - e
Ley la Ley la ê var - e lev ya te me de ver - e

LEYLA

Tu bî dev i tu nazî k i Leyle Leyla
Keça Kurda çı qa rînd i Leyla Leyla
Leyla Leyla Leyla
Leyla Leyla bhar e, dilê mîn zarezar e.
Leyla Leyla êvar e, lêvya te me de were
Leyla Leyla bhar e, dilê mîn zarezar e.

Tu kulilka çiyayê Kurdan Leyla Leyla
Tu dermanê dilê xortan Leyla Leyla...

Mi - bi - his - ti tu ne xwe - şî Ley - la
 çi bi kim bex - tê min tîm, re - şe Ley - la,
 Di - lê - min her derd - û - ku - le ley - la
 ca - re - kê - ne - bu - ye ge - se

LEYLA

Mi bihîstê t nexweşî, Leyla,
 Çi bikim bextê min t'im reşe, Leyla,
 Dilê min her dedr û kule, Leyla
 Carekê nebûye geşe.

H'alê min eve, ez bi girî, Leyla
 Çima dilo, tu bê sebrî, Leyla
 Ew bîna te ez h'elandim, Leyla,
 K'a sozê te, h'eya k'engê.

Delala min, tu p'ir başî, Leyla,
 Tu mînanî sêva geşî, Leyla
 Dêdê dila ez h'elyam, Leyla,
 Tê gilyê xwe ji mira bêjî.

Mi bihîstî tu nexweşî, Leyla,
 Çi bikim bextê min t'im reşe, Leyla,
 Dilê min her derd û kule, Leyla,
 Carekê nebûye geşe.

Hêsttir ji ç'e'vê min têne xarê, Leyla
 Wek xulxula ava baharê, Leyla,
 H'alê min te kir bêxewê, Leyla,
 Ç'e'wê min ji boy te şyarî.

LÊ NÛRÊ

Lê Nûrê, Nûrê, Nûrê, lêlê Nûrê,
 Lê Nûrê, Nûrê, Nûrê, hey! Nûrê,
 Biçûkê, bê qisûrê lêlê Nûrê
 Biçûkê, bê qisûrê hay lê Nûrê

Porsorê, gulî hûrê lêlê Nûrê,
 Porsorê, gulî hûrê hay lê Nûrê,
 Qîza şêxê Bizgûrê lêlê Nûrê,
 Qîza şêxê Bizgûrê hay lê Nûrê,

LEYLANÊ

Leylanê, ho bi Leylanê, ho bi Leylanê
Leylanê, ho bi Leylanê, rih û canê

Fincana li dest hakima ho bi Leylanê
Fincana li dest hakima sîng dermanê.

Leylanê çima, çima, ho bi Leylanê
Leylanê çima, çima, sîng dermanê.

Leylanê wesa, wesa ho bi Leylanê
Halhala li nav garisa sîng dermanî.

Halhala li nav geneka ho bi Leylanê
Halhala li nav genima sîng dermanê.

Fincana li dest fêrisa ho bi Leylanê
Fincana li dest fêrisa sîng dermanê.

LEYLO, LEYLO!

Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Te xerabkir mala lêwîne
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Leylo tê ji kanîya bi şirike
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Leylo tê ji kanîya nav rezo
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Destek cêre, yek şerbike
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Lêv şêrinê dims û gezo
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Te xerabkir mala lêwîke
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Mêr şindole, evdal ezo
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Leylo tê ji kanîya jorîna
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

Destek cêre, yek misîne
Leylo, Leylo, Leylo, Leylo !
Leylo, Leylo xanimê canê.

LI BAXEMİN BU ZIWISTAN

Lı baxemin bu ziwistan
Hey dilberê te gulistan
Hey dilberê te gulistan
Çelmisi gul bax û bostan
Weran ezim malem xırap

Hey dilberê qe menale
Feqi'ye Teyra edi kale
Nexweşe pır pır bihale

Tı him gule him rehane
Tı him derde him dermane
Tı him derde him dermane
Him hakime him lokmane
Weran ezim malim xırap

Hey dilberê qe menale
Feqi'ye Teyra edi kale
Nexweşe pır pır bihale

Sıpaj nawa tera tene
Xalek'j xala ax gerdene
Xalek'j xala ax gerdene
Te birkirim tedan bine
Weran ezim malim xırap

Hey dilberê qe menale
Feqi'ye Teyra edi kale
Nexweşe pır pır bihale

Wey dilberê te tu zani
Qulilk webu çiya û bani
Qulilk webu çiya û bani
Bılbıl pırskır Faqi kani
Weran ezim malim xırap

Andante

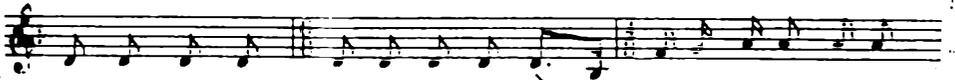
Wey, malîno, wezê çewa bikim.

xwe vî dilî, Li min, li min,

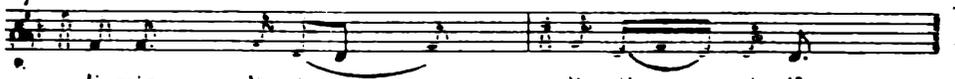
xwe ji vî dilî, Gundî, malîno k'awa k'u.

bar nona stêra kevran qirê, Eman, pêşya hîvê.

dimilmilî, Li min, li min.

li min, li min, dimilmilî.

LI MIN-LI MIN

Wey, malîno, wezê çewa bikim, xwe vî dilî.
Li min, li min, xwe ji vî dilî.
Gundî, malîno k'awa k'ubar nona stêra kevran qirê.
Eman, pêşya hîvê dimilmilî.
Li min, li min, Li min, li min, dimilmilî.

Ax malîno, k'awa min yeke sore, spîye xûnşîrîne,
Li min, li min, xûnşîrîne.
Ay de min go, morî mircanê zenda zerda sor sipîne,
Li min, li min, sor spîne,
Gundî, malîno, de bira kes paşî-k'awa gozel nebên,
Em nazikin, em cindîne.

Ax malîno, k'awa min yeke ne kine, ne dirêje,
Li min, li min, ne dirêje,
Gundî, malîno, mîna ta rih'ana
Ser sûra Dîyarbek'irêra şax bavêje,
Li min, li min, şax bavêje,

Ay lê dînê, de tu were ramûsanekê min k'eremke,
 Bira şîndo rûnê xwêra bêje,
 Li min, li min dînê,
 Wey lê dînê, wezê navê te nizanîm, dibêjim Hewê,
 Li min, li min, dibêjim Hewê,
 De dibê vê sibê mîrat'ê bilbilê, dixûnê sî û sê zimana,
 Li min, li min, zimanê kewê,
 Wê t'evê, dike zimanê kewe,
 Wey gundîno, welle, bille t'ucara t'erka vê rindê,
 Ç'e'v biruyê belek, vê bedewê nakin h'eya roja vê mirinê,
 Li min li min, li min.

Allegro

LO, LI MIN

Lo, li min, li min, lo, bi li min,
 Lo, li min, li min, wey, li min,
 Bav keç'ikê nade min,
 Lo, limin, li min, wey, li min.

Wê bi çawa bi halê min,
 Lo, li min, li min, wey, li min,
 Keç'ikê Cercerîsê,
 Lo, li min, li min, wey, li min.

K'imber zêrê T'ilbîsê,
 Lo, li min, li min, wey, li min,
 Radimûsim navê bi Sîsê,
 Lo, li min, li min, wey, li min.

Keç'ikê Camûşvanê,
 Lo, li min, li min, wey, limin,
 K'imber zêrê Rewanê,
 Lo, li min, li min, wey, li min.

Radimûsim navê bi Anê,
 Lo, li min, li min, wey, li min,
 Keç'ikê K'orbilaxê,
 Lo, li min, li min, wey, li min.

Ba lêdixê, baê Axbilaxê,
 Lo, li min, li min, wey, li min,
 Radimûsim te qazaxê,
 Lo, li min, li min, wey, li min.

LORI - LORI

Lori, lori, lori, lori,
Canêm heyran, malêm gori.
Ew ref-refê çûk û mûkan,
Ew xopanê çûk û mûkan.
Hêlin çêkir serkê qûçan.
Hêlin çêkir serkê qûçan.
Em dê herne tev Dêrsimê;
Ew mekanê zar û zêçan.

Lori, lori, lori, lori,
Canêm heyran, malêm gori.
Ew ref-refê qaz û mazan,
Ew xopanê qaz û mazan.
Hêlin çêkir serkê gazan.
Hêlin çêkir serkê gazan.
Em dê herne Diyarbekir;
Ew mekanê xal û xwarzan.

Lori, lori, lori, lori,
Canêm heyran, malêm gori.

LORKÊ

Lorkê, lorkê, lorkê, lorkê,
Xanîmê lorkê.
Lorkê, lorkê, lorkê, lorkê,
Delalê lorkê.
Kêrê bine penir hûrkel
Xanîmê lorkê.
Mın qurbana guliyê sor kel
Delalê lorkê.

Çûme mala apê Eli,
Xanîmê lorkê.
Dani ber mın nan û çeli,
Delalê lorkê.
Çûme mala apê Mistê,
Xanîmê lorkê.
Dani ber mın kilola pistê,
Delalê lorkê.

Lorkê, lorkê, lorkê, lorkê,
Xanîmê lorkê.
Lorkê, lorkê, lorkê, lorkê,
Delalê lorkê.

LO ŞIVANO

Lo şivano lolo şivano
Dil bi kulo bi kovano
Serê dostê bi qurbano

Lo şivano lolo şivano
Dil bi kulo bi kovano
Serê dostê bi qurbano

Navê şivanê min Eli ye
Pez berda dora gelî ye
Keç dosta lawkê gundî ye

Lolo şivano,pez hêrhêr ke
Serî nêrî ser berjêr ke
Dost xeyîdye xwedê xêrke.

Navê şivanê min Emere
Pez berdaye dor mexere
Dost qurba, lawkê esmêre

Lo şivano, lolo şivano
Dil bi kulo, bi kovano
Serê dostê bi heyrano.

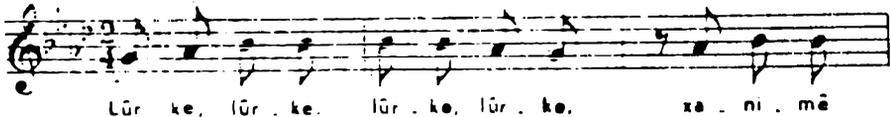
LÛRKA-LÛRKA

Lorka, lorka, lorka, lorka
Lê xatûnê lorka
Mi- b xulama gulyê sorka
Lê bêmalê lorka.

Çûme mala Hemê Heso
Lê Xatûnê lorka
Liber min danîn nan û gezo
Lê Xatûnê lorka
Navê qîza malê Erzo
Lê bêmalê lorka.

Çûme mala Hemê Eli
Lê Xatûnê lorka
Liber min danîn nan û qelî
Lê bêmalê lorka.

Allergro

LÛRKE-LÛRKE

Lûrke, lûrke, lûrke, lûrke, xanimê lûrke Çûme mala E'îlê Kalê, xanimê lûrke
Min h'eyrana gulyê hûrke, Porsorê lûrke, Denî ber min qelîyê sêlê, P'orsorê lûrke

Kêrê bine penîr hûrke, xanimê lûrke Çûme mala xalê Bek'ir, xanimê lûrke
Min h'eyrana gulyê hûrke, Porsorê lûrke, Danî ber min h'eft p'ut şekir, P'orsorê lûrke

Çûme mala Hamîde Dişo, xanimê lûrke
Danî ber min nan û tirşo, P'orsorê lûrke

Moderato

Lûr- ke, lûr- ke, lûr - ke, lûr - ke. xa - tû - nê lûr - ke.

Lûr- ke, lûr - ke, lûr - ke, lûr - ke, Dil- be - rê lûr - ke,

Cû - me ma - la El - iyê Me - t'ê, xa - tû - nê lûr - ke,

Hati- me ma - la El - iyê Me - t'ê Dil- be - rê lûr - ke.

LÛRKE, LÛRKE XATÛNÊ, LÛRKE

Lûrke, lûrke, lûrke, lûrke, xatûnê, lûrke,
Lûrke, lûrke, lûrke, lûrke, Dîlberê, lûrke,
Çûme mala E'liyê Met'ê xatûnê, lûrke,
Hatime mala E'liyê Met'ê Dîlberê, lûrke.

Danî ber min goştê betê, xatûnê, lûrke,
Danî ber min goştê betê, Dîlberê, lûrke,
Min h'eram be vê de'watê xatûnê, lûrke,
Min h'eram be vê de'watê Dîlberê, lûrke.

Çûme mala E'liyê Bek'ir xatûnê, lûrke,
Hatime mala E'liyê Bek'ir Dîlberê, lûrke.
Danî ber min şîr û şeker, xatûnê, lûrke,
Ew h'eram be min te'm nekir, Dîlberê, lûrke.

Çûme mala E'liyê Besê xatûnê, lûrke,
Hatime mala E'liyê Besê Dîlberê, lûrke.
Danî ber min nanê p'arsê, xatûnê, lûrke,
Ew h'eram be nekir bêsê, Dîlberê, lûrke.

MALAN BAR KIR (*)

Malan bar kır lê,lê, çûne waran lê,
Dinê lê, cînê lê, dinara mın,
Malan bar kır lê, lê, çûne waran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez kew nebûm lê, lê, qefes kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Ez kew nebûm lê, lê, qefes kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Sebi mame lê, lê, ber diwaran lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Sebi mame lê, lê, ber diwaran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez hırç nebûm lê, lê, kedi kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Ez hırç nebûm lê, lê, kedi kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Goştım xwarın lê, lê, mışk û maran lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Goştım xwarın lê, lê, mışk û maran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez din nebûm lê, lê, te ez din kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın,
Ez din nebûm lê, lê, te ez din kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

MALAN BARKIR

Malan barkır lê, lê, çûne waran lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın.
Goştê me xwar lê, lê, mışk û maran lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez kew nebûm lê lê, kedi kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın.
Paşla xweda lê lê, xwedi kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Ez din nebûm lê, lê, te ez din kırım lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın.
Ez hurç nebûm lê, lê, hula kırım lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

Deriyê muxtar lê lê, bı mifteye lê,
Dinê lê, dinê lê, dinara mın.
Keça muxtar lê lê, ne lı male lê,
Gewrê lê, rındê lê, hevala mın.

(*)1925 Şeyh Sait isyanından sonra, Kemalist yönetim tarafından 10 Haziran 1927 tarihli ve 1097 sayılı İskan Kanunu ile isyan bölgesi Kürtlerinin bir kısmı Anadolu içlerine doğru sürgün edilir. "Malan Bar Kır" türküsü, sürgüne gönderilenlerden geriye kalanların acı, çaresiz ve ümitsiz durumlarını hüzünle dile getiren bir türküdür.

Allegro

Mal me da-nîn wa-rê ber-fê, Lê, lê, ke-ç'i .kê.
Mal re da-nîn wa-rê ber-fê, La be - de - wê, rin - di - kê.

MAL ME DANÎN WARÊ BERFÊ

Mal me danîn warê berfê
Lê, lê, keç'ikê,
Mal me danîn warê berfê
La bedewê, rindikê.

De'wat gerya zurnê, defê,
Lê, lê, keç'ikê,
Govend gerya zurnê, defê
La bedewê, rindikê.

Te ç'e'vresê, sîng sedefê,
Lê, lê, keç'ikê,
Te ç'e'vresê, sîng sedefê,
La bedewê, rindikê.

De'wat gerya vê havînê
Lê, lê, keç'ikê,
Govend gerya vê havînê
La bedewê, rindikê.

Xew xaş bûne nav nivînê,
Lê, lê, keç'ikê,
Xew xaş bûne nav nivînê,
La bedewê, rindikê.

Te bi nazikê, nazefînê,
Lê, lê, keç'ikê,
Te bi nazikê, nazefînê,
La bedewê, rindikê.

MAMÎRO

Mamîr, Mamîr, Mamîr, Mamîro,
Mamîr, Mamîr, Mamîr, wezîro
Mamîr ji çiyê tê Mamîro
Bîna gula jê tê wezîro.

Xelkê dosta te bir Mamîro
Xwelî li serê te kir wezîro
Hespî qer li meydanê Mamîro
Sor bûye ji xwêdanê wezîro.

Allegro

Ma - mir. Ma - mir. Ma - mir, lo, Ma - mo,
Ma - mir. Ma - mir, Ma - mir, piz - ma - mo.

MAMO

Mamir, Mamir, Mamir, lo, Mamo,
Mamir, Mamir, Mamir, pizmamo.

Ava ji çîyê tê, lo, Mamo,
Ava ji çîyê tê, lo, kurmalo.

Nav gul û nêrgiza tê, lo, Mamo,
Nav gul û nêrgiza tê, pizmamo.

Bîna yara jê tê, lo, Mamo,
Bîna yara jê tê, lo, kurmalo.

Ava ji gêdûkê, lo, Mamo,
Ava ji gêdûkê, pizmamo.

Hêlûna ser ç'ûkê, lo, Mamo,
Hêlûna ser ç'ûkê, kurmalo.

Jê tê bîna bûkê, lo Mamo,
Jê tê bîna bûkê, pizmamo.

Xelqê yara te bir, lo Mamo,
Xelqê yara te bir, pizmamo.

Xelqê xasînga te bir, lo, Mamo,
Xelqê xasînga te bir, kurmalo.

MAMÛRO

Mamûr, mamûr, mamûra
Ketme kodê tenbûra
Ketme oda maqûla
Ketme devê sakûla
Yadê gidî li mamûra.

Mamûr hat û tirtirî
Li Metîna engirî
Xwedîyê cezma çekurî
Eger cezma te qetya
Tê yeke dî bi çibkirî
Hûr û biçûkê te birî
Li gulka kumê te birî
Defîl dayê li mamûra.

Mamûr hatî ji Terê
Xwendî qoçana kerê
Mamûra li bextê te me
Kerê-m mexe defterê
Yadê gidî li mamûra.
Mamûr hatî ji Xirbîka
Deftera kera ve ka
Terya kerê Xelîko
Dî qoşa jîna xwe veka
Defîl dayê li mamûra.

Mem mir mem mir Me mo lo Me mo lo Me mo
pis ma mo

MEMO

Memmir, memmir, Memo,
Lo Memo, lo Memo,
Memmir, memmir, Memo,
Lo Memo, lo Memo,

Baxçê Memo rezi,
Lo Memo, lo Memo,
Baxçê Memo rezi,
Lo Memo, pismamo.

Baxçê Memo tiri,
Lo Memo, lo Memo,
Baxçê Memo tiri,
Lo Memo, pismamo.

Xelkê jina te bîr,
Lo Memo, lo Memo,
Xelkê jina te bîr,
Lo Memo, pismamo.

Bîn da marê tevîzi,
Lo Memo, lo Memo,
Bîn da marê tevîzi,
Lo Memo, pismamo.

Bîn da marê mîrî
Lo Memo, lo Memo,
Bîn da marê mîrî
Lo Memo, pismamo.

Xweli lî serê te kir,
Lo Memo, lo Memo,
Xweli lî serê te kir,
Lo Memo, pismamo.

Mîn tîrs e te bigezi,
Lo Memo, lo Memo,
Mîn tîrs e te bigezi,
Lo Memo, pismamo.

Mîn tîrs e te bigrî,
Lo Memo, lo Memo,
Mîn tîrs e te bigrî,
Lo Memo, pismamo.

MARŞA XORTÊN DÎMUQRAT

Em cîwanên welatî, haşîtî tîm divê bo cîhan
Tev pilingê xebatî, kirne yek zor û zilmên
giran

Tevde xortê cîwanîm
Serbilîndê cîhanî

Rabî bî bîn
Deng û gîrên

awazê xweş

Rabî.

Lî her derî xoşxwan dî bêjî cîwan
Her xebat, her weha..

Da cîhan tev zanîbî em ejdeha
Ejdeha..

Em cîwanî ev cîhan tev de qada me ye
Lî her derê xoşxwan dibêjî cîwan
Her weha..

Da cîhan tev zanîbî em ejdeha
Ejdaha..

Em jî bîr nakî tu carî, xwîna gernasê xwey
serbilînd

Em gîhan hevî neçarî, tev bîra ne xort û rînd

Bo bilindî herne pêş
Xurt û rindi herne pêş

Şêrên welat
Rabin xebat

Tev ser bilind

Rabin.

Pêşve naçin tu caran pêşveçun her divê bo
xebat

Naşikênin tu sozan distirêhin ji bona welat

Bixne bin pê zorkeran

Bidne ber pê şerkeran

xortên civan

Bigrincihan

Saxbin bira

Sax bin.

Lî her cihî xoşxwan bibêjin civan

Her xebat her weha...

Da cihan tev zanibin em ejdeha

Ejdeha...

Em civanin ev cihan tevde qada me ye

Lî her cihî xoşxwan bibêjin civan

Da cihan tev zanibin em ejdeha

Ejdeha, Ejdeha...

Cigerxwîn

MASÎKO

Masîko perbeleko yar yeman.

Masîko perbeleko yar yeman, dost yeman

Vê avê şêlû meko yar yeman

Vê avê şêlû meko yar yeman, dost yeman

Yar gewre ji xew rameko yar yeman

Dost gewre ji xew rameko yar yeman, dost yeman.

Masîko perhêşino yar yeman

Masîko perhêşino yar yeman, dost yeman

Vê avê me çelqino yar yeman

Vê avê me çelqino yar yeman, dost yeman.

Dost gewre me tirsino yar yeman

Yar gewre me tirsino yar yeman, dost yeman.

Allegretto

Me - li, Me - li Me - li, Me - li Me -
-li Me - li, Me - li, sya - ro Me - li.

MELI

Meli, Meli, Meli,
Meli, Meli, Meli,
Meli, syaro, Meli.

Te'ji berda xezalê,
Meli, Meli, Meli,
Meli, syaro, Meli.

Xwezya ç'evê rindikê,
Meli, Meli, Meli
Meli, syaro, Meli

Mala Şeniê newalê,
Meli, Meli, Meli,
Meli, syaro, Meli.

Bû fitarê êvarê,
Meli, Meli, Meli,
Meli, syaro, Meli

MEMÊ Û E'YŞÊ

Andante

De la o o o o
o o o o o o o
de la o la o la o la o lao
day - ka Me - mî gu - ra çiya - be De

la - o. di - vē i - sal h'ev - t sa - lē

Me - nē - ye. (ū - ye

we - la - tē xe - rib - yē - ye. De E'y -

- ŧē k'a - xa - ze - kē di - ni -

- vi - se di - ŧi - ne pey Me - mē - ye. Di - vē - je

ne - se - ki - ne bi - ra lē - xe bē - ye. De

la - o - o - o - o - o - o - o - o -

- o, de la - o, la - o, la - o, la - o, la - o,

day - ka Me - mē gu - ra ç'iya - be.

MEMÊ Û E'YŞÊ

De lao, de lao, lao, lao, lao, lao,
Dayka Memê gura ç'îya be.
De lao, divê îsal h'evt salê Memêye,
Çûye welatê xerîyêye.
De E'yşî k'axazekê dinivîse dişîne pey Memêye,
Divêje- nesekine bira lêxe bêye.
De lao, de lao, lao, lao, lao, lao,
Dayka Memê gura ç'iyabe.

De lao, k'axazê diçe dighîje Memêye,
Memê têye yalê malêyi
Qewazê rê nade Memêye,
Dibê: "H'eta neê îzna E'yşe xanimêye."
E'yşê derdik' eve derê malêye,
Dibê: "Çima betanê ç'e'vê we rijyabû,
Weê xerîbê min nas nekir?"
De lao, de lao, lao, lao, lao, lao,
Dayka Memê gura ç'iyabe.

Memê dibê: "E'yşê xanimêye,
Emê herne ditina Weta dêye."
E'yşê dibê: "Memê wez bi qurba,
Sibê silameti wemê mizgînika xêrê bidne Weta dîye."
Dinhêre destê morî, mircan daye ber serê xortî di xelqêye.
Divê bira xwedê birbire ît'bara di jinêye,
E'yşê digo ezê t'u cara pey Memêra,
Destê mori, mircana nadime ber serê xortê di xelqêye.
De lao, de lao, lao, lao, lao, lao,
Dayka Memê gura ç'iyabe.

De lao, digo wezê hildime t'ivingêye,
Dengê bûka minê belabe li dinêye.
Digo wezê hildim kevir sêrk'utêye,
Bira xwedê bibira qewata di jinêye.
De wezê soranyê bik'şînime li qabêye,
Daynime ser kevç'ika dilê xortê di xelqêye,
De bira soranî çar t'ilîkî bavê e'rdêye.
Qîrîni têk'eve E'yşêye, ne'lîni têk'eve Memêye,
Do bira hêja zanibe k'alîna wê berxêye.
De lao, de lao, lao, lao, lao, lao,
Dayka Memê gura ç'iyabe.

De lao, Memê lao, ha li Memêye, Diyarbek'ir,
 Sibê betanê ç'e'vê dayka te rijabûn,
 De wê çewa xeribê xwe nasnekir,
 Wezê li vêsibê dev diranê Mmê xwe dinhêrim,
 Ne welle mînanî çîl şekir,
 De lao, de lao, lao, lao, lao, lao,
 Dayka Memê gura ç'iyabe.

MEMYANÎ MEMO

Kemyanî memyanî Memo, memyanî kemyanî

Xwezî biskek bûma Memo, ji biskê berana
 Hûr hûr biçêryama Memo, li dora zozana
 Çavî li xewka şêrin Memo, destî li ser karbana.

Xwezî pezkek bûma Memo, ji pezkê nêriya
 Hûr hûr biçêryama Memo, li dora gelîya
 Çevî li xewka şêrin Memo, destê li ser morîya.

Xezka ez pezkek bûma Memo, ji pezkê berxika
 Hûr hûr biçêryama Memo, li dora tatika
 Çevî li xewka şêrin Memo, destê li ser morîka

Xwezka pezkek bûma Memo, jipezkê bizina
 Hûr hûr biçêryama Memo, li dora kizina
 Çavî li xewka şêrin Memo, destê li ser bazina

ME RÊ BERZE KIR

Gelê me kevn û merde
 Welatê me giyane
 Daxwaza me zêrerde
 Gundino ha gundino
 Nezani kul û derde
 Kul û derde nezani

Ulm; hîzîr û viyane
 Welatê me giyane
 Hewcene bo jiyane
 Gundino ha gundino
 Şini, me berzekîr rê
 Me berzekîr rê.

Zeneyên me kurdane
 Welatê me giyaye
 Kitêbên me çirane
 Gundino ha gundino
 Xani pêşya hemyane
 Pêşya hemyaye Xani

MERIVÊ SOVYETÊ BIRANE

Mervê Sovyetê tamam birane,
Dilê temaman bî eşq û şan e,
Leninê mezin tîm bira wan e.

Em jî partiya xwe gellek razine,
Qerarê partiyê jî mera mîzgine,
Xêr û xweşiyê jî mera tine.

Em jî partiyê nakîne gazin,
Edaleta wê gellek pîr mezin,
Çawa qiz û xort usa jî mezin.

Merivê Sovyetê tamam birane,
Dilê temaman bî eşq û şane,
Leninê mezin tîm bira wane.

MERŞA KARKERÊN VIYANA

Bî dil ketin em şerê jiyinê,
Em bî gavên pêt her pêşta dîçin.
Em lî paşiya vê rêya rêş da
Bê şîk rojhîlata xweş dibinin.

Derket jî paş çîyan,
Binêr, ew tê çawan!
Bibezin ber bî stêrka sor!
Lî ne xew ne ev,
Ne jî xeyal e ev,
Stêrka rîzgarbûnê, ê sor!

Diya me bes refê karkeran e,
Welatê me jî hemû cihan e;
Emê bîkî şerê zor yê paşin,
Bî ser me ala me Leninizm e!

Bîlîndke ala me,
Pîr û pîr bîlîndkel
Rake ala me ber bî jor!
Em lî iro xînin,
Em sibê derxînin,
Rabîkî hemû ref û qor!

Tu lî behra rêş wek fanosek î,
Em bî ronîya te rê va dîçin;
Em lî paşiya vê rêya rêş da
Benda rojhîlatê dîsekînin.

Lî karxanan em in,
Lî zevîyan em in,
Em in jiyinê çêdîkînin!
Zîman yeke jî bo me,
Din yeke jî bo me,
Wek jî dê û bavek hatînin!

MEYRÊ MEYREMÊ

Newal bı dare lê Meyrê Meyremê,
Gur tê bı xware nişana mın lı cemê.
Çavê gur lı kare lê Meyrê Meyremê,
Kar muxtara nişana mın lı cemê.

Newal bı heze lê Meyrê Meyremê,
Çolbi bı heze nişana mın lı cemê.
Gur tê bı leze lê Meyrê Meyremê,
Çavi lı peze nişana mın lı cemê.

Gur tê hêdiye lê Meyrê Meyremê,
Gur tê hêdiye tu lı erdê rumenê.
Çavê gur lı mi ye Meyrê Meyremê,
Mi ya cındiye lı erdê rumenê.

MEYRO Û SEYRO

Keç Meyrokê, Meyrokê,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Keç Meyrokê, Meyrokê,
Dım rım bona Seyro.

Keç Meyroka dımılı,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Keç Meyroka dımılı,
Dım rım bona Seyro.

Kesk û sor da xemılı,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Kesk û sor da xemılı,
Dım rım bona Seyro.

Derdê te ma lı vi dili,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Derdê te ma lı vi dili,
Dım rım bona Seyro.

Keç Meyroka Şıkaki,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Keç Meyroka Şıkaki,
Dım rım bona Seyro.

Kofiya te barê gaki,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Kofiya te barê gaki,
Dım rım bona Seyro.

Tu ji mın ra malê naki,
Lê, lê, lê, lê Meyro,
Tu ji mın ra malê naki,
Dım rım bona Seyro.

Allegro

Mi - laz - gir. ha Mi - laz - gir,
Mi - laz - gir. ha Mi - laz - gir.

MILAZGIR

Milazgir, ha Milazgir,
Min govendêda bi naskir,
K'ofî xarbû min rastkir,
Werdekê gol xilaskir,
Ç'e'v dîtibû dil qeyaskir,

Werdekê ha bi werdekê,
Ser k'eskê, p'er belekê,
Berê xwe da bi Şebekê,
K'etîme qîrê xetayê,
Sev xatîrê ç'e'v belekê,

Werdeka bi devê bîra,
Bexika bi nav berdîra,
Te ez kuştîme pê tîra,
Memik bîna hejîra.

MIN DIBÊ HER TIM BİLINDBI

Mın dibê her tım bılındbi,
Ala rengin kesk û zer.
Hem xweşi hem ceng û rûmet,
Te hıldani sor û gewr.

Dûr nêzik ez dê te hıldım,
Tu yi xemla banê mın.
Ger dibê, derman mırınbe,
Bo te gori canê mın.

Dêrsım û Sason û Pijder,
Bo te xwinê dirêjın.
Her çı kurdın her çı xortın,
Bo te lawjan dibêjın.

Sê salan bı te kêf xweş bûn;
Ağrı, Zilan, Tendûrek.
Lı pêş rona te bûne ax,
Leşkerê rom leq bı leq.

(Osman Sebri)

MISTO

Ha berde, berde, berde,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Ha berde, berde, berde,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Oda Misto li hember e,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Oda Misto li hember e,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Kevrê ortê mermer e,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Kevrê ortê mermer e,
 Min go, teres, zendê zer berde

Yara Misto dilber e,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Yara Misto dilber e,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Oda Misto piçûk e,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Oda Misto piçûk ê,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Kêrangê ortê çûk e,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Kêrangê ortê çûk e,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Yara Misto piçûk e,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Yara Misto piçûk e,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Oda Misto hezizi,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Oda Misto hezizi,
 Min go, Misto, destê min berde.

Kêrangê ortê rizi,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Kêrangê ortê rizi,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Kê yara Misto dizi,
 Min go, Misto, destê min berde,
 Kê yara Misto dizi,
 Min go, teres, zendê zer berde.

Şûr kim he bû mısır lî bû minji wi şû ri gis nek çê kur

MIŞKÊ KÛR

Şûrkim he bû mısır lî bû,
Mın ji wi şûri gisnek çêkir,
Şûrkim he bû mısır lî bû,
Mın ji wi şûri gisnek çêkir.

Herdû hêtan, herdû hêtan,
Herdû hêtan, bişinin Botan,
Herdû hêtan, herdû hêtan,
Herdû hêtan, bişinin Botan.

Hestiyê navê, hestiyê navê,
Hestiyê navê para zavê,
Hestiyê navê, hestiyê navê,
Hestiyê navê para zavê.

Mın bi wi gisni gûtik rakır,
Mişkê koro xwe tê werkır,
Mın bi wi gisni gûtik rakır,
Mişkê koro xwe tê wekır.

Herdû piyan, herdû piyan,
Herdû piyan bıdın berbûyan,
Herdû piyan, herdû piyan,
Herdû piyan bıdın berbûyan.

Hestiyê nûkê, hestiyê nûkê,
Hestiyê nûkê para bûkê,
Hestiyê nûkê, hestiyê nûkê,
Hestiyê nûkê para bûkê.

Tevran binın bêran binın,
Bêran binın, mişk derinın,
Tevran binın bêran binın,
Bêran binın, mişk derinın.

Ser û pêyan, ser û pêyan,
Ser û pêyan bıdın gundiyan,
Ser û pêyan, ser û pêyan,
Ser û pêyan bıdın gundiyan.

Ruviyê drêj, ruviyê drêj,
Ruviyê drêj para dengbêj,
Ruviyê drêj, ruviyê drêj,
Ruviyê drêj para dengbêj.

Bıvran binın, kêran binın,
Kêran binın, mişk şerjêkın,
Bıvran binın, kêran binın,
Kêran binın, mişk şerjêkın.

Hestiyê qûnê, hestiyê qûnê,
Hestiyê qûnê para xatûnê,
Hestiyê qûnê, hestiyê qûnê,
Hestiyê qûnê para xatûnê.

MÎRZEME-MÎRZEME

Mirzeme mirzeme, welle mirzeme.
Mirzeme mirzeme, delal mirzeme.
Genimê lî dewsa cê me,
Welle mirzeme.

Xızêma pozê te me, welle mirzeme.
Gustila tilya te me, bille mirzeme,
Bazinê zenda te me, welle mirzeme,
Mirzeme mirzeme delal mirzemê.

Mirzeme mirzeme, delal mirzeme.
Guharê guhê te me, keçê mirzeme.
Mirzeme mirzeme, delal mirzeme.

Mirzeme mirzeme, keçê mirzeme,
Aşiqê bejna te me, welle mirzeme.

Na li li nal ben dan ley lo rı şı lı go

ven dan ley lo Nal ben do na lan çê ke
Te re so na lan çê ke

NALBEND Û SİWAR

Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo,
Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo.

Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo,
Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo.

Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo.

Nalbendo nalan çêke,
Tereso nalan çêke.

Nalbendo nal piçûko,
Tereso nal piçûko.

Nalbendo nal mezino,
Tereso nal mezino.

Hûr-hûr bızmaran pê ke,
Hûr-hûr bızmaran pê ke.

Zeviko dor bı nûko,
Zeviko dor bı nûko.

Par qiz bû, isa jino,
Par qiz bû, isa, jına.

Êvar e mın bı rê ke,
Êvar e mın bı rê ke.

Par qiz bû, isal bûko,
Par qiz bû, isal bûko.

Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo,
Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo.

Mın bı mivanê gewrê ke,
Mın bı mivanê gewrê ke.

Nali lı nalbendan leylo,
rışı lı govendan leylo,

NARÊ

Narê narê hoy narê, narê
Narê narê hoy narê, şirînê.
Narê çûye ber avê, narê
Kınc şuştî avêt tavê, şirînê.

Narê biskê xwe şe kır, narê
Henekır, lı destê xwe kır, şirînê
Sor-fıstan lı bejna xwe kır, narê
Serê dilanê xweş kır, şirînê.

Kaniya lı binya malan, narê
Şewq davêt gulyê daran, şirîne.
Me qet karê xwe nekır, narê
Sibê lı me bû êvare, şirînê.

Narê narê hoy narê, narê
Narê narê hoy narê, şirînê
Narê narê hoy narê, narê
Narê narê hoy narê, şirînê.

NAR HENAR

Genimê pîšta dêrê yo,
Nar henar, nar henar, narina mîn.
Genimê pîšta dêrê yo,
Nar henar, nar henar, şîrina mîn.

Mîn çinibû kêrê yo,
Nar henar, nar henar, narina mîn.
Mîn çinibû kêrê yo,
Nar henar, nar henar, şîrina mîn.

Herçi ki destê me bihev xe,
Nar henar, nar henar, narina mîn.
Dergevanê xêrê yo,
Nar henar, nar henar, şîrina mîn.

Genimê pîšta mîzgeftê yo,
Nar henar, nar henar, narina mîn.
Genimê pîšta mîzgeftê yo,
Nar henar, nar henar, şîrina mîn.

Mîn çinibû mîdretê yo,
Nar henar, nar henar, narina mîn.
Mîn çinibû mîdretê yo,
Nar henar, nar henar, şîrina mîn.

Herçi ki destê me bihev xe,
Nar henar, nar henar, narina mîn.
Dergevanê cînetê yo,
Nar henar, nar henar, şîrina mîn.

NARINÊ

Narinê hey narin, hey narin,
hey narin.
Narinê hey narin, delalê.

Narina çiyaye, hey narin,
hey narin.
Narina çiyaye, delalê.

Hewşa bavo bî darîk, hey narin,
hey narin.
Hewşa bavo bî darîk, delalê.

Bî çîre û mûmîk pê de, hey narin,
hey narin.
Bî çîre û mûmîk pê de, delalê.

Narinê bixemlinîn, hey narin,
hey narin.
Narinê bixemlinîn, delalê.

Ho negri narin negri, hey narin,
hey narin.
Negri zava xort e, delalê.

Narina çiyayi, hey narin, hey narin,
hey narin.
Narina çiyayi, delalê.

Nav gul û giyayi, hey narin,
hey narin.
Nav gul û giyayi, delalê.

Narinê hey narin, hey narin,
hey narin.
Narinê hey narin, delalê.

NARÛNÊ NARÛNA MÎN

Çi dara li nava dara
Narûnê, narûnê narûna min
Çi dara li nava dara
Kurtikê, rindikê, şêrîna min

Tefşokê dest necara
Narûnê, narûnê narûna min
Çedkim dergûşê yara
Kurtikê, rindikê, şêrîna min.

Çi dara belalûkê
Narûnê, narûnê narûna min
Tefşokê dest biçûkê
Kurtikê, rindikê, şêrîna min.

Çêdkim dergûşa bûkê
Narûnê, narûnê narûna min
Çêdkim dergûşa bûkê
Kurtikê, rindikê, şêrîna min.

NARÎNÊ HEY NARÊ

Hey narê narê narê
Hey narê narê narê
Sorgulê yemanê!
Min çavê belek xwarê
Narînê hey narê
Min çavê belek xwarê
Sorgulê yemanê.

Melazgir, xoş Melazgir
Narîne hey narê
Çavreşan çav qeyas kir
Sorgulê yemanê!
Me-b çavan hevdi naskir
Narîne hey narê
Me-b çavan hevdi naskir
Sorgulê yemanê.

Melazgir tim ava bi
Narînê hey narê
Melazgir tim ava bi
Sorgulê yemanê!
Ji çavreşa xalî nabî
Narînê hey narê
Ji çavreşan xalî nabê
Sorgulê yemanê.

NAV MENIYAN

Nav meniyan,
Nav meniyan, ben zırav,
Nav meniyan,
Nav meniyan, ben zırav.

Berfık bari serê çıyan,
Serê çıyan, ben zırav,
Berfık bari serê çıyan,
Serê çıyan, ben zırav.

Sê zeriyan dew dikiyan,
Dew dikiyan, ben zırav,
Sê zeriyan dew dikiyan,
Dew dikiyan, ben zırav.

Gışt rûniştın wer giriyan,
Wer giriyan, ben zırav,
Gışt rûniştın wer giriyan,
Wer giriyan, ben zırav.

Tu bı çûçıka nav darıkan,
Nav darıkan, ben zırav,
Tu bı çûçıka nav darıkan,
Nav darıkan, ben zırav.

Bervê çûm û xwe melisan,
Xwe melisan, ben zırav,
Bervê çûm û xwe melisan,
Xwe melisan, ben zırav.

Destan gırt û rû ramisam,
Rû ramisam, ben zırav,
Destan gırt û rû ramisam,
Rû ramisam, ben zırav.

Mın digo, bes e wê digo, dısan
Wê digo, dısan, ben zırav,
Mın digo, bes e wê digo, dısan
Wê digo, dısan, ben zırav.

NAZEWICIM

Kaniya mezın kaniya cılan,
Nazewcım, nazewcım.
Teşt û sitıl nava mılan,
Wellehi nazewicım.

Kaniya mezın pır biçûke,
Nazewcım, nazewcım.
Keleş gewra te zaroke,
Wellehi nazewicım.

Kaniya mezın ciki dûze,
Nazewcım, nazewcım.
Hemi gul û tev nêrgize,
Wellehi nazewicım.

Keçê çavê te kor bibe,
Nazewcım, nazewcın.
Mınra heye sebra dılan,
Wellehi nazewicım.

Par qız bû, isal bûke,
Nazewcım, nazewcım.
Derdê mın ewa biçûke,
Wellehi nazewicım.

NAZLÎË

Lê limin, lêlê limin, lê limin...
Lê limin, lêlê limin, lê limin nazlîyê
Kinikê çelebîyê lê nazlîyê
Lêlê limin lê limin nazlîyê
Biçûkê efendîyê lê nazlîyê
Lê limin, lêlê limin, lê limin nazlîyê.

Lê nazo sebra dila, nazlîyê
Lê limin lê, lêlê limin nazlîyê
Lê limin nazlîyê
Sîng gewrê, bexçê gula
Lê limin lêlê limin nazlîyê
Lê limin lê nazlîyê.

Lê lê limin lê nazlîyê.
Meskenê min û te ye
Lê lê limin, lêlê limin
Lê lê limin lê nazlîyê.

Heydê em heydî birevînin
Lê limin, lêlê limin
Lê lê limin lê nazlîyê
Xwe bavêjin nav Mila

Lê lê limin, lêlê limin
Lê lê limin lê nazlîyê.

Nisêbînê bi bexçeye
Lê lê limin, lêlê limin
Lê lê limin lê nazlîyê.
Gul û rihan têde ye
Lê lê limin, lêlê limin

NE LÎ MALE

Ne Imale hoy ne Imale, nermokê nermê ne Imale
Ne Imale hoy nelmale, delala xorta bêhale.

Hatim derî dadayî
Nermokê nermê ne Imale
Hatim derî dadayî
Delala xorta bê hale
Li ser doşekê paldayî
Nermokê nermê ne Imale
Li ser doşekê paldayî
Delala xorta bê hale
Min girt û ramûsayî
Nermokê nermê ne Imale
Min girt û ramûsayî
Delala xorta bê hale

NÊRGIZÊ

Lê nêrgizê, nêrgizê
Xwedê mêrê te-bkujê (kuzê)?
Şeva mêrê te bimrî
Ezê xwe-l te-bkim dizê

Lê nêrgizê koçerê
Teresbavê koçerê
Şêrinê reng esmerê
Êvarde ketme berê

Lê nêrgizê Hedayê
Teresbavê Hedayê
Mi-d pozê bavê gayê
Kanê soza te dayê
Tu-l pey soza xwe nayê.

NE LI MALE

Ne li male, ne li male oy oy oy oy
Ne li male, ne li male li min
Sebrê, te domamê.

Zava çû hemamê, oy oy oy oy
Zava çû hemamê li min
Keçikê, te domamê.

Nexweşe, bê hale oy oy oy oy
Nexweşe, bê hale li min
Gewrê, te domamê.

Ne li male, ne li male oy oy oy oy
Ne li male, ne li male li min
Sebrê, te domamê.

Zava çûye sûkê oy oy oy oy
Zava çûye sûkê li min
Gewrê, te domamê.

Tine hena bûkê oy oy oy oy
Tine hena bûkê li min
Keçikê, te domamê.

Ne li male (*Girêdan*)

Hene li teşê kîn oy oy oy oy
Hene li teşê kîn li min
Keçikê, te domamê.

Dest bûk û zavê kîn oy oy oy oy

Dest bûk û zavê kîn li min, keçikê te domamê.

NEMAYÊ - NEMAYÊ

Nemeyê, nemayê, nemayê....
Ezê pişti delalê dilê xwe ra neminim li heyatê,
li dem û li dewran û li dinyayê.
Delalo! dilê min ser delalê min ra minani bızmiya,
li ser berfê kale-kale.
Sibê bû, ji me ra cabeki ne bi xêr dihati,
digotin: delalê dilê te welatê xerib û xurbetê
nexweş û pîr bêhale.

Ez rebera xwedê dikim rabim, herim welatê xerib
û xurbetê, ji delalê dilê xwe ra bîbim ci û
yatax û balif û berpêle.

Ezê xizêma pozê xwe jêkîm, ji hespê delalê dilê
xwe ra bîkîm nal û pîsmare.
Bîla li welatê xerib û xurbetê nebêjin aveki
sare, bî pergele.

Nemayê, nemayê.... pişti delalê dilê xwe ra
neminim li dem û li dewran û li dinyayê.

Nemayê, nemayê.....
Delalo! delalê dilê min di xwe da ye, qêmiş
nabim delalê dilê xwe ji xew rakim.

Ezê dikim rabim, herim Hemisê, Nemayê, Musilê,
Bexdayê coteki şalûl û bîlîl ji delalê dilê
xwe ra karkim.
Ez van şalûl û bîlîlan binim, li ser delalê
dilê xwe da dardakim.

Bi sehera sibê ra, bi dengê dengbêjanra, lûre-
lûra bîlûra bîlûrvan ra, hoke-hoka defçiyê ber
dewaran ra, bi sewta xortê kurdanra ezê bi tîlê
û tembûrê delalê dilê xwe ji xew rakim.

Ezê dikim serê bav û bîra û dê û pîsmam û heval
û hogir û hemû ciranani bi qurban kim...

Nemayê, nemayê.. ezê pişti delalê dilê xwe ra
neminim li dem û li dewran û li dinyayê.

Ner mê Ner mê Ner ma nê lê Ner mê Ner mê Ner ma nê

şev ger ya di lê xor ta nê

NERMÊ

Nermê, Nermê, Nermanê
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Nermê, Nermê, Nermanê
Şevgerya dilê xortanê.

Hermê piştik dar ani,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Nermê piştik darmani,
Şevgerya dilê xortanê.

Semta bêderê dani,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Semta bêderê dani,
Şevgerya dilê xortanê.

Nermê qiza keşîş e,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Nermê qiza keşîş e,
Şevgerya dilê xortanê.

Paşîl tiji mewij e,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Paşîl tiji mewij e,
Şevgerya dilê xortanê.

Piştî xwe da gi tês e,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Piştî xwe da gi tês e,
Şevgerya dilê xortanê.

Nermê yêka dirêj e,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Nermê yêka dirêj e,
Şevgerya dilê xortanê.

Xwe li govendan davêj e,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Xwe li govendan davêj e,
Şevgerya dilê xortanê.

Dilê lawîkan dipêj e,
Lê Nermê, Nermê, Nermanê,
Dilê lawîkan dipêj e,
Şevgerya dilê xortanê.

NEWROZ

Ey Newroz cejna Kurdê qehreman
Her piroz tîm li Kurd û Kurdistan.
Hîldin jor, jor, jor ala rengin bê hîldan
Natewê, nakevê, naşîkê, namîrê..
Milletê kur namîrê.
Aaaaaaaa.....aaaaaaa.....
aaaa.....aaaaaa..

Tarîxa xebata ewil milletê Kurdan bû nas
Zor birinek kiribû kêmket û pê me
ber û xwas.
Ew Kawa ye bûye mêr, hat millet ji kîr xelas..
Natewê, nakevê, naşîkê, namîrê...
Milletê Kurd namîrê.

serdor

Iro ew bayê hênîk wan çiçek kirne jiyinê,
Her cîhi seyran û her der jî kêfa dixwinê.
Newroz Kurd lî te piroz, çî xweş ew jî mizgine
Natewê, nakevê, naşîkê, namirê...
Milletê Kurd namirê.

serdor

Ber millet tev zanîbîn, Kurd xebatê nadin xewê,
Tîm egîr û şîyar lî ber dijîmîn tu car narevê.
Serfîraz lî her cîhi, Kurdîstanê bîmîni
Natewê, nakevê, naşîkê, namirê...
Ey Newroz cejna Kurdê gehreman (*Girêdan*)

NEWROZ

Newroz e newroz e sibe ye newroz e,
Maçek bîde mîn yar, cejna te piroz e.
Newroz e bîhar e belbûne gul û dar e
Bîna gul û lale dest mîn bî dest yar e.
Newroz e newroz e sibe ye newroz e,
Maçek bîde mîn yar, cejna te piroz e.
Newroz û mîzgin e, bîhara bengîn e,
Kesk û zer û heşîn e, kani çya rengîn e.

NINA NINA NINAYÊ

Nina, nina, ninayê,
Nina gundê me nayê.
Çîbkîm malê dinyayê,
Pêra sebra mîn nayê.

Welleh govend ranabe,
Billeh govend ranabe.
Xweli lî mêrê xîrab bel!
Mêrê xîrab ezab e,
Radîkev, şîyar nabe.
Loy, loy, lo lo loy,
lo lo loy.

Ewa hat û ewa çû,
Şîyar hat û peya çû.
Çavê mîn l' çavê reş ket,
Eqil û sevda pêra çû.

Welleh govend ranabe,
Billeh govend ranabe.
Xweli lî mêrê xîrab bel!
Mêrê xîrab ezabe,
Radîkev, şîyar nabe.
Loy, loy, lo lo loy, lo lo loy.
Ber çem, ber çem dîçûme,
Benîştê xwe dîçûme.
Xelq aşîqê mîn bûye,
Dayîkê sûcê mîn çî ye?

Welleh govend ranabe,
Billeh govend ranabe.
Ha dî cî da, dî cî da,
Mala apê Heci da.
Neci jîna xwe berda,
Fato mendîl girêda.

Mîn dî lî girîftîlî,
Eynîk dani, xemlî.
Xwezi mî sebra xwe bîdîta
Lî ser gewra (cara) ewlî.

Nina, nina, ninayê,
Nina gundê me nayê.
Çîbkîm malê dinyayê,
Pêra sebra mîn nayê.
Welleh govend ranabe,
Billeh govend ranabe.
Xweli lî mêrê xîrab bel
Mêrê xîrab ezabe,
Radîkev, şîyar nabe.
Loy, loy, lo lo loy, lo lo loy.

Allegro

NĪ - nik NĪ - na - ê te - me,
Ç'e'v - şeş mê - va - nê te - me.

ha. ha, ha, NĪ - no. NĪ - no. NĪ - no.
ha. ha. ha, NĪ - no.

NĪNIK NĪNAĒ TEME

NĪnik NĪnaê teme, ha, ha, ha, NĪno,
Ç'e'vreş mêvanê teme, ha, ha, ha, NĪno,
NĪno, NĪno, NĪno, NĪno.

Ařiqê bejna teme, ha, ha, ha, NĪno,
Deqa ser řingê teme, ha, ha, ha, NĪno,
NĪno, NĪno, NĪno, NĪno.

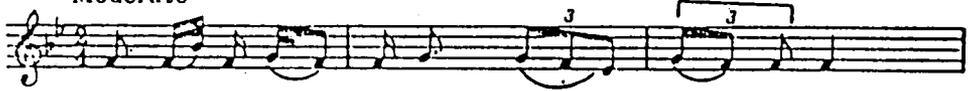
Sibê ser rêka xweme, ha, ha, ha, NĪno,
Dusibê cĪnarê teme, ha, ha, ha, NĪno,
NĪno, NĪno, NĪno, NĪno.

Bazinê destê teme, ha, ha, ha, NĪno
GustĪlka t'ilya teme, ha, ha, ha, NĪno,
NĪno, NĪno, NĪno, NĪno.

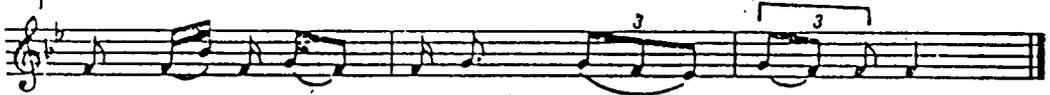
NĪNIM NĪNIM NĪNAYĒ

NĪnim nĪnim nĪnayê, hoy lĪ mĪn
NĪnim nĪnim nĪnayê, toy lĪ mĪn.
Qiza mirê serayê, hoy lĪ mĪn,
Qiza mirê serayê, toy lĪ mĪn.
Kofi j' zêran hĪlnayê, hoy lĪ mĪn,
Kofi j' zêran hĪlnayê, toy lĪ mĪn.
Hesenqele ber çeme, hoy lĪ mĪn,
Hesenqele ber çeme, toy lĪ mĪn.
Ser mera leme-leme, hoy lĪ mĪn,
Ser mera leme-leme, toy lĪ mĪn.
Hesenqele ber rêye, hoy lĪ mĪn,
Hesenqele ber rêye, toy lĪ mĪn.
şer bŭ řerê dinê ye, hoy lĪ mĪn,
şer bŭ řerê dinê ye, toy lĪ mĪn,
NĪnim nĪnim nĪnayê, hoy lĪ mĪn,
NĪnim nĪnim nĪnayê, toy lĪ mĪn.

Moderato

Nî - nim, Nî - nim, Nî - na - yê, hoy li - min,

Nî - nim, Nî - nim, Nî - na - yê, t'oy li - min.

NÎNIM, NÎNIM, NÎNAYÊ

Nînim, Nînim, Nînayê, hoy limin,
Nînim, Nînim, Nînayê, t'oy limin.

H'esenqeले ber p'îye, hoy limin,
H'esenqeले ber p'îye, t'oy limin.

Qîza mîrê Serayê, hoy limin,
Qîza mîrê Serayê, t'oy limin.

Şer bû şerê sunîya, hoy limin,
Şer bû şerê sunîya, t'oy limin.

H'esenqeले ber ç'eme, hoy limin,
H'esenqeले ber ç'eme, t'oy limin.

Xûnê daye zenguya, hoy limin,
Xûnê daye zenguya, t'oy limin.

Ser mera leme-leme, hoy limin,
Ser mera leme-leme, t'oy limin.

Nî - nim, Nî - nim Nî - na - rê hay, Nî - na - rê, ha Nî - na - rê.

NÎNIM, NÎNAR

Nînim, Nînim, Nînarê hay,
Nînarê, ha Nînarê.

Nînik keç'a Dewrêşî,
Delal keç'a Dewrêşî.

Te serî ç'e'vanî,
Nînarê, ha Nînarê.

Nînim, Nînim, Nînarê hay,
Dewranê, dinyaê!

Te serî qerep'oşî,
Nînarê, ha Nînarê.

Tu zer memika nedanî,
Nînarê, ha Nînarê.

Min danîbû ser banî,
Nînarê, ha Nînarê.

Tu zer memika na'froşî,
Nînarê, ha Nînarê?

Avirê ç'e'va te danî,
Nînarê, ha Nînarê.

Nînik keç'a delalî,
Nînik keç'a delalî,

NOFA NOFELÊ

Lê nofa nofa nofa..
Lêlêlê lêlê lêlê lê nofa!
Lêlê lêlê lê nofa!

Rêka Çûlê bi ecûre
Lêlêlê lêlê lê..
Lêlêlê lêlê lê nofa
Sîngê te bi deqê hûre
Lêlêlê lêlêlê lêlêlê lê nofa
Lêlêlê lêlê lê nofa
Mîna bexçê Zinarê
Ji xorta re destûre
Lêlê hey lêlê lê nofa.

Rêka Çûlê bi şebeşe
Lêlêlê lêlêlê lêlêlê
De lêlêlêlê lê nofa
Sîngê te bi deqê reşe
Hey lêlêlê lêlê lê nofa
Ramûsankê bi min de
Li mala bavê çî xweşe
Lêlê lêlê lêlê le nofa..
Min dî li bîra Barnîştê
Lêlê.....
De lêlê lêlê lê nofa
Ez rûniştîm tenîştê
Lêlê lêlê lêlê lê nofa
Min destê xwe kir ber piştê
Jê tê bihna bihiştê
Lêlêlê lêlê lê nofa.

ORDEK

Ez ordekim , ordekim,
Lê, lê ordekê , ordekê,
Ez ordekim , ordekim,
Memik şemalê şevê o.
Ez ordeka golan îm,
Lê, lê ordekê , ordekê,
Ez ordeka golan îm,
Memik şemalê şevê o.
Şev û rojan çolan îm
Lê, lê ordekê , ordekê,
Şev û rojan çolan îm
Memik şemalê şevê o.
Dosta lawikê şal reş îm,
Lê, lê ordekê, ordekê,
Dosta lawikê şal reş îm,
Memik şemalê şevê o.

Ez ordeka seri sor îm,
Lê, lê ordekê, ordekê,
Ez ordekim seri sor îm,
Memik şemalê şevê o.
Şev ûrojê dîpalîm,
Lê, lê ordekê , ordekê,
Şev û rojê dîpalîm,
Memik şemalê şevê o.
Dosta lawikê çux sor îm,
Lê, lê ordekê, ordekê,
Dosta lawikê çux sor îm,
Memik şemalê şevê o.

Ez ordeka seri reş îm,
Lê, lê ordekê , ordekê,
Ez ordeka seri reş îm,
Memik şemalê şevê o.
Şev û rojê dîmeşîm,
Lê, lê ordekê, ordekê,
Şev û rojê dîmeşîm,
Memik şemalê şevê o.
Dosta lawikê keleş îm,
Lê, lê ordekê, ordekê,
Dosta lawikê keleş îm,
Memik şemalê şevê o.

PAR QIZ BÛ

Newala gundê me bı dar e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,
Newala gundê me bı dar e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,

Daran gırto hınar e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,
Daran gırto hınar e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın.

Par qız bû isal bı yar e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,
Par qız bû isal bı yar e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın.

Newala gundê me bı gûz e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,
Newala gundê me bı gûz e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın.

Cılan dayne bın gûz e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,
Cılan dayne bın gûz e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın.

Par qız bû isal bı soz e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın,
Par qız bû isal bı soz e,
Şekirê hê, şerbetê hê, şırına mın.

PERİZADE

Perizade lê perizade,
Perizade lê perizade.

De tu rabe lû perizade!
De tu rabe lê perizade!

De tu rabe lê perizade!
De tu rûne lê, biskan bade!

Qızık ramûsanın nade,
Qızık ramûsanın nade.

Perizade lê perizade,
Perizade lê deri veke!

De tu rûni lê, de tu rûni!
De tu rûni lê, gulyan çêke!

Tu bı xebera, tu bı xebera,
Tu bı xebera xelqê meke.

Tu mın nava lê singê xwe ke,
Tu mın nava lê singê xwe ke.

Perizade lê perizade,
Perizade lê perizade.

PÎR BÛM

Pîr bûm dil pîr nabî
Wey malê-m dil
Pîr bûm dil pîr nabî
Wey emrê-m dil.

Şahê Ecem rabî
Hay, hay, hay dil
Şahê Ecem rabî
Wey emrê-m dil.

Dil ket ra lê nabî
Hay, hay, hay dil
Dil ket ra lê nabî
Wey emrê-m dil.

QERSA ŞEWITÎ

Xanê lê, canê lê, Qersa şewti lî van deran,
Xanê lê, canê lê, Qersa şewti lî van deran.

Xanê lê, canê lê, herb xweş kîrî bî xengeran,
Xanê lê, canê lê, herb xweş kîrî bî xengeran.

Xanê lê, canê lê, Qers fîrotî bî peran,
Xanê lê, canê lê, Qers fîrotî bî peran.

Xanê lê, canê lê, Qersa şewti lî van çîyan,
Xanê lê, canê lê, Qersa şewti lî van çîyan.

Xanê lê, canê lê, herb xweş kîrî bî singûyan.
Xanê lê, canê lê, herb xweş kîrî bî singûyan.

Xanê lê, canê lê, Qers fîrotî bî mecdîyan,
Xanê lê, canê lê, Qers fîrotî bî mecdîyan.

Xanê lê, canê lê, Qersa şewti lî ber pişt e,
Xanê lê, canê lê, Qersa şewti lî ber pişt e.

Xanê lê, canê lê, şûrê lawîk serî xîşt e,
Xanê lê, canê lê, şûrê lawîk serî xîşt e.

Xanê lê, canê lê, koka dijîmî damîşt e,
Xanê lê, canê lê, koka dijîmî damîşt e.

QIZIL EHMED

Qızıl Ehmed bı dar e,
Gulê gul narin, narin, narin,
Qızıl Ehmed bı dar e,
Gulê ez kılê çevê te me.

Daran gerandi nare,
Gulê gul narin, narin, narin,
Derdê m keçıka muxtare,
Gulê ez kılê çevê te me.

Derdê m keçıka muxtar e,
Gulê gul narin, narin, narin,
Derdê m keçıka muxtare e,
Gulê ez kılê çevê te me.

Qızıl Ehmed bı bi ye,
Gulê gul narin, narin, narin,
Qızıl Ehmed bı bi ye,
Gulê ez kılê çevê te me.

Bıyan gerandi si ye,
Gulê gul narin, narin, narin,

Bıyan gerandi si ye,
Gulê ez kılê çevê te me.

Derdê m keçıka Cındi ye,
Gulê gul narin, narin, narin,
Derdê m keçıka Cındi ye,
Gulê ez kılê çavê te me.

Qızıl Ehmed bı merx e,
Gulê gul narin, narin, narin,
Qızıl Ehmed bı merx e,
Gulê ez kılê çavê te me.

Merxan gerandi çerx e,
Gulê gul narin, narin, narin,
Merxan gerandi çerx e,
Gulê ez kılê çavê te me.

Derdê m keçıka Zelx e,
Gulê gul narin, narin, narin,
Derdê m keçıka Zelx e,
Gulê ez kılê çavê te me.

RABE COTYAR

Rabe cotyar
Delo rabe
Bıçine erdê
Çol û beyar

Ber destê hewe cotyar
Xelkê hemıyan
Nanê xwe xwar

Çol bı dengeki cotyara
Tova bavê wan beyara
Erdê we yê kesî nıne
Nedine zalimê cara

Gırêdan

Evan derdan, şvan halan
Paşve bırbû gelek salan
Derdê meye nav me nêma
Em neman cotyarê tene

Gırêdan

Eman nav erdê xwe sorke
Nanê hemıyan jê peyda ke
Pê zarokê me azad ke
Derdê me ji nav me rake,

Gırêdan

RINDA MIN

Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

Şerman ra rê nabine,
Rında mın, ha rında mın,
Rında mın, çav reşa mın.

Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

Rında mın avê tine.
Rında mın, ha rında mın,
Rında mın çav reşa mın.

Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

Xortê xelqê dixapine.
Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

Hûrîk-hûrîk dirêjine,
Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

Rışiyê şarê dihejine,
Rında mın, ha rında mın.
Rında mın, çav reşa mın.

RINDÊ

Rında mın, ha Rında mın,
Çavê reş bexşişa mın,
Rında mın, ha Rında mın,
Çavê reş bexşişa mın.

Rında mın avê tine,
Rında mın, ha Rında mın,
Rında mın avê tine,
Çavê reş bexşişa mın.

Ba lî bîskan dixine,
Rında mın, ha Rında mın,
Ba lî bîskan dixine,
Çavê reş bexşişa mın.

Jî şerman rê nabine,
Rında mın, ha Rında mın,
Jî şerman rê nabine,
Çavê reş bexşişa mın.

Pê bî pêl dirîjine,
Rında mın, ha Rında mın,
Pê bî pêl dirîjine,
Çavê reş bexşişa mın.

Rında mın çû kaniyê,
Rında mın, ha Rında mın,
Rında mın çû kaniyê,
Çavê reş bexşişa mın.

Gulî ketin paniye,
Rında mın, ha Rında mın,
Gulî ketin paniye,
Çavê reş bexşişa mın.

Rında mın çû bêriyê,
Rında mın, ha Rında mın,
Rında mın çû bêriyê,
Çavê reş bexşişa mın.

Heyrana te zeriye,
Rında mın, ha Rında mın,
Heyrana te zeriye,
Çavê reş bexşişa mın.

Allegro

Sa-rê, fa be ê-va- fe, meh- bû-bê fa-bê ê-va-re,
Sa-rê tu Sa- ra- mi-ni lo Sa-rê tu Sa ra-mi-ni.

SARÊ, RABE

Sarê, rabe êvare,
Meh'bûbê rabe êvare,
Sarê, tu Sara minî lo,
Sarê, tu Sara minî.

Sîka girtî dîware lo,
Sî dak'tine zinare,
Kese gundê me tune lo,
Ji xênia me dost û yare.

Min bi xulama gerdenê lo,
Şêbiskê meqes kirî,
Şêbiskê meqes kirî jo,
Dor sibêla herbêlî.

Goşt qelanê Merdînê lo,
Li ser nanê genimê,
Kofî girêdan li êniê,
Pêş mala sore pêşinê.

Sarê qîza xelqê bû,
Muh'beta dilê min k'etiê
Min bi xulama gerdenê lo,
Muh'beta dilê min k'etiê.

SARÊ RABE ÊVARE

Sarê rabe êvare, mehrûmê rabe êvare.
Siyê girtî zinare lê, si daketi diware.
Kesek li gundê me tune lê, şûna me dost û yare.
Ez heyrana çavê reş lê, şebiskê wê kiware.

Sarê têye j' bêriyê, mehrûmê têye j' bêriyê.
Elba şîr daye siyê, mehrûmê têye j' bêriyê.
Sarê qîza xelqêye, muhbeta dilê ketiyê.
Sarê tu Sara mîn i, mehrûmê tu kara mîn i.

Sarê têye ji girda, mehrûmê têye ji girda.
Elba kenêr di mil da, mehrûmê têye ji girda.
Potina reşo di ling da, mehrûmê têye ji girda.
Dikim Sarê ramisim lê, tîrki-mîrki xeberda.

Sarê tu Sara mîn i, mehrûmê tu kara mîn i.
Sarê tu Sara mîn i, mehrûmê tu kara mîn i.

(Kuştina) SEÏDÊ EHMED

Eyşo digo, Wesîla! lê lawo!
Bejna Seîdê min zirave,
Kûlîlka vê Sibatê,
Bere şîn nerika li şikefta xopan
Li serê latê!
Misto! Lawo! Tu ocaxî korbî!
Te li me windakirî gulçîçeka
nav civatê.

Wesîla digo, Eyşo rebenê!
Dilê min heye, sed carî bi min weye!
Tu rabe, emê teyara binya mala,
Ji ciwanîkê bavê Ehmedê min re bikin ceye!
Ezê neketime xema kuştina bavê Ehmed,
Kuştin, kuştina mêra ye, dayê!
Lê ezê ketime xema wê xemê,
Xelkê, siba bêjin: dilê Wesîla û Misto
dihev heye! Dayê!...

SERPÊHATÎYA BIŞARÊ ÇETO

Çeto digo, lolo Bişaro lo lawo!
Bi serê bavê xwe û te kim, tu nezanî,
Roja çemê Mirdêsîke, li kaviîlê mala wendo,
Li ber cendirmê Sêrtê dest hilnanî.

Bişar digo, bavo de bese! te bi tan
û niçan rihê kurê xwe deranî,
Ma di bîra te nayê,
Li dereca têlanê minê ji nav lepê
cendirma bi darê zorê tuderanî,
Daketim mêga Tengeliê,
minê başbazirganekî giran
Ji bavê xwe re anî,
Bi çemê Şêrwan ketibûm,
Minê sê kurê Mehmûdê Şemê kuştibûn
û min qesabxana mêra li mala
Mihemedê Bişar danî,
Wele ezî destvala bûm,
Tali' û fersenda xerab ji kurê te re anî.

Çeto digo, Bişaro lo lawo!
Bejna te zirave kullîlka va kuncîya,
De bere şîn nekira li kaviîlê mala Wendo,
Li çemê Mirdêsîkê li bilind çiya,
Kurê mino, minê ji te re negotibû?

Xwe navêja mala Osmanê emer,
Bere te nekî şivanê pey kefiya,
Xwezî mizgîna kuştina bavê Şebo
Ji min re bihatana
û xelkê negota, Bişarê Çeto
bûye esîrê destê kûçikên van Romîya.

Çeto digo, Bişaro lo lawo!
Ezê bi çemê Mirdêsîkê diketim wa bi şuje,
Dengê mewzerê cendîrmê Ridwanê helawxwerê
di sêrtê li ser serê bavê Şebo
girtî dûman û mijê,
Kesî ecebê giran bi çavê serê xwe nedî bûn,
Çawa helawxwerekî Sêrtî mêra ji mala
Hisîyê Qasim bikujel...

SERÊ ÇIYA BI DÛMANE

Serê çiya bi dûmane, bavê mîn.
Birin kûre, bê dermane, berxê mîn.
Gelo çîma em xîzanî?
Megri, megri û manale,
Megri, megri ev çî hale,
Megri, megri şin zewale,
Megri, megri...

Va rîya me rêki tenge, bavê mîn.
Ji xew rabin wext derenge, berxê mîn.
Hişyar bibin sibê cenge;
Megri... (*Girêdan*)

Van zinciran biqetinî bavê mîn!
Vê tariyê biçirînin berxê mîn!
Karker rabin em hêvinî.
Megri... (*Girêdan*)

Ev barê te li milê me ye, bavê mîn.
Bîrina te li dilê me ye, berxê mîn.
Şev ê biçê, beri sibe ye;
Megri... (*Girêdan*)

Tekoşin wê dewam bike, bavê mîn.
Ji bo çî ye baş fam bike, berxê mîn.
Bawer ji xwe ra qurban bike!
Megri... (*Girêdan*)

SERÊ MALAN DAREK LÊ

Serê malan darek lê lê, darek lê
 Binê malan darek lê lê, darek lê.
 Her malek da yarek lê lê, yarek lê,
 Her xanek da yarek lê lê, yarek lê.
 Serê yarê şarek lê lê, şarek lê,
 Serê yarê şarek lê lê, şarek lê.

Serê malan guzek lê lê, guzek lê,
 Binê malan guzek lê lê, guzek lê.
 Her malek da qizek lê lê, qizek lê,
 Her xanek da qizek lê lê, qizek lê.
 Serê qizê zêrek lê lê, zêrek lê,
 Serê qizê zêrek lê lê, zêrek lê.

Serê malan nokek lê lê, nokek lê,
 Binê malan nokek lê lê, nokek lê.
 Her malek da bûkek lê lê, bûkek lê,
 Her xanek da bûkek lê lê, bûkek lê.
 Serê bûkê mûrek lê lê, mûrek lê,
 Serê bûkê mûrek lê lê, mûrek lê.

Allegretto

Min Sêv dî - to li ser sê - vê. Hey he - war. he -
 war. he - war. Min can dî - to
 li ser sê - vê, sed he - war, kes ne - xun sê - vê.

SÊVÊ

Min Sêv dîto li ser sêvê,
 Hey hewar, hewar, hewar,
 Min can dîto li ser sêvê,
 Sed hewar, kes nexun sêvê.

Dine dane dest zarûka,
 Hey hewar, hewar, hewar,
 Dine dane dest zarûka,
 Sed hewar, kes nexun sêvê.

Dine dane li ber lêvê,
 Hey hewar, hewar, hewar,
 Dine dane li ber lêvê,
 Sed hewar, kes nexun sêvê.

Dine dane ber neynûka.
 Hey hewar, hewar, hewar,
 Dine dane ber neynûka.
 Sed hewar, kes nexun sêvê.

Min sêv dîto li serê sûkê,
 Hey hewar, hewar, hewar,
 Min sêv dîto li serê sûkê,
 Sed hewar, kes nexun sêvê.

SÊVÊ

Hey sêvê, sêvê, sêvê!
Hey hawar, hawar sêvê!
Hêy sêvê, sêvê, sêvê!
Sed hawar, kes naxwe sêvê.

Çigare geşkir li ser lêvê,
Hey hawar, hawar sêvê!
Çigare geşkir li ser lêvê,
Sed hawar, kes naxwe sêvê.

Min sêva xwe dî li ber sêvê,
Hey hawar, hawar sêvê!
Min sêva xwe dî li ber sêvê,
Sed hawar, kes naxwe sêvê.

Sêv xeyidye mi naxêvê,
Hey hawar, hawar sêvê!
Sêv xeyidye mi naxêvê,
Sed hawar, kes naxwe sêvê.

Allegretto

Si - be - ye te' - vê da - ye. Ce - me - dê,
Ce - lî - lê, Si - la - vê, Gu - la - vê.
Te sil - h'ey - ra - nî te' - vê. Lawk - no, wer - ne si - la - vê.

SIBEYE TE'VÊ DAYE

Sibeye te'vê daye,
Cemedê, Celîlê, Silavê, Gulavê,
Te silh'eyranî te'vê,
Lawkno, weme silavê.

Derê mala me ave,
Cemedê, Celîlê, Silavê, Gulavê,
Te silh'eyranî te'vê,
Lawkno, werne silavê.

Zêr li e'nyê xûdaye,
Cemedê, Celîlê, Silavê, Gulavê,
Te silh'eyranî te'vê,
Lawkno, weme silavê.

Siyar peya dane nave,
Cemedê, Celîlê, Silavê, Gulavê,
Te silh'eyranî te'vê,
Lawkno, werne silavê.

Dilê min keç'kê maye,
Cemedê, Celîlê, Silavê, Gulavê,
Te silh'eyranî te'vê,
Lawkno, weme silavê.

Derdê min yanga zirave,
Cemedê, Celîlê, Silavê, Gulavê,
Te silh'eyranî te'vê,
Lawkno, werne silavê.

SİNEM

Sinë sinê sinemê
Lê lê lê sinemê
Çiyayê Gîlî bîlînde
Sinë sinê sinemê
Bînyîda deşt û gunde
Lê lê sinemê
Sinë sinê sinemê
Lê lê lê sinemê

Mın dîyarê du taxê
Sinë sinê sinemê
Keçîk tev çûne caxê
Lê lê sinemê
Sinë sinê sinemê
Lê lê lê sinemê
Mın dîyanê Xamurê
Sinë sinê sinemê
Çav reşê dêre sorê
Lê lê sinemê
Sinë sinê sinemê
Lê lê lê sinemê

SİNEMÊ

Sinemê koçîka xwe bî rêxîst, delal,
Xwe bî xwe sîkîni van deran,
Sinemê koçîka xwe bî rêxîst, delal,
Xwe bî xwe sîkîni van deran.

Sinemê malîka xwe bî bar kîr, delal,
Xwe bî xwe sîkîni bewraran,
Sinemê malîka xwe bî bar kîr, delal,
Xwe bî xwe sîkîni bewraran.

Rûnişt bejna xwe girêda, delal,
Berda rîşîkê kemberan,
Rûnişt bejna xwe girêda, delal,
Berda rîşîkê kemberan.

Rûnişt bejna xwe girêda, delal,
Berda rîşîkê guheran,
Rûnişt bejna xwe girêda, delal,
Berda rîşîkê guheran.

Sinemê malîka xwe bî bar kîr, delal,
Xwe bî xwe sîkîni van çîyan,
Sinemê malîka xwe bî bar kîr, delal,
Xwe bî xwe sîkîni van çîyan.

Çûm ku Sinemê dî ramusîm, delal,
Gune lî hustiyê gundiyan,
Çûm ku Sinemê dî ramusîm, delal,
Gune lî hustiyê gundiyan.

Rûnişt bejna xwe girêda, delal,
Berda rîşîkê mecdiyan,
Rûnişt bejna xwe girêda, delal,
Berda rîşîkê mecdiyan.

SÎNEMXAN

Ay Sînem!
Te rû heyva nûrîne,
Şewqê daye ûmetê.
Te gerden şûşa hêşîne,
Nuqte nuqte xal ketê.
Heçî herî Sînem bibîne,
Bêşik diçî cenetê.

Ay Sînem!
Ezê Hîzanê dihebînim,
Salê sê cara tê bihare,
Te rû heyva nûrîne,
Şems û qemer tê re diyare,
Ezê herim Sînem bibînim,
Dîna min û Sînem ev care.

Ay Sînem!
Hingî li dinê digêriyam,
Kesî nedigo, Sînem nexweşel
Ezê hatim Hîzana xopan hicrokê feqiya,
Dinivîsîn kêl û ferşe.
Ezê tenbîhê bikim li mar û mişkên mirîya,
Bere nexun navtenga çarê,
Sed heyfe li ewraqên reşe.

Ay Sînem !
Sînem koça xwe-b-rêkir,
Em bixwe mane li şûn wara,
Rûniştî û kofî çêkir,
Berdan şirkêd guhara,
Mi-d-kir Sînem ramîsim,
Felek bû min neyara.

Birca Sînemxan têde,
Wê-d navroka behrê da,
Hat leşkerê dewletê,

Dibêjin: "Sînem keça melakî bû û mêrê wê çû seferê û jina xwe siparte du mirovên xwe, ko lê miqate bin, çavdêriya wê bikin. Tenê herdû mirovên bê bext, xwestin ko li dor jî-nîkê bigerin, lê Sînem xwe bi destên wan ve berneda û çawa mêrê wê hate mal, jere gotin: 'Jina te tolazê û em şermîkar û rûreş kirin! Hawir xelk li dor digêriyan û naçare mêrik Sînema jina xwe kuştî û diya wê, li ser ev çend dilokên dawî gotine:

Sînem dure di behrê da,
Emê rabin destek xewas bigrin berdîna têda,
Çibkim destê min gîhabû miradê,
Feleka malikwêran çerxek lê da!

Sînem, tu rabe ev çî demel!
Bejin ji Kela Tikrîtê, sing qumaşê Eceme,
Bere bixêr bêyî mehka remezanê,
Ez fitreka serê te mel!

Sînem gulçîçeka li çiyayî,
Şewqa xwe daye gêr û giyayî,
Heçî kesê Sînem nedîtî,
Bere binêrî rengê birayî!

Sînem! Ezê dînêrim li Bexdayê ezîme,
Min du şahid hene îsal heft sale,
Lawik seferî bû, Êlixê reş kil nedîne!

Andante

Sî.p'a. no. gaz bi ga-zo, K'a-nê ley-lo - ka(min) ley-lo?
 Wê-ra - no. ga/ bi ga-zo, K'a-nê meh'bû - ba min di-la?

SÎP'ANO

Sip'ano, gaz bi gazo,
 K'anê leyloka min, leylo?
 Wêrano, gaz bi gazo,
 K'anê meh'bûba min dila?

Dilê daqa cewazo,
 K'anê leyloka min, leylo?

Dilê daqa cewazo,
 K'anê meh'bûba mêra?

Xurê min xortê tolazo,
 K'anê leyloka min, leylo?
 Xurê min xortê tolazo,
 K'anê meh'bûba mêra?

Andante

Hey lo, hey lo So.fî - (y)o, hey lo. gid.yo So.fî - (y)o.
 So.fî - (y)o.
 Hey lo, hey lo. So.fî - (y)o, hey lo. gid.yo So.fî - (y)o.

SOFÎO

Hey lo, hey lo, Sofîo, hey lo, gidyo Sofîo,
 Hey lo, hey lo, Sofîo, hey lo, gidyo Sofîo.
 Mala Sofî dev çaê, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Mala k'opek dev çaê, hey lo, gidyo Sofîo.
 Berf û baranê daye, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Berf û baranê daye, hey lo, gidyo Sofîo.
 Mala Sofî xirabkir, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Mala Sofî xirabkir, hey lo, gidyo Sofîo.
 Yekî rabine ricaê, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Yekî rabine ricaê, hey lo, gidyo Sofîo.

Mala Sofî garise, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Mala Sofî garise, hey lo, gidyo Sofîo.
 Sofî k'erba fetisî, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Sofî k'erba fetisî, hey lo, gidyo Sofîo.
 Sofî, Sofîkî ç'ake, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Sofî, Sofîkî ç'ake, hey lo, gidyo Sofîo.
 Dêlê li mih'inê bake, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Dêlê li mih'inê bake, hey lo, gidyo Sofîo
 Sofî li vandra undake, hey lo, hey lo, Sofîo,
 Sofî li vandra undake, hey lo, gidyo Sofîo.

Allgretto

Musical score for 'SOSIN GULA TETIKA' in G major and 2/4 time. The score consists of four staves of music with lyrics underneath. The lyrics are: So - sin gu - la te - li - ka, lo, de - la l gu - la te - li - ka, bisk ber - da ser me - mi - ka, lo, se - lam di - lê la - wi - ka, de we - re, de, de, we - re, fa - tim we - re, fo - ãn we - re de, de, de, de.

SOSIN GULA TETIKA

Sosin gula tetika, lo,
Delal gula tetika
Bisk berda ser memika, lo,
Selam dilê lawika.
De were, de, de, were,
Fatim were, torin were,
De, de, de, de.

Mala Fatim meyxane, lo,
Mala t'eres meyxane,
Mîr ênya lê, girtî dîwane,
Fatim rewşa xortane.
De were, de, de, were,
Fatim were, torin were,
De, de, de, de.

"SU" AVE AVE

Su ave ave, narinê hey narin.
Su ave ave, tu gula vi canî.

Hem ave, hem berave, narinê hey narin.
Hem ave, hem berave, tu gula vi canî.
Gewr rinde, bejn zirave, narinê hey narin.
Gewr rinde, bejn zirave, tu gula vi canî.

Su-ava me ji ku tê, narinê hey narin.
Su-ava me ji ku tê, tu gula vi canî.
Bingole, ji kevirê qul tê, narinê hey narin.
Bingole, ji kevirê qul tê, tu gula vi canî

Su-ava hêz û mêzan, narinê hey narin.
Su-ava hêz û mêzan, tu gula vi canî.
Xweşe ramûsanê qîzan, narinê hey narin.
Xweşe ramûsanê qîzan tu gula vi cini.
Weka kakilê guzan, narinê hey narin.
Weka kakilê guzan, tu gula vi canî.

Su-ava hok û moka, narinê hey narin
Su-ava hok û moka, tu gula vi canî.
Xweşe ramûsanê bûkan, narinê hey narin
Xweşe ramûsanê bûkan, tu gula vi canî.
Weka goştê çûçikan, narinê hey narin
Weka goştê çûçikan, tu gula vi canî.

SULEYMANÊ EMER

Suleymano, lo lawo!
Gelî xwedan eynelîna!
Xwe bidin hafê bêndera!
Gelî xwedan kurmancina!
Xwe bidin şerê giran û girbela!
Şerê mala kêfir girane,
Ji êvara xwedê de ketiye
ser darê bêxwediyê mawîzera
Suleymano!

De lolo hekîmo qurba! tê ji Helebê
tê rabî dermana ji birîna Suleymanê
min re çêkî ji şekir û şebê,
Xwedê şeş topa têxî mala xwedîyê
gula mawîzerê, sê tilî girtîme
Ji serê bêxwedîya vê kezebê
Suleymano!

De lolo hekîmo qurba! tê ji Ana
Ji birîna Suleymanê min re çêke
dermana û sêbarî di hetwana!
Ezê neketîme heyra kuştina
Suleymanê Emer, kuştin kuştina mêra ye,
Lê ezê ketîme xema wê xemê Suleymano!
Ko cotê xatûnan û zerîyan,
di piştî çavê Suleymanê min re
li Bircabelek, bêxwedan û xwedî mane
Suleymano!

De gelî xwedan eynelîna! xwe bidin
hafê bêndera!
De gelî kurmancina!
Xwe bidin serê giran û girbela!
Şerê mala kêfir girane,
Ji êvara xwedê de ketiye
ser darê bêxwedîyê mawîzera,
De laşê Suleymanê mi nazike, Suleymano!
Dayê!...
Dane ber qeftê bêxwedîyê di xencera
Suleymano!

SULTANÊ

Sultanê dinya deme
Lê, lê, lê, lê Sultanê
Xîlxalê lingê te me
Cîrane, Sultane..
Bazinê zendê te me
Gustîla tilya te me
Kembera li piştî te me
Guharê guhê te me
Xizêma pozê te me
Kilçivê mêrê te bimrî
Kuçikê mêrê te bimrî
Kiryarê bejna te me

Sultanê, Sultanê
Lê, lê, lê, lê Sultanê
Biçûkê mal cîranê
Bûye çaxê razanê
Tu bide min ramûsanê
Lê, lê, lê, lê Sultanê
Lê, lê, lê, lê Sultanê..

ŞEMLÊ, ŞEMLANÊ

Şemlê, şemlê, şemlê, şemlê
Lî mala bavê Şemlanê

Ew hêlinê qaz û maza
Lî mala bavê Şemlanê
Hêlin çêkir li ser gaza
Lî mala bavê Şemlanê
Ez ramîsim gerdengaza.
Lî mala bavê Şemlanê

Ew hêlinê qaz û çûka
Şemlê, şemlê, şemlanê
Hêlin çêkir li ser sûka
Lî mala bavê Şemlanê
Ez ramîsim giz û bûka
Lî mala bavê Şemlanê

Ew hêlinên qaz û beta
Lî mala bavê Şemlanê
Hêlin çêkir li serê xeta
Lî mala bavê Şemlanê
Ez ramîsim van hirmeta
Lî mala bavê Şemlanê

Ew hêlinê qaz û zîza
Lî mala bavê Şemlanê
Hêlin çêkir li serê gwîza
Lî mala bavê Şemlanê
Ez ramîsim bûk û qîza
Lî mala bavê Şemlanê

ŞEREFO

Kumê Şeref kulave
Şerefo were kumê xwe
Kumê Kurdo kulave
Lo Kurdo were kumê xwe
Umrê Kurdo ev gave
Şerefo were kumê xwe
Umrê Şeref ev gave
Lo Kurda were kumê xwe

Ev kum ne kumê mine
Lo lawo were kumê xwe
Kumê hevalê mine
Şerefo were kumê xwe.

ŞÊRÎNÊ TEVDE GUL

Ez ji gula gule zerim
Şêrînê tevde gul
Devê deryê wer diherim
Şêrînê tevde gul
Dosta lawkê xwey esmerim
Lê şêrînê tevde gul.

Ez ji gula gule sorim
Lê şêrînê tevde gul.
Devê deryê wer diborim
Lê delalê tevde gul.
Devê deryê wer diborim
Lê şêrînê tevde gul.

Ez ji gula gule sipî me
Lê şêrînê tevde gul.
Devê deryê wer borî me
Lê şêrînê tevde gul.
Dosta lawkê xwey gundî me
Lê delalê tevde gul
Dosta lawkê xwey gundî me
Lê delalê tevde gul.

ŞİLİ BARI

Şili bari tene-tene,
Vanan rêçê mın û te ne,
Şili bari tene-tene,
Vanan rêçê mın û te ne.

Porê yarê porki kej e,
Ber piştê da şe û meqese,
Porê yarê porki kej e,
Ber piştê da şe û meqese

Çûm ku yara xwe bibinim,
Bekçiyê bavê wa ye li ber e,
Çûm k uyara xwe bibinim,
Bekçiyê bavê wa ye li ber e.

Şili bari çilki-çilke,
Serê qondra yarê şil ke,
Şili bari çilki-çilke,
Serê qondra yarê şil ke,

Gundê hember gundê me ye,
Qe tune bi sed mal he ye,
Gundê hember gundê me ye,
Qe tune bi sed mal he ye.

Şûna ku yaram tê da ne bi,
Hêlek şên bi yêk xirabe ye.
Şûna ku yaram tê da ne bi,
Hêlek şên bi yêk xirabe ye.

TAHİRAXANÊ CAZÊ

(Istiran)

Şerekê çêdibû li Qeraniya xopan, li ber çayê,
Tahirxan sê denga gazî dikir, Teymûrxano !
lo bira !
Tu cebilxanê ji kekê xwe re valake ser ebayê !
Eskerê Şahê Ecem girane, kes dihana me de nayê.
Mêrê çê be, çê bixebite, bere îro dengê me
derkeî li dinyayê!
Şerekê çêdibû li Qeraniya xopan wa bi dare,
Tahirxan sê denga gazî dikir, Teymûrxano, lo bira
Eskerê Şahê Ecem pir girane, bê jimare !
Mêrî çê be, çê bixebite
Kekê te yê bi sê gulên birîndare !

TAQİBELEKÊ

Taqıbelekê yeman,
 Taqikê te beleke taqıbelekê yeman,
 Taqikê te beleke taqıbelekê gewrê.
 Pişkojan sed û yeke taqıbelekê yeman.
 Pişkojan sed û yeke taqıbelekê gewrê
 Ramûsim te bi heneke taqıbelekê yeman
 Ramûsim te bi heneke taqıbelekê gewrê.

Taqikê te sipî ye taqıbelekê yeman,
 Taqikê te sipî ye taqıbelekê gewrê
 Pişkojan sed û sî ye taqıbelekê yeman.
 Pişkojan sed û sî ye taqıbelekê gewrê
 Ramûsim te bi dizî ye taqıbelekê yeman
 Ramûsim te bi dizî ye taqıbelekê gewrê.

Taqikê te pir sore taqıbelekê yeman,
 Taqikê te pir sore taqıbelekê gewrê
 Pişkojan hawîrdore taqıbelekê yeman.
 Pişkojan hawîrdore taqıbelekê gewrê
 Ramûsim te bi zore taqıbelekê yeman
 Ramûsim te bi zore taqıbelekê gewrê.

Allegro

Teb E'y-şı . ka xir . dik-mir . dik. lê. lê. E'y-şê.
 eb ca . ni . ka xir . dik-mir . dik. za - lim E'y - şê.

TE BI E'ŞIKA XIRDİK-MIRDİK

Te b (i) Eşika xirdik-mirdik, lê, lê, E'şê
 Te bi canika xirdik-mirdik, zalim E'şê

Qusêsyayez dibirî, lê, lê, E'şê,
 Qusêsyayez dibirî, zalim E'şê.

Ez h'eyrana bejna kurtik, lê, lê, E'şê,
 Ez h'eyrana bejna kurtik, zalim E'şê,

Memkê E'şayez min k'irk'irî, lê, lê, E'şê,
 Memkê E'şayez min k'irk'irî, zalim E'şê.

Dergê mala we min birî, lê, lê, E'şê,
 Dergê mala we min birî, zalim E'şê.

E'ş firotyez bik'irî, lê, lê, E'şê,
 E'ş firotyez bik'irî, zalim E'şê.

Dergê mala we min vekir, lê, lê, E'ÿşê,
Dergê mala we min vekir, zalim E'ÿşê.

Bejna delal xwe te'ide ke, lê, lê, E'ÿşê,
Bejna delal xwe te'ide ke, zalim E'ÿşê.

Dêri veke, dêri veke, lê, lê, E'ÿşê,
Dêri veke, dêri veke, zalim E'ÿşê.

Şeva sarin p'axla xwe ke, lê, lê, E'ÿşê,
Şeva sarin p'axla xwe ke, zalim E'ÿşê.

TÊ JI MEZRÊ DE

Tê ji mezrê de, tê ji mezrê de
Belê loy loy, belê loy loy
Tê ji mezrê de, tê ji mezrê de
Belê loy loy, lawiko qurban.

Xwezka bi mala dostam têda
Bulê loy, loy, belê loy, loy...
Xwezka bi mala dostam têda
Bulê loy, loy, lawiko qurban.

Şûr girêda mertal pêda
Bulê loy, loy, belê loy, loy...
Şûr girêda mertal pêda
Bulê loy, loy, lawiko qurban.

Te'ji mezrê de sist û pistî
Belê loy, loy belê loy, loy...
Tê ji mezrê de sist û pistî
Belê loy loy, lawiko heyran.

Tu bi zava û ez dergistî
Belê loy, loy, belê loy, loy...
Tu bi zava û ez dergistî
Belê loy, loy, lawiko qurban.

Min bihîstî te yek xwestî
Belê loy, loy, belê loy, loy...
Min bihîstî te yek xwestî
Belê loy, loy, lawiko qurban.

TE MALA-M XERABKÎR

Wele te mala-m xerakir
Bile te mala-m xerakir
Bi destê xwe agir berdayê
Hay de nayî, hay de nayê.

Wele te mala-m xerakir
Bile te mala-m xerakir
Bi destê xwe agir berdayî
Hay de nayê, hay de nayê.

Min dîtibû di derencê de
Min milê xwe li milê wê da
Em tev ketin nêv hewşê da
Mi-l ser sînga gewrê pal da.

Min dîtibû li nav şênî
Qozyê çava li min dişkênî
Destê gula ji mi-r dişkênî
Ji min pêve kes nabênî
Hay de nayê, hay de nayê.

Heta stêra sibhê lêda
Heta dengê melê lêda
Hay de nayê, hay de nayê.

Wele te mala-m xerabkir
Bile te mala-m xerabkir
Bi destî xwe agir berdayî
Hay de nayê, hay de nayê.

Tu kevoka li ber çayê
Tu xezala-l ber çemayê
Tu keroşka li nav lemayê

Andante

TINE H'INA BÛKÊ

Ner male, ner male,
Oy, oy, oy, oy,
Ner male, ner male, li min,
Gewrê tu domamê.

Zeva çu h'imamê,
Oy, oy, oy, oy,
Zeva çu, h'imamê, li min,
Keç'ikê tu domamê.

Nexweşe bêh'ale,
Oy, oy, oy, oy,
Nexweşe bêh'ale, li min,
Gewrê tu domamê.

Zeva çu sûkê,
Oy, oy, oy, oy,
Zeva çu sûkê, li min,
Keç'ikê tu domamê.

Tine h'ina bûkê,
Oy, oy, oy, oy,
Tine h'ina bûkê, li min,
Gewrê tu domamê.

Ner male, ner male,
Oy, oy, oy, oy,
Ner male, ner male, li min,
Keç'ikê tu domamê.

H'ine di tişkiş kin.
Oy, oy, oy, oy,
H'ine di tişkiş kin, li min,
Gewrê tu domamê.

Dest bûk û zevê kin,
Oy, oy, oy, oy,
Dest bûk û zevê kin, li min,
Keç'ikê tu domamê.

TU DÎNI

Ezê berfım, berfa belekyê, lı çiyê mame,
Tava sibêra, siya êvarê daye
Hêdi hêdi heliyame, nemame,
Tu dini, tu dini, tu dini, lê kewê.
Tu dini, tu dini, tu dini, lê kewê.

Ezê berfım, berfa çax heyamê van berana,
Melê gundiyan ez û kewa kubar
Kırıne goştê nava dev diranan,
Tu dini, tu dini, tu dini, tu dini,
Tu dini, tu dini, tu dini, lê kewê.

Kewa dilê mın wê ma, sed car wê ma,
Sosın , rihan, belekyê berfê serê çiyê man,
Ez nızanım, xelq têli delal sala isalin
Kêviya kê ma,
Tu dini, tu dini, tu dini, lê kewê.

TU LI VÊ TÊLÊ

Tu li vê têtê vê tenbûrê
Delîlê dayê, dayê, dayê
Tu li vê têtê, li vê tenbûrê
Zeriyê ez mêvanê te me.
Pêşya hecîya çû Xêbûrê
Delîlê dayê, dayê, dayê

Pêşya hecîya çû Xêbûrê
Zeriyê ez mêvanê te me.
Ez radimîsim te gulî hûrê
Delîlê dayê, dayê, dayê
Ez radimîsim te gulî hûrê
Zeriyê ez mêvanê te me.

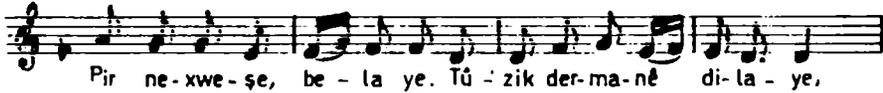
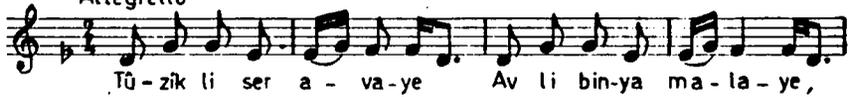
Tu li vê têtê, têla biçûk
Delîlê dayê, dayê, dayê
Tu li vê têtê, tevî biçûk
Zeriyê ez mêvanê te me.
Dest hine kir tevî neynûk
Delîlê dayê, dayê, dayê

Dest hine kir tevî neynûk
Zeriyê ez mêvanê te me.
Keç digirî ez nabim bûk
Delîlê dayê, dayê, dayê
Keç digirî ez nabin bûk
Zeriyê ez mêvanê te me.

Tu li vê têtê, li têla mezin
Delîlê dayê, dayê, dayê
Tu li vê têtê, têla mezin
Zeriyê ez mêvanê te me.
Dest hine kir tevî bazin
Delîlê dayê, dayê, dayê
Dest hine kir tevî bazin
Zeriyê ez mêvanê te me.
Keç digirî min naxwazin
Delîlê dayê, dayê, dayê
Keç digirî min naxwazin
Zeriyê ez mêvanê te me.

TÛZIK LI SER AVAYE

Allegretto

TÛZİK LI SER AVAYE

Tûzik li ser avaye,
Av li binya malaye,
Pîr nexweşe, belaye,
Tûzik dermanê dilaye.
Pîr nexweşe, belaye,
Tûzik dermanê dilaye.
Baranê rêşe-rêşe,
Pîr nexweşe, ze'f dêşe,
Tûzik jêra bipêje,
Tûzik dermanê dilêşe.
Pîr nexweşe, belaye,
Tûzik dermanê dilaye.

Pîrê rabû ser p'îya,
Gazî kire gundîya,
Amanat'a tûzikê
Tûzik h'eyate h'emîya.
Pîr nexweşe, belaye,
Tûzik dermanê dilaye.
Rya tûzik nedûre,
Gola wî jî nek'ûre,
Tûzik bendik hê hûre,
Dermanê bêqisûre.
Pîr nexweşe, belaye,
Tûzik dermanê dilaye.

Keç'ik çûnê tûzikê,
Xorta çûne bendikê,
Dest avîtin bendikê,
Av avîte navikê.
Pîr nexweşe, belaye,
Tûzik dermanê dilaye.

Allegro

Ur - mî - ya, ur - mî - ya le - bi - lê ki - ne
lê bi lê ki - nê lê, le Ur - mî - ya Ur - mî ya
dev çû - çi - ke poz pî - jî - ne e - nî ke - ve - re ca - nê

URMÎYA

Urmîya, Urmîya,
Lê bi lê kinê, lê bi lê kinê, lê, lê,
Urmîya, Urmîya,
Dev ç'ûçîkê, poz pîjînê, e'nî keverê canê.

Kina min ne zerîye,
Lê bi lê kinê, lê bi lê kinê, lê, lê,
Kina min ne zerîye,
Dev ç'ûçîkê, poz pîjînê, e'nî keverê canê.

Erdîşe, Erdîşe,
Lê bi lê kinê, lê bi lê kinê, lê, lê,
Erdîşe, Erdîşe
Dev ç'ûçîkê, poz pîjînê, e'nî keverê canê.

Ew qîza çawîşe,
Lê bi lê kinê, lê bi lê kinê, lê, lê,
Ew qîza çawîşe,
Dev ç'ûçîkê, poz pîjînê, e'nî keverê canê.

P'êşîda k'işmîşe,
Lê bi lê kinê, lê bi lê kinê, lê, lê,
P'êşîda k'işmîşe,
Dev ç'ûçîkê, poz pîjînê, e'nî keverê canê.

WELAT ÇIQAS XWEŞ Û RINDE

Welat çiqas xweş û rinde, keçikê lê lê
Mırov têda serbîlînde, delalê lê lê.
Ê' me ne rez û ne peze, keçikê lê lê
Cin û warê me qet tune, delalê lê lê.

Ez dîzanîm welat xweşe, lawîko lo lo
Bê welat jîyan nameşe, delalê lo lo.
Were em welat rîzgar bîkî, lawîko lo lo
Kes nemîne b' bextê reşe, delalê lo lo.

Destê mîn lî dawa te ye, keçikê lê lê
Xew û xwarî nî mîn tuneye, delalê lê lê.
Destê xwe dî destê mîn ke, keçikê lê lê
Ev doza ya mîn û te ye, delalê lê lê.

Destê mîn lî destê te ye, lawîko lo lo
Te kengê go mîn guh neda, delalo lo lo.
Gava te dîgo, mîn dîgo fermo, lawîko lo lo
Tîm dî rîya doza xweda, delalo lo lo.

Mîrî nî bî gîlî û gazîncî, keçikê lê lê
Bûm Şîvanê derd û kulan, delalê lê lê.
Hînek rabûn doz ajotî, keçikê lê lê
Zû westîyan û nivî berdan, delalê lê lê.

Sonda mîn navê Kurdistan, lawîko lo lo
Ev doza qet nayê berdan, delalo lo lo.
Dewşê kole b' fîkrê karker, lawîko lo lo
Em hîldî nî ala Kurdistan, delalo lo lo.

WELETÊ NAGRIM LO

Wele te nagrim lo
Bile te nastinim

Lî male tew çuye
Lî male tew çuye

Jîne wî çaren
Bî doste yare

Derde hewiye
Welek nakşînem

Wele te nagrim lo
Bile te nagrim

Wele te nastinim
Bile te nastinim

Daye nastinim
Bavo nastinim

Derde hewiye
Welek nakşînim

Derde hewiye
Welek nakşînim

Derde hewiye
Welek nakşînem

Çende şîrine welek
Çende şîrine welek

Wele te nagrim lo
Bile te nastinim

Jîne wî dîdiye
Çawe wî bîrciye

Derde hewiye
Kesek ne bine

Derde hewiye
Welek nakşînim

WELAT Û KURDISTAN

Welat û Kurdistan,
Hemû bax û bostan,
Tu mayi l' ber destan.

Ser bî reş û şinin,
Jar û dilbirinin,
Millet mın nabinin,
Oy welat û Kurdistan.

Hemû weki darın,
Rêz in li ber harın,
Bın destê neyarın.

Pehlewan û mêrxas,
Dest da çek û das,
Şiyar bın wek gernas!
Oy welat û Kurdistan

Wî civatê çêkin!
Navê te tım lêkin!
Destê dijmin jêkin!

Lı gel hev pervabın,
Wek bav û bira bın,
Lı ber dijmin rabın!
Oy welat û Kurdistan.

Welat û Kurdistan,
Hemû bax û bostan,
Tu mayi l' ber destan.

Ser bî reş û şine!
Jar û dilbirine,
Millet mın bibine,
Oy welat û Kurdistan.

WÊ LI SER BANÎ

Wê li ser banî, wê li ser banî
Lo kuro dîno, wê li ser banî !

Destê rastê li min hilanî
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Îşaret kir min nezanî
Lo kuro dîno, wê li ser banî !

Wê li ser banî çek dişuştin
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Zend û bazin tev hilmıştin
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Xortê xelkê bi çola xıştin
Lo kuro dîno, wê li ser banî !

Wê li ser banî cil raxistin
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Bisk û kezî li berba xıştin
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Xortê xelkê bi çola xistin
Lo kuro dîno, wê li ser banî !

Wê li ser banî cil kutane
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Zend û bazin tev hildane
Lo kuro dîno, wê li ser banî
Xortê xelkê li çola mane
Lo kuro dîno, wê li ser banî !

WELE NAÇME BER GARANÊ

Wele naçme ber garanê
Bileh naçme ber garanê
Serê malê bidî nanê

Wele naçme ber garanê
Keçik nedî ramisanê
Bileh naçme ber garanê

Ew garana ga û golika
Wele naçme ber garanê
Min çêrandî li dor tatika
Bileh naçme ber garanê

Serê malê nedî nanê
Wele naçme ber garanê
Keçik nedin ramisanê
Bileh naçme ber garanê.

WERE DELALÊ

Were delalê emrê mîn were,
Dozîk çêbûne, idi çî hale?
Were delalê emrê mîn were.

Sêva cînnetê, bavê qudretê,
Melhema dîlan, şîrîn şerbetê,
Were delalê emrê mîn were.

Axina dîkîm, heyfam bî te tê,
Kewa gozelê, bihna cînnetê,
Were delalê emrê mîn were.

Bî nûra xwedê, bê derd bê kul bî,
Tu were ba mîn, bo navê xwedê,
Were delalê emrê mîn were.

Te ez helandîm, idi guhne me,
Axina meke, hêviya te me
Were delalê emrê mîn were.

Were delalê emrê mîn were,
Dozîk çêbûne, idi çî hale?
Were delalê emrê mîn were.

WEY GUL

Dîbêjin guli xweş e, wey gul ez bîrîm,
Reben e û bextî reş e, wey gul wey gul,
Wey gulizar,
Derdê mî yekbû te kîr sed hezar,
Ez jî vî canê xwe bûme bêzar.

Gula mîn gula zer e wey gula zer e,
L' er çavê mî here were wey gul wey gul,
Wey gulizar,
Derdê mî yekbû te kîr sed hezar,
Ez jî vî canê xwe bûme bêzar.

Allegro

Ne . man, ne . man, wey, Xa . ni . mē,

bū . ka ma . la ba . vē mi . nē, bū . ka ma . la

ba . vē mi . nē, ne . man, ne . man, wey, Xa . ni . mē.

WEY, XANIMÉ

Neman, neman, wey Xanimé,
Bûka mala bavê minê,
Bûka mala bavê minê,
Neman, neman, wey, Xanimê.

Mala Xana min zeynete,
Mala dosta min zeynete,
Ez sê denga bang dikimê,
K'aw k'ubare nak'êlimê.

Neman, neman, wey, Xanimé,
Çû miqîdê gilî dike,
Qayma qayma bertîl dike,
Neman, neman, wey, Xanimê,

Neman, neman, wey, Xanimé,
Bal çawîş ezar dike,
Dewa rûto safî dike,
Neman, neman, wey, Xanimê.

Lo, lo rûto qet nemaoy,
Xênî k'eto diwar mao,
Nava hevala şermî mao,
Neman, neman, wey, Xanimê.

WÎ WÎ LI MÎN

De wî li min, wi wi li min!...
De wi li min, wi wi li min bext bireşe.

Kurê xalê mino,
Ezê Kopê bi demankim,
Du sed zêrê Osmanlî tède karkim,
Ezê herim bajarê Erzeroma xopan,
Şal û şapikê kurê xalê xwe bi qeytankim,
Bavê xêrê bikî bi çavê serê xwe nebîni,

Çawa nedame kurê xalb min rebenê
Îsal heft salê min dilketê,
Ez dame Çaçanê mala Simo,

bûye çileçilê Çaçanê dibên:
Bûkê siwarkin, bûkê siwarkin!
De wî li min, bê wî li min, bê wî li min!
Bê wî li min, bê wî li min, lê bext bi reşê.

Lolo kurê xalê mino,
Min dil girtî ji nedîve, ji nedîve,
Min dî kurê xalê min derbas dibû taxa
mala Efendî ve, Efendî ve..
Xwezka ezê bibûma kosteka wê saetê,
Qaskê biketama ser berstika eba kendoyî ve,
kendoyî ve.
De wîwî li min, wîwî li min!

Lolo kurê xalê mino,
 Kopa xopan li wî benî, li wî benî,
 Bavê min rebenê xêrê bikî bi çavê
 serê xwe nebînî!
 Çawa nedame kurê xalê min rebenê,
 Îsal heft sal min dilketê,
 Ezê dame Çaçanê mal Simo
 kalê pisê papax genî, papax genî.
 De wîwî li min, wîwî li min!
 De wîwî li min, de wî li min, lê bext bi reşê.

Lolo kurê xalê mino,
 Min çî got û te deynekir, te deynekir,
 Kurê xalê min rebenê kolos xwarkir
 mitale kir, mitale kir,
 Lawko dîno gazin û loma ji min meke!
 Eza rih û canê te bûm xwedê li banê
 banî nekir, banî nekir.
 De wî li min, de wî li min!
 De wî li min, lê bext bi reşê.

We ri Xan we ri Xan we ri Xa nê lê Xa na min
 ca na min

Deş ta Tem ra nê a ve lê Xa na min
 ca na min

XABÛRÊ

Cigerxwin

Ey Xabûr, Xabûr, ey Xabûr, Xabûr...
 Wek daxwaza min, pîr dirêj û kûr
 Kêferata te, xum, xum, û lew, lew
 Nayên bîra te, ne razan, ne xew
 Herdem dinalî, bî qîrîn, gazî
 Lê kes nîzanî, ka çî dixwazî?
 Armanca te ye, xurtî, pêşveçûn
 Cihê te tenge, divê firehbûn
 Pêlan didî xwe qîr û fîryadî
 Te ji wekî min divê azadî
 Sînga vê erdê te çîrand bî zor
 Nîzanîm çîra tu naçî berjor
 Ev çende xurtî, bê daxwaz û vîn
 Dikevî sînga Derya bê evin
 Xwezka min bî te, bê derd û bê kul
 Dijî bî şadî, bê mejî û dil
 Tuji wekî min, ger bikûna Kurd
 Ev xurtîya te dibu kul û derd

XANÊ

Weri Xan, weri Xan, weri Xanê lê, Xana min,
 Werî Xan, werî Xan, werî Xanê lê, cana min.

Deşta Temranê av e lê, Xana min,
 Deşta Temranê av e lê, cana min.

Sê siwaran xwe da nav e lê, Xana min,
 Sê siwaran xwe da nav e lê, cana min.

Revand Xana ben zîrav e, Xana min,
 Revand Xana ben zîrav e, cana min.

Deşta Temranê aç e lê, Xana min,
Deşta Temranê aç e lê, cana min.

Lawikê xwe dêyndar nakim lê, Xana min,
Lawikê xwe dêyndar nakim lê, cana win.

Sê siwaran xwe da paş e lê, Xana min,
Sê siwaran xwe da paş e lê, cana min.

Dêyndarê evdan nakim lê, Xana min,
Dêyndarê evdan nakim lê, cana min.

Revand Xana çavreŝ e lê, Xana min,
Revand Xana çavreŝ e lê, cana min.

Qimiŝ nabim ji xew rakim lê. Xana min,
Qimiŝ nabim ji xew rakim lê. cana min.

Xanê te digo mêr nakim lê, Xana min,
Xanê te digo mêr nakim lê, cana min.

Tasîki av lî destan kîm lê, Xana min,
Tasîki av lî destan kîm lê, cana min.

Kofiya zêran xwar nakim lê, Xana min,
Kofiya zêran xwar nakim lê, cana min.

XANÊ

Xanê te digo; ez mêr nakim
Loy loy loy loy xana min.
Bîsk û keziyan şe nakim,
Rabe rûni sebra min.

Xanê bexçe pivaze,
Loy loy loy loy xana min.
Pivaz bûne girvaze,
Rabe rûni sebra min.

Xanê bexçe incase,
Loy loy loy loy xana min.
Încas bûne mîsase,
Rabe rûni sebra min.

Moderato

Xa - ni - kê, tu bi xa - nî, xa - na min,

Ca - ni - kê, tu bi ca - nî, ca - na min.

XANIKÊ

Xanikê, tu bi xanî, xana min,
Canikê, tu bi canî, cana min.

Te li vî zimanî, xana min,
Te li vî zimanî, cana min.

Gelyê Emanê, xana min,
Gelyê Emanê, cana min.

Konikê reş danî, xana min,
Konikê reş danî, cana min.

P'erê Emanê, xana min,
P'erê Emanê, cana min.

Gelikî k'ûre, xana min,
Gelikî k'ûre, cana min.

Dikim ramûsim, xana min,
Dikim ramûsim, xana min.

Hevirmîŝ hûre, xana min,
Hevirmîŝ hûre, cana min.

XANİKÊ TU XANÎ

Xanikê tu xanî, lê xanê
Canikê tu canî, lê canê
Te bi vî zimanî lê xanê
Konê reş danî lê canê.

Li gelîkî tenge lê xanê
Paşa ji me dixwazî lê xanê
Hewrmêşê penge lê canê
Bajarî dûre lê xanê
Wê li me derenge lê canê.

Xanikê tu xanî, lê xanê
Canikê tu canî, lê canê
Te bi vî zimanî lê xanê
Konê reş danî lê canê.

Li gelîkî kûre, lê xanê
Ser sîngê xanê lê xane
Hewrmêşê hûre lê canê
Rabe me birêke lê xanê
Rêka me dûre lê canê.

XANIMA MIN

Xanıma mın, bermaliya mın,
Xanıma mın, bermaliya mın.
Xanımam, bermaliyam, rındê tu xemla mala mın.
Xanımam, bermaliyam, rındê tu rewşa mala mın.
Delala mın iro, ji mın xeyidiye,
Bı gazıncı, b' axini dil cemidiye.
Xanıma mın disa ji mın xeyidiye,
Bı gazıncı, b' axini dil cemidiye.
Xanıma mın, bermaliya mın.
Disa çı bû ye li ba me,
Rabûne kul û derdê me.
Xanımam, bermaliyam, rındê tu xemla mala mın,
Xanımam, bermaliyam, rındê tu rewşa mala mın.
Xanıma mın, were ba mın.
Roniya herdu çavê mın.
Zanım xanım birindar û bê evine,
Derdê mêran û zarokan pır dıqşine.
Xanım dıqşine wek dayıka mın Kurdistan.
Mêr û zarok xıçıl bûne wekê Kurdan.
Xanımam, bermaliyam, rındê tu xemla mala mın,
Xanımam, bermaliyam, rındê tu rewşa mala mın.
Dıxwazi bibi wek xanıman,
Jiñ biki mêr û zarokan.
Belê raste, tu delali,
Bı axine wek te Şıvan.

XANIMÊ, LÊ XANIMÊ

Xanimê, lê Xanimê,
Bûka mala bavê minê,
Ç'iç'ekê rewşa dinê,
Tu soz nedî yekî dinê.

Çi xanimkî bi lomeye,
Bi şev û roj mala meye,
Qisûrek lê t'uneye,
Gotina wî bi me'neye.

Him gulî, him sosinî,
Tu bi xizêma ser bazinî,
Bimrî, bijî, tu a minî,
Bûka mala bavê minî.

Xanimê, tu Xanimê,
Tu çil biskê gulavdûnê,
K'eremke were rûnî,
Agir dayne ser qelûnê.

Xanimê dinya deme,
Ne me derde, ne me xeme,
ez h'eyrê bejna teme,
Ez aşiqê ç'e'vê teme.

XANIMOKÊ

Min xew tê, ha min xew tê
Xanimokê xewarê.
Xewa te l-mala kê tê
Xanimokê xewarê.

Xewam li mala Remo tê
Xanimokê xewarê
Serê xwe deyn ser çokê
Xanimokê xewarê.

Di virde jî xewa wê li mala gundiya tevan tê û hevala wê serê wê datênî ser çoka xortê malê, lê herwekû tê bîra min tiştêkî dî jî dibêjin: "heta.... bê jî derde", yan jî dibêjin:

Ew kî bû hat jî derde
Xanimokê xewarê
Reşo hatî jî derde
Xanimokê xewarê
Kurd bû bi turkî xeber da
Xanimokê xewarê.

Allegretto

Xe.co - kê, min di-go e- we, ye-man, ye-man,ye-man.
De-la - lê, min di-go e - we. Xe-co, di - lê min.

XECOKÊ

Xecokê, min digo ewe, yeman, yeman, yeman,
Delalê, min digo ewe, Xeco, dilê min.

Herşev k'arê me ewe, yeman, yeman, yeman,
Herroj k'arê me ewe Xeco, dilê min.

Xecokê, Semerqedî, yeman, yeman, yeman,
Delalê, Semerqedî, Xeco, dilê min.

H'imayla kabazbendî, yeman, yeman, yeman,
H'imayla kabazbendî, Xeco, dilê min.

Xecokê, sêlê bine, yeman, yeman, yeman,
Delalê, sêlê bine Xeco, dilê min.

Dendika biqelîne, yeman, yeman, yeman,
Dendika biqelîne, Xeco, dilê min.

P'eşikê xwe jê bi hilîne, yeman, yeman, yeman,
P'eşikê xwe jê bi hilîne, Xeco, dilê min.

XERABO

Lolo xerabol
Ji dinyayê, alemê xerabtiro-
li ber dilê min evdala xwedê
Ji bav û birakê min çetiro
Ji şekirê elbika,
Ji muhibeta dê û welediyê
şêrîntiro xerabol
Min evdala xwedê,

heft sala di dawa teqîkê xwedê
bi pars û pûsê xwedî kiro,
sala heşta toleke reşe lêvdeqandî
Ji xwer dibiro, xerabo!

Lolo xerabo!
Malxerabo! dikim nakim tu xerabî,
teniya bi duhnî ji riwê min venabî,
dikim nakim ji ber çoka min ranabî.
Derdê dila derdkî noye ra lê nabî
şûşa dilê min şikestîye cebar nabî,
Ji min evdala xwedê re tu ezabî
de lolo xerabo, tu xerabî!
Malxerabo! min bihîstî te yek xwestî
Ezê herim daweta xerabê malê
bi taqîkê sipî, bi dilê şikestî
eger ji min çêtir bî, sed pîroz bê li wî canî
lê heke ji min pîstir bî, tu nifirê xerab
li te nakim, bere goştê laşê te bihelî,
bimênî komek hestî;
serpîra tu kor bibî, heft sala bikevî
ber vî destî, lolo xerabo!

Lolo xerabo!
Malxerabo! ne te xwestim, ne revandim!
Te ez kirim darê tenûrê reş qelandim!
Te kirim şareke hemawî, li dora kumê xwe gerandim!
Te kirim taseke çingo, li odê maqûl û axelera
diçingandim! lolo xerabo!

Lolo xerabo!
Malxerabo! bere li mi-bî li vî dilî
Na wele, bere li mala bavê te bî, li wî aqilî.
Çawa te dev ji min kihêla serê tewla berda
û li bergîleke pişturmî, qoşfilitî
li pey etara dihesilî.

Kul û derdê xerabê mala min giranin,
Şaxê xwe berdane ser qulpa kemberê
ser vî dilî xerab!

Min sondxwariye terka delalê mala
bavê xwe rebenê nakim
heta bekişênin serê min rebenê
topek cawê şêrêz kirî.

Li ber serê min deynin cotek kelên
dikevirî, xerabo!
De lolo xerabo!

Malxerabo!

Ez û xerabê malê qaskê li hafa
mala li hev rûniştin.

Ji kul û kederê dinyayê

meyê gilî kirin, gazin bi şûnve hiştin

berî û baranê li me dayê, hêstirê çavê

min rebenê kevir û kuçikê binê newalan tev dimiştin xerabo!

Masiyê binê behra ji derdê min û xerabê

mala min biriştin;

teyr û tilûrê serê çiya bi ser nikilên

Xwe de dipûniştin, xerabo!

Miriyên cebana heft saî,

qerqerê xwe li serê xwe gerandin

û li ser tîrbê xwe rûniştin xerabo!

XEYDA

Keyda, xeyda

Lê, lê Xeyda

Xulama keçka seyda

Lê, lê Xeyda

Ezê bêjim me xeda

Lê, lê Xeyda

Ramîsankê bide min

Lê, lê Xeyda

Siba vî çaxî eyda

Lê, lê Xeyda

Lêlê Xeyda, xeydokê

Lê, lê Xeyda

Biçûkê şemamokê

Lê, lê Xeyda

Şêrinê xweş bihokê

Lê, lê Xeyda

Ramîsim te zarokê

Lêlê Xeyda..., lêlê Xeyda..

Mala Xeyda li derê çeme

Lê, lê Xeyda

Ez mêvanê Xeyda xwe me

Lê, lê Xeyda

Îşev ez mêvanê te me

Lê, lê Xeyda

Kûçkê mêrê Xeyda bimrî

Lê, lê Xeyda

Ez kiryarê bejna te me

Lê, lê Xeyda.

XEZALA ÇİYAYÊ ŞENGALÊ

Xezal Xezal uwi uwi... hayê hayê hayê hayêêêê
Iro mîn ê dibûn, mala Xezala mîn barkır,
çû zozanan uwi uwi.. uwii cefaêêê...

Şewitiii.. kulê dilê mîn pır bûn Xezalê uwi hayê.
Ezê va kul û dilim, heyata rebiyê ji te ra bibim
cem aşiq û cem hozanan uwi cefaêêê...

Geli gundiyan û ciranan, ma hun ê qey nızanin;
Rûkê Xezala mîn sor bûne ji tomatê lo lo ....
ramûsanen uwiii.

Xezala mîn xeyidiye, geli gundiyan û ciranan
Ez nızanım çıma va qıza seba çı ye hoyê, hoyê,
nayê rayê uwi...

Xezal biyane uwi Xezal,
Xeribi zore uwi cefa,
Belê meri xerib û welatê xeribiyê kor e, Xezal.

Iro din û bala xwe dıdime çeyayê zozanan,
çiyayê Sipanê xelatê berfê lêkır uwii.. cefaêê.

Iro mînê bala xwe dıdım çiyayê Sipanê,
berfê lêkır uwi Xezal.

Disa mînê di bılbilê malxırab uwii hayê hayê..
hayêêê...

Mîn ê di, bılbilê malxırab dı qunta de hêlin
çêkır uwi cefaêêê.
Sala par heta van çaxana Xezaliya mîn bû, sala
isal mêrê heram rabû, lo lo, dawê lêkır.
Xezala mîn biyane, geli gundiyan û ciranan.
Ezê nızanım çıma va qıza seba çı ye hoyê, hoyê,
hoyê nayê rayê...

Xezal biyane, uwi Xezal,
Xeribi zore, uwi cefa,
Belê meri xerib û welatê xeribiyê kor e,
Xezal...

XEZALA MIN

Xezala mın,
Delala mın,
Hay hêli, hêli, hêli.

Xezala mın,
Delala mın,
Anin barê xiyaran.

Xezala mın,
Delala mın,
Pezê bavê te reşe.

Xezala mın,
Delala mın,
Koçerên beriya jêrin.

Xezala mın,
Delala mın,
Pezê bavê te sore.

Xezala mın,
Delala mın,
Beriyêda dimeşe.

Xezala mın,
Delala mın,
Koçer çûne zozanan.

Xezala mın,
Delala mın,
Beriyêda ore-ore.

XEZALA MÎN

Xezala min, delala min
Hey hêrî, hêrî, hêrî
Xezala min, delala min
Xezala li berya jêrî
Xezala min, delala min
Koçera ser bixêlî
Xezala min, delala min
Koçeran pez da bêrî.

Xezala min, delala min
Xezalêl beryê çarin
Xezala min, delala min
Her çar jî, bi kum û şarin
Xezala min, delala min
Her çar jî, bi dost û yarin.

Xezala min, delala min
Xezalêl beryê şeşin
Xezala min, delala min
Xezalêl beryê şeşin
Xezala min, delala min
Her şeş jî, bi şarên reşin
Xezala min, delala min
Her şeş jî, xweş keleşin.

XEZALÊ HÊLI HÊLI

Xezalê hêli, hêli,
Delalê hêli can.

Wan, Dêrsım, Diyarbekır,
Xezalê hêli can.

Wan, Dêrsım, Diyarbekır,
Delalê hêli can.

Mın l' Qersê dukan vekır,
Xezalê hêli can.

Mın l' Qersê dukan vekır,
Delalê hêli can.

Bazara şara te kır,
Xezalê hêli can.

Bazara şara te kır,
Delalê hêli can.

Mın ji bir kır, por-por nekır,
Xezalê hêli can.

Mın ji bir kır, por-por nekır,
Delalê hêli can.

Bazara sola te kır,
Xezalê hêli can.
Bazara sola te kır,
Delalê hêli can.

Mın ji bir kır nalçe nekır,
Xezalê hêli can.

Mın ji bir kır nalçe nekır,
Delalê hêli can.

XEZAL Û EVDAL

Herê lê lê lê lê lê lê
Her lê lê Xezal lê lê

Delo lo lo lo lo lo lo
Delo lo lo Evdal lo lo

Xezalam keça kurdayê
Delal çuyê kan'ya bayê
Avê tîne ji bona çayê
Hemu xorta dil berdayê

Herê lê lê lê lê lê lê
Herê lê lê Xezal lê lê

Evdalem pêşmergeyê
Şal û şapık lı bejneyê
Sekîniye ser xaniyê
Çavê keça hemu léyê

Delo lo lo lo lo lo lo
Delo lo lo Evdal lo lo

Xezal derket ji bêriyê
Hur dimeşe ser panîyê
Fistan sore gerden zerê
Tu kulîlka der bihare

Herê lê lê lê lê lê lê
Herê lê lê Xezal lê lê

Evdal têyê ji bajarê
Serî qote porî keję
Delalê mın pır dengbeję
Ser evîndara dibeję

Delo lo lo lo lo lo lo
Delo lo lo Evdal lo lo

Allegretto

Ma-la Xim-şê se-rê çîa-ye, oy, li min,

oy, oy li min, oy, oy li min, oy, oy li min,

lê, lê Xim-şê, ma-la Xim-şê se-rê çîa-ye, bûk-tî na-kim

bex-tê te-me, gî-dî ye-men lê, lê Xim-şê

XIMŞÊ

Mala Ximşê serê çîaye,
Oy, li min, oy, oy, li min, oy, oy li min,
Oy, oy li min, lê lê Ximşê,
Mala Ximşê serê çîaye,
Bûktî nakim bextê teme,
Gidî yeman lê, lê Ximşê.

Dilê qîza xorta maye
Oy, li min, oy, oy, li min, oy, oy li min,
Oy, oy li min, lê, lê Ximşê.
Dilê qîza xorta maye,
Bûktî nakim bextê teme,
Gidî yeman lê, lê Ximşê.

Mala dostê bi dergeye,
Oy, li min, oy, oy li min, oy, oy li min,
Oy, oy li min, lê, lê Ximşê,
Mala dostê bi dergeye,
Bûktî nakim bextê teme,
Gidî yeman lê, lê Ximşê.

XIRPANÎ

De bi lor, lor, lor, xirpanî De bi lor, lor, lor, xirpanî	Qelena k'awa min deranî, De bi lor, lor, lor, xirpanî	Ha sibeye, te'vê daya, De bi lor, lor, lor, xirpanî
Malê me me mesrê dani De bi lor, lor, lor, xirpanî	Ha(w)îro, (w)îro,(w)îro. De bi lor, lor, lor, xirpanî	Zêra e'nyî xûdaye, De bi lor, lor, lor, xirpanî
Mesra teng bû hilneani De bi lor, lor, lor, xirpanî	Me li bang da dikê nivro, De bi lor, lor, lor, xirpanî	Ha sibeye, te'v zeriqi, De bi lor, lor, lor, xirpanî
Lawkno lexin rojkanî De bi lor, lor, lor, xirpanî	Kumo, qîzna ha lêxin, De bi lor, lor, lor, xirpanî	Zêra e'nyê biriqi, De bi lor, lor, lor, xirpanî
Çil qant'irê qeremani, De bi lor, lor, lor, xirpanî	Lawkno, lêxin rojkanî, De bi lor, lor, lor, xirpanî	Ser sîngê zer t'iviqi, De bi lor, lor, lor, xirpanî
Çil berdirê doşani, De bi lor, lor, lor, xirpanî		

XWE KAR BIKIN JI BO ŞER

Bî ser çîyan ketim ez karê mine bez û rev
 Cî nîne têde rûnim, ne biroj û ne bî şev
 Cihê bav û kalê mîn bî xwînamîn bûye sor
 Dijmîn îro têde ye, dibêjî mîn tu derkev
 Bûye sîh sal dinalim, birîndar û gîha hev
 Berî bîbim birîndar xwedî dost û mirov bûm
 Lê îro mame تنها, ez bê zîman û bê dev
 Zivîstane nîkarim, bî dijmîn re bîkîm şer
 Pûk û berfê dagirtin, gelî, derbend, û bandev
 Vaye bîhar bîxêr tê, xwe kar bîkîn jî bo şer
 Êrîş bîkîn neyaran weke mêran hemî-tev

Cigerxwîn

Moderato

Xwesti-me Xwesti - me le ya - dê le le

lo va - bo min-na - din. Wes Xwes-ti - me Xwesti - me

le ya - dê le le lo ya bo min-na din

XWESTÎME

Xwestîme wez xwestîme
Lê yadê lê lê, lo yabo mîn nadîn
Wez xwestîme, xwestîme
Lê yadê lê, lê, lo yabo mîn nadîn

Xwzîgîniyên mîn hatîne lê yadê lê; lê,
Lo yabo, mîn nadîn
Xwzîgîniyên mîn hatîne lê yadê lê, lê,
Lo yabo, mîn nadîn

(Gîrêdan)

Melle, gazî û muftîne, lê yadê lê, lê,
Lo bavo, mîn nadîn
Melle, gazî û muftîne, lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn

(Gîrêdan)

Qelendê mîn bîrina lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn
Qelendê mîn bîrina lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn

(Gîrêdan)

Sed mihên qerqaşîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn
Sed mihên qerqaşîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn

(Gîrêdan)

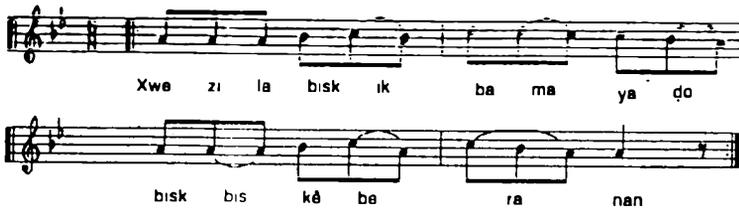
Sed zêrên Reşadîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, to mîn nadîn
Sed zêrên Reşadîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, to mîn nadîn

(Gîrêdan)

Xwezîniyê mîn hatîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn
Xwezîniyê mîn hatîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn

Qelendê mîn anîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn
Qelendê mîn anîne lê yadê lê, lê,
Loy bavo, mîn nadîn

Gîrêdan = Keç û Mêr bihevra (Beraber)

XWEZILA BISKIK BAMA

Xwezila biskik bama, yado,
Bisk biskê beranan,
Xwezila biskik bama, yado,
Bisk biskê beranan.

Xwezila biskik bama, yado,
Bisk biskê karikan
Xwezila biskik bama, yado,
Bisk biskê karikan

Xwezila biskik bama, yado,
Bisk biskê bızinan
Xwezila biskik bama, yado,
Bisk biskê bızinan.

Hûr-hûr biçêriyama, yado,
Dorkê van xoydanan,
Hûr-hûr biçêriyama, yado,
Dorkê van xoydanan.

Hûr-hûr biçêriyama, yado,
Dorkê van darikan,
Hûr-hûr biçêriyama, yado,
Dorkê van darikan.

Hûr-hûr biçêriyama, yado,
Dorkê van zinaran,
Hûr-hûr biçêriyama, yado,
Dorkê van zinaran.

Çavki lî xewka şîrin, yado,
Dest lî ser mircanan,
Çavki lî xewka şîrin, yado,
Dest lî ser mircanan.

Çavki lî xewka şîrin, yado,
Dest lî ser çîçikan,
Çavki lî xewka şîrin, yado,
Dest lî ser çîçikan.

Çavki lî xewka şîrin, yado,
Dest lî ser zendalan,
Çavki lî xewka şîrin, yado,
Dest lî ser zendalan.

XWEZÎ JI TÊLAN TÊLEK BAMA

Xwezi jî têlan têlek bama, têl têli beranan.
Hûr-hûr biçêriyama yado, dor kevir û xwêlikan.
Çav lî xewa şîrin yado, dest lî ser bîskan.

Xwezi jî têlan têlek bama, têl têli berxîkan.
Hûr-hûr biçêriyama yado, dor kevir û merxîkan.
Çav lî xewa şîrin yado, dest lî ser memîkan.

Xwezi jî têlan têlek bama, têl têli karikan.
Hûr-hûr biçêriyama yado, dor kevir û darikan.
Çav lî xewa şîrin yado, dest lî ser bîskan.
Çav lî xewa şîrin yado, dest lî ser memîkan.

YARA MIN

Yara min yara min
Sebra dilê min
Yara min yara min
Kara mala min

Çavê reş û belek
Tevda kil dane
Bejna yarê ziravê
Weki leylane

Yarê li me barî
Berfêka pûke
Yarê min bihîsti
Tu buyê bûke

Allegro

YAR GEVEZE

Yar geveze bi geveze,
Yar geveze, bi geveze.

Çêkirina komûnîzmê
Gele mera jî ferze.

Yar geveze, bi geveze.
Beyraga me bi geveze

Sovxoza bax û reze,
Fêrmê me berx û peze.

Beyraqa me bi geveze,
Sed şikir e'mrê t'eze.

Allegretto

YAR GOVENDÊ

Yar govendê lê, yar govendê,
Ez h'eyrana lê, bazinê zendê.
K'erba t'eva hatime bendê.
Govend gerya lê, xet ber xete,
Sergovendî lê, qiz û met'e.
Govend gerya lê, sûk ber sûke,
Sergovendî lê, qiz û bûke,
Yar govendê lê, yar govendê,

Moderato

Yar lê çî - ma, çîm çî - ma, Dost lê çî - ma,
war çî - ma, Yar lê çî - ma, war çî - ma,
Dost lê çî - ma, war çî - ma Ez h'el - yam bû - me şî - ma.

YAR LÊ ÇIMA

Yar lê çîma, çîm çîma,
Dost lê çîma, war çîma,
Yar lê çîma, çîm çîma,
Dost lê çîma, war çîma,
Ez h'elyam bûme şîma.

Yar lê ç'emê Gergerê,
Dêşin birinêd berê,
K'etime xîyalêd xema,
Qet gund ne got, çîma
Ez h'elyam bûme şîma.

Yar lê çîma, çîm çîma,
Dost lê çîma, çîm çîma,
K'etime xîyalêd xema,
Qet gund ne got, çîma
Ez h'elyam bûme şîma.

Yar li ç'emê Erdîşê,
Xort dilzin qayîşê,
K'etime xîyalêd xema,
Qet gund ne got, çîma
Ez h'elyam bûme şîma.

Allegro

Yar, ya - rû ya - ra rêz, Di - do ha - tin lez bi lez,

Yek ca - ca - ne, yek çer - ke - ze lo. Yek rêz - wa - ne, cû ber fez.

YAR REZÊ

Yar yarû, yara rez,
Dido hatin lez bi lez,
Yek çaçane, yek çerkeze, lo,
Yek rezwane, cû ber rez.
Yar, yara boşatî,
Bejn û bala şîmşatî,
Serî zêrê reşatî, lo,
Li ser ç'e'vê min hatî.

Yar, yara zin - zinî,
Dest û milê bazinî,
Tu bi xizêma mezinî, lo,
Bimrî, bijî a minî.
Yara min çî biç'ûke,
H'ine li dest û neynûke,
K'î çî zane k' u bûke, lo,
Xelqê t'irê zarûke.

Yar, yara h'indrûfî,
Tu li serî şal û k'ofî,
Çî bi tirsî, bi xofî, lo,
Bextê mira bûyî sofî.

Allegro

Yar so - sin, so - sin, so - sin, so - si - nê mêr - gê - da ma - yî.

Ke - ç'ik çû - ne dî - la - nê, h'e - mû k'em - be - rê ba - da - yî.

YAR SOSIN

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Keç'ik çûne dîlanê, h'emû k'emberê badayî.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Em çûne ramûsana, aqil û sewda nemayî.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrga hêşine.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Keç'ik çûne dîlanê, h'emû k'emberê zivîne.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Wez dikim sosin ramûsim, aqil sewda t'unîne.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrga belek.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Keç'ik çûne dîlanê, h'emû k'emberê xeleşe.

Yar sosin, sosin, sosin, sosinê mêrgêda mayî,
Wez dikim sosin ramûsim, mira dike h'eneke.

YAR WELLEH KEÇİKE

Yar welleh keçike,
Billeh keçike.
Yar dıkım ramisım,
Nızam çı dıke.

Yar pozi xızême,
Xızêm şırıke.
Ez dıkım ramisım,
Nızam çı dıke.

Yar guhi guhare,
Guhar gupıke.
Ez dıkım ramisım,
Nızam çı dıke.

Yar mıli bazıne,
Bazınşırıng.
Ez dıkım ramisım,
Nızam çı dıke.

Yar welleh keçike,
Billeh keçike.
Ez dıkım ramisım,
Nızam çı dıke.

Allegro

Yar, ya - rê, ya - rê lê, yar, ya - rê, ya - rê,
yar, ya - rê, ya - rê lê, yar, ya - rê, ya - rê,
qîz çû - ne ço - lê bër - ta ê - va - rê,
qîz çû - ne ço - lê bër - ta ê - va - rê.

YAR YARÊ

Yar, yarê, yarê lê, yar, yarê, yarî,
Yar, yarê, yarê lê, yar, yarê yarî,

Qiz çûne çolê bêria êvarê,
Qiz çûne çolê bêria êvarê,

Ser malê mera, bin malê mera,
Ser malê mera, bin malê mera,
Holikê çêke ji xwe û kina xwera,
Holikê çêke ji xwe û kina xwera,

Kin diçû seyrê, min nabe bi xwera,
Kin diçû seyrê, min nabe bi xwera,
Ji faê vê gulê, ji faê vê gulê,
Bejna vê yarê, ji faê vê gulê.

Hêşin dikirî ç'emê Musilê,
Hêşin dikirî ç'emê Musilê,
Kaser mi bidîta dêra Zerç'elê,
Kaser mi bidîta dêra Zerç'elê,

Yar ya rê ya rê lê yar ya rê ya rê
yar ya rê ya rê lê şar hê şî no kê

YAR YARÊ

Yar yarê, yarê lê,
Yar yarê, yarê
Yar yarê, yarê lê,
Şar heşinokê.
Şar hêşinokê lê,
Xort xapinokê.
Xort xapinokê lê
Xort revinokê.

Carek mîn goti lê,
Hiva me waye.
Du car mîn goti lê
Hiva me waye.
Rûkê ezmanda lê,
Waye xuyaye.
Derdê mîn, kula mîn,
Keçka keya ye.

Carek mîn digoti lê,
Hiva me zize.
Du car mîn digoti lê,
Hiva me zize.
Orta ezmanda lê,
Waye dilize.
Derdê mîn, kula mîn,
Keçka ezize.

Yar yarê,... (Girêdan)

YAR YAR LI MİN QUDRETÊ

Yar yar li min, yar li min
Yar yar li min, Qudretê!
Topa Xwedê lê ketê
Yar yar li min, yar li min
Yar yar li min, Qudretê!
Keç dixwênî Tebetê
Yar yar li min, yar li min
Yar yar li min, Qudretê!

Ji bo xatirê umetê
Yar yar li min, yar li min
Yar yar li min, Qudretê!
Ramûsim te hurmetê
Yar yar li min, yar li min
Yar yar li min, Qudretê!

YAR YAR YARA MİN

Yar, yar, yara mîn.
Yar, yar, yara mîn.

Govend geriya li hewşêye,
Yar, yar, yara mîn.
Ketime milê Eyšê ye,
Yar, yar, yara mîn.

Govend geriya li sūkêye
Yar, yar, yara mîn.
Ketime milê bûkêye,
Yar, yar, yara mîn.

Navê yaram Emine,
Yar, yar, yara mîn.
Bîn dawetan namine,
Yar, yar, yara mîn.

Govend geriya bîn darê
Yar, yar, yara mîn.
Ketime milê yarêye,
Yar, yar, yara mîn.

YEK MÛMIK

Yek mûmîk, du mûmîk, sê mûmîk,
Çar mûmîk, çardeh mûmîk.
Serê malê mîsqalek,
Bûk li zavê bimbarek,
Ha nina, ha nina, nina nina.
Ha nina, heyran nina.

Kirasê zavê ho lo,
Kirasê paşê ho lo,
Dani l' ber me ye ho,
Pêşiya me dibê ho,
Zavayê çav li rê ho.

— Kanê zavayê we lo ?
— Kanê zavaçiyê we ?

— Vaye zavayê me lo ?
— Vaye zavaçiyê me ?
— Kanê tîrşîka we lo ?
— Kanê tîrşîkçiyê we ?

— Vaye tîrşîka me lo ?
— Vaye tîrşîkçiyê me ?
Yek mûmîk, du mûmîk, sê mûmîk,
Çar mûmîk, çardeh mûmîk.
Serê malê mîsqalek,
Bûk li zavê bimbarek,
Ha nina, ha nina, nina nina.
Ha nina, heyran nina.

YEK MÛMIK

Ha nina ha nina
Nina nina ha nina

Heyran nina / qurban nina.
Tırsa ke, ser zavé-yo me dani
Ber me rê yo li çiya
Me dibe yo Azepan
Çev me rê yo

Ha nina ha nina
Nina nina ha nina
Heyran nina / qurban nina.

Kane zava ye we lo
Kane zava çiyê we

Vaye zava ye me lo
Vaye zava çiyê me

Kane daweta we lo
Kane dawet çiyê we

Vaye daveta me lo
Vaye davet çiyê ve

Yek mûmîk, dû mumîk, sê mûmîk
Çar mûmîk çardeh mumîk
Sere male mîsqalek
Buk lî zave bimbarek ha nina

Ha nina ha nina
Nina nina ha nina
Heyran nina / qurban nina.

kane hîneya we lo
Kane hine çiyê we

Vaye hîneya me lo
Vaye hine çiyê me

Kane tırşika we lo
Kane tırşık çiyê we

Vaye tırşika me lo
Veya tırşık çiyê me

Yek mûmîk, dû mumîk, sê mûmîk
Çar mûmîk çardeh mumîk
Sere male mîsqalek
Buk lî zave bimbarek ha nina

Kane mivanen we lo
Kane mazuwanen we

Kane xanım buka we lo
Kane xanım buka we

Kane tembura we lo
Kane temburwanen we

Kane dahola we lo
Kane daholwane we

Yek mûmîk, dû mûmîk sê mûmîk
Çar mûmîk çardeh mûmîk
Serê malê mîsqalek
Bûk lî zavê bimbarek, ha nina

ZEKO, ZEKIYA

Zeko, Zeko, Zekiya
Zeko dī li ser xaniya
Tena-tena dimeşiya
Berfa bişev bariya
Li ser zimana heliya
Kevanê libûdçiya
Bi ser mi de teviya
Mi dest avêt guliya
Hel û morî qetiya
Bîna misk û mawerê
Bi ser mi de fûriya
Ketim dilê m êşiya.

Zeko, Zeko, Zeynebê
Hat kerwanê Helebê
Danî li devê neqebê
Temêniya mil tebê
Tul nerînê miqatebê
Mi davê xwe kir xebxebê
Tez kuştim, tez helandim
Kirim darê lewlebê
Xwedya şara qesebê
Lê Zeko, Lê Zeko..

Mi Zeko dī li ber diwêro
Bisk berdane ji hawêro
Ramûsankê bide min
Ji qirikê berjêro
Ji binya qulpa guhêro
Ji kê tirî ji kê newêro
Tirsa te kûçikê mêro
Teres çûye bajêro
Kengî wê bê ne bixêro
Lê Zeko, Lê Zeko..

Lê, lê lêlê lê Zeko
Tu bi qedrê bavê xwe ko
Tê derî li min veko
Tê xeta so simbêla
Dî boxaza qirka xwe ko
Bere mêrê te bimrî
Xwedê te bi rizqe meko
Lê Zeko, Lê Zeko..

ZEYNO, ZEYNEBA MÎN

Kirasê Zeyneb melese, Zeyneba min
Min dabû ber meqese, Zeyneba min
Herçî dosta wê tune, Zeyneba min
Li herdû dinya bêkese, Zeyneba min

Kirasê Zeyneb mebrûme, Zeyneba min
Hûrik-hûrik didrûme, Zeyneba min
Herçî dosta wi tune, Zeyneba min
Li herdû dinya mehrûme, Zeyneba min

Kirasê Zeyneb tîrgale, Zeyneba min
Min daye ber pergale, Zeyneba min
Herçî dosta wi tune, Zeyneba min
Li herdû dinya bêmale Zeyneba min

Andante

Zem-bîl li roş zem-bî - la tî - ne,
 sûk û mi - he - la di - ge - rî - ne,
 Gul xa - tûn ji bir - cê di - bî - ne
 a - qil di - ce, sew - da di - mî - ne.

ZEMBÎL FIROŞ

Zembîl firoş zembîla tîne
 Sûk û mih'ela digerîne,
 Gul xatûn ji bircê dibîne,
 Aqil diçe, sewda dimîne,
 Divê: "Zembîl firoş, lawkê devrêşe,
 Kerem bike tu were pêşe,
 Tu bihaê zembîlê xwe bêje".
 Dibê: " Xatûnê, ez tobedarim,
 Hurmete, ez tobedarim,
 Tobedarê xelqê cebarim,
 Ez ji rebê jorîn nikarim,
 Zaruê birçîne li malin."
 Dibê: Qerweşo, tu lezke, bilezîne,
 Ti rabe birincekî bik'elîne,
 Bira zembîl firoş buxwe aqil bicvîne".
 Dibê Zembîl firoş, lawkê e' base,
 Bi tena derpê u kirase,
 Ji destê xatun nabî xilase
 Dibê: "Xatûna gerden bi morî,
 Tu bibi cemaal u horî,
 Ez dest nadime te wi p'orî,
 Tirsî min ji rebê jorî"
 Dibê: " Zembîl firoş were ber misilê tê,
 Şuxul bike, xîrî te tê,
 Emê tevi herne cinetê".

ZÊRBERBENÎ

Zêrberbenî, berbenî
Xala li gerdênê, li gerdênê
Zêrberbenî, berbenî
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Wel nav bexçê gul çinî
Xala li gerdênê, li gerdênê
Wel nav bexçê gul çinî
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Mel hev nerî keç kenî
Xala li gerdênê, li gerdênê
Mel hev nerî keç kenî
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Zêrberbenî, em yekin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Zêrberbenî, em yekin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Hafê reza bi helekin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Hafê reza bi helekin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Lawno qîzik henekin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Lawno qîzik henekin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Zêrberbenî, em done
Xala li gerdênê, li gerdênê
Zêrberbenî, em done
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Hafê reza bi hirmone
Xala li gerdênê, li gerdênê
Hafê reza bi hirmone
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Lawno qîzik gezone
Xala li gerdênê, li gerdênê
Lawno qîzik gezone
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Zêrberbenî, em çarin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Zêrberbenî, em çarin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Hafê reza bi hinarin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Hafê reza bi hinarin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Lawno qîzik gulnarin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Lawno qîzik gulnarin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Zêrberbenî, emşêşin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Zêrberbenî, emşêşin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Hafê reza bi şebeşin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Hafê reza bi şebeşin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Lawno qîzik keleşin
Xala li gerdênê, li gerdênê
Lawno qîzik keleşin
Zêrê li ber çênê, ez benî.

Allegro

Na-çi-me di - k'a - nê wê e' - t'a - ra,
Zêr Ze - mo. zêr Ze - mo, Ze - mo can.
Na-çi-me di - k'a - nê wê e' - t'a - ra,
Ez bêm Ze - mo, tu bê can.

ZÊR ZEMO

Naçime dik'anê wê e 't' ara,
Zêr Zemo. zêr Zemo. Zemo can,
Naçime dik'anê wê e't'ara,
Ez bêm Zemo, tu bê can.

Bazar nakim guharan,
Zêr Zemo, zêr Zemo. Zemo can,
Bazar nakim guharan,
Ez bêm Zemo, tu bê can.

Naynim qizê cınaran,
Zêr Zemo, zêr Zemo. Zemo can,
Naynim qizê cınaran,
Ez bêm Zemo, tu bê can.

Naçime dik'anê muxsiyan
Zêr Zemo, zêr Zemo. Zemo can,
Naçime dik'anê muxsiyan
Ez bêm Zemo, tu bê can.

Bazar nakim cindıyan
Zêr Zemo, zêr Zemo. Zemo can,
Bazar nakim cindıyan,
Ez bêm Zemo, tu bê can.

Naynim qizê rûspiyan,
Zêr Zemo, zêr Zemo. Zemo can,
Naynim qizê rûspiyan,
Ez bêm Zemo, tu bê can.

ZÊRZEYNEBÊ

Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Zêrzeynebê, Heseni
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Tub qolan û bazinî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Ji bextê min re dipesinî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Zêrzeynebê, Ertoşî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Te li serî qereboşî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Payê ji min re difroşî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Zêrzeyneba Şikakî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Te kofî ji barê gaki
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Hero, hero li awakî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Hero li cem axakî
Zêrzeynebê, Zeynebê
Kûz li milan cêr li destan
Şandime sûka Helebê.

Koka dîlokê bi vî awayî jêrî tê
gotin û hatiya danîn:

Zêrzeynebyê, Zeynebê
Zêrzeyneba Heseni
Tu bi qolan û bazinî
Je bextê min re dipesinî

Zêrzeyneba Ertoşî
Tel serî qereboşî
Payê li min difroşî.

Zêrzeyneba Şikakî
Te kofî ji barê gaki
Nero, hero li awakî.

ZÊR ZEYNEBÊ

Zêr Zeynebê, lî Zeynebê,
Zêrê lî Zeyneba Bîruki.
Tu bî xîzêma şîrîki
Mori lî qîrîkê, melhemê.

Par qîz bû, isal bûki,
Zêrê lî Zeynebê Zeynebê.
Par qîz bû, isal bûki,
Mori lî qîrîkê, melhemê.

Zêr Zeynebê, lî Zeynebê,
Zêrê lî Zeyneba Malbatê.
Tu bî xîzêma du qati,
Mori lî qîrîkê, melhemê.

ZEYNEMÊ

Bayê baniyan ba tine,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Bayê baniyan ba tine,
Zeynema mîn, melhema mîn,
Kîlê çavan yar tine
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Kîlê çavan yar tine
Zeynema mîn, melhema mîn,
Zeynem qîza meta mîn,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Zeynem qîza meta mîn,
Zeynema mîn, melhema mîn,
Mîn xwast metê neda mîn,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Mîn xwast metê neda mîn,
Zeynema mîn, melhema mîn,

Bû kul ket cigera mîn,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Bû kul ket cigera mîn,
Zeynema mîn, melhema mîn,
Zeynem dergîstiya mîn,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Zeynem dergîstiya mîn,
Zeynema mîn, melhema mîn,
Xelkê bîr û neda mîn,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Xelkê bîr û neda mîn,
Zeynema mîn, melhema mîn,
Xîrab kîrîn mala mîn,
Zeynema mîn, Zeynema mîn,
Xîrab kîrîn mala mîn,
Zeynema mîn, melhema mîn,

ZEYNO

Hey lêlê, lêlê, lê lêlê, Zeyno
Êvare cîka deyno lêlê Zeyno
Sibhê cîka hilmeno lêlê Zeyno
Ramûsankê bide min lêlê Zeyno
Heta salek dî bideyno lêlê Zeyno
Navê keçkê nizañim lêlê Zeyno
Navê lêwik Hiseyno lêlê Zeyno

ZIRAV- ZIRAV

Zirav, zirav, zirav, zirav
Lê keçko ziravê
Gewrê bozê , li mala bavê
Lê keçko ziravê
Mij te pêve kesek navê
Lê leylo ziravê
Lê mij te pêve kesek navê
Lê Leylo ziravê.

Ew zirave weke mûye
Lê Leylo ziravê
Devê deryê me re çûye
Lê keçko ziravê
Mid go ax û ted go ûye
Lê leylo ziravê
Lê mid go ax û ted go ûye
Lê Leylo ziravê.

Ew zirave weke teşî
Lê Leylo ziravê
Devê deryê mere meşî
Lê keçko ziravê
Misk û mawer jê diweşî
Lê leylo ziravê
Lê misk û mawer jê diweşî
Lê Leylo ziravê.

Ew zirave weke dezi
Lê Leylo ziravê
Devê deryê mere bezi
Lê keçko ziravê

Mid go ax û ted go xwezî
Lê Leylo ziravê
Lê mid go ax û ted go xwezî
Lê keçko ziravê.

Ew zirave weke taye
Lê Leylo ziravê
Devê deryê mer bazdaye
Lê keçko ziravê
Mid go ax û ted go aye
Lê Leylo ziravê
Lê mid go ax û ted go aye
Lê keçko ziravê.

ZIRAVÉ

Zırav, zırav, zıravê,
Leylo, leylo zıravê.
Zırav, zırav, zıravê,
Ax keçê, zalım bavê.

Şırpa-şırpa şımıkan,
Leylo, leylo zıravê.
Şırpa-şırpa şımıkan,
Ax keçê, zalım bavê.

Zırav, qıza keşe ye,
Leylo, leylo zıravê.
Rındê qıza keşe ye,
Ax keçê, zalım bavê.

Zırav dendık qeline,
Leylo, leylo zıravê.
Rındê dendık qeline,
Ax keçê, zalım bavê.

Zırav, çüye qırşikan,
Leylo, leylo zıravê.
Rındê çüye qırşikan,
Ax keçê, zalım bavê.

Paya xortan hıltine,
Leylo, leylo zıravê.
Paya keçan dirêje,
Ax keçê, zalım bavê.

ZOZAN

Zozan, Zozan, Zozan, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Zozan, Zozan, Zozan, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Rewşê refê qazan, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Rewşê refê qazan, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Qûryan serkê qazan, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Qûryan serkê qazan, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Bextê Zozan reşe, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Bextê Zozan reşe, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Hûrik-hûrik dimeşe, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Hûrik-hûrik dimeşe, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Ç'îayê zozan, rinde, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Ç'îayê zozan, rinde, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Dor bi mal û gunde, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Dor bi mal û gunde, lê, lê, Zozan, kewê canê.
Zozan, Zozan, Zozan, lê, lê, Zozan, lê, lê. Zozan,
Zozan, Zozan, Zozan, lê, lê, Zozan, kewê canê.

ZOZAN

Zozan, zozan, zozan,
Lê lê zozan, lêlê zozan.
Zozan, zozan, zozan,
Lê lê zozan, kewê canê.

Ref tê refê qazan,
Lê lê zozan, lêlê zozan.
Ref tê refê qazan,
Lê lê zozan, kewê canê.

Fırıyan serkê gazan,
Lê lê zozan, lêlê zozan.
Fırıyan serkê gazan,
Lê lê zozan, kewê canê.

ZOZAN

Pezê zozan reşe,
Lê lê zozan, lêlê zozan.
Pezê zozan reşe,
Lê lê zozan, kewê canê.

Hûnk hûr dimeşe,
Lê lê zozan, lêlê zozan.
Hûrik hûr dimeşe,
Lê lê zozan, kewê canê.

Ref hatın refê qazan,
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Ref hatın refê qazan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Fırıyan diyarê sazan,
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Fırıyan diyarê sazan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Mın sılav lı keçikê lazan
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Mın sılav lı keçikê lazan
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Ref hatın refê çûçikan,
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Ref hatın refê çûçikan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Fırıyan diyarê sûkan,
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Fırıyan diyarê sûkan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Mın sılav lı keçik û bûkan
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Mın sılav lı keçik û bûkan
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

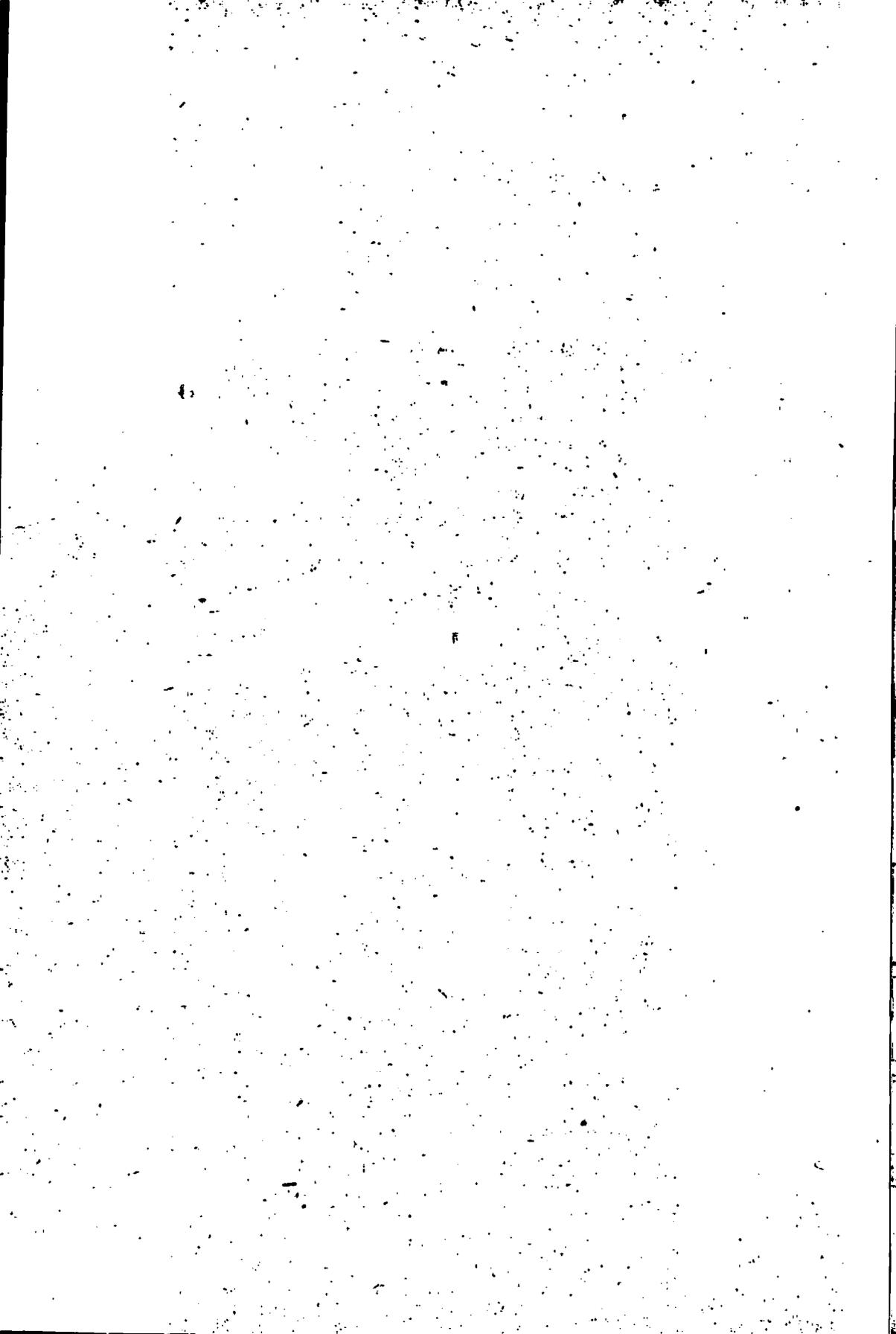
Ref hatın refê betan,
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Ref hatın refê betan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Fırıyan diyarê xetan,
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Fırıyan diyarê xetan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

Mın sılav lı keçikê metan
Lê, lê zozan, lê, lê zozan.
Mın sılav lı keçikê metan,
Lê, lê zozan, lê, lê gewrê can.

DERLEMEDE YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. **Özgürlük Yolu Dergisi Koleksiyonu**
2. **Eskere Boyik: Kullika Çıyan, 1978**
3. **Helbesten Kurdî (Weşanen Ranahi)**
4. **H. Navdar: Kîlam u Stranen Me, KOMKAR Yay. 1985**
5. **Cemilê Celil: Kîlam u Mîqamed Cîmeta Kurda, 1982**
6. **Cemilê Celil: Ordixane Cemil: Zargotîna Kurd (Kürt Folkloru) 2 cilt, 1978**
7. **Cigerxwin: Folklorî Kurdî, 1988**
8. **Ferhad: Govend, KOMKAR Yay. 1990**
9. **DGB: Sayilmeyîz Parmağınan, Tûkenmeyîz Kırmağınan; Devrimci Gençlik Birliğı Yay. 1975**
10. **Roja Nû (1983-1985 Koleksiyonu)**
11. **Koma Aşîfî Repertuarı**

KÜRTÇE- TÜRKÇE SÖZLÜK (FERHENG KURDÎ-TIRKÎ)

-A-

Ağır
Ajotin
Al
Av
Azad

Ateş
Sürmek
Bayrak
Su
Özgür

Bırındar
Bısk
Bıxêr
Botan
Bûk

Yaralı
Zülûf
Hayırlı
Yer İsmi
Gelin

-B-

Ba
Ballf
Ban
Banzdan
Bar
Bejn
Bendewar
Benişt
Beran
Berav

Rüzgar
Yastık
Dam
Koşmak
Yük
Boy Pos
Bekleyiş
Sakız
Koç
Dere kenarında çamarsırıyıkana yer

-C-

Cem
Cemed
Cemîdî
Cew(co)
Ci
Cıran
Cot
Cotek
Cûtın

Yanında
Buz
Buz oldu
Kanal
Yer
Komşu
Çift
Bir çift
Çiğnemek

Berbû

Gelini alma-ya giden kadınlar

-Ç-

Çav
Çêkırın
Çêrandın
Çıqas
Çiya
Çûçık

Göz
Yapmak, onarmak
Otlamak
Ne kadar
Dağ
Kuş

Berf
Berx(ık)
Bese
Bexşiş
Bextereş
Bêder
Bêhn
Beçare
Bılbıl
Bılind
Bılûr
Bırıqın
Bırın

Kar
Kuzu
Yeter
Bahşiş
Bahtı kara
Harman yeri
Koku
Çaresiz
Bülbül
Yüksek
Kaval
Parlamak
Yara

-D-

Dawet
Deng
Destmal
Deşt
Dêr
Dıçere
Dılize
Dıran
Dırevîne

Düğün
Ses
Mendil
Ova
Kilise
Otluyor
Oynuyor
Diş
Kaçırıyor

Dırêsim	Eğiriyorum	Hene	Kına
Dibêjım	Söylüyorum	Henek	Şaka
Dıl	Yürek, gönül	Herl	Yün
Dotmam	Amca kızı	Hernepeş	İleril
Dûz	Düz	Hesın	Demir
-E-		Hewş	Avlu
Emr	Ömür	Hezan	Yer ismi
Eni	Alın, politik anl. Cephe	Hêlln	Yuva
Entax	Yer ismi	Hêlûg	Gürgen
Evin	Sevgi	Hêvl	Umut
Ezab	Bekar	Hîstêr	Gözyaşı
Ezman	Gökyüzü	Hışk	Kuru
-Ê-		Hlv	Ay
Êmiş	Yemiş, kız ismi	Hlvz	Koruma
-F-		Hûrik	Ufak, küçük
Famkırın	Anlamak	-I-	
Fırın	Uçmak	Istûn	Sütun, direk
-G-		-J-	
Garıs	Darı	İncas	Kara erik
Gav	Adım, zaman	İro	Bugün
Gaz	Tepe		
Gel	Halk		
Gellek	Oldukça, çok		
Gelo	Acaba		
Genım	Buğday		
Gêll	Vadi, geçit		
Goşt	Et		
Govend	Halay		
Guh	Kulak		
Guhar	Küpe		
Gull	Dal, saç örgüsü		
Gundi	Köylü		
Gur	Kurt		
Gurçık	Böbrek		
-H-			
Hatın	Gelmek		
Helandın	Eritmek		
Henar	Nar		

K0r	Derin	Pani	Topuk
-L-		Paşver0	Gerici
Law(ık)	Oğlan ocuğu	Paytext	Başkent
Leşker	Asker	Peya	Yaya
Lewj(an)	Marş, marşlar	Pez	Hayvan(küçük baş hayvan.)
Löz	Acele	Pêra	İle, onunla
Lêxin	Vurun, oynayın	Pêşkêş	Sunma
Libas	Elbise, giysi	Pêşver0	İlerici
Listık	Oyun	Piling	Kaplan
-M-		Pısmam	Amca oğlu
Maf	Hak	Pısmar	Çivi
Mar	Yılan	Pıroz	Kutlama
Meb0s	Milletvekili	Poz	Burun
Mexel	Koyunların kırdı barındıkları ve dinlendikleri yer	Pozbılnd	Burnu havada
Mêrg	Çayır çimen	-Q-	Kaz
Mêrxas	Yiğit	Qaz	Kafile
Mêvan	Misafir	Qeffe	Kavurma
Mifte	Kilit, anahtar	Qell	Pipo
Mil	Omuz, kol	Qel0n	Saray
Misqal	Az, küçük parça	Qesr	Hiç
Mışk	Fare	Qet	Sap, demet
Mızgln	Müjde	Qevd	Bir demet
Mi	Koyun	Qevdek	Kaide
M0mık	M0m	Qeyde	Razı olma, sağlam
M0r (morl)	Boncuk	Qeym	Boğaz, boyun
-N-		Qırık	alıırıpı
Nalln	İnlemek	Qırşık	Bağırmak
Newal	Dere	Qirin	Konak
Neyn0k	Tırnak	Qonax	Delik
Nezani	Bilmemezlik	Qul	Turna
Nêzlk	Yakın	Quling	Kulp
Nok	Nohut	Qulp	Taş yığını
-O-		Q0	
Ore-or	Böğürtü	-R-	Kalkmak
-P-		Rab0n	Öpücük
Pale	Rençber	Ramusan	Meydan, doğru
		Rast	Sürü(kuş sür.)
		Ref	Rakib
		Reqlb	Siyah
		Reş	

Rewş	Durum, hal	Tijl	Dolu	Zozan	Yayla
Rêkırın	Yolcu etmek	Tırş	Ekşi	Z0	Erken
Rijandin	Dökmek	Tışt	Şey		
Rızgarl	Kurtuluş	Tıtûn	Tütûn		
Rızı-mızl	Çürük-mürük	Tomet	Töhmet		
Rihan	Reyhan				
Rojhılat	Doğu (yön)	-U-			
Roni	Aydınlık	-Û-			
		-V-			
-S-		-W-			
Serbılınd	Alın açık	Welat	Vatan, yurt		
Serok	Başkan, lider	Were	Gel		
Sêwi	Öksüz				
Sibê	Yarın, sabah	-X-			
Sing	Göğüs	Xapandin	Kandırmak		
Sıvder	Kapı eşiği	Xedar	Çetin, ağır		
Sl	Gölge	Xem	Gam, keder		
Sinor	Sınır	Xerlib	Yabancı		
Sitil	Kazan	Xeyal	Hayal		
Sondxwarın	Yemin etm.	Xeyldin	Küsmek		
Spi	Beyaz	Xew	Uyku		
Standın	Almak	Xezal	İsim, ceylan		
Stêr	Yıldız	Xırab	Kötü		
		Xızan	Fakir, yoksul		
-Ş-		Xurme	Hurma		
Şar	Şal	Xûz	Eğri, eğilim		
Şerm	Utanma, ar	Xwedê	Allah		
Şêr	Arslan	Xwell	Kül		
Şikandin	Kırmak	Xwezi	Keşke		
Şırlg	Ortak	Xwın	Kan		
Şıxul	İş, çalışma	Xwınxwarl	Kanemici(lik)		
Şiyar	Uyanık				
Şoreş	Devrim	-Y-			
Şûr	Kılıç	Yadê(dayê)	Anne		
-T-		-Z-			
Tak	Tek, bir sap	Zava	Damat		
Taşê	Kahvaltı	Zebeş	Karpuz		
Tav	Güneş, güneşlik	Zef	Çok		
Tekoşın	Mücadele	Zer	Sarı		
Terım	Gidiyorum	Zêr	Altın		
Teşl	İğ	Zırav	İnce, narın		
Teşt	Hamur teknesi	Zıring	Yer ismi		
Têl	Tel	Zlv	Gümüş		

Sedan sal, hezaran zimanê meye
Weki me di bin destê dijmindeye

Çi gernas û mêre di meydanê ceng
Ne şûr û ne mertal, ne top û tifeng

Yüzlerce, binlerce yıl dilimiz
Bizim gibi tutsak kaldı

Ne denli kahraman ve yiğit ki
Yenilmedi kılıca ve mızrağa

Cigerxwîn

